

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Kritiek op de journalistiek: een onderzoek naar hoe Nederlandse journalisten omgaan met kritische opmerkingen en hate speech van buitenaf

Stade, Laurens

Citation

Stade, L. (2021). *Kritiek op de journalistiek: een onderzoek naar hoe Nederlandse journalisten omgaan met kritische opmerkingen en hate speech van buitenaf*.

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [License to inclusion and publication of a Bachelor or Master thesis in the Leiden University Student Repository](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3273840>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Kritiek op de journalistiek: een onderzoek naar hoe Nederlandse journalisten omgaan met kritische opmerkingen en hate speech van buitenaf

Scriptie Master Mediastudies

Afstudeertrack: Journalistiek en Nieuwe Media

Eerste lezer: Dr. A.R.J. Pleijter

Tweede lezer: Dr. J.P. Burger

Aantal woorden: 16.968

Laurens Stade

27-07-2021

Samenvatting

De journalistiek ligt de laatste tijd steeds meer onder vuur. Van buitenaf klinken geluiden dat journalisten nepnieuws verspreiden of zich voor het karretje laten spannen als een propagandamachine. Hierdoor neemt de druk op de journalistiek steeds meer toe, waardoor deze zich ook moet verdedigen tegen de kritiek van buitenaf.

Het doel van dit onderzoek is om te achterhalen hoe Nederlandse journalisten omgaan met kritiek en haatdragende taal van buitenaf. Om hierachter te komen staat de volgende onderzoeksvraag centraal: Op wat voor manier(en) verweren Nederlandse journalisten van nieuwsmedia zich tegen kritische opmerkingen en hate speech van buitenaf?

Om deze vraag te beantwoorden zijn elf journalisten van tien verschillende Nederlandse nieuwsmedia een-op-een geïnterviewd. Alle elf de journalisten zijn gevraagd naar hun visies en ervaringen op zes onderdelen: de journalistieke professie, maatschappelijke taken van de journalist, de relatie tot het publiek, de kritiek en soorten kritiek, het omgaan met de kritiek en ten slotte de effecten van de kritiek.

Uit de antwoorden zijn verschillende manieren van omgaan met kritiek naar voren gekomen, waarbij meerdere journalisten aangeven dat zij de kritiek makkelijk van zich laten afglijden. Bovendien zijn meerdere journalisten bereid om te reageren op kritiek, al stopt die welwillendheid vaak wanneer er scheldwoorden aan te pas komen.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	5
2. Theoretisch kader	9
2.1 Maatschappelijke taken nieuwsmedia	9
2.2 De journalistieke professie	11
2.3 Boundary work	13
2.4 Relatie journalist-burgers	15
2.5 Soorten kritiek	16
2.6 Manieren waarop journalisten met kritiek omgaan	18
3. Methode	21
3.1 De keuze voor kwalitatief interviewonderzoek	21
3.2 Globale opzet van het onderzoek	22
3.3 Selectie van geïnterviewden	23
3.4 Gespreksonderwerpen	25
3.5 Analyse	26
3.6 Betrouwbaarheid en validiteit	27
4. Resultaten	29
4.1 Journalistieke professie	29
4.2 Maatschappelijke taken	30
4.3 Relatie journalist-burger	32
4.4 Kritiek en soorten kritiek	34
4.5 Omgaan met de kritiek	36
4.6 Effecten van de kritiek	39

5. Conclusie	42
6. Discussie	44
Literatuur	46
Bijlage 1: Transcripties interviews	49
Interview 1	50
Interview 2	59
Interview 3	65
Interview 4	71
Interview 5	78
Interview 6	90
Interview 7	98
Interview 8	108
Interview 9	114
Interview 10	120
Interview 11	126
Bijlage 2: Interviewgids	132

Hoofdstuk 1: Inleiding

Op 15 oktober 2020 maakte de NOS bekend dat de omroep zich genoodzaakt zag om de NOS-logo's te verwijderen van satellietwagens. De reden is dat journalisten en technici van de NOS regelmatig te maken hebben met scheldpartijen en bedreigingen. Hoofdredacteur Marcel Gelauff reageerde als volgt op deze maatregel: “Zo diep zijn we gezonken en het verbijsterende is: het is allemaal in korte tijd snel anders geworden.” De hoofdredacteur spreekt van een “nederlaag voor de NOS, maar vooral ook voor de journalistiek”. “De journalistiek ligt onder vuur van mensen en groeperingen, die alleen hun eigen wereld willen terugzien, elk ander perspectief onmogelijk proberen te maken en daarmee de persvrijheid aantasten.”¹

Ook op sociale media, zoals Twitter en Facebook, krijgen journalisten en nieuwsmedia regelmatig te maken met verdachtmakingen, beledigingen en haatreacties. Critici beschuldigen nieuwsmedia onder meer van partijdigheid ('te links'), het verspreiden van propaganda ('staatsomroep') en onjuist nieuws ('nepnieuws'). Een korte blik naar reacties op de tweets van de NOS en NU.nl levert de volgende voorbeelden op:

- “De propaganda machine van Gelauff rolt verder. Marcel Gelauff onze nieuwe Max Blokzijl. De Pol Pot van de media. Heeft hij een ziel. Ik betwijfel het. Deze ouwe lul lijdt aan hetzelfde syndroom als Frans van Dribbelen. Ouwe lul met een rattekop”²,
- “FF een stukje campagne voeren door de NOS voor het kartel, maar ze zijn zooo neutraal”³,
- “En maar door blijven gaan met #fakenews”⁴, “weer linkse media onzin...bah...”⁵,

En zo zijn er nog vele andere te vinden, met name onder beladen onderwerpen als het coronavirus en politiek nieuws.

Hoewel Nederland in 2020 nog steeds op nummer vijf stond van de ranglijst van persvrijheid van Reporters Without Borders⁶, lijkt ook hier de druk op de nieuwsmedia alsmaar toe te nemen. Met felle retoriek worden media weggezet als brengers van 'nepnieuws' en worden ze beschuldigd van 'censuur', terwijl ze 'het volk' negeren en niet het 'echte nieuws' brengen. Hierdoor ontstaat een gevaarlijke situatie waarbij (een deel van) de bevolking zich kan keren tegen journalisten, zoals goed te zien was in de Verenigde Staten tijdens de bestorming van het Capitool op 6 januari, toen demonstranten het materiaal van de journalisten bewust sloopten. Maar ook in Nederland zijn legio

---

¹ <https://nos.nl/artikel/2352452-nos-haalt-na-aanhoudende-bedreigingen-logo-van-satellietwagens.html>, geraadpleegd op 15-01-2021.

² <https://twitter.com/JohnSimonis4/status/1365773830728343552>, geraadpleegd op 28-02-2021.

³ <https://twitter.com/lazyenlastig/status/1365726509605023744>, geraadpleegd op 28-02-2021.

⁴ <https://twitter.com/willempieterson/status/1365671667125678082>, geraadpleegd op 28-02-2021.

⁵ <https://twitter.com/jantje4000/status/1365610124316991490>, geraadpleegd op 28-02-2021.

⁶ <https://rsf.org/en/ranking>, geraadpleegd op 18-01-2021.

voorbeelden te vinden. Zo zijn regelmatig vlaggen of stickers te spotten waarop staat dat de NOS nepnieuws verspreid, zoals bij de boerenprotesten, werd een cameraploeg van de NOS op Urk belaagd met pepperspray en werd een verslaggever van het Brabants Dagblad achterna gezeten door relschoppers.

Dat de veiligheid van journalisten in Nederland onder druk staat, merkt ook Persveilig, een gezamenlijk initiatief van de NVJ, het Genootschap van Hoofdredacteuren, de Politie en het Openbaar Ministerie. Persveilig zet zich in om ‘de positie van journalisten te versterken tegen geweld en agressie op straat, op social media en/of via juridische claims’⁷. Persveilig kreeg januari 2021 echter al 34 meldingen van journalisten: dat was een kwart van het aantal meldingen dat het in 2020 in totaal kreeg, zo liet projectleider Peter ter Velde aan Nu.nl weten in een interview: “In de loop van 2020 zag je al een stijging van het aantal meldingen. Tegelijkertijd vonden er toen ook best veel incidenten plaats, bijvoorbeeld rondom de boerenprotesten. Vanaf het najaar is het echt een stuk onrustiger geworden. Als het zo doorgaat, zitten we aan het einde van het jaar op meer dan vierhonderd meldingen. Al ga ik daar niet van uit.”⁸

Het geluid tegen deze mainstream media is mede dankzij de sociale media steeds duidelijker op de voorgrond een grote rol gaan spelen. Volgens hoogleraar Irene Costera Meijer van de Vrije Universiteit gebeurt dat afzetten tegen het nieuws nu meer in het openbaar dankzij de opkomst van deze sociale media. Zo zei ze in een interview: “(...) voor mensen met wantrouwen is het makkelijker een platform te vinden – en daar ontmoeten ze ook meer gelijkgestemden dan op een kringverjaardag. In die online bubbels wordt wantrouwen al snel extremer: “Het is zelfs onderdeel van het verdienmodel van sociale media. Kijk maar naar YouTube, waar je volgens onderzoek van de Volkskrant en De Correspondent met iedere klik op een radicaler filmpje terecht komt.”⁹

In 2017 deed de Nederlandse Vereniging van Journalisten onderzoek naar bedreigingen onder 638 journalisten. Van die groep gaf 61 procent, 392 journalisten, aan dat ze te maken hebben gehad met bedreigingen.¹⁰ 81 procent van de ondervraagde journalisten gaf aan te maken hebben gehad met fysieke bedreigingen, maar ook juridische bedreigen en bedreigingen op sociale media kwamen voorbij. De journalisten zeiden in dat onderzoek ook dat die bedreigingen een invloed hebben op de kwaliteit, onafhankelijkheid en diversiteit van de huidige journalistiek. Als gevolg van die bedreigingen gaf 38 procent van de journalisten aan dat een reportage afgebroken werd vanwege fysieke bedreigingen, 16 procent gaf aan dat zij de berichtgeving soms aanpassen omdat zij bang zijn bedreigd te worden, 15 procent publiceerde soms liever niet uit angst voor bedreigingen en 23 procent

---

⁷ <https://www.persveilig.nl/>, geraadpleegd op 18-01-2021.

⁸ <https://www.nu.nl/media/6112755/persveilig-registreert-sterke-toename-in-aantal-meldingen-over-bedreiging.html>, geraadpleegd op 18-01-2021.

⁹ <https://www.svdj.nl/gaat-de-journalistiek-door-een-vertrouwenscrisis-er-lijkt-eerder-sprake-van-een-kloof/>, geraadpleegd op 28-02-2021.

¹⁰ <https://www.nvj.nl/nieuws/61-procent-journalisten-heeft-te-maken-bedreigingen>, geraadpleegd op 17-03-2021.

gaf aan wel eens angstig te zijn om te publiceren. Ook wordt zelfcensuur genoemd als een bron van zelfbescherming.¹¹

Er zijn dus meerdere manieren waarop bedreigingen, intimidaties, scheldpartijen en verdachtmakingen gevolgen kunnen hebben op de kwaliteit van de journalistiek:

- Journalisten gaan mogelijk aan zelfcensuur doen, dus bepaalde dingen niet publiceren omdat ze verwachten daar nare reacties op te krijgen,
- Mogelijk gaan ze niet meer naar bepaalde plekken (buurten, demonstraties) omdat ze bang zijn daar onheus bejegend te worden,
- Als verdachtmakingen aan het adres van journalisten en nieuwsmedia zich wijd verspreiden kan dat zorgen voor een dalend vertrouwen in de journalistiek,
- Bedreigingen kunnen de mentale gesteldheid van de journalist aantasten, die daardoor minder goed zijn of haar werk kan doen met mindere kwaliteit tot gevolg,
- Als gevolg van zelfcensuur kunnen reportages verloren gaan die juist een boost zouden kunnen geven aan het vertrouwen van de bevolking in de journalistiek,
- In extreme gevallen kan een journalist zelfs besluiten om een ander beroep uit te voeren waar de kans op bedreigingen en intimidaties kleiner is.

Kortom, de journalistiek, met name journalisten werkende voor de ‘mainstream media’, de grote nieuwsmedia zoals *NOS*, *RTL Nieuws* en *De Telegraaf* met een groot landelijk bereik, staat steeds meer onder druk van mensen die twijfelen aan de betrouwbaarheid van deze media, met alle gevolgen van dien.

De vraag is dan ook hoe journalisten omgaan met die kritiek. Zien zij dat inmiddels als ‘part of the job’ en leggen ze zich erbij neer, of wordt de kritiek ze te veel en wordt het tijd om een stevig statement te maken? Er zijn al meerdere onderzoeken geweest naar dit onderwerp, waaronder het onderzoek van van Prochazka en Schweiger uit 2016, die zagen dat veel reacties op nieuwsmedia negatief waren en uit kritiek bestonden. Prochazka en Schweiger stellen in dat onderzoek vast dat de commentaarsecties van deze Duitse nieuwsmedia ‘worden gedomineerd door mensen die sceptisch tegenover de media staan’ (Prochazka en Schweiger, 2016). Koliska en Assmann (2019) onderzochten de journalisten en nieuwsredacties in Duitsland en hoe zij omgingen met de kritiek. Daaruit kwamen verschillende inzichten, zoals redacteuren die beveiligers inschakelden en ook undercover gingen, maar ook werd daar gedacht aan de gevolgen van de kritiek: de nieuwsmedia zijn hun journalistieke

---

11

https://www.nvj.nl/system/files_force/bijlages/Factsheet%20Bedreigingen%20van%20Nederlandse%20journalisten%20%283%29.pdf?download=1, geraadpleegd op 17-03-2021.

praktijken gaan onderzoeken, zijn deze gaan aanpassen door te gaan voor meer transparantie en factchecken.

Hoewel er dus meerdere onderzoeken naar dit onderwerp te vinden zijn, komen die veelal uit landen als Duitsland en de Verenigde Staten. Nederlands onderzoek naar kritiek op journalisten en hoe zij daarmee omgaan, voor zover uitgezocht is, is zeer beperkt. Maar bovenal is het merendeel van deze onderzoeken grootschalig uitgevoerd middels enquêtes of gaan zij niet diep in op de achterliggende redenen voor journalisten om voor een bepaalde aanpak te kiezen. De verschillende manieren om met kritiek om te gaan worden wel uitgebreid besproken, maar het ‘hoe’ en ‘waarom’ van de journalist blijft daar vaak bij achterwege. Dat is dan ook het gat dat dit onderzoek probeert op te vullen.

Het is daarom belangrijk om te kijken naar de kritiek die de journalisten ontvangen, en met name hoe zij daarmee omgaan en ook waarom. Dat leidt dan ook tot de volgende onderzoeksvraag:

Op wat voor manier(en) verweren Nederlandse journalisten van nieuwsmedia zich tegen kritische opmerkingen en hate speech van buitenaf?

Dit onderzoek bespreekt de verschillende soorten kritiek, wat voor invloed dat heeft op het journalistieke werk en dus uiteindelijk hoe journalisten zich verweren tegen die kritiek.

Om de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden zijn elf journalisten geïnterviewd worden om hun ervaringen en visie te geven over de kritiek die zij ontvangen. Op die manier worden de verschillende visies, ervaringen en percepties van de geïnterviewde journalisten in kaart gebracht.

Hoofdstuk 2: Theoretisch kader

Het doel van dit onderzoek is om erachter te komen hoe journalisten omgaan met kritiek en bedreigingen en hoe zij daar verder over denken. Daarom zullen in 2.1 de maatschappelijke taken van nieuwsmedia besproken worden, omdat de kritiek op de journalistiek ook over kritiek op de functies die de journalistiek in de maatschappij vervult slaat. In 2.2 komt de journalistieke professie aan bod, omdat dit onderzoek zich richt op het individuele niveau van de journalist en dus is het goed om te kijken naar de specifieke kenmerken van de journalistiek als beroep. In 2.3 wordt gekeken naar boundary work, aangezien kritiek door buitenstaanders die zich bemoeien met het beroep van journalist wordt gegeven en de journalistiek daarop reageert. In 2.4 wordt de relatie tussen de journalist en de bevolking besproken, aangezien het publiek voor de journalist op meerdere manieren een belangrijke rol speelt. Vervolgens komen in 2.5 de soorten kritiek aan bod, zodat er een duidelijk onderscheid gemaakt kan worden bij de analyse. Ten slotte wordt in 2.6 eerder onderzoek naar dit onderwerp besproken, omdat deze onderzoeken een idee geven van hoe het er in andere landen voor staat en deze onderzoeken ook als inspiratie dienen voor dit onderzoek.

2.1 Maatschappelijke taken nieuwsmedia

Journalistiek wordt gezien als een onmisbaar onderdeel van de democratie, omdat deze als ‘vierde macht’ de democratie kan beschermen tegen misstanden. Vice versa geldt hetzelfde, want de journalistiek kan niet zonder een democratie omdat anders de vrijheden en onafhankelijkheid ontbreken om zijn taken te vervullen. Dit wordt ook wel een ‘social contract’ genoemd (Strömbäck, 2005). Dat houdt in dat media en journalistiek een democratie vereisen omdat dat de enige vorm is waarin een overheid de vrijheid van meningsuiting respecteert en de onafhankelijkheid van de media van de staat mogelijk kan maken. Door deze benodigde vrijheden te respecteren en te beschermen voldoet de democratie aan haar kant van het sociale contract met de media en journalistiek (Strömbäck, 2005). De journalistiek voert haar werk dan ook uit in dienst van het publiek en doet dat ook namens het publiek. Zij moeten de machthebbers controleren voor haar publiek, dat zij moeten voeden met informatie om kritisch na te denken.

Binnen die democratie wordt de journalistiek dus gezien als de ‘vierde macht’, waarmee bedoeld wordt op de waakhondfunctie van de journalistiek (McNair, 2009). Het is aan journalisten om de uitvoering van de macht te controleren en dus de activiteiten van de overheid, namens de bevolking en met toestemming van die bevolking, te overzien (McNair, 2009). Met die rol vervult de journalistiek ook een rol als tussenpersoon: de journalist fungeert als brug tussen de bevolking en de politici (McNair, 2009). In de rol van vertegenwoordiger wordt de politiek journalist gepositioneerd als pleitbezorger van de mensen: journalisten kunnen bepaalde politieke standpunten bepleiten en partijdig zijn met betrekking tot het publieke debat, om de mensen van een bepaalde mening te

overtuigen (McNair, 2009). Het is ook juist die rol van de nieuwsmedia waarop de journalisten regelmatig bekritiseerd worden. Journalisten zouden namelijk niet altijd de volledige waarheid vertellen omdat ze zogenaamd voor de overheid zouden werken en dus meewerken aan het verspreiden van propaganda.

Om die twijfel bij de burger weg te nemen, zijn er meerdere taken die de nieuwsmedia moeten vervullen. Nieuwsmedia moeten allereerst de burgers informeren over sociale en politieke kwesties (De Haan en Bardoel, 2011). Daarmee wordt geduïd op de rol van nieuwsmedia als informateur, maar ook als mogelijke gatekeeper. Met zoveel gebeurtenissen elke dag is het onmogelijk om alles te publiceren, waardoor nieuwsmedia de keuze moeten maken welke verhalen nieuwswaardig zijn en welke minder geschikt zijn. Het informeren van burgers is essentieel: middels nieuws over politiek kunnen burgers een goed geïnformeerde mening vormen en kunnen zij een rol van betekenis spelen (Van Aelst et al, 2017).

Ten tweede moeten nieuwsmedia, zo beweren De Haan en Bardoel (2011), burgers voorzien van een manier of platform om hun meningen te uiten. Deze rol lijkt met de opkomst van sociale media echter te zijn verplaatst van de ingezonden brieven voor de krant naar platforms als Twitter en Facebook, waar een account aanmaken slechts een minuut duurt en dat terwijl er geen strenge voorwaarden zijn voor het aanmaken van zo'n account. Hierdoor is deze rol steeds minder terug te zien in de nieuwsmedia zelf, al is de revival van NuJij een van de voorbeelden van deze functie van nieuwsmedia.

De derde en laatste rol betreft de waakhondfunctie van nieuwsmedia. Zij moeten de burgers niet alleen informeren en een plek geven om hun mening te kunnen uiten, maar ook moeten zij diezelfde burgers beschermen tegen misstanden in de democratie en binnen de rechtsstaat (De Haan en Bardoel, 2011).

Waar De Haan en Bardoel wat concretere rollen toekennen aan de journalisten, kijkt Thomas Hanitzsch (2018) er wat abstracter naar. Hij ziet vier rollen weggelegd voor de journalist: de normatieve, cognitieve, uitgevoerde en de 'narrated' rol. Daarbij gaat het om wat de journalisten zouden moeten doen, wat zij willen doen, wat zij daadwerkelijk in de praktijk doen en wat zij denken dat zij doen (Hanitzsch, 2018, 45). Op die manier wordt er meer vanuit de journalist zelf gekeken naar hun taken, waar De Haan en Bardoel vooral vanuit de maatschappij richting de journalist werken qua taken. Dat laat ook al de dualiteit in die maatschappelijke taken van de journalist zien: hoe ziet het publiek deze en hoe ziet de journalist deze zelf? Ook daar kan discrepantie ontstaan die voor kritiek kan zorgen bij de burgers.

Hoewel er verschillende specialisaties zijn, zijn de maatschappelijke taken voor de journalistiek evident. Zij werken namens de burgers, maar ook voor de burgers. Omdat zij de machthebbers controleren houden zij de maatschappij scherp en zorgen ze ervoor dat misstanden aan het licht komen, die mogelijk betrekking hebben op diezelfde burgers. Toch is dit ook nog altijd een

struikelblok voor journalisten, die soms te maken krijgen met kritiek dat zij niet aan hun maatschappelijke taken voldoen, ook al zou dat in die gevallen dan niet het geval zijn. Hoewel deze taken duidelijk zijn, geldt dat niet voor wat de journalistieke professie precies inhoudt. Waar moet de journalist aan voldoen om als journalist gezien te kunnen worden? Dat en meer wordt besproken in het volgende onderdeel.

2.2 De journalistieke professie

Journalistiek wordt vaak in verband gebracht met de beroepsnormen en daar horen ook idealen bij. Daar zijn per journalist verschillende opvattingen over, wat ook weer een punt van kritiek kan leveren voor het publiek omdat zij niet de gewenste idealen terugzien in alle journalisten. Maar over journalistiek als professie is ook al wat te doen, zoals Michael Davis (2010) aangeeft. Hij begint zijn hoofdstuk met een opsomming van redenen om journalistiek niet als een professie te zien: journalisten hebben geen licentie, de journalistiek mist een lichaam van theoretische kennis, journalisten hoeven geen specifieke vakken of studies te volgen waaraan alle journalisten moeten voldoen, journalisten kunnen non-journalisten zoals bloggers niet uitsluiten van het maken van nieuws, de meeste journalisten zijn niet onafhankelijk omdat ze werken voor één werkgever, journalisten dienen geen cliënten, de meeste journalisten zijn geen lid van een professionele organisatie en journalisten hebben geen hoge status of hoge inkomens (Davis, 2010). Voor deze dingen valt wat te zeggen en het is daarom des te belangrijker om vast te stellen waarom journalistiek wél een professie is. Het is natuurlijk niet zo dat de journalistiek een 'beschermd beroep' is. De journalistiek kan bedreven worden door in principe wie dat zou willen. Voor de journalistieke rol is geen studie vereist, al kan die wel degelijk helpen en geeft het een voorsprong in waar je je als journalist aan moet houden. Ook dat brengt enkele kwetsbaarheden voor de journalistiek met zich mee, omdat er niet per se een onderscheid gemaakt kan worden tussen de doorgewinterde professionals of de zogenaamde 'zolderkamerjournalist'. Uiteindelijk is de kans groot dat het onderlinge verschil wel duidelijk is, maar in feite noemen ze zich allebei journalist.

Wat Deuze en Witschge (2018) opmerken is dat de journalistieke professie een rijke en relatief stabiele geschiedenis van professionalisering heeft meegemaakt (Deuze en Witschge, 2018). Zij stellen dat journalisten door de beroepsideologie van de journalistiek het veld van binnenuit kunnen definiëren, wat ons helpt te begrijpen hoe het beroep zichzelf begrijpt (Deuze en Witschge, 2018). Daartegenover stelt Vos (2018) dat het definiëren van journalistiek een lastige zaak is, sterker nog, het is volgens hem een illusie dat er een eenduidig begrip kan zijn van de journalistiek (Vos, 2018, p. 3). Gestructureerd werk verwijst volgens hem naar het feit dat het journalistiek werk principes en routines vertoont (Vos, 2018, p. 5). Dit onderscheidt volgens Vos de journalistiek van "willekeurige journalistieke handelingen" of eenmalige gebeurtenissen die misschien op journalistiek lijken, maar

niet worden gedisciplineerd door onderliggende principes en routines (Vos, 2018, p. 5). Volgens Vos is dit dan ook meteen het onderscheid tussen de journalistieke professie en iets wat er op lijkt, maar in werkelijkheid een advertentie is (Vos, 2018, p. 5). Hij geeft daarbij twee definities van journalistiek die het werk van de journalist impliceren, namelijk het creëren en verspreiden van nieuws (Vos, 2018, p. 6).

Bij dat creëren en verspreiden van nieuws zijn standaardvoorwaarden waaraan een journalist moet voldoen, zoals objectiviteit, eerlijkheid en betrouwbaarheid (Deuze, 2005). Zij werken autonoom en zijn toegewijd aan de actualiteit en snelheid om het laatste nieuws te kunnen brengen, naast het gevoel voor sociale verantwoordelijkheid en ethische normen en waarden (Deuze, 2005). Als men met journalisten praat over het journalistieke vakgebied, dan zullen er een aantal kernelementen zijn die naar voren komen. Deze worden ook wel bouwstenen van de journalistieke beroepsideologie genoemd (Deuze, 2005). Over die bouwstenen bestaat over het algemeen een consensus in de journalistiek: deze worden als kenmerkend gezien voor de journalistiek en is dus wat journalisten belangrijk vinden.

De eerste bouwsteen die Deuze noemt is het verlenen van een publieke dienst, een ‘krachtig onderdeel’ van de journalistieke ideologie (Deuze, 2005). Journalisten, zo stelt Deuze, delen het gevoel dat zij hun werk ‘voor het publiek’ doen en dat zij als een soort representatieve waakhond de status quo in naam van de mensen, die ‘met hun portemonnee stemmen’ voor hun diensten, in stand houden (Deuze, 2005). Daarbij kan dan dus gedacht worden aan het kopen van de krant, het luisteren van een podcast of het bezoeken van een nieuwssite (Deuze, 2005). Uiteindelijk wordt het nieuws voor de burgers geschreven, anders verliest de journalist eigenlijk zijn functie. Toch zal duidelijk zijn dat het publiek niet leidend moet zijn bij het werk van de journalist. Deze moet uiteindelijk als ‘gatekeeper’ zijn of haar eigen keuzes maken en scheidt het kaf van het koren, de bijzaken van de hoofdzaken.

Als tweede bouwsteen van de beroepsideologie noemt Deuze het neutraal, objectief en eerlijk zijn, en daarmee dus betrouwbaarheid. Hoewel objectiviteit een van de termen is die regelmatig geassocieerd worden met journalistiek, is het ook een van de meer problematische termen. Objectiviteit is ook een van de eerste termen die zouden moeten opkomen als het gaat om journalistiek en zorgt ervoor dat journalisten zich enkel en alleen richten op het geven van feiten, zonder daar nog eigen commentaar aan toe te voegen. ‘Objectiviteit’ is dan ook een obscure term, onderhevig aan vele (academische) discussie. Zo valt er aan de objectiviteit te twijfelen als de journalist bijvoorbeeld op kosten van een bedrijf als het ware een PR-reis maakt. Is de journalist dan nog wel objectief als hij of zij in de watten gelegd wordt door zo’n bedrijf? Bovendien is het lastig om objectiviteit in de journalistiek te definiëren. Vaak wordt objectiviteit gekoppeld aan de gedachte van het aan bod laten komen van verschillende meningen uit de samenleving. Dat zou dan ook de mogelijke partijdigheid weghalen, maar uiteindelijk blijf je wel met een cultuur van ‘he said-she said’-journalistiek achter. Daarnaast moeten objectieve journalisten politieke, sociale, economische of culturele belangen weigeren te dienen of te steunen (Ryan, 2001). Als derde bouwsteen noemt Deuze (2005) de

redactionele autonomie, vrijheid en onafhankelijkheid als onderdeel van de beroepsideologie. Kortom, journalisten moeten hun werk in vrijheid kunnen doen, zonder al te veel bemoeienis en invloed van de overheid, commerciële groepen of belangengroepen en moeten zelf kunnen bepalen hoe zij hun werk uitvoeren, van het vergaren van informatie tot het verslag doen. Dit is een belangrijke bouwsteen, want deze elementen worden juist regelmatig bekritiseerd door het publiek. Daarbij moet gedacht worden aan de beschuldigingen dat de media propagandakanalen zijn die de politiek en wetenschap dienen.

De vierde bouwsteen die Deuze (2005) bespreekt is het gevoel voor snelheid; journalisten willen het laatste nieuws als eerste hebben omdat het hun werk is om het nieuws aan te leveren. De snelheid om nieuws te brengen is een druk die altijd een rol speelt, maar ook deadlines, voor bijvoorbeeld (tijdloze) achtergrondverhalen, spelen een rol in het werk van de journalist. Met het internet en online nieuws is tijd een nog essentiëlere rol gaan spelen: ben je niet de eerste die het nieuws brengt, loop je engagement op sociale media en dus ook inkomsten mis.

Ten slotte haalt Deuze (2005) als bouwsteen aan dat journalisten, volgens de beroepsideologie in ieder geval, gevoel hebben voor ethiek en legitimiteit. Voorbeelden van die ethiek zijn de Code van Bordeaux uit 1954, waarin de voorschriften vastgelegd staan voor journalisten, en de Code voor de journalistiek, door het Nederlands Genootschap van Hoofdredacteuren (2008). Journalisten hanteren dit soort beroepsethische codes. Al is zo'n voorschrift niet voor alle journalisten een must en bestaan er verschillen over de ethische normen, is er toch een overeenstemming te vinden onder journalisten over het feit dat ze beroepsethische normen hanteren (Deuze, 2005).

De journalistiek hanteert als geheel een aantal normen en waarden die centraal moeten staan bij het uitvoeren van het beroep. Zo zijn hoor en wederhoor, onpartijdigheid en gevoel voor ethiek en legitimiteit belangrijke bouwstenen, zoals Deuze (2005) ze dus omschrijft. Maar de journalistiek als beroep ligt de laatste tijd flink onder vuur. Van buitenaf klinken steeds meer geluiden dat de journalistiek niet meer te vertrouwen is en dat schaadt de gehele sector. Dat geluid wordt steeds meer overgenomen en die buitenstaanders bemoeien zich dus met hoe journalisten hun werk doen en zouden moeten doen. Journalisten reageren op verschillende manieren op die kritische indringers. Eén van die manieren is door de grenzen van het vakgebied te verduidelijken: boundary work.

2.3 Boundary work

Om de grenzen van deze professie te bewaken doen leden van dit vakgebied aan boundary work. De term boundary work werd opgeworpen door Thomas F. Gieryn (1983), die daarmee inzicht wilde krijgen in hoe wetenschappers afbakenen wat wel en wat niet wetenschappelijk is. Dit gebeurt door het benadrukken van wat de kern van de professie is en door af te zetten tegen buitenstaanders en nieuwkomers. Kortom, de beroepsgroep bakent zelf af wie wel en wie niet tot de professie horen. Boundary work is een poging om de autonomie van het veld te behouden en de sociale en materiële

middelen van het veld te vergroten (Nygaard, 2020). Het feit dat het steeds makkelijker wordt om een eigen website te beginnen en om op sociale media nieuws te verspreiden maakt het dat journalisten de grenzen nog duidelijker moeten maken, maar een nog groter probleem is dat er van buitenaf veel kritiek komt op de journalistiek en de journalisten op die kritiek moeten reageren.

En die kritiek kan natuurlijk komen van verschillende mensen, maar is met name schadelijk als deze komt van een persoon met aanzien of met een enorme achterban. Zo zien we de laatste tijd regelmatig politici de journalistiek wegzetten als ‘fake news’ of ‘tuig van de richel’¹². Dat zorgt voor een externe dreiging die erop gericht is om het vertrouwen van het publiek in de instelling weg te nemen (Koliska, Chadha & Burns, 2020). Koliska, Chadha en Burns stellen in hun onderzoek dan ook dat die crisis niet is ontstaan door een plotselinge ineenstorting van de normen en waarden van de journalistiek zelf. Kortom, het is niet een intern, maar een extern probleem (Koliska, Chadha & Burns, 2020). Zij beargumenteren dat de reactie van journalisten en nieuwsorganisaties niet gericht is op het corrigeren en bekritisieren van de zogenaamde institutionele insiders om de geldigheid van het huidige paradigma te benadrukken, maar om het veranderen van de manier waarop hun reacties worden waargenomen door de buitenstaanders (Koliska, Chadha & Burns, 2020). Die negatieve verwijten van Trump jegens journalisten ondermijnen volgens hen niet alleen de traditionele beweringen van feitelijke en nauwkeurige waarheidsvertelling en de democratische rol van de journalistiek, maar insinueren ook een discrepantie tussen institutionele waarden en journalistieke praktijken aan de ene kant en maatschappelijke verwachtingen aan de andere kant, wat een gebrek aan institutionele legitimiteit en autoriteit suggereert (Koliska, Chadha & Burns, 2020). Kortom, de verwijten leiden tot vragen over het journalistieke vakgebied en de legitimiteit en autoriteit van de journalistiek worden betwijfeld. Dat is dan ook de kritiek waar de journalist zich tegen moet verweren door duidelijk grenzen van het vakgebied aan te wijzen.

Buitenstaanders slaan toe op die onzekerheid die bestaat over het vakgebied van de journalistiek, de legitimiteit en de autoriteit van dit instituut en trekken de journalisten en hun werk in twijfel. De critici bemoeien zich dankzij stevige kritiek met het werk van de journalist en hoe die zijn of haar werk zou moeten doen. Daardoor is de journalistiek genoodzaakt om daarop te reageren, om die legitimiteit en autoriteit van het instituut te herstellen. Dat kan op meerdere manieren, zoals in paragraaf 2.6 besproken wordt.

Er komt dus kritiek van buitenaf. Van de gewone burger tot president van een groot land, kritiek wordt door allerlei groepen gegeven op de journalistiek, waardoor de journalist zijn relatie met het publiek ziet veranderen. Waar vroeger dan nog een brief geschreven en op de post gedaan moest worden, is het nu veel makkelijker om journalisten te benaderen dankzij sociale media. En die verandering in de

---

¹² <https://www.nu.nl/media/6138076/journalistenbond-wil-in-gesprek-met-wilders-na-tuig-van-de-richel-tweet.html>, geraadpleegd op 23-10-2021.

relatie tot het publiek heeft ook gevolgen voor de journalist, die meer en meer te maken krijgt met kritiek.

2.4 Relatie journalist-burgers

Voor de journalistiek is het publiek dus belangrijk. Toch betreft het ook een ingewikkelde relatie: de journalist informeert de burgers over politieke, sociale en allerlei andere kwesties, maar die burgers kunnen ook weer kritiek hebben op het werk van diezelfde journalist (Brants en De Haan, 2010). Zij merken op dat journalisten bij kritiek van buitenaf meer geneigd zijn om te luisteren naar collega's dan naar haar publiek (Brants en De Haan, 2010). Dit kan een spanning creëren: de journalist lijkt geen gehoor te geven aan kritiek van het publiek, terwijl zij juist voor een deel voor de inkomsten zorgen voor de nieuwsmedia (Brants en De Haan, 2010). Dit zet de nieuwsmedia voor het blok: als ze niet luisteren naar kritiek, dreigt het publiek te vertrekken naar een ander nieuwsmedium. De dan teruglopende cijfers kunnen dan ook weer gevolgen hebben voor het nieuwsmedium, dat dan minder inkomsten genereert en zo in een vicieuze cirkel terecht kan komen, waarbij een mogelijk gevolg is dat zij journalisten moeten ontslaan omdat er geen budget meer voor is.

Die relatie tussen journalist en publiek is onderhevig geweest aan meerdere ontwikkelingen waardoor deze nog ingewikkelder is geworden. Een van de ontwikkelingen, zo stellen Brants en De Haan (2010), betreft de verandering van aanbod naar vraag. Daarmee wordt bedoeld dat de nieuwsmedia steeds minder zelf kunnen bepalen wat zij als nieuws aanbieden en steeds meer naar het publiek moet luisteren en op basis daarvan nieuws moet brengen. Nieuwsmedia selecteren niet meer zozeer uit eigen perspectief wat het nieuws haalt, maar probeert ook nieuwsberichten te plaatsen waarvan zij denken dat het publiek dat zal lezen.

Een andere ontwikkeling heeft te maken met de opkomst van sociale media. Dit soort platforms hebben de interactiemogelijkheden veranderd en daarmee ook de vraagzijde van de nieuwsmarkt (Brants en De Haan, 2010). Hierdoor is het makkelijker voor mensen om met elkaar te communiceren, waardoor de kloof tussen burger en journalist kleiner wordt. Door de technologische mogelijkheden kunnen burgers zelf 'journalist' worden en de journalist kan zichzelf als burger neerzetten en gedragen op een platform als Twitter. Zij kunnen elkaar op deze manier wel helpen: de journalist kan feedback krijgen van zijn publiek, terwijl de journalist op zijn beurt soms juist nieuws maakt van berichten die op de sociale media te vinden zijn. Uiteraard kunnen er ook negatieve gevolgen plakken aan de sociale media voor de journalist; dat zal besproken worden in de resultaten.

De journalistiek heeft dus te maken gehad met een verandering in de interactie met haar publiek. Deze is nu veel makkelijker in staat om de journalisten te benaderen. Dat kan positief uitpakken, bijvoorbeeld door dankbetuigingen voor het werk dat de journalist heeft geleverd of gewoonweg lof

voor hoe een journalist zich in een bepaald onderwerp verdiept. Maar uiteraard is daar dan ook een keerzijde in de vorm van kritiek. De kritiek waarmee journalisten mee te maken krijgen, komt in meerdere vormen voor. Welke dat precies zijn, wordt besproken in volgende deel.

2.5 Soorten kritiek

Het is bijzonder om een journalist te vinden die nooit met kritiek te maken heeft gehad. Kritiek kan gewoon gaan om het stellen van een kritische vraag en het doorgeven van een fout in het nieuwsbericht, maar ook uitschelden. Bij dit onderzoek draait het om kritiek van buitenaf, kortom: niet door de redactie, maar door burgers. Die kritiek lijkt de afgelopen tijd alleen maar toegenomen en dat blijkt ook uit de cijfers zoals benoemd in de inleiding.

Een belangrijk onderdeel bij kritiek is weggelegd voor haatdragende taal, ook wel hate speech genoemd. Het lastige van die term is dat er geen één duidelijke definitie is van hate speech (Charitidis et al, 2020). Over het algemeen kan hate speech omschreven worden als een uitdrukking van haat richting een individu of een groep (Charitidis et al, 2020). Toch vallen er verschillende soorten haat onder hate speech, waaronder een persoonlijke aanval, maar ook vrouwenhaat kan onder hate speech geplaatst worden (Charitidis et al, 2020). Voor dit onderzoek zullen kritische opmerkingen en die haatdragende taal, scheldpartijen een rol spelen en blijven de bedreigingen buiten beschouwing; dat zou voor een onderzoek van dit kaliber te uitgebreid zijn en bovendien ligt daar de focus ook niet op.

De kritiek waarmee journalisten te maken hebben, heeft ook voor een deel te maken met zijn of haar achtergrond. Bepaalde groepen journalisten zijn vatbaarder om doelwit te worden van online intimidatie en haatdragende taal als zij worden gedefinieerd door zichtbare kenmerken van sociale identiteit, zoals geslacht, ras, etniciteit, seksualiteit en religie (Waisbord, 2020). Een tweede groep journalisten die vatbaarder is om doelwit te worden van online intimidatie is de groep journalisten die verslag doet van een bepaald onderwerp. Journalisten die kritische verhalen hebben geproduceerd over politiek, immigratie, rechts-extremisme, ras, mensenrechten, seksueel misbruik en inlichtingendiensten zijn vaak het doelwit geweest van ‘wrede retoriek’ en intimidatie (Waisbord, 2020). De derde en laatste groep betreft de journalisten die werken voor mainstream media, de grotere, bekendere media met een groot landelijk of zelfs internationaal bereik. In het geval van de Verenigde Staten, zoals Waisbord (2020) stelt, gaat het om grote nieuwsmedia als The New York Times, The Washington Post en ook omroepen als CNN, ABC, CBS enzovoorts, die regelmatig genoemd werden op een negatieve manier door president Donald J. Trump (Waisbord, 2020).

Hate speech kan er, volgens Hofbauer, Obermaier en Reinemann (2018), toe leiden dat journalisten verhinderd worden in hun werk omdat zij onder emotionele druk komen te staan, waarmee stress en angst versterkt kunnen worden. Daarnaast kan het gevolgen hebben voor de relatie met het publiek,

kan het voor problemen zorgen op de redactie als er onenigheid ontstaat over de manier waarop omgegaan moet worden met kritiek en kan het uiteindelijk een negatief effect hebben op hoe journalisten hun publiek zien (Hofbauer, Obermaier en Reinemann, 2018). Dit zijn dan vooral negatieve gevolgen, al is het natuurlijk ook goed mogelijk dat er positieve gevolgen zijn. Het is logisch om dan vooral te kijken naar de negatieve effecten omdat die uiteindelijk meer invloed kunnen hebben dan de positieve effecten, maar de fixatie op het negatieve sluit meteen de positieve uit. Nu zullen de scheldpartijen dat misschien niet zo snel hebben, maar het kan zo zijn dat journalisten juist strijdbaar worden van die hate speech, omdat ze dan bijvoorbeeld het tegendeel willen bewijzen. Kortom, het fixeren op die negatieve effecten kan zorgen voor een wat eenzijdige blik op hate speech en de effecten daarvan.

Naast hate speech zijn er uiteraard nog meer vormen van kritiek waar een journalist mee te maken kan krijgen. Cheruiyot (2019) noemt vijf overkoepelende vormen die betrekking hebben op dat onderwerp: vorm en inhoud, de journalist als individu, de organisatie, het instituut en de ideologie (Cheruiyot, 2019, 24). Bij kritiek op vorm en inhoud gaat het om tekst, beelden en video van de media. Bij kritiek op de journalist als individu kan het volgens Cheruiyot (2019, 24) gaan om 'lichaamsbouw, leeftijd, geslacht of de journalistieke vaardigheden die iemand bezit'. Kortom, dit is meer op de journalist zelf gericht. Vervolgens kan er ook kritiek zijn op diens organisatie, het nieuwsmedium waar hij of zij voor werkt. Daarbij kan men denken aan het beleid van de redactie, of de nieuws- of organisatiecultuur van het nieuwsmedium (Cheruiyot, 2019, 25). Kritiek op de journalistiek als instituut draait om de media en pers als geheel. Dan wordt de kwaliteit van journalistiek in twijfel getrokken door zijn positie tussen de politiek en overheid (Cheruiyot, 2019, 25-26). Ten slotte gaat het bij kritiek op ideologie om hoe de media zich positioneert binnen de sociale, culturele en politieke omgevingen (Cheruiyot, 2019, 26). Hierbij gaat het dus om de onderwerpen van de kritiek. Dit geeft dus al aan dat het om meer gaat dan enkel de kritiek zelf, het gaat ook om waarop de kritiek gericht is. In dit onderzoek zal de kritiek aan het adres van de journalist, maar ook het nieuwsmedium waar hij of zij voor werkt, besproken worden. Het is een uiterst gelaagd probleem, aangezien je de soorten kritiek hebt, waar deze op gericht is, maar ook door wie en uiteindelijk ook met welk doel. Kritiek kan komen van Twitter-trolls met nul volgers, maar ook van invloedrijke mensen met een grote achterban. Maar ook dan is de vraag: met welk doel? Is het om de journalistiek te verbeteren, of juist deze te destabiliseren? Daar zal dit onderzoek zich minder op richten, maar wel zal het dus ingaan op de kritiek op de journalist als individu, zijn of haar werk en het nieuwsmedium waar hij of zij voor werkt.

Journalisten krijgen hoe dan ook te maken met kritiek van buitenaf, in wat voor vorm dan ook. Dat kan gericht zijn op het nieuwsmedium waar hij of zij voor werkt, maar ook op de journalist zelf en het werk dat hij of zij levert of de manier waarop deze te werk gaat. Die kritiek kan helpen om de journalistieke lat hoger te leggen, maar kan ook negatieve gevolgen hebben voor het vakgebied of de journalist zelf. Dat ze die kritiek ontvangen staat vast, maar het is dan natuurlijk aan de journalist zelf

om daarmee om te gaan. Dat zal voor iedere journalist wat anders liggen en dus is het van belang om ook dit thema wat te verduidelijken.

2.6 Manieren waarop journalisten met kritiek omgaan

Hoe gaan journalisten om met kritiek? Het is de vraag van dit onderzoek, maar ook de vraag van andere onderzoeken geweest, die als inspiratie dienden voor dit onderzoek en dus ook besproken worden. Dit omdat zij relevante informatie hebben geleverd en ook inzichten hebben gegeven in de kritiek waarmee journalisten te maken krijgen en op welke manier zij dan omgaan met die kritiek.

Brants en De Haan (2010) onderzochten de Nederlandse media en hoe zij omgaan met die kritiek en kwamen daarbij tot drie verschillende, hypothetische modellen van mogelijke reacties van de media. De eerste die zij benoemen betreft de zogenaamde ‘burgerlijke reactie’, waarbij de media zoeken naar manieren om te luisteren naar haar publiek en ook een connectie te vinden met deze groep. Daarmee schuiven de media hun eigen agenda’s meer aan de kant en krijgt die van het publiek meer aandacht. Dat betekent volgens Brants en De Haan (2010) dat de media het terrein van de ‘publieke journalistiek’ betreden, waarbij de focus minder ligt op het conflict en schandalen, en meer op het denken in oplossingen voor bestaande problemen (Brants en De Haan, 2010). Hierin valt dus de zogenaamde ‘news gap’ terug te vinden: de media passen hun nieuwsaanbod aan op wat het publiek zou willen lezen en horen, en minder wat de redacties zelf zouden willen aanbieden.

De tweede vorm is de ‘strategische reactie’, waarmee bedoeld wordt dat de nieuwsmedia luisteren naar de vraag van het publiek, maar dan meer om commerciële redenen om zo het publiek aan zich te binden (Brants en De Haan, 2010). Dat kan op verschillende manieren, waaronder het publiek onderdeel maken van het programma door ze als omstanders te halen middels vox popinterviews, ze in de studio uit te nodigen als gast (als zij bijvoorbeeld bij een belangrijke gebeurtenis aanwezig zijn geweest) (Brants en De Haan, 2010). Al valt in dit geval wel te betwijfelen of vox popinterviews en aanwezigheid als gast in de studio echt bijdragen aan deze strategische reactie, want een vox pop of toevallig aanwezig zijn geweest bij een gebeurtenis zijn niet per se vormen van luisteren naar de vraag van het publiek, eerder diens mening. Dan is het dus nog maar de vraag of die vormen ook echt bijdragen aan de binding van het publiek met het nieuwsmedium.

Als derde en laatste vorm noemen Brants en De Haan (2010) de ‘empathische reactie’. Daarbij treden journalisten op als ‘morele ondernemers’ of zelfs ‘kruisvaarders’, die aan de kant staan van het publiek, welke geen stem heeft gehad in de media (Brants en De Haan, 2010). Zij concluderen in hun onderzoek dat journalisten het vertrouwen van het publiek weer moeten terugwinnen nadat het een lange tijd vanzelfsprekend was dat er vertrouwen was in nieuwsmedia (Brants en De Haan, 2010). Het is voor journalisten dan ook worstelen om een balans te vinden in de journalistieke integriteit en het voldoen aan de wensen van het publiek, iets wat Brants en De Haan (2010) zelfs kenmerkend noemen voor de journalistieke praktijk vandaag de dag.

Een voorbeeld van een kwantitatief onderzoek naar kritiek op nieuwsmedia is dat van Prochazka en Schweiger (2016). Zij onderzochten hoe gebruikers de nieuwsmedia beoordelen in de reacties op berichten, welke aantijgingen zij naar voren brengen en hoe ze deze aantijgingen onderbouwen. Dat doen zij middels een steekproef van negen Duitse media, 239 berichten en 2957 reacties op die berichten. Van die reacties was het merendeel negatief over de nieuwsmedia: 1711 reacties, zo'n 73 procent, was negatief terwijl twintig procent van de onderzochte reacties 'neutraal' was of positieve en negatieve aspecten tegen elkaar afwogen (Prochazka en Schweiger, 2016). Dat betekent dus dat slechts zeven procent van het commentaar positief was en dus stellen Prochazka en Schweiger vast dat de commentaarsecties van deze Duitse nieuwsmedia 'worden gedomineerd door mensen die sceptisch tegenover de media staan' (Prochazka en Schweiger, 2016).

Met deze kwantitatieve analyse hebben Prochazka en Schweiger een duidelijk beeld geschetst van de kritiek op de journalistiek in Duitse media, al blijft het dus beperkt bij de 'aanvallende' partij, namelijk het kritische publiek, en niet de 'verdedigende' partij, de journalisten zelf. Bij een onderzoek als deze is het wel lastig omdat er een selectie van berichten gekozen wordt en deze ook beoordeeld moeten worden. Dat houdt in dat berichten die online staan beoordeeld zijn, puur op de tekst zelf en dus zonder context. Zo is er dus niet voor gekozen om te kijken naar die profielen en hoe representatief deze zijn voor de bevolking. Het is natuurlijk goed mogelijk dat er veel profielen en dus reacties tussen zitten die bijvoorbeeld van één persoon zijn die onder meerdere accounts actief is, dat het bots zijn of dat er iemand achter zit die er op uit is om reacties uit te lokken van andere mensen. Kortom, het is nog maar de vraag hoe representatief alle beoordeelde reacties zijn. Ondanks dat is dit onderzoek te prijzen om de grootte en de uitgebreide coderingen, waardoor de verschillende soorten kritiek aan bod komen.

De verdedigende partij krijgt in het onderzoek van Koliska en Assmann (2019) meer aandacht. Zij onderzochten namelijk de reacties en institutionele strategieën van 27 nieuwsredacteuren en uitvoerende redacteuren in de belangrijkste print-, omroep- en online nieuwsorganisaties van Duitsland op beschuldigingen dat ze liegen tegen haar publiek. Zij vroegen deze redacteuren meerdere vragen over de term *Lügenpresse*, een term die in Duitsland al meer dan honderd jaar gebruikt wordt om de journalistiek als praktijk en instelling in diskrediet te brengen (Koliska en Assmann, 2019). De meeste redacteuren associeerden de term *Lügenpresse* met propagandamachine, voornamelijk door het naziregime van het Derde Rijk, maar sindsdien ook sporadisch door extreemlinks en extreemrechts (Koliska en Assmann, 2019).

De resultaten van het onderzoek van Prochazka en Schweiger uit 2016, waarbij duidelijk werd dat er veel negatieve reacties waren op berichten van nieuwsmedia online, worden in het onderzoek van Koliska en Assmann (2019) bevestigd door de redacteuren: journalisten kwamen vooral aantijgingen van *Lügenpresse* tegen in de online commentaarsecties van de nieuwsmedia, onder hun nieuwsverhalen of op de sociale media (Koliska en Assmann, 2019). Hoewel het dus voornamelijk

online, via sociale media, mail en brieven, voorkomt dat de nieuwsmedia beschuldigd worden, zijn er ook 'offline'-gevallen.

In dat onderzoek geven ook bijna alle geïnterviewde redacteurs aan dat ze de geldigheid van de aantijgingen op het journalistieke instituut, nieuwsorganisaties en de journalisten zelf verwerpen, maar een kleine minderheid suggereerde dat de kritiek wel terecht was (Koliska en Assmann, 2019). Een deel zag de kritiek ook als een kans om meer uitleg te geven over het hoe en wat van de journalistiek (Koliska en Assmann, 2019).

Dit onderzoek biedt dus een goed inzicht van hoe Duitse journalisten tegen zo'n negatieve term als Lügenpresse kijken, al is dat dus vooral gericht op de kritiek op de journalistiek in het algemeen.

Een ander onderzoek dat zich richtte op hoe journalisten omgaan met kritiek komt van Koliska, Chadha en Burns. Zij deden onderzoek naar hoe 43 journalisten én 19 nieuwsmedia reageerden op kritiek van president Donald Trump op journalisten. Een van de manieren waarop zij dat deden was door te benadrukken dat hun acties simpelweg een naleving waren van een routine en dus de normale gang van zaken was (Koliska, Chadha & Burns, 2020). De journalisten reageerden ook door hun acties te contextualiseren in termen van normen en waarden die verband houden met de institutionele mythe van hun beroep (Koliska, Chadha & Burns, 2020). Ook het benadrukken van de cruciale rol die de journalistiek speelt in de Amerikaanse samenleving, maar ook 'expliciete verdediging', waarbij de journalist juist ook uithaalt naar de aanvallende partij en oproept tot actie behoorden tot de mogelijke manieren van omgaan met die kritiek (Koliska, Chadha & Burns, 2020).

Deze onderzoeken zullen deels als inspiratie dienen voor dit onderzoek, waarbij het doel is om middels interviews met journalisten te achterhalen hoe er in Nederland gereageerd wordt op kritiek. Maar waar deze onderzoeken zich richtten op hoe journalisten denken over een haatdragende term als Lügenpresse of de reacties van journalisten analyseerden, zal dit onderzoek zich persoonlijker op de journalist zelf richten en hoe zij met de kritiek omgaan als strategie en wat de gevolgen van de kritiek zijn.

Hoofdstuk 3: Methode voor het onderzoek

Het doel van dit onderzoek is om inzichten te krijgen in hoe journalisten kritiek op hun werk beleven. Dit is onderzocht door elf journalisten te interviewen. De keuze voor kwalitatieve interviews als methode, wordt toegelicht in 3.1. Vervolgens komt in 3.2 de globale opzet van het onderzoek aan bod. In 3.3 wordt uitgelegd hoe de journalisten voor deelname aan het onderzoek zijn geselecteerd. Daarna wordt in 3.4 nader ingegaan op de ‘topics’ voor dit onderzoek. Vervolgens zal in 3.5 uitgelegd worden hoe dit onderzoek geanalyseerd zal worden. Ten slotte zal in 3.6 uiteengezet worden hoe de betrouwbaarheid en validiteit van dit onderzoek gecontroleerd zijn middels kwaliteitscontroles.

3.1 De keuze voor kwalitatief interviewonderzoek

Het doel van dit onderzoek is om erachter te komen of en hoe Nederlandse journalisten zich verweren tegen kritische opmerkingen en scheldpartijen. Om dit te onderzoeken zijn elf journalisten geïnterviewd om een beter beeld te krijgen van de situatie in Nederland, hoe zij de kritiek ervaren en hoe zij vinden dat daar op gereageerd moet worden. Uit deze interviews moet naar voren komen met wat voor soorten kritiek de journalisten te maken krijgen, hoe zij daarmee omgaan en ook wat voor effecten dat mogelijk heeft op hun werk en persoonlijke leven. Het gaat daarbij dus om de belevingswereld van de journalisten. Om daar meer inzicht in te krijgen is het geschikt om kwalitatief interviewonderzoek te verrichten, zodat per journalist de diepte ingegaan kan worden en er ook voorbeelden besproken kunnen worden van de soorten kritiek. Dit heeft dan ook andere antwoorden opgeleverd dan een onderzoek naar hoe journalisten zich tegen kritiek verweren op sociale media. Dan wordt enkel gekeken naar de inhoudelijke reactie en onder wat voor klassering deze te schrijven valt, terwijl dit onderzoek ook meer naar de gedachtegang achter deze reacties zoekt. Hierdoor moet ook duidelijker worden waarom zij voor een bepaalde aanpak kiezen, wat in zo’n onderzoek naar Twitterreacties buiten beschouwing zou blijven.

Het doel van zo’n kwalitatief interviewonderzoek is om de belevingswereld van de geïnterviewde beter te leren kennen, toegespitst op het onderzoeksthema en het disciplinaire perspectief van de onderzoeker (DiCicco-Bloom en Crabtree, 2006). In dit onderzoek gaat het om de vraag hoe journalisten kritiek op hun functioneren beleven en hoe ze naar hun beleving daarop zouden moeten reageren.

DiCicco-Bloom en Crabtree (2006) maken een onderscheid tussen ‘ongestructureerde’, ‘semigestructureerde’ en ‘gestructureerde’ kwalitatieve interviews, waarbij ze ervoor kiezen om de gestructureerde kwalitatieve interviews buiten beschouwing te laten omdat deze ‘vaak kwantitatieve data’ produceren (DiCicco-Bloom en Crabtree, 2006). Hoewel ‘ongestructureerd’ suggereert dat er geen structuur in zo’n interview zit, bedoelen DiCicco-Bloom en Crabtree met die term dat een

interview niet volgens een strak uitgewerkte opzet verloopt. Ze typeren deze interviewvorm als het equivalent van een ‘begeleid gesprek’ (DiCicco-Bloom en Crabtree, 2006). Bij zo’n ‘ongestructureerd’ interview komt de onderzoeker met gespreksonderwerpen en stelt deze nieuwe vragen op basis van wat de geïnterviewde vertelt.

De semigestructureerde interviews, zoals de naam al doet vermoeden, draaien om iets meer regie in zo’n interview dan het ongestructureerde interview. De semigestructureerde interviews volgen een vooraf bedachte opzet en worden afgenomen aan de hand van een van vooraf bedachte lijst met vragen of gespreksonderwerpen. De gesprekken verlopen aan de hand van een aantal vooraf vastgestelde open vragen, waarbij er ruimte is voor nieuwe vragen in de dialoog wanneer de onderzoeker dieper ingaat op de antwoorden van de geïnterviewde (DiCicco-Bloom en Crabtree, 2006). Bij een diepte-interview, zoals een interview met een individu genoemd wordt, kan de onderzoeker dieper ingaan op de sociale en persoonlijke kwesties, terwijl een groepsinterview meer een breder idee kan krijgen van de ervaringen van de geïnterviewden, al is dat dus direct ook een beperking van zo’n groepsinterview omdat daarbij niet zozeer in de diepte kan worden gekeken naar de individuen (DiCicco-Bloom en Crabtree, 2006).

Dit onderzoek zal het idee van de semigestructureerde kwalitatieve interviews volgen. Omdat dit onderzoek de vraag stelt hoe journalisten de kritiek op hun werk ervaren is het van belang om naar het individu te kijken, en niet naar een groep. Bij een groep zullen ook interessante meningen en ervaringen voorbij kunnen komen, maar bij een één-op-één interview kan er veel dieper ingegaan worden op de sociale en persoonlijke zaken gerelateerd aan dit onderwerp, wat dit onderzoek ook probeert te verduidelijken. Bij een groepsinterview zouden die details verloren gaan omdat niet iedereen zich bij zo’n interview zal uiten zoals het geval is bij een één-op-één-interview.

3.2 Globale opzet van het onderzoek

Om een duidelijker beeld te krijgen van dit onderzoek volgt hier een globale opzet. In de volgende paragrafen zullen de onderdelen vervolgens wat uitgebreider uiteengezet worden.

Het doel van dit onderzoek is om erachter te komen of en hoe Nederlandse journalisten omgaan met kritiek. Voor dit onderzoek zijn elf journalisten gevraagd om mee te werken aan een één-op-één interview om te praten over het onderwerp ‘kritiek op mainstream media’. Deze interviews volgen een vast stramien: op basis van enkele gespreksonderwerpen, een leidraad voor het interview, wordt het algehele thema ‘kritiek op journalisten’ besproken. Aan de hand van die leidraad bespreken de journalisten dezelfde thema’s, waardoor er een variatie kan ontstaan in de antwoorden, zonder dat het algehele thema verwaarloosd wordt. Uiteindelijk zijn er meerdere vaste vragen vastgelegd in een interviewgids, welke als bijlage toegevoegd is aan dit onderzoek, maar het gaat hierbij vooral om een wat ‘losser’ gesprek waarbij de belangrijkste onderwerpen besproken worden.

De vragen van dit onderzoek zijn erop gericht om het algemene probleem, die kritiek op de journalisten, te bespreken en te achterhalen, wat het met die journalisten doet, of zij zich ertegen verweren, of zij vinden dat journalisten zich actief moeten verweren tegen die kritiek door zich hierover bijvoorbeeld uit te laten via sociale media en of zij hierin steun voelen van collega's en hun werkgever. Op deze manier zal dit onderzoek een beter beeld kunnen geven van de situatie in Nederland wat betreft het omgaan met kritiek.

Deze interviews, met uiteindelijk elf geïnterviewden omdat er verzadiging optrad, zijn vervolgens uitgewerkt en ook in een bijlage toegevoegd. Bij het selecteren van de geïnterviewden is vooral gekeken naar het medium waar de journalist voor werkt. Ook is er rekening gehouden met de specialisatie van de journalisten, om op die vlakken zoveel mogelijk variatie te krijgen. Dit wordt nader besproken in 3.3.

Het is belangrijk om te noemen dat deze interviews vanwege de coronacrisis enkel online plaatsvonden middels Zoom of Microsoft Teams, en in twee gevallen via de telefoon. Nadat de interviews getranscribeerd waren, zijn deze gecodeerd. Dat houdt in dat er fragmenten zijn gemaakt over een bepaald onderwerp, die dan onder een code vallen. Een code is in dit geval een trefwoord dat aangeeft waar het over gaat. Die fragmenten zijn vervolgens vergeleken op de verschillende onderwerpen, zodat er een beeld van de variatie aan antwoorden kon ontstaan.

3.3 Selectie van geïnterviewden

Een nadeel van kwalitatief onderzoek is dat de steekproef zeer beperkt is en dus moeilijk representatief kan zijn voor de hele populatie, in dit geval de Nederlandse journalistiek. Het is daarom het doel om een zeer gevarieerde populatie te nemen voor deze steekproef, waardoor verschillende meningen en denkbeelden naar voren komen. Het is de bedoeling daarmee zo goed als alle mogelijke meningen over dit onderwerp te achterhalen. Met een selecte groep van elf journalisten is er zo een breder beeld ontstaan van de algemene visies. De journalisten zijn geselecteerd op willekeurige basis, waarbij het wel van belang was om naar een variatie van nieuwsmedia te zoeken. Zo zijn tien van de elf journalisten van een ander nieuwsmedium – en zitten er ook freelancers bij, die dus niet afhankelijk zijn van het nieuwsmedium en meer voor zichzelf werken. Daarbij is geen rekening gehouden met het geslacht, wel de functie van de journalist. Zo zijn er geen sportjournalisten geïnterviewd, maar wel politiek verslaggevers en onderzoeksjournalisten. Dat komt die variatie dan weer niet ten goede, maar met een kleine groep van zo'n twaalf tot vijftien journalisten, wat het streefdoel was, zou dat juist misschien te veel afwijken van de rest. Dat levert uiteraard andere inzichten op, maar na de elf gehouden interviews ontstond er al een algemene indruk van de antwoorden.

Voor een onderzoek van deze omvang was er dus al na een aantal interviews een wat algemeen beeld duidelijk waardoor na elf journalisten al verzadiging optrad. Dat wordt ook wel theorieontwikkeling genoemd. Constante vergelijking, of gelijktijdige gegevensverzameling en analyse, menen Hays en McKibben (2021), is van ‘het grootste belang’ voor rigoureuus kwalitatief onderzoek. Het ondersteunt namelijk de generaliseerbaarheid van het onderzoek en deze strategie maakt complexere coderingsprocedures mogelijk, die verder gaan dan alleen het identificeren van thema’s van een fenomeen of theorie, tot het ontdekken en presenteren van relaties en complexere structuren uit de gegevens met gedetailleerd bewijs in het rapport (Hays en McKibben, 2021). Daarbij kan gedacht worden aan citaten van deelnemers en frequentietellingen, bijvoorbeeld een ‘thick description’ of theorieontwikkeling (Hays en McKibben, 2021).

In zo’n kwalitatief onderzoek kan ook analytische generalisatie gebruikt worden, zoals beschreven in het werk van Smith (2017). Dit kan gebeuren middels concept-generalisatie en theoretische generalisatie (Smith, 2017). Analytische generalisatie kan gebeuren wanneer de onderzoeker een set resultaten generaliseert tot een gevestigd concept of theorie, waarmee hij concept-generalisatie of theoretische generalisatie vertoont (Smith, 2017). Kortom, generalisatie bij kwalitatief onderzoek is mogelijk, maar wijkt in grote mate af van kwantitatief onderzoek, waarbij met name gegeneraliseerd wordt naar groepen, en niet concepten of theorieën.

De steekproef bestaat uiteindelijk uit elf journalisten. Om anonimiteit te waarborgen zijn de journalisten niet bij naam genoemd, maar bij het medium waar zij voor werken. Wel zijn de leeftijden genoteerd en in de tabel hieronder vrijgegeven om zo wel een beter beeld te schetsen van de geïnterviewden.

Nieuwsmedium	Geslacht	Leeftijd
Freelance	Man	49
NRC	Vrouw	33
NOS	Man	35
NRC	Man	28
Pointer	Man	36
EenVandaag	Man	42
Freelance	Man	44
De Groene Amsterdammer	Man	28
Dagblad van het Noorden	Man	39
Nieuwsuur	Man	43
Elsevier Weekblad	Man	63

Om een grote variatie te krijgen met zo'n relatief kleine populatie is gezocht naar journalisten van verschillende Nederlandse media. Tien van de elf journalisten werken voor een ander nieuwsmedium. Bovendien moet opgemerkt worden dat tien van de elf journalisten een man betreft. Dat valt niet zo goed te rijmen met het de bevinding van Waisbord, zoals in hoofdstuk 2.5 uitgelegd, dat vrouwelijke journalisten eerder met kritiek te maken krijgen dan mannen. Dat er slechts één vrouwelijke journalist bij dit onderzoek betrokken is, betekent zeker niet dat er verder geen andere vrouwelijke journalisten zijn benaderd. Er zijn meerdere vrouwelijke journalisten benaderd voor dit onderzoek, maar van slechts één kwam er een bevestigend antwoord in de mail, de rest werd ofwel genegeerd ofwel afgeslagen vanwege een gebrek aan tijd. Zo is deze groep uiteindelijk tot stand gekomen. Dit is ook een punt dat nog nader besproken wordt in de discussie.

3.4 Gespreksonderwerpen

Zoals eerder gesteld is het gebruikelijker bij kwalitatieve interviews om gebruik te maken van een lijst van onderwerpen, in plaats van een lijst met vragen. Op die manier wordt voorkomen dat het een statisch gesprek wordt waarbij één voor één de vragen worden besproken, en wordt het een dynamischer gesprek met de geïnterviewde. De volgende onderwerpen, gebaseerd op het theoretische kader, komen in de interviews aan bod:

Journalistieke professie en beroepsnormen

Bij dit thema spreken de journalisten over hun kijk op de journalistiek als beroep en de bijbehorende beroepsnormen. Het is de basis geweest voor het theoretische kader en is ook van belang om er zo achter te komen wat voor de geïnterviewden de belangrijkste beroepsnormen zijn, die mogelijk ook nog later terugkomen in het gesprek wanneer het gaat over de kritiek.

Maatschappelijke taken

In dit deel praten de journalisten over de maatschappelijke taken van de journalistiek zoals zij die voor zich zien. Dit dient met name ter aanvulling op het eerste thema en zal ook van toegevoegde waarde zijn voor de discussie later, waarin de kritiek uitgebreid besproken wordt.

Relatie met burgers en bepalen van nieuws

Om connecties te houden met de lezer moet de journalist betrokkenheid tonen en ook het nieuws brengen waarvan de burgers vinden dat dat echt telt. Bij dit thema is onder andere gatekeeping besproken: het is immers aan de journalisten om te bepalen wat het nieuws haalt en wat niet. Dat betekent dat er keuzes gemaakt moeten worden zoals vastgesteld in het theoretische kader, onder andere met de term 'news gap'. Antwoorden op dit onderwerp zijn van belang voor het onderwerp 'invloed van de kritiek', omdat daar dan duidelijk wordt of er inderdaad anders gekeken wordt naar de nieuwskeuzes dankzij de kritiek.

Kritiek en de soorten kritiek

Bij dit onderdeel is met de journalisten gesproken over de kritiek die zij of het mediabedrijf waar zij voor werken, ontvangen. In dit deel zullen voorbeelden van kritiek voorbijkomen die de journalisten uit eigen ervaring hebben gegeven en van de verschillende soorten kritiek die journalisten ontvangen, wat een basis vormt voor de resterende thema's.

Omgaan met kritiek

Zodra het vastgesteld stond dat de geïnterviewde te maken heeft gehad met kritiek en met welke soorten, is er dieper ingegaan op de manieren waarop de journalisten omgaan met de kritiek. Hierbij gaat het dus om de verschillende vormen van omgaan met kritiek, waarbij van alles voorbij kan komen, van negeren van mensen tot actief tegenreacties plaatsen.

Invloed van de kritiek

De kritiek kan zo zijn effecten hebben, zoals vastgesteld in het theoretische kader. Om erachter te komen of journalisten ook echt die gevolgen voelen van de kritiek, is bij dit thema gesproken over de invloed die de kritiek heeft op het werk van de journalist en ook eventuele mentale gesteldheid, wat weer indirect zijn invloed kan hebben op het werk van de journalist.

3.5 Analyse

Nadat de interviews hebben plaatsgevonden zijn deze getranscribeerd en in een bijlage toegevoegd, waarna deze geanalyseerd zijn. Als eerste moest er worden gecodeerd, waarbij fragmenten gemaakt worden over een bepaald onderwerp. Die fragmenten krijgen dan een 'code': een trefwoord waarmee meteen duidelijk is over welk onderwerp het gaat. Van daaruit kan het vergelijken beginnen: de verschillende thema's zoals in de vorige paragraaf zullen dan uitgewerkt worden in de analyse, waarbij de verschillende antwoorden per thema aan bod zullen komen.

De zes topics zorgden daarbij voor een algemeen instappunt om per thema te zoeken naar die codes. Deze passages zijn vervolgens gemarkeerd om in de resultaten aan bod te laten komen. Dat ging zo lang door totdat er genoeg beschikbare codes waren om aan de analyse te beginnen. Deze voor de analyse relevante passages zijn vervolgens per topic naast elkaar gelegd om eerst inzicht te krijgen van de journalisten zelf, maar zijn uiteindelijk ook gebruikt om de antwoorden te vergelijken als deze dus op hetzelfde onderwerp neerkwamen. Deze vergelijkende stap, de constant comparative method (Boeije, 2002), was ook de laatste stap voor de analyse zelf. Ten slotte is deze uitgewerkt tot een analyse per topic.

3.6 Betrouwbaarheid en validiteit

Voor een kwalitatieve interviewonderzoek is het van belang dat er rekening gehouden wordt met de betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek. Bij kwantitatief onderzoek houden die termen het volgende in: betrouwbaarheid wordt beoordeeld op de repliceerbaarheid van het onderzoek, waarmee bedoeld wordt of dit onderzoek herhaald kan worden door andere onderzoekers. Bij validiteit draait het dan om de nauwkeurigheid van de meetmiddelen en of deze ook wel meten wat er gemeten moet worden (Golafshani, 2003).

Bij kwalitatief onderzoek bestaat er onenigheid over de betekenis van deze twee termen. Golafshani haalt bij de definitie van betrouwbaarheid meerdere onderzoekers aan, waarbij Stenbacka (2001) stelt dat het concept van betrouwbaarheid in kwalitatief onderzoek 'misleidend' is. Als een kwalitatief onderzoek ter discussie wordt gesteld met betrouwbaarheid als criterium, zo stelt Stenbacka (2001), dan is het gevolg daarvan met name dat de studie 'niet goed' is (Golafshani, 2003). Aan de andere kant stelt Patton (2001) dat validiteit en betrouwbaarheid twee factoren zijn waarmee elke onderzoeker die kwalitatief onderzoek uitvoert rekening moet houden bij het opstellen van het onderzoek, het analyseren van de resultaten en het beoordelen van de kwaliteit van het onderzoek (Golafshani, 2003). Om betrouwbaarheid te garanderen in kwalitatief onderzoek speelt volgens Golafshani (2003) de toetsing van de betrouwbaarheid een cruciale rol. Dat kan mede door zogenaamde 'kwaliteitscontroles'.

Er zijn meerdere manieren om die betrouwbaarheid en validiteit te controleren, ook wel kwaliteitscontroles genoemd. Ten eerste de zogenaamde triangulatie, de methodische triangulatie wel te verstaan. Daarbij maakt de onderzoeker gebruik van verschillende, meerdere vormen van data om zijn eigen bevindingen te controleren. In dit geval zou het kwalitatieve onderzoek gecombineerd kunnen worden met een kwantitatief onderzoek, zoals een enquête. Daar is echter geen gebruik van gemaakt.

Een andere manier om de betrouwbaarheid en validiteit te controleren is het proces van 'disconfirming evidence', ofwel onbevestigd bewijs. De onderzoeker zoekt dan bewust naar bewijzen die consistent overeenstemmen met de thema's of deze juist niet bevestigen (Creswell en Miller, 2000). Zij stellen daarbij wel vast dat dit bewijs niet zwaarder moet wegen dan het bewijs dat het wél bevestigt. In dit onderzoek is hier geen gebruik van gemaakt, omdat de antwoorden van de journalisten als vergelijking al per thema geordend zullen worden, zoeken naar onbevestigd bewijs zou dan geen toegevoegde waarde hebben. Het is wel een belangrijke methode om genoemd te hebben.

Een andere belangrijke vorm van kwaliteitscontrole is het zogenaamde 'member checking'. Bij dit proces worden de data en interpretaties van het onderzoek onder ogen gebracht van de geïnterviewden, die dan de betrouwbaarheid van de informatie kunnen bevestigen. Deze methode is gebruikt om zo de betrouwbaarheid niet alleen van de transcripties maar ook in de context van de analyse te bevestigen door de personen die het zelf gezegd hebben.

Hoofdstuk 4: Resultaten

In dit hoofdstuk zijn de resultaten van de afgenomen interviews in een analyse verwerkt. Om te beginnen zullen de meningen van journalisten over de journalistiek als professie (4.1) aan bod komen, gevolgd door de maatschappelijke taken (4.2) en de relatie journalist-burger (4.3). Deze zullen wat korter zijn dan kritiek en soorten kritiek (4.4), het omgaan met die kritiek (4.5) en de effecten van die kritiek (4.6). Dat omdat de nadruk van het onderzoek op de laatste onderdelen ligt, maar de eerste drie onderdelen wel relevant zijn voor de antwoorden bij de overige drie thema's om zo een duidelijk beeld te geven van hoe journalisten over hun vak denken.

4.1 Journalistieke professie

Het doel van dit onderzoek is dus om erachter te komen hoe Nederlandse journalisten omgaan met kritiek, hoe zij het beleven en wat hun visie daarop is. Om daarachter te komen is het eerst van belang om te onderzoeken hoe zij tegen de journalistiek als beroep aankijken, omdat hier, zoals in het theoretisch kader geschetst, kritiek op kan komen.

In Nederland zijn meerdere studies te vinden voor een opleiding tot journalist. Toch hoeft je niet per se een achtergrond te hebben in de journalistiek, om journalist te worden. Dat zorgt ervoor dat de journalistiek geen beschermde status geniet, al blijkt uit de interviews dat dit ook niet altijd nodig geacht wordt. Zo maakt de NOS-journalist de vergelijking met een ander soort beroep: "(...) we snijden niet in mensen dus we kunnen ook niemand per ongeluk dood maken. Dan vind ik dat je echt arts moet zijn. Voor de journalistiek vind ik dat niet gelden."

De journalistiek is dan ook een bijzonder beroep. Er zijn studies voor, maar men kan zomaar instromen. Wel is duidelijk dat, net zoals met veel andere beroepen, ervaring opdoen bijzonder effectief kan zijn. Een van de geïnterviewde NRC-journalisten zei daarover het volgende: "Het is een ambacht. Ik denk dat je veel kunt hebben aan een opleiding (...) Maar tegelijkertijd is de enige manier waarop je het kan leren – dat heb ik ook gemerkt aan stagiaires die ik zelf heb begeleid – is gewoon doen en gewoon op je bek gaan."

Toch is het niet zomaar dat je journalist kan worden, zelfs al heb je een opleiding gedaan. Het is niet zo dat de baantjes je komen aanwaaien en de journalist moet steeds meer een duizendpoot worden. Enkel schrijven zit er niet meer in; liever kan de journalist ook nog fotograferen en ook met audio omgaan voor podcasts of verslagen. Dat zorgt ervoor dat de vereisten voor een journalist wel hoog liggen en dat vergt dus veel doorzettingsvermogen. De datajournalist van Pointer ziet dat zo: "Dat is een nadeel natuurlijk (...), het is gewoon lastig als mensen iets hebben gestudeerd en er misschien achter komen dat ze er niet in kunnen werken. Het heeft (...) als klein voordeel dat daardoor misschien

ook de beste journalisten naar boven komen borrelen. Dus in de praktijk is dat niet altijd zo. Er zijn ook een heleboel goede journalisten die afvallen en slechte journalisten die aan het werk komen.”

Er zijn meerdere beroepsnormen van de journalistiek te noemen. Hieronder kunnen we onder andere onafhankelijkheid, hoor en wederhoor, objectiviteit en neutraliteit scharen. Het zijn ook vooral de bekendere beroepsnormen die genoemd worden door de elf journalisten, al zijn hier en daar wat andere geluiden te horen, zoals een van de freelance-journalisten dat zegt: “Het moet kloppen. Dat is eigenlijk de enige norm. (...) Alle afgeleide normen daarvan, objectiviteit, neutraliteit, onpartijdigheid, hoor en wederhoor, dat zijn allemaal middelen of manieren om ertoe te komen dat wat je opschrijft waar is. Dat is de norm. Dat is vaak de norm niet, voor de helderheid.”

Hoor en wederhoor wordt regelmatig genoemd als beroepsnorm. Dat moet ervoor zorgen dat er een balans is en dat beide partijen hun eigen visie en mening kunnen geven, omdat uitsluitel van een van de partijen ertoe kan leiden dat die zich niet gehoord voelt. Een van de freelance journalisten denkt het volgende over deze beroepsnorm: “Hoor en wederhoor vind ik overschrijfjournalistiek. Dus hoor en wederhoor is vaak van: we hebben een debat, bij corona kon je dat goed zien, we hebben de mensen die vinden dat vaccinaties goed zijn, en dan moet er óók een tegenmening zijn. Dus daar hebben we dan Willem Engel voor. Ja, néé, je moet weten wat er klopt.”

Hierbij is opvallend dat er over de journalistiek als beroep nogal discussie bestaat. Het is geen beschermd beroep, ook al bestaan er opleidingen voor. Er zijn journalisten die het goed vinden dat die opleidingen er zijn, al is het vooral van belang om ervaring op te doen. De bekende beroepsnormen worden nog steeds gehanteerd door de meeste journalisten, al is voor de ene journalist onafhankelijkheid het belangrijkste, terwijl voor de ander geldt dat objectiviteit de hoogste prioriteit geniet. Toch geven meerdere journalisten aan dat het prima is dat de journalistiek geen beschermd beroep is. Dat maakt de journalistiek echter wel kwetsbaarder, ook omdat het daardoor vatbaarder is voor de kritiek van buitenaf waarmee de journalisten te maken krijgen.

4.2 Maatschappelijke taken

Zoals we in het theoretisch kader hebben gezien, verdedigden journalisten zich door bijvoorbeeld te benadrukken dat de journalistiek een cruciale rol speelt in de samenleving. Maar hoe zien de Nederlandse journalisten hun rol in die samenleving?

De journalistiek wordt gezien als de waakhond van de samenleving en ook is de uitspraak ‘de journalistiek kan niet zonder democratie, maar de democratie kan ook niet zonder journalistiek’ bekend. Dat is ook wat in de interviews naar voren kwam. De journalist van De Groene Amsterdammer ziet de journalistiek als een soort brug: “Je kunt zeggen dat de journalistiek een soort

brugfunctie vervult tussen verschillende werelden, en tussen burgers, democratische burgers. (...) Het werkt twee kanten op. In die zin denk ik dat de journalistiek allebei doet: je bent én aan het uitleggen wat de macht doet, én je bent aan het controleren wat de macht doet.”

Om ervoor te zorgen dat de samenleving goed functioneert, is het nodig dat de burger goed geïnformeerd is. Alleen zo kan er een gezond debat ontstaan die uiteindelijk ten goede moet komen van die samenleving. Het is dan ook een belangrijke taak voor de journalistiek om de burger zo goed mogelijk te informeren. Een van de NRC-journalisten vertelde daar het volgende over: “Ik denk het in staat stellen van je lezers om zo goed mogelijk geïnformeerd te zijn over onderwerpen die op de agenda staan en ook over waarom die onderwerpen op de agenda staan. Dat je de lezers altijd wel zelf in staat stelt om zelf een mening te vormen, maar dat je diegene daar wel alle gereedschappen voor geeft.”

Het waken voor misstanden in de maatschappij wordt ook als een belangrijke taak gezien door de journalisten. Voor de NOS-journalist hoeft het dan niet zozeer tot veranderingen in de samenleving te leiden. “Je kan niet in je eentje maatschappelijke misstanden oplossen, maar je kan ze wel aan mensen laten zien dat ze er zijn en dan is het de gezamenlijke verantwoordelijkheid van de maatschappij om (...) daar mee om te gaan.”

De journalistiek leent bovendien een deel van zijn bestaansrecht aan het controleren van die macht. Dat houdt ook in dat de journalistiek onthullingen doet en zo een publiek debat opent over soms wel gevoelige onderwerpen, zoals de kwestie rondom de toeslagenaffaire. Dat onthullen kan gezien worden als een van de belangrijke taken van de journalistiek. De journalist van Nieuwsuur zegt daarover het volgende: “(...) vind ik het dus de taak van de journalistiek uiteindelijk om te onthullen. (...) Dus ik vind dat de journalistiek moet blootleggen, moet onthullen, verhalen vertellen die anders niet naar buiten gekomen zouden zijn, achter de macht moet kijken, mensen met macht moet bevragen.”

Voor de journalist zijn bronnen uiterst belangrijk. Zij geven soms cruciale informatie door en gunnen daarbij misschien ook wel een primeur. Een goede band met bronnen is voor de journalist dus van enorm belang, want zodra die bron wegvalt zal ook je nieuwsvoorziening wegvallen. Dat zorgt voor een ingewikkelde relatie, aangezien die bronnen juist ook de hoofdrolspelers van een onderzoeksartikel kunnen zijn. Dat betekent soms ook dat je de bron in een negatieve context moet zetten. De journalist van Elsevier denkt daar het volgende over: “Feiten zijn feiten, je gaat niet iets achterhouden omdat het een goede bron voor je is, dat je dus niet zegt ‘misschien moet ik het beter niet doen, dat komt niet goed van pas’. Waakhond van de democratie: evident.”

Dat de journalistiek zo’n grote taak moet vervullen, zorgt ervoor dat zij een centrale rol spelen in het publieke debat. Zij informeren de burgers en moeten dat werk ook nauwkeurig doen. Hierdoor zijn bij bepaalde onderwerpen, zoals de toeslagenaffaire, bepaalde journalisten extra in beeld vanwege hun

inzet en dus expertise op dat gebied. Maar, zo zegt de journalist van het Dagblad van het Noorden, dat moet niet leiden tot grote pretenties. “We constateren iets en zorgen dat het debat aangezwengeld wordt in de democratische huizen die we met zijn allen hebben. (...) Ik zie mezelf niet als de grote hoeder van de democratie of iets dergelijks. Ik bedoel, ik vind ons werk heel belangrijk, maar we moeten onszelf ook niet – en sommige journalisten hebben de neiging om zichzelf heel groot te maken – maar laten we daarvoor waken.”

Ook deze antwoorden geven weer de verschillende visies van de journalisten weer. Als journalist ben je de schakel tussen de machthebbers en de burgers die de machthebbers willen bevragen. Het zorgt voor een wisselwerking tussen de twee, waarbij de journalist dus een centrale rol speelt. Dat betekent echter niet dat de journalist het middelpunt van het onderwerp moet zijn, zoals een van de journalisten aangaf. Zij moet informeren en de macht bevragen, maar hoort niet boven het onderwerp te staan. Dat zijn dan mogelijke verdedigingsmechanismen voor journalisten, die zich willen verweren tegen de kritiek die zij ontvangen.

4.3 Relatie journalist-burger

Voor een journalist speelt haar publiek een belangrijke rol, maar dat werkt zoals in hoofdstuk 2 gezien kon worden twee kanten op, aangezien datzelfde publiek ook weer kritiek kan uiten op de journalist. Uiteindelijk moeten er toch inkomsten gegenereerd worden en dan helpt het dat er een groot publiek is dat jouw stukken leest. De NOS-journalist denkt daar het volgende over: “Zonder publiek kun je journalist zijn, maar dan gaat je functie verloren, eigenlijk.” De journalist van Pointer sluit zich aan bij de NOS-journalist: “(...) je hebt als journalist de burgers per se nodig. Het is je publiek. Dat is ook waar je het voor maakt. Als ik het voor mezelf zou schrijven, ja, *who gives a shit*.”

De journalist werd voorheen nog wel eens gezien als een persoon die in een ivoren torentje zit en van daaruit zijn eigen meningen en visies doorgeeft aan de samenleving. Juist omdat de journalist een afstand leek te hebben naar de bevolking toe. Voor de EenVandaag-journalist was die kloof tussen de journalistiek en de burgerij dé reden van het bestaan van zijn werk. “Het is opgericht na de moord op Pim Fortuyn, waarna de conclusie algemeen getrokken werd dat de journalistiek, en zeker de Hilversumse journalistiek maar ook de dagbladen natuurlijk, dat die in ivoren torens zaten boven het volk, dat ze jarenlang niet hadden gezien wat er speelde bij mensen in het land. Het opiniepanel is in 2004 opgericht om die kloof, tussen publiek en journalistiek, te dichten. Dat is *‘the reason for our existence’*. Die missie hebben we nog steeds, dat is onze hoofdmissie.”

Door de jaren heen zijn er de nodige veranderingen geweest waardoor de interactie met het publiek vergroot is. Een prominente rol daarin is natuurlijk weggelegd voor de sociale media. Met platforms als Twitter, Facebook, Instagram en LinkedIn is de gemiddelde journalist nu een stuk makkelijker te benaderen dan een twintig jaar geleden. Decennialang was het publiek slechts beperkt tot het

versturen van brieven naar de redactie. Daar gingen dan weer enkele dagen overheen voordat de lezer reactie zou krijgen, als die er überhaupt zou komen. Dankzij sociale media zijn journalisten binnen enkele seconden te benaderen en ook een stuk makkelijker te vinden. Kortom, de interactiemogelijkheden zijn toegenomen, wat ook zorgt voor een verandering in de persoon van de journalist.

Een van de freelance journalisten zei daarover het volgende: “Het is wel steeds moeizamer. Ik ben begonnen in 1999, opa spreekt. Toen kregen we wel eens een brief, een lezersbrief. Vaak keurig opgesteld. Maar ik moet zeggen dat met name de laatste tien jaar de relatie buitengewoon moeizaam wordt. Mede ook dankzij mensen als Trump, Baudet en Wilders, die de pers voortdurend afschilderen als vijand van de staat. Nou ja, voortdurend...in ieder geval vaak.”

Dat er veel interactie plaatsvindt op Twitter, dat staat vast. Echter is het niet zo dat heel Nederland actief is op dat platform. Dat kan zorgen voor discrepantie tussen wat zij zeggen en wat de rest van het publiek, dat niet op sociale media actief is of daar niet iets op plaatst, vindt. De journalist van De Groene Amsterdammer merkte dit op: “Er zit maar een heel klein deel van Nederland op, ik geloof iets van 1 of 2% van de Nederlandse bevolking zit er actief op. We hebben het vaak over de zwijgende meerderheid. Op Twitter heb je de mondige minderheid.” Toch voegt diezelfde journalist het volgende toe: “(...) als je stuk online staat dan kijk je toch wat erover geschreven wordt, wat zeggen mensen ervan. Maar het is op geen enkele manier representatief voor de wereld daarbuiten. Dus aan de ene kant is het heel leuk, aan de andere kant heb je er geen reet aan.”

Ondanks de nadelen die de sociale media met zich mee kunnen brengen, ziet een van de freelance journalisten ook de positieve kant van zo'n wereldwijd medium in: “Nu kun je meteen communiceren. Je kunt ook meteen publiceren. Maar je kunt dus ook meteen communiceren met de mensen die het lezen. Dat vind ik leuk, dan kan je dingen uitleggen. Dus dat is het voordeel van sociale media.”

Naast de opkomst van sociale media moet de journalistiek ook meer rekening houden met de wensen van het publiek. Zij lezen immers de stukken van de journalist, maar als zij dat niet interessant vinden en het massaal links laten liggen, dan scoort het niet en is de kans aanwezig dat er aan een ander onderwerp gedacht moet worden dat wél kan scoren bij het publiek. Kortom, de selectie van het nieuws, wat nog altijd in handen ligt van de journalist, wordt ook steeds meer bepaald door het publiek. Een van de freelance journalisten zag wel een verandering door de jaren heen in die nieuwsselectie. “Ik heb voor mijzelf het gevoel dat mensen vroeger de krant lazen en het dan zagen als een selectie van het nieuws (...). Wat je nu veel meer ziet is dat mensen boos worden omdat zij hun eigen wereldbeeld niet in hun krant teruglezen.”

Hoewel het publiek belangrijk is voor de journalist, geven meerdere journalisten aan dat zij zich niet laten leiden door wat het publiek wil of wat er scoort. Zo zegt de journalist van Dagblad van het Noorden: “In principe maak ik gewoon mijn eigen verhalen. Gewoon op basis van sentimenten die er

spelen.” Een van de freelance journalisten sluit zich aan bij deze mentaliteit. “Ik doe het in de eerste plaats omdat ik het zelf heel interessant vind. (...) . Nogmaals, ik hoop dat mensen dat lezen, ik hoop dat mensen dat leuk vinden, ik wil ook graag veel donaties krijgen daarmee, maar als ik dat niet krijg dan doe ik het ook.”

De journalistiek heeft te maken gehad met de veranderende verhoudingen met het publiek. Zij is belangrijk voor de journalist, maar speelt geen leidende rol bij het selecteren van het nieuws en het benaderen van een artikel. Het idee van de verheven journalist die in zijn ivoren torentje werkt is mede dankzij de opkomst van sociale media wat meer weggedrukt. De journalist is benaderbaar en de interactiemogelijkheden voor het publiek zijn toegenomen. Ook dat maakt de journalist weer vatbaarder voor die kritiek, die centraal staat in dit onderzoek.

4.4 Kritiek en soorten kritiek

Wat de interviews duidelijk maken, is dat journalisten met verschillende soorten kritiek te maken krijgen, waarbij scheldpartijen ook regelmatig een rol spelen. Dat kan te maken hebben met wat kritiek op de journalist zelf, maar ook op het nieuwsmedium waar hij of zij voor werkt. Het kan daarbij gaan om kritische vragen en/of opmerkingen, maar dat kan ook uitmonden in scheldpartijen. In dit onderdeel kregen journalisten vragen over deze kritiek en de soorten kritiek.

Op de vraag of zij te maken hebben gehad met kritiek, antwoordden alle journalisten ‘ja’. Daarbij was wel een verschil te merken in de hoeveelheid en de zwaarte van die kritiek. Zo zegt de NOS-journalist “één keer per week, twee keer per week, paar keer per maand” te maken hebben met kritiek, een van de NRC-journalisten via de nieuwsbrief “meerdere keren per dag” kritiek krijgt van lezers en merkt de EenVandaag-journalist, die op een dag drie verschillende publicatiemomenten heeft, op: “daar komt reflectie van het publiek op, zeg maar.” De journalist van het Dagblad van het Noorden krijgt “elke week” te maken met verschillende soorten kritiek. “Soms meerdere keren per week, soms een week niet. Maar er zit wel een lijn in van elke week. Of één keer in de twee weken.” De Nieuwsuur-journalist ziet ook een lijn in kritiek: “Dat gebeurt elke dag wel. Bijna elke dag.”

De kritiek kan, zoals in het theoretisch kader besproken, gericht zijn op de journalist zelf, de inhoud en de ideologie, maar kan uiteindelijk ook gericht zijn op de publicatie waar de journalist voor werkt. De NOS-journalist heeft te maken gehad met kritiek op zijn werkgever. “Je krijgt kritiek dat je je voor het karretje van de macht laat spannen. We zijn natuurlijk van de publieke omroep, dus dat de publieke omroep de staatsomroep is, is een voorbeeld van kritiek.” Diezelfde journalist had ook in het echt te maken met kritiek. “Zelf heb ik op internet, via Twitter en via de mail heb ik niet echt schelden gehad, tijdens protesten wel, dan word je uitgemaakt voor K-journalist, dat soort dingen.”

Scheldpartijen zijn ook een onderdeel van de kritiek die veel naar voren kwam. Het kan daarbij gaan om denigrerende namen tot persoonlijke aanvallen. Een van de freelance journalisten merkt op dat die

scheldpartijen op sociale media de afgelopen jaren zijn toegenomen. “Dat is enorm. Het komt met golven, maar vooral vorig jaar is het een paar keer zo mis gegaan dat je echt meer dan honderd dreigende en intimiderende berichten per dag krijgt. Heel veel op Facebook. Als je op mijn Twitter kijkt en je kijkt naar de antwoorden op mijn tweets, ja...Zoals nu ook, met die Smeets-affaire, dan is het ook al snel ‘je bent zelf een pedo’. Dat is wel echt heel heftig.” Die scheldpartijen lijken daarbij geen uitzondering te maken voor wie de journalist is. Of de journalist nou voor een groot medium werkt, of iets minder groot, de scheldpartijen kwamen in de meeste gevallen voor.

In het theoretisch kader werd ook duidelijk dat bepaalde groepen journalisten vatbaarder zijn voor kritiek om wie zij zijn. De vrouwelijke journalist van NRC kreeg ook met kritiek te maken en dat ging, zoals Waisbord (2020) omschreef, ook om de persoon zelf. Toen zij een kritische column schreef, kreeg ze veel kritiek te verduren, al helemaal toen deze door een bekend persoon werd getweet. “Toen kreeg ik echt een weekend lang drek over mij heen, met allerlei verkrachttingsfantasieën enzo, dat was wel echt heel naar”, legt zij uit. Veel scheldpartijen maakte zij niet mee, geeft zij aan, maar enkel deze passage geeft al aan dat het snel uit de hand kan lopen als het om een vrouwelijke journalist gaat. Bij de meeste mannelijke journalisten kwamen dit soort uitspraken namelijk niet naar voren. Het ging, zoals hierboven met de ‘pedo-opmerking soms wel verder, maar in de meeste gevallen waren het wat ‘bekendere’ scheldwoorden.

In de antwoorden komt naar voren dat de kritiek bij bepaalde, beladen onderwerpen in grotere getale komt en dat het ook heftiger is. Dat is ook wat deze freelance journalist ziet: “Als je over een beladen onderwerp schrijft, en je publiceert (...) dan wordt die haat enorm aangejaagd. Soms kun je er ook gewoon heel weinig aan doen.” Een andere freelance journalist krijgt er vooral mee te maken als hij schrijft over populisme. “Dan krijg je alle anonieme rukkertjes over je heen. Die krijg je elke keer over je heen. Dus het antwoord is: ik kan mij geen leven voorstellen zonder kritiek.” De Nieuwsuur-journalist geeft een aantal voorbeelden van beladen onderwerpen waarmee hij te maken heeft gehad: “Ik heb wel een tijdje gehad (...) onderwerpen waarvan mensen heel snel woedend kunnen worden. Dus boeren is daar één van, vluchtelingen is daar één van, Israël-Palestina is daar één van. Zo zijn er een aantal onderwerpen die de mensen heel erg snel bewegen tot het geven van reacties. Dat zijn ook vaak pittige reacties.” Naast die onderwerpen zijn er nog meer voorbeelden te bedenken waarbij ook een ‘vaste groep’ mensen op afkomt om te reageren, zoals de journalist van De Groene Amsterdammer aangeeft: “Daarnaast heb je bij bepaalde onderwerpen de ‘usual suspects’. Bij corona, MH17...ik heb gewoon een vaste schare complotdenkers die...inmiddels heb ik geleerd...iedereen krijgt bij mij de kans op een antwoord, maar er zijn mensen die duiken op bij elk stuk.”

In een paar gevallen bleef het echter niet alleen bij kritiek of scheldpartijen. Een aantal journalisten gaf aan dat zij te maken hebben gehad met intimidatie of bedreigingen. Zoals deze freelance journalist: “Vorig jaar heeft de recherche in mijn geval drie mensen achterover moeten trekken, omdat ze

concrete bedreigingen uitten. Het jaar daarvoor is er een baksteen door de ruit gegaan bij mij, dus ik heb er wel wat ervaring mee.”

Zoals duidelijk is gebleken, heeft een overgroot deel van de geïnterviewden te maken gehad met kritiek in alle soorten en maten van kritische vragen en opmerkingen tot aan scheldpartijen en zelfs in enkele gevallen (ernstige) bedreigingen. De kritiek, zo geven sommige journalisten aan, neemt toe wanneer de journalist over zwaarbeladen onderwerpen schrijft. Dat kan dan een groot onderwerp zijn als het coronavirus of complotdenkers, maar ook bij verslaggeving van seksueel misbruik blijken de emoties hoog op te lopen, wat uiteindelijk gericht wordt op de journalist. Wanneer de journalist benaderbaar is, zoals met een nieuwsbrief, dan lijkt de kans groter dat de journalist met kritiek te maken krijgt, al hoeft dat daar niet altijd zozeer om negatieve kritiek te gaan, maar om wat aanscherpingen zodat alles wel feitelijk juist is. Nu we deze visies van de journalisten hebben, kunnen we wat gaan verdiepen in de manier waarop zij omgaan met die kritiek – de hoofdvraag van dit onderzoek.

4.5 Omgaan met de kritiek

Zoals in het theoretisch kader al duidelijk werd, zijn er meerdere manieren waarop journalisten omgaan met kritiek. Dat was echter beperkt tot journalisten van andere landen en slechts tot hun reacties op die kritiek, niet zozeer de gedachtegang die daar achter schuilgaat. Dat is ook het gat dat dit onderzoek probeert op te vullen. Wat betreft het omgaan met de kritiek zien we verschillende manieren om ermee om te gaan. Dat is ook het centrale thema voor dit onderzoek en is het dan ook van belang om hierin wat te verdiepen.

Voor de journalist is het uiteraard belangrijk dat zij aan mensen willen uitleggen hoe het zit. Dat vergt tijd en moeite, maar dat is uiteindelijk wel de drang die een journalist wel zal voelen. Mocht de lezer dan toch een kritische noot hebben naar de journalist toe, dan kan het natuurlijk zijn dat de journalist zichzelf wil verdedigen tegen die kritiek. Zo merkt een van de freelance journalisten op: “Ik vind dat als kritiek onderbouwd is, dan ga ik daar graag op in. Misschien ben ik ook wel een beetje eigenwijs, maar er zit ook wel een beetje zendingsdrang in mij. Dat moet je als journalist wel hebben, ik wil gewoon graag uitleggen hoe het zit.” Dat uitleggen hoe de journalistiek werkt, of hoe de journalist te werk is gegaan voor een onderzoek, is ook een vorm van boundary work. Op die manier wordt de kritiek van buitenaf gepareerd en de twijfel ontnomen. Tenminste, dat is het doel. Ook de vrouwelijke journalist van de NRC wil graag uitleg geven en staat ervoor open om reacties te ontvangen: “Ik wil het wel graag horen als mensen er iets op aan te merken hebben. Het is niet leuk. Het is nooit leuk als mensen kritisch zijn of zeggen dat je iets niet goed hebt gedaan. Maar dat hoort er wel gewoon bij, toch?”

Mocht de journalist dan dus kritiek krijgen of uitgescholden worden, dan kan hij of zij er voor kiezen om erop te reageren of niet. Dat is uiteindelijk een persoonlijke keuze, ook omdat het tijd vergt van de journalist, die er waarschijnlijk niet al te veel vrije tijd op nahoudt. Dat is ook waarom een van de freelance journalisten wel in het echt graag in gesprek wil gaan, maar minder actief is op sociale media. “Ik ga heel veel in gesprek met mensen die mij op Twitter waarschijnlijk zouden uitschelden. Dus in die zin ben ik hartstikke responsief voor kritiek, maar niet op Twitter, want ik heb gewoon een baan, zeg maar.”

In het geval van die sociale media zijn er meerdere journalisten die ervoor kiezen om mensen die enkel schelden te blokkeren of negeren. De Nieuwsuur-journalist geeft aan dat hij daar ook speciale filters voor heeft ingesteld op Twitter. “(...) Dus mensen met weinig volgers of een op een of andere manier door het algoritme van Twitter een slechte beoordeling hebben, die komen niet mijn tijdlijn binnen. Dus dat is wel fijn.”

Ingaan op de reacties op sociale media kwam bij meerdere journalisten voor, maar niet in alle gevallen was dat om uitleg te geven. Soms gaat het ook om een sneer uitdelen of iemand dusdanig op zijn plaats te zetten, dat het uiteindelijk een signaal afgeeft. Dat leidt echter tot een tweedeling bij de journalisten. De ene journalist vindt dat het wel moet kunnen om bijvoorbeeld trolls te citeren en daar een scherpe noot bij te plaatsen, de andere journalist vindt juist dat de journalistiek zich daar niet mee bezig moet houden. Dat geeft immers aandacht aan die trolls, precies wat zij willen. Die tweedeling wordt duidelijk bij een freelance journalist en de journalist van De Groene Amsterdammer. “(...) Dus op de momenten dat iemand op sociale media helemaal tekeer gaat, dan heb ik een enorme drang, misschien wel een te grote drang, om er ook iets van te zeggen en om daar op in te gaan”, geeft de freelance journalist aan. De journalist van De Groene Amsterdammer is daar dus geen fan van. “Waar ik niet van hou, is dat het heel hip is, en daar scoren sommige mensen hele hoge ogen mee, is dat ze de hele tijd een zo’n trol – met iets van 30 of 200 volgers – retweeten en daar zo’n hele snedige opmerking bij maken. Zo van ‘ha ha, moet je eens kijken, deze is gek’. Dat vind ik eigenlijk zeer kwalijk als journalist. (...) misschien is dat wel ouderwets, maar ik vind dat de journalistiek zich wel een wat chiquere houding mag aanmeten.” Het is in dit soort gevallen maar de vraag in hoeverre deze aanpak helpt bij boundary work. Door het externe gevaar, zoals beschreven door Koliska, Chadha en Burns (2020), binnen te laten bestaat de kans dat de journalistiek als instituut meer onder druk komt te staan.

Een andere vorm van omgaan met kritiek introduceert een van de NRC-journalisten. Die gaat er op een wat luchtigere wijze mee om, omdat dat voor die persoon werkt. “(...) ik like soms wel eens mensen op Twitter die zeggen dat ik voor de ‘fake news media’ werk, of die zich afvragen hoe ik mij journalist durf te noemen. Dat vind ik dan zelf een speelse manier om daarmee om te gaan en het niet uit mijn hoofd of gedachten te verbannen.” Ook dat zou onder de aanpak van de freelance journalist,

zoals hierboven beschreven, kunnen vallen. Het voegt uiteindelijk niet veel toe aan de discussie, maar kan ook juist averechts werken voor het vertrouwen in de journalistiek. Het geeft wel een signaal af, maar eentje die op meerdere manieren geïnterpreteerd kan worden door mensen. Zo kan het voor sommige mensen lijken alsof de journalist hem of haar niet serieus neemt of kunnen mensen het juist serieus nemen: de journalist werkt inderdaad voor ‘fake news media’ omdat hij zo’n reactie leuk vindt.

Vervolgens is aan de journalisten gevraagd of zij hun aanpak de juiste aanpak vinden. In het geval van de freelance journalist die wat actiever ingaat op scheldpartijen is dat een dubbelgevoel. “Aan de ene kant, als je vaak op die wappies ingaat, dan maak je het ook groter en dan haten de mensen je nog meer. (...) Aan de andere kant ben ik wel in het stadium waarop zij mijn vrijheid redelijk hebben afgepakt, door bijvoorbeeld overal mijn adres neer te zetten (...) Dus ik kan het niemand aanraden, maar aangezien mijn veiligheid zo is aangetast, is mijn strategie dat ik het niet pik en terugvecht.”

Het omgaan met kritiek zorgt dus voor een variatie aan ervaringen en visies. De ene journalist laat kritiek en scheldpartijen liever van zich afglijden, de ander trekt liever juist ten strijde om zich te verweren tegen scheldpartijen. Sociale media zijn dan al helemaal een struikelblok, aangezien dit op persoonlijke titel is en dus ook een vrije keuze betreft. Dan kan er dus voor gekozen worden om ook daar vooral passief – dus negeren en blokkeren – om te gaan met de kritiek, maar men kan dus ook juist de kritiek centraal stellen om zo te laten zien waar de journalist op een dag mee te maken krijgt. Voor beide aanpakken valt wat te zeggen. Zonder de aandacht voor de haatdragende berichten te verspreiden zullen mensen ook niet weten waar journalisten mee te maken hebben. Een inkijkje in juist dat kan er wellicht voor zorgen dat de haatdragende berichten en stevige kritiek afnemen. Aan de andere kant is het maar de vraag hoe serieus je een (anoniem) account op een sociaal medium moet nemen en of je die persoon wel de aandacht moet geven. Dat kan juist nog meer reacties ontlokken en kan leiden tot een vicieuze cirkel. Uiteindelijk blijft het een persoonlijke keuze om op een manier om te gaan met de kritiek, maar het is wel aan te raden om daar eerst goed over na te denken omdat dit wel gevolgen kan hebben. Uit de antwoorden blijkt bovendien dat journalisten zeker bereid zijn om in gesprek te gaan met mensen die terechte kritiek geven, maar dat die bereidheid om te reageren wel afneemt als het in scheldpartijen overgaat.

Deze visies wijken zo af van de antwoorden die we in het onderzoek van Koliska, Chadha en Burns uit 2020 zagen. Daarin zagen we meerdere manieren van omgaan met kritiek, zoals het benadrukken dat hun acties de naleving waren van een routine en dus de normale gang van zaken was, maar ook het benadrukken van de cruciale rol die de journalistiek speelt in de Amerikaanse samenleving en ‘expliciete verdediging’ behoorden tot de reacties. Toch geven sommige journalisten wel aan dat zij graag uitleggen hoe zij te werk zijn gegaan, wat ook naar voren kwam in het onderzoek van Koliska en Assmann (2019), waar Duitse redacteuren aangaven die kritiek juist als een kans te zien om een

inkijkje te geven in de journalistieke wereld. Dat kan uiteindelijk ook het vertrouwen ten goede komen.

In dit onderzoek met Nederlandse journalisten zien we wat meer de gedachtegang die schuilgaat achter de manier waarop ze ermee omgaan en vooral waarom en hoe zij dat beleven. Een heel eerlijke vergelijking valt er echter niet te maken: het onderzoek van Koliska, Chadha en Burns keek inhoudelijk naar reacties van journalisten op verwijten van Trump, dit onderzoek legt meer nadruk op de kritiek waarmee de Nederlandse journalisten specifiek te maken kregen en wat daarbij hun algemene visie is en hoe zij dat dus zelf aanpakken.

4.6 Effecten van de kritiek

Omdat de journalisten te maken hebben van verschillende soorten kritiek, is het ook belangrijk om te weten of deze kritiek een mogelijk effect hebben, of dat nou positief of negatief is. Dat is van belang voor dit onderzoek omdat het dan weer een stapje verder gaat dan enkel de visies geven van het omgaan met de kritiek, maar zo ook een inzicht geeft in hoe dit iets doet met de journalist. Dat kan uiteindelijk ook vallen onder het omgaan met de kritiek. De journalisten zijn hiervoor gevraagd naar de gevolgen die de kritiek heeft op hun werk, maar ook op hun persoonlijke leven. De antwoorden waren variërend.

Hate speech kan er, volgens Hofbauer, Obermaier en Reinemann (2018), toe leiden dat journalisten verhinderd worden in hun werk omdat zij onder emotionele druk komen te staan, waarmee stress en angst versterkt kunnen worden. Daarnaast kan het gevolgen hebben voor de relatie met het publiek, kan het voor problemen zorgen op de redactie als er onenigheid ontstaat over de manier waarop omgegaan moet worden met kritiek en kan het uiteindelijk een negatief effect hebben op hoe journalisten hun publiek zien (Hofbauer, Obermaier en Reinemann, 2018). Dit zijn dan vooral negatieve gevolgen, al is het natuurlijk ook goed mogelijk dat er positieve gevolgen zijn. Het is logisch om dan vooral te kijken naar de negatieve effecten omdat die uiteindelijk meer invloed kunnen hebben dan de positieve effecten, maar de fixatie op het negatieve sluit meteen de positieve uit. Nu zullen de scheldpartijen dat misschien niet zo snel hebben, maar het kan zo zijn dat journalisten juist strijdbaarder worden van die hate speech, omdat ze dan bijvoorbeeld het tegendeel willen bewijzen. Kortom, het fixeren op die negatieve effecten kan zorgen voor een wat eenzijdige blik op hate speech en de effecten daarvan.

De kritiek kan grote gevolgen hebben, zoals Hofbauer, Obermaier en Reinemann (2018) in hun onderzoek stelden, maar kan er ook subtiel insluipen door bijvoorbeeld meer op te letten met waar je op reageert of hoe je reageert. Zo merkt een freelance journalist op: “(..) ik ben op Twitter wel iets voorzichtiger geworden, omdat het gewoon nergens meer over gaat en omdat je de kans loopt dat het

uit de klauwen loopt.” Een van de journalisten van de NRC koos ervoor, toen die persoon nog columns schreef, om wat lichtere onderwerpen te kiezen omdat één onderwerp voor een hoop kritiek en scheldpartijen zorgde. “Toen dacht ik wel van ja, ik heb geen zin meer om mijn hoofd op het houtblok te leggen en me dan een soort van in de vluchtelingendiscussie te mengen, ‘laat maar’.” De Nieuwsuur-journalist heeft het over zogenaamde ‘chilling effects’, waarbij een journalist dus onbewust wel wat beïnvloed wordt, bijvoorbeeld als de journalist aan een bepaald onderwerp moet beginnen of een interview heeft met een bekend persoon. “Ik zou het natuurlijk fijn vinden om te zeggen dat er geen ‘chilling effects’ vanuit gaan, maar dat denk ik wel. (...) De truc is om je daar niet door te laten beïnvloeden, maar dat is dan wel even een stuk harder lopen.” Een van de freelance journalisten zegt minder vaak de openluchttoer van een politieke partij op de voet te volgen omdat hij vreesde voor zijn veiligheid. “Veiligheid gezien is het handiger om er wel mee te stoppen. Ook omdat ik verwacht dat het ellendiger wordt. Dat de richting waarin het zich ontwikkelt erger wordt. Dus in die zin heeft het invloed dat ik daar dus niet meer zo vaak heen ga.” Een van de andere gevolgen van die kritiek kan zijn dat de journalist wat scherper zal zijn in de toekomst en dus ook zijn of haar stuk beter zal controleren op feiten voordat het gepubliceerd wordt. Zoals de journalist van De Groene Amsterdammer ook aangeeft: “Het leidt altijd tot een soort twijfel of onzekerheid, dus ik weet ook wel dat je op het moment, zeker als het over bepaalde thema’s gaat, wel even zit van: hopelijk gaat het goed, hopelijk staat er geen blunder in.” Meerdere geïnterviewde journalisten geven dus aan iets van effecten te merken van de kritiek, al gaat het in sommige gevallen ook verder dan dat. Dat heeft uiteindelijk ook gevolgen, zoals zij aangeven, maar dat kan ook positief zijn.

De elf journalisten zijn vervolgens ook nog gevraagd of zij mogelijk onderwerpen vermijden uit angst voor de kritiek. Geen van de journalisten gaf aan dit te doen. Er zijn wel verschillende redenen voor. Volgens de Nieuwsuur-journalist zijn de principes van de journalist verkeerd als deze met opzet onderwerpen mijdt vanwege de mogelijke kritiek. “Dan zijn je journalistieke principes dus niet meer leidend, maar andere principes waarvan ik niet weet waarom die leidend zouden moeten zijn. Dus nee, dat gebeurt nooit.” De journalist van Dagblad van het Noorden sluit zich aan bij de mening van de Nieuwsuur-journalist. “Dat moet je echt niet doen. Ik kan er een hele boom over opzetten, maar dat is echt de doof in de pot. Dat is nooit een overweging. Nooit.” De Pointer-journalist gaf wel nog aan begrip te hebben voor journalisten die dan alsnog de stap zetten om bepaalde onderwerpen te mijden. “Ik kan me heel goed voorstellen dat andere journalisten dat ook nog eens wel doen hoor. Mentale gezondheid is echt heel belangrijk. Zeker in coronatijd.”

Uit de antwoorden blijkt dat de journalisten zich over het algemeen niet laten beïnvloeden door de kritiek. Het kan wel degelijk gevolgen hebben, al is de algemene indruk dat de geïnterviewde journalisten de kritiek makkelijk van zich kunnen laten afglijden. Uiteindelijk zal de kritiek ergens wel invloed kunnen hebben op de journalist, zoals uit de antwoorden blijkt. Het kan gaan om positievere gevolgen als beter je eigen stukken controleren vóór publicatie, maar ook wat negatievere zoals het

overwegen van het vermijden van bepaalde onderwerpen. Geen van de journalisten zei dat te doen, wat maar des te meer aantoont dat de geïnterviewde journalisten zich niet zomaar gewonnen geven.

Hoofdstuk 5: Conclusie

Dit onderzoek richtte zich op kritiek op Nederlandse journalisten en hoe die journalisten daarmee omgaan. De onderzoeksvraag die hier beantwoord moest worden luidt als volgt: Op wat voor manier(en) verweren Nederlandse journalisten van nieuwsmedia zich tegen kritische opmerkingen en hate speech van buitenaf?

Dit is onderzocht door elf Nederlandse journalisten te interviewen. Zij zijn gevraagd naar zes verschillende onderwerpen en hun visies daarop en ervaringen daarmee. Daarin kwam onder andere naar voren dat sommige journalisten het een goede zaak vinden dat de journalistiek geen beschermd beroep is, dat de journalist een brugfunctie vervult tussen de burgers en de machthebbers en dat sociale media voor meer interactie hebben gezorgd met het publiek, wat zowel positieve als negatieve gevolgen heeft gehad.

Alle geïnterviewde journalisten gaven aan dat ze met kritiek te maken hebben gehad, van kritische opmerkingen tot aan scheldpartijen. De een had er vaker mee te maken dan de ander en dat gaf ook andere inzichten voor het omgaan met die kritiek.

Er zijn meerdere manieren voorbijgekomen:

- Ingaan op kritiek van mensen op sociale media. Zij willen hun werk dan uitleggen op basis van de gegeven kritiek. Welwillendheid neemt wel af zodra er scheldwoorden bij komen kijken.
- De kritiek van zich af laten glijden. De berichten komen wel aan, maar zij besluiten dan niks te doen.
- Er wat speelser mee omgaan: dat kan door negatieve berichten een 'like' te geven op Twitter, maar ook door trolls aan te pakken en een sneer uit te delen. Deze methode kan echter ook op kritiek rekenen.
- Mensen op sociale media blokkeren of negeren. Ook speciale filters om de echt negatieve berichten weg te filteren werden genoemd als oplossing.

Voor een deel komt dat overeen met de besproken literatuur in het theoretisch kader. Het eerste punt, het ingaan op die kritiek en zo uitleg geven over de journalistieke keuzes, komt namelijk voor in het onderzoek van Koliska en Assmann (2019). Wat in dat onderzoek ook naar voren kwam, is het feit dat journalisten het makkelijk van zich af laten glijden als de term *Lügenpresse* viel. In dit onderzoek werd niet een specifieke term besproken, maar in de resultaten van dit onderzoek viel ook te concluderen dat de meeste journalisten de kritiek van zich af kunnen laten glijden, of het nou om scheldpartijen gaat of om zware kritiek.

Toch valt op dat het veelal gaat om reacties op sociale media. Enkele journalisten gaven aan dat zij veel kritiek ontvangen via de nieuwsbrief omdat zij daar verantwoordelijk voor zijn en ook in het echt kregen sommige journalisten met scheldpartijen te maken, maar de meeste gevallen kwamen van sociale media. Dat komt overeen met het onderzoek van Koliska en Assmann (2019), waar zij vaststelden dat de meeste kritiek online kwam, maar er waren ook enkele ‘offline’ gevallen.

Wat de journalisten niet expliciet aangeven in dit onderzoek, maar wel in het onderzoek van Koliska, Chadha en Burns (2020), is dat zij benadrukken dat hun acties slechts het volgen van een routine was. Bovendien gaf geen van de journalisten aan dat zij hun acties contextualiseren of dat zij de rol van de journalistiek binnen het land benadrukken. De expliciete verdediging, die zij bespraken, kwam ook niet ter sprake.

Nederlandse journalisten gaan allemaal anders om met kritiek. Er zijn overeenkomsten tussen de aanpakken. De een pakt het wat actiever aan, de ander passief. Eén ding is duidelijk: er is geen sprake van een ‘juiste’ aanpak.

Hoofdstuk 6: Discussie

Voor dit onderzoek zijn tientallen journalisten benaderd. Een deel daarvan heeft om verschillende redenen moeten afwijzen, elf journalisten stemden in om mee te werken. Zij hebben openlijk over het onderwerp gesproken en zijn op geen enkele manier vanuit hun werkgever gestuurd: dit waren de journalisten die voor zichzelf spraken en niet namens een medium en ook niet ter verdediging van een medium. Het moet dan ook niet op die manier geïnterpreteerd worden.

Via interviews is het uiteraard niet makkelijk te achterhalen hoeveel kritiek de journalisten te verduren krijgen. Het ging in alle gevallen om schattingen, maar dat zou bij een enquête niet veel anders zijn geweest. Een precies aantal van scheldpartijen of soorten kritiek zou er dan ook niet komen, aangezien het heel lastig is om er een bepaald aantal aan vast te plakken als het wekelijks of zelfs dagelijks gebeurt. Wat wel via de interviews te achterhalen was, waren de soorten kritiek. Dat is ook ter sprake gekomen in de topics. Daar is echter natuurlijk ook niet de garantie dat alle soorten voorbij zijn gekomen, ook omdat de journalist zelf bepaalt welke kritiek hij bespreekt. Daar zat een beperking: bij een concretere vraagstelling zou elke soort voorbij kunnen komen en specifieker kunnen bepalen of die journalist ermee te maken heeft gehad. De interviews hebben ook meer inzicht gekregen in hun ervaringen met die kritiek. Zij hebben allemaal wel voorbeelden uitgelicht waar zij dieper op in zijn gegaan. Bovendien is met het onderwerp ‘effecten van de kritiek’ aandacht geweest voor de gevolgen die het, op meerdere vlakken, kan hebben op de journalist.

Die elf interviews hebben geleid tot nieuwe inzichten die van belang kunnen zijn voor Nederlandse journalisten. Hoewel het beperkt is tot elf journalisten geeft dit onderzoek een goed idee van hoe Nederlandse journalisten omgaan met kritiek, met welke soorten kritiek ze te maken hebben en wat de invloed daarvan is. Die antwoorden kunnen collega's inspireren om diezelfde aanpak over te nemen, of juist in te zien waarom journalisten voor een andere aanpak kiezen.

Dit onderzoek heeft aangetoond dat Nederlandse journalisten veelvuldig te maken krijgen met kritiek in allerlei soorten en maten, waarbij de aanpak voor meerdere journalisten neerkwam op het van zich laten afglijden. Kortom, een wat passievere aanpak van die kritiek. Echt verweer op de kritiek zien we wel bij enkele journalisten, al is die wat actievere houding in dit geval in de minderheid. Bovendien toont dit onderzoek aan dat de kritiek zeker wel invloed kan hebben op de journalist, zijn werk en zijn mentale gesteldheid, maar ook hier geldt dat meerdere journalisten aangeven dat zij daar geen of amper negatieve invloed van merken.

Wat we hieruit kunnen leren is dat bij het omgaan met de kritiek er niet één strategie is vanuit de journalistiek als instituut. Journalisten mogen zelf bepalen hoe zij ermee omgaan, al hebben sommige redacties wel een soort aanpak als het verder gaat dan kritiek. Daardoor is er dus niet een saamhorig geluid vanuit de journalistiek, maar een meerstemmig geluid. Ook dat kan bijdragen aan de

onzekerheid waar buitenstaanders op azen, zoals in het theoretisch kader al geschetst is. Maar over die aanpak zelf zijn journalisten ook verdeeld en wisten ze in sommige gevallen ook niet eens of hun eigen aanpak de juiste was. Het zou daarom verstandig kunnen zijn om dit meer in een algemener daglicht te stellen: moet er een meer globale aanpak komen? Wat zou aan te bevelen zijn, wat wordt juist afgeraden? Kortom, meer bewustzijn op dit gebied zou misschien kunnen helpen.

Een van de beperkingen bij dit onderzoek is dat, vanwege het coronavirus, de interviews op afstand zijn gehouden. Dat zorgde ervoor dat er niet voorafgaand aan het interview een wat uitgebreider gesprek gevoerd kon worden over het onderzoek, of andere dingen. In negen van de elf interviews is gebruikgemaakt van Microsoft Teams, in twee gevallen is er getelefoneerd. De geluidskwaliteit was daarbij voldoende, al viel de verbinding in enkele gevallen kort weg. Dat heeft over het algemeen niet tot problemen geleid en heeft de kwaliteit van de interviews niet aangetast. De interviews begonnen in een periode dat er nog beperkende maatregelen golden waardoor de interviews niet in het echt gehouden konden worden. Die maatregelen namen wel af naarmate het aantal gehouden interviews vorderde. Dat heeft mogelijkheden geboden om het alsnog face-to-face te doen, maar ik heb er uiteindelijk voor gekozen om alles via de webcam of telefoon te laten verlopen, om zo de verschillen tussen die twee methoden te beperken en het dus op een gelijk niveau te houden.

Voor verder onderzoek kan ik adviseren om het onderzoek grootschaliger aan te pakken.

Generaliseren is nooit de bedoeling geweest van dit onderzoek; het was de bedoeling om een beeld te geven van enkele journalisten en hoe zij met kritiek omgaan en dit vervolgens te analyseren. Het is allesbehalve representatief voor de organisaties waar zij voor werken, het gaat enkel om hun persoonlijke ervaringen en meningen. Om een beter beeld te krijgen zou er per nieuwsorganisatie een onderzoek op een aantal redacties gedaan kunnen worden op dezelfde wijze als dit onderzoek.

Daarnaast kan het voor vervolgonderzoek een goed idee zijn om een meer diverse groep te interviewen. Onbedoeld zijn er toch vooral mannelijke journalisten geïnterviewd voor dit onderzoek, wat natuurlijk niet geheel representatief is voor de Nederlandse journalistieke wereld. Dat heeft ook zo zijn gevolgen voor het onderzoek zelf, aangezien er in het theoretisch kader naar voren kwam dat vrouwelijke journalisten vatbaarder zijn voor kritiek. Dat is achteraf gezien een zeer pijnlijke misser geweest, maar daar is, zoals in de methode uitgelegd, ook niet bewust voor gekozen. Belangrijk is dus dat hier meer aandacht voor komt.

Ten slotte zou het voor vervolgonderzoek ook interessant zijn om het inhoudelijk ook groter aan te pakken. Niet alleen kijken naar de kritiek, maar ook bedreigingen zouden een belangrijk onderwerp kunnen zijn. Daarnaast zou de interviewmethode anders kunnen: wel met een aantal topics, maar dat er dan bijvoorbeeld per topic een voorbeeld specifiek voor die journalist wordt gezocht om daar vervolgens een antwoord op te vragen. Bijvoorbeeld een situatieschets per topic, of het aanhalen van tweets van de journalist in kwestie, of tweets die andere journalisten hebben ontvangen, en vragen wat

hij of zij in dat geval zou doen. Omdat de journalisten eerder instemden met ongeveer een halfuur dan een uur, was het noodzakelijk om het wat beknopter te houden voor dit onderzoek.

Literatuur

Aelst, P. van, Stromback, J., Aalberg, T., et al. (2017). Political communication in a high-choice media environment: a challenge for democracy? *Annals of the International Communication Association*, 41(1) (pp. 3-27). Londen, Verenigd Koninkrijk: Routledge.

Anderson, C.W., Schudson, M. (2009). Objectivity, Professionalism, and Truth Seeking. In Wahl-Jorgensen, K., & Hanitzsch, T. (Eds.), *The Handbook of Journalism Studies* (2nd ed.) (pp. 108-121). Oxford, Verenigd Koninkrijk: Routledge.

Boczkowski, P., & Mitchelstein, E. (2013). *The news gap when the information preferences of the media and the public diverge*. Cambridge, Verenigde Staten: The MIT Press.

Boeije, H.R. (2002). A purposeful approach to the constant comparative method in the analysis of qualitative interviews. *Quality & Quantity*, 36(4), 391-409.

Brants, K., & De Haan, Y. (2010). Taking the public seriously: Three models of responsiveness in media and journalism. *Media, Culture & Society*, 32(3), 411-428.

Broersma, M. (2010). De transformatie van het journalistieke veld: Discursieve strategieën en journalistieke vormen. *Tijdschrift Voor Communicatiewetenschap*, 38(3), 268-276.

Carlson, M. (2016). Metajournalistic Discourse and the Meanings of Journalism: Definitional Control, Boundary Work, and Legitimation. *Communication Theory*, 26(4), 349-368.

Carlson, M. (2017). *Journalistic Authority: Legitimizing News in the Digital Era*. New York, Verenigde Staten: Columbia University Press.

Charitidis, P., Doropoulos, S., Vologiannidis, S., Papastergiou, I., & Karakeva, S. (2020). Towards countering hate speech against journalists on social media. *Online Social Networks and Media*, 17, 100071.

Cheruiyot, D. (2019). *Criticising Journalism: Popular Media Criticism in the Digital Age*. Zweden: Karlstad University.

Creswell, J.W., & Miller, D.L. (2000). Determining Validity in Qualitative Inquiry. *Theory into Practice*, 39(3), 124-130.

- Davis, M. (2010). Why Journalism Is a Profession. In C. Meyers (Red.), *Journalism Ethics: A Philosophical Approach* (pp. 91-102). New York, Verenigde Staten: Oxford University Press.
- Deuze, M. (2005). What is journalism? Professional identity and ideology of journalists reconsidered. *Journalism*, 6(4), 442-465.
- Deuze, M., & Witschge, T. (2018). Beyond journalism: Theorizing the transformation of journalism. *Journalism*, 19(2), 165-181.
- DiCicco-Bloom, B., & Crabtree, B. F. (2006). The qualitative research interview. *Medical Education*, 40(4), 314-321.
- Gieryn, T.F. (1983). Boundary-Work and the Demarcation of Science From Non-Science: Strains and Interests in Professional Ideologies of Scientists. *American Sociological Review*, 48(6): 781–795.
- Golafshani, N. (2003). Understanding reliability and validity in qualitative research. *The qualitative report*, 8(4), 597-607.
- De Haan, Y., & Bardoel, J. (2011). From trust to accountability: Negotiating media performance in the Netherlands, 1987—2007. *European Journal of Communication*, 26(3), 230-246.
- Hanitzsch, T. (2018). Roles of Journalists. *Journalism*, 19, (pp. 43-62).
- Hays, D.G., & McKibben, W.B. (2021). Promoting Rigorous Research: Generalizability and Qualitative Research. *Journal of Counseling and Development*, 99(2), 178-188.
- Hofbauer, M., Obermaier, M., & Reinemann, C. (2018). Journalists as targets of hate speech. SC|M Studies in *Communication and Media*, (4), 499-524.
- Koliska, M., & Assmann, K. (2019). Lügenpresse: The lying press and German journalists' responses to a stigma. *Journalism*, 22(11), 2729–2746.
- Koliska, M., Chadha, K., & Burns, A. (2020). Talking Back: Journalists Defending Attacks Against their Profession in the Trump Era. *Journalism Studies*, 21(11), 1496–1513.
- Lewis, S. C. (2012). The tension between professional control and open participation: Journalism and its boundaries. *Information, communication & society*, 15(6), 836-866.
- McNair, B. (2009). Journalism and Democracy. In K. Wahl-Jorgensen & T. Hanitzch (Reds.), *The Handbook Of Journalism Studies*, (pp. 237-249). Oxford, Verenigd Koninkrijk: Routledge.
- Nygaard, S. (2020). Boundary work: Intermedia agenda-setting between right-wing alternative media and professional journalism. *Journalism Studies*, 21(6), 766-782.

- Prochazka, F., & Schweiger, W. (2016). Medienkritik online: Was kommentierende Nutzer am Journalismus kritisieren. *Studies in Communication*, 5(4), 454-469.
- Ryan, M. (2001). Journalistic ethics, objectivity, existential journalism, standpoint epistemology, and public journalism. *Journal of Mass Media Ethics*, 16(1), 3-22.
- Schudson, M. (2001). The objectivity norm in American journalism. *Journalism*, 2(2), 149-170.
- Singer, J. (2015). Out of Bounds: Professional Norms as Boundary Markers. In M. Carlson & S.C. Lewis (Eds.), *Boundaries of Journalism: Professionalism, Practices and Participation* (pp. 21-36). Oxford, Verenigd Koninkrijk: Routledge.
- Smith, B. (2017). Generalizability in qualitative research: misunderstandings, opportunities and recommendations for the sport and exercise sciences. *Qualitative Research in Sport, Exercise and Health*, 10(1), 137-149.
- Strömbäck, J. (2005). In search of a standard: Four models of democracy and their normative implications for journalism. *Journalism studies*, 6(3), 331-345.
- Vos, T. P., Craft, S., & Ashley, S. (2012). New media, old criticism: Bloggers' press criticism and the journalistic field. *Journalism*, 13(7), 850-868.
- Vos, T. P. (2018). *Journalism* (19). Boston, Verenigde Staten: De Gruyter, Inc.
- Waisbord, S. (2020). Mob Censorship: Online Harassment of US Journalists in Times of Digital Hate and Populism. *Digital Journalism*, 8(8), 1030-1046.

Bijlage 1: Transcripties interviews

(N.B.: Namen zijn vanwege privacy weggelaten, maar wel bekend bij de universiteit)

(N.B.: De antwoorden van de interviews zijn allemaal direct getranscribeerd, de vragen zijn ook genoteerd maar het doorvragen is overgeslagen, de antwoorden daarop zijn wel verwerkt)

Inhoudsopgave

Interview 1	50
Interview 2	59
Interview 3	65
Interview 4	71
Interview 5	78
Interview 6	90
Interview 7	98
Interview 8	108
Interview 9	114
Interview 10	120
Interview 11	126

Interview 1

1. Journalistieke professie en beroepsnormen

Hoe kijkt u tegen de journalistiek als beroep aan? Wat zijn voor u de belangrijkste beroepsnormen?

“Ik zie het (journalistiek) duidelijk als een vak. Dat blijkt ook wel als je kijkt naar het aantal burgerjournalisten, dat zijn er steeds meer. Dat werkt dan vaak op een bedroevend niveau. Het is wel zo dat het geen beschermd beroep is, dus iedereen kan het zijn. Je kunt er ook niet over discussiëren over of dat wel moet of niet. Ik vind gewoon dat je een onderscheid moet maken tussen professionele journalisten die er een opleiding in hebben gehad, en dat kan ook gewoon de studie geschiedenis zijn hoor, maar in ieder geval die een gedegen opleiding hebben gehad. Die er niet alleen van kunnen leven, maar ook de regels en codes hanteren, zoals hoor en wederhoor en integriteit. Het is dus geen beschermd beroep, maar ik vind het wel een beroep voor professionals.”

Over beroepsnormen: “Je kunt er heel moeilijk over doen en het groot maken, maar feitelijk komt het erop neer dat je mensen op een zo volledig mogelijke wijze probeert te informeren. Veel meer is het ook niet. Daar ligt dan vervolgens de nadruk op de misstanden die je signaleert. Bij sport ligt dat misschien anders, dat is meer verslag doen, maar in een breder kader hou je de pols aan de democratie van de samenleving. Dat klinkt dan weer pompeus, maar al die oude ideeën van een waakhond van de democratie, dat zit er wel in denk ik. Dat zou er wel in moeten zitten.”

2. Maatschappelijke taken

Nu we een beter beeld hebben van uw werk, wil ik me meer richten op de maatschappelijke taken van de journalistiek. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om de waakhondfunctie. Welke functies zijn volgens u belangrijk voor de journalist met betrekking tot maatschappelijke taken?

“Een goede democratie en samenleving is gebaat bij macht en tegenmacht. Je hebt veel macht in de samenleving, in de politiek maar ook het bedrijfsleven, maar ook de rechterlijke macht bijvoorbeeld. Het is bij uitstek aan de journalistiek om die macht te controleren en daar waar nodig te corrigeren. Het activisme sluipt tegenwoordig wel een beetje in de journalistiek. Ik ben er niet meteen op tegen, maar het is wel de bedoeling dat je die macht tegenmacht geeft door mensen te informeren over wat er gaande is. Je ziet bijvoorbeeld Follow The Money, dat is veel meer een activistische koers ingeslagen, dat zegt Erik Smit, de oprichter, ook. Ik ben er op zich niet tegen, maar het meest effectieve dat je kan doen, zoals in de toeslagenaffaire, dat onder andere RTL gewoon vertelt wat er gebeurt. Dat is toch ontzettend belangrijk, want zo zorg je ervoor dat de macht niet wegkomt met dingen die verkeerd gaan.”

“Dat geldt bijvoorbeeld voor rechtbankverslaggeving ook wel. Er wordt wel eens gezegd dat wij louter uit zijn op sensatie, maar het feit dat wij daar zitten in de rechtszaal en ook kunnen schrijven over fouten die rechters en officieren maken, zorgt al voor tegenmacht. Je bent er dus eigenlijk om te compileren, en als het verkeerd gaat om te publiceren.”

3. Relatie met burgers

Voor de journalistiek is het publiek uiteraard belangrijk. Zij lezen uw stukken, maar kunnen daar ook weer kritiek op hebben. Hoe ziet u deze relatie tot de bevolking en wat heeft dat voor effect op uw werk?

“Het is wel steeds moeizamer. Ik ben begonnen in 1999, opa spreekt. Toen kregen we wel eens een brief, een lezersbrief. Vaak keurig opgesteld. Maar ik moet zeggen dat met name de laatste tien jaar de relatie buitengewoon moeizaam wordt. Mede ook dankzij mensen als Trump, Baudet en Wilders, die de pers voortdurend afschilderen als vijand van de staat. Nou ja, voortdurend...in ieder geval vaak. Dat is heel lastig, maar het is een beetje dubbel. Mijn donatiemodellen werken omdat mensen waarderen wat ik schrijf. Dus aan die kant is het heel goed. Je ziet ook nu zelfs dat kranten in de lift zitten, dus je hebt een kant van de samenleving die graag geïnformeerd wil worden. Nu meer dan ooit door die coronacrisis. Maar je hebt ook een hele boel burgers die ons zien als een vijand en daar vrij ver in gaan. Het is heel dubbel.”

Over rol sociale media: “Dat heeft een hele grote invloed gehad. Ten eerste omdat mensen die kritisch zijn zich kunnen verenigen en heel makkelijk met elkaar in contact kunnen komen. Ten tweede omdat journalisten ook heel erg benaderbaar zijn. De meeste journalisten hebben wel een Facebook, Instagram of Twitter. Vroeger moest je een brief sturen aan de redactie en hopen dat die terecht kwam, maar dat is bij een journalist die zes of tien ogen achter zat. Tegenwoordig kan je direct journalisten aanspreken. Ik heb ook wel het gevoel dat dat vroeger heel anders was. Dat mensen het vroeger wel lastig vonden of niet zo makkelijk mensen erop aanspraken. Misschien had de journalistiek nog enige statuur. Maar nu...ja, de meeste mensen vinden het geen enkel probleem om je uit te schelden of om je te bedreigen. Dat is wel eens lastig, want ik krijg echt ontzettend veel berichten op mijn sociale media, variërend van ‘waarom schrijf je daar niet over?’ tot ‘ga dood’ of ‘ik maak je dood’. Ik ben erg voorstander van transparantie, maar je kunt ook niet alle vragen meer beantwoorden. Dan ben je weer arrogant. Ik vind dat je een goede band moet hebben met de mensen waarover je schrijft. Maar dat moet wel wederkerig zijn. Als ik stukken maak, dat is zowel voor het AD als voor mijn eigen site, dan denk ik daar goed over na. Ik vraag dan hoor en wederhoor, zoek uit hoe het zit. Ik gebruik voorbeelden, argumenten. Als mensen dan komen van ‘je bent een vieze pedo en je moet dood’, ja...dan is wat mij betreft die wederkerigheid wel een beetje weg. Dan verwacht ik ook van mensen dat zij zich inlezen en dan met goede, kritische vragen komen. En dat is lang niet altijd het geval.

Over ‘news gap’ en de rol daarvan: “Ik denk het wel (dat het invloed heeft). Ik heb voor mijzelf het gevoel dat mensen vroeger de krant lasen en het dan zagen als een selectie van het nieuws, daar kan ik het mee eens zijn of niet, maar dit is wat het is. Wat je nu veel meer ziet is dat mensen boos worden omdat zij hun eigen wereldbeeld niet in hun krant teruglezen. En als jij denkt dat Soros een soort machtige man is die het slecht voor heeft met de wereld en je leest dat niet terug, of als jij inderdaad denkt dat (onverstaanbaar) een pedofiel is, en je leest dat niet terug, dan worden mensen heel erg boos en daar zit heel erg sterk dat idee in dat mensen gewoon heel graag...we zitten natuurlijk in een samenleving die individualistischer wordt, mensen willen gewoon heel graag hun eigen gelijk hebben en ook teruglezen. Op het moment dat ze het niet teruglezen, dan ontstaat er een soort spanningsveld en de volgende stap is dat jij dan onderdeel bent van de macht, of de elite, of van pedofielen. De journalistiek zit natuurlijk zo in elkaar, dat weet jij misschien ook wel, je kunt per dag wel tienduizenden berichten maken op basis van wat er in de wereld gebeurt. Het is altijd zo dat wij een filter zijn en wij de journalistieke relevantie proberen uit te vogelen voor mensen, in dit geval voor

het Nederlandse grondgebied, en daarover schrijven. Je kunt niet die zeventien miljoen mensen die allemaal iets anders willen, bedienen. Wat dat betreft is de journalistiek raar: aan de ene kant ben je gericht op je lezers, aan de andere kant bepaal jij wat nieuws is. Daarin zie je de laatste jaren steeds meer een discrepantie komen. Dat komt trouwens ook door de sociale media, want die mensen lezen op Facebook allemaal dat de zon een brok kaas is, ik noem maar wat, en dat lezen ze niet terug in de krant. Vroeger was dat natuurlijk heel anders. Vroeger waren wij degenen die het nieuws brachten. Nu is er een enorme concurrentie van de sociale media, waar mensen elkaar ophitsen. Dat zien ze niet terug in onze afwegingen, ja dan krijg je discrepantie.

4. Kritiek en de soorten kritiek

Het kan natuurlijk gebeuren dat een van uw stukken niet zo goed in de smaak valt bij de bevolking. Zij kunnen dan kritiek geven op uw manier van werken of de inhoud van bijvoorbeeld een reportage. Heeft u te maken gehad met kritiek (ook bedreigingen) en zo ja, hoe vaak is dat gebeurd en kunt u een aantal concrete voorbeelden geven van die momenten?

“Zeker, ik krijg veel kritiek. Ik vind wel dat je een onderscheid moet maken. Ik vind niet dat je bedreigingen onder kritiek kunt zetten, want je moet als journalist altijd open staan voor kritiek. Daar kun je alleen maar beter van worden. Ik vind ook dat we daar uitleg over moeten geven. Als wij iets verkeerd doen, dat hebben we bij het AD ook vaak genoeg gedaan, dan moet je ook aangeven waarom iets verkeerd is gegaan en dat dan corrigeren en rectificeren. Bedreigingen zijn natuurlijk wel wat anders. Dat zijn mensen die zo onmachtig zijn dat ze hun eigen argumenten niet onder woorden kunnen brengen. Ik trek daar een heel sterke grens. Ik bedoel, ik ben niet een journalist geworden om me te laten bedreigen. Eenieder kan mij benaderen en zeggen waarom een verhaal niet goed is, maar bij bedreigingen stopt het voor mij.”

Voorbeelden kritiek: “Ik schrijf heel veel over seksueel misbruik omdat ik heel veel zedenzaken doe. Dan zeggen mensen wel eens van ‘dat moet je anders opschrijven’ of ‘je mag het woord ‘neuken’ niet gebruiken’. Ik heb in het verleden ook wel eens verhalen geplaatst, waarbij, als ik er na afloop naar kijk, dat het iets te kort door de bocht is. Dan geven mensen gewoon aan dat het wel klopt wat je schrijft, maar ‘dit en dit en dit’ speelt ook nog. Wat die mensen dan vaak niet weten is dat zo’n bericht, vooral online, in twintig minuten wordt geschreven, maar goed. Als jij iets niet goed opschrijft, dan moet jij dat ook wel erkennen. Online kun je dat vervolgens makkelijk aanvullen.”

Over kritische vragen: “Dat valt bij mij wel mee. Ik denk ook dat het ermee te maken heeft dat ik nu voor mezelf werk, dat ik nu de tijd heb om mijn stukken echt goed in elkaar te zetten. Dat heb je bij een grote krant veel minder, of helemaal niet. Ik denk er goed over na en zoek de dingen goed uit, dus mijn eigen werk op mijn eigen site, of op mijn Twitteraccount waar ik live verslagen doe, krijg ik niet heel vaak kritiek. Ook omdat het mijn eigen vakgebied is en ik inmiddels na twintig jaar wel weet wat ik doe. Dus dat valt wel mee.”

Over uitschelden op sociale media: “Dat is enorm. Het komt met golven, maar vooral vorig jaar is het een paar keer zo mis gegaan dat je echt meer dan honderd dreigende en intimiderende berichten per dag krijgt. Heel veel op Facebook. Als je op mijn Twitter kijkt en je kijkt naar de antwoorden op mijn tweets, ja...Zoals nu ook, met die Smeets-affaire, dan is het ook al snel ‘je bent zelf een pedo’. Dat is wel echt heel heftig. Vorig jaar heeft de

recherche in mijn geval drie mensen achterover moeten trekken, omdat ze concrete bedreigingen uitten. Het jaar daarvoor is er een baksteen door de ruit gegaan bij mij, dus ik heb er wel wat ervaring mee. Sterker nog, het is nu zo erg dat ik inmiddels een persoonlijke alarmknop draag, verstrekt door PersVeilig, omdat de situatie toch wel zo wordt ingeschat dat ik een risico loop.”

Over alarmknopje na doorvragen: “Sinds het baksteenincident is het flink uit de klauwen gelopen. Ik heb ook politietoezicht. Er is dus vaak overleg geweest PersVeilig en die hebben een experiment opgesteld met een alarmknop voor verschillende mensen. Bij PersVeilig zeiden ze van, ‘nou (...), wil je meedoen aan het experiment?’. Dat heb ik gedaan. Dat experiment bevalt goed, want je voelt je er wel veiliger door. Vooral mijn vriendin voelt zich er veiliger door, moet ik zeggen, waardoor ik hem nu permanent heb. Ik heb hem niet zelf aangevraagd, maar ik ben er wel erg blij mee.”

Hoe werkt dat alarmknopje? “Het is een GPS-zender, tracker. Als ik de alarmknop indruk, dan gebeuren er twee dingen: als eerste wordt ik doorgeschakeld met een particuliere meldkamer, en die particuliere meldkamer zet een audiolijn open. Ze weten dus dat ik hulp nodig heb, weten precies waar ik ben. Die GPS is vrij nauwkeurig, heb ik gemerkt. En ze kunnen luisteren, dus als ik bijvoorbeeld niks kan zeggen en ze horen aan de toon van een ander dat het bedreigend is, dan schakelen ze gelijk de politie in. Die kunnen er dan, in theorie, snel bij zijn omdat ze weten waar ik ben.”

Dan snap ik wel dat zo’n alarmknop wel fijn is. “Ik ben wel eens concreet bedreigd, en als je dan de politie belt, dan zeggen ze ‘wilt u aangifte doen, dan kunt u over twee weken komen met je paspoort’. Daar heb je bij zo’n concrete bedreiging niks aan. Nu weet je in ieder geval dat er wordt opgenomen, ze weten waar je bent. Dat is wel fijn.”

Voorbeelden bedreigingen: “Dat gebeurt op allerlei manieren. Ik kreeg op een gegeven moment allerlei Facebook...op Facebook kun je een audiobestandje opnemen en die dan naar iemand toesturen. Dus iemand stuurde allerlei hele rare berichten van ‘ik ben net vrij uit de gevangenis en als ik je adres heb, dan is het laatste dat ik doe jou vermoorden’. Daar kun je nog lacherig over doen, maar ze (de berichten) bleven maar komen. Ik kan in principe goed zoeken online, dus ik kwam er al snel achter dat het inderdaad om een gedetineerde ging die niet helemaal, laten we zeggen, jofel was. Kijk, dat is wel vrij bedreigend, want de kans is aanwezig dat zo’n iemand een keer langskomt he. Iemand anders stuurde een foto van mijn huis. Mijn huis is in zo verre redelijk beveiligd, ik heb een geheim adres, politietoezicht, ik sta ook niet bij de KvK geregistreerd op dat adres. Inmiddels staat het overal online, maar ik dacht dat het goed...in ieder geval was het op dat moment goed afgekit. Maar op het moment dat iemand een foto van jouw huis stuurt, terwijl jij in de rechtbank zit en je vriendin thuis is, en diegene zegt ‘ik ga chaos veroorzaken’, daar wordt je niet echt heel blij van. In het verleden is het ook wel eens gebeurd dat ze foto’s van mijn kinderen hebben gestolen van Instagram en daar allerlei schandalige teksten (bij zetten), dat vind ik ook vrij intimiderend. Er zijn duizenden berichten van ‘ik stamp je kapot’, ‘je gaat eraan’, ‘ik pak eerst je familie en dan jou’, al dat soort dingen. Het is vooral online. Die baksteen dan niet, maar het is vooral online. Het is alleen heel lastig in te schatten...Kijk, als je duizend berichten krijgt, dan kan je er wel vanuit gaan dat 999 daarvan sukkels zijn, onmachtige sukkels op de zolderkamer. Maar daar heb ik ook overleg over gehad met de politie, je weet nooit of die ene wél iets kan doen. Je moet altijd bedacht zijn op die ene gek die wel komt.”

Context van die bedreigingen: “Ik schrijf veel over misdaad. Ik heb eigenlijk twee specialiteiten daarbinnen; dat zijn complot denken en seksueel misbruik, waar ik veel over schrijf. Vooral seksueel misbruik is een gevoelig onderwerp. Ik heb een tijd terug een verhaal geschreven over dat de meeste kindermisbruikers níet pedofiel zijn. Dat kun je gewoon met allerlei onderzoek aantonen. Ik heb zelf meer dan duizend zedenzaken gedaan waar dat ook uit blijkt. Ja, dat wil er bij mensen gewoon niet in. Dus als je dat opschrijft, ik vind het van belang om dat op te schrijven omdat je het grotere gevaar van kindermisbruik moet zien. Als je zo’n verhaal maakt, geheel eendachtig met de QAnon-retoriek, die maken er ook gebruik van, ‘de wereld bestaat uit kindermisbruikers’, dan krijg je enorm veel haat over je heen. Dat speelt ook heel erg bij dat complot denken. Complot denken is heel erg in. De meeste complotdenkers zijn behoorlijk nare, malicieuze mensen die weinig te verliezen hebben, die gaan dan vervolgens dat wat jij schrijft online aanjagen. Het bekendste voorbeeld is die Janet Ossebaard, dat is die graancirkelwappie. Daar had ik een heel verhaal over geschreven. Die gaat dan naar jou zoeken online. Die vindt dan een tweet waar ik iets zeg over kindermisbruik en gaat dat dan uit context trekken. Dan krijg je heel Nederland over je heen. Als je over een beladen onderwerp schrijft, en je publiceert, of dat nou in het AD of mijn eigen site is, dan wordt die haat enorm aangejaagd. Soms kun je er ook gewoon heel weinig aan doen. Nu is Sidney Smeets in het nieuws. Nou, ik ben het vaak eens geweest met die Sidney Smeets. Het is geen vriend van mij, maar als strafrechtadvocaat heeft hij veel zinnige dingen gezegd. Wat gaan mensen dan doen: die halen alle tweets terug waarin ik hem gelijk gaf, en dan is de volgende conclusie, ‘jij bent ook een pedo’. Dan komt de haat weer.

5. Omgaan met kritiek

We hebben nu vastgesteld dat u met kritiek te maken heeft gehad en ook welke manieren. Iedereen zal daar op een andere manier mee omgaan, maar hoe gaat u om met deze kritiek?

“Ik vind dat als kritiek onderbouwd is, dan ga ik daar graag op in. Misschien ben ik ook wel een beetje eigenwijs, maar er zit ook wel een beetje zendingsdrang in mij. Dat moet je als journalist wel hebben, ik wil gewoon graag uitleggen hoe het zit. Ik neem aan dat jij ook mensen wil uitleggen hoe het zit. Dat doe ik graag. Dat kun je ook aan mijn Twitteraccount zien, ik ben er veel te actief op. Daar zit ook een zendingsdrang in. Dat past ook goed bij het werk van de journalist, dat je dingen wil uitleggen. Dat kan op sociale media prima. Dus daar ga ik, ik zou niet zeggen dag en nacht, veel op in. Ik vind het ook leuk om te doen.

Dus echt actief ingaan op kritiek? “Ja. Dat is het voordeel van sociale media. Vroeger, opa spreekt, dan maakte je een treintje (niet duidelijk te verstaan), dan heb je vier afspraken op een dag. De volgende dag ’s ochtends ligt het resultaat als krant ergens in de bus. Nu kun je meteen communiceren. Je kunt ook meteen publiceren. Maar je kunt dus ook meteen communiceren met de mensen die het lezen. Dat vind ik leuk, dan kan je dingen uitleggen. Dus dat is het voordeel van sociale media.

Omgaan met scheldpartijen: “Ik heb nogal een vurig karakter. De meeste journalisten laten het liggen, he. Je ziet ook zo’n Erik Mouthaan, die krijgt heel veel kritiek, maar reageert zelden. Ik zit iets anders in elkaar. Ik denk dat dat komt omdat ik een enorme tyfushekel heb aan onrecht. Als ik in een kroeg zit en een vrouw wordt lastiggevalen, of een man, dan zeg ik daar ook wat van. Dus op de momenten dat iemand op sociale media helemaal tekeer gaat, dan heb ik een enorme drang, misschien wel een te grote drang, om er ook iets van te zeggen en om daar op in te gaan. Ik ben sowieso overgevoelig voor asociaal gedrag, wat ook te

maken heeft met mijn rechtbankwerk, want ik zie waar asociaal gedrag toe leidt. Dus ik ga daar wel heel vaak op in.

Voelt dat als de juiste aanpak? “Dubbel, denk ik. Aan de ene kant, als je vaak op die wappies ingaat, dan maak je het ook groter en dan haten de mensen je nog meer. Ik kan van mezelf zeggen dat ik wel aardig uit mijn woorden kan komen. Schelden is sowieso onmacht. Als je die mensen dan ook nog verbaal in de hoek zet, dan wordt die onmacht alleen maar groter. Dus dat helpt niet zo heel veel. Aan de andere kant ben ik wel in het stadium waarop zij mijn vrijheid redelijk hebben afgepakt, door bijvoorbeeld overal mijn adres neer te zetten, dat ik wel wat meer op de Peter R. de Vries-lijn zit. Niet dat ik me daarmee wil vergelijken, maar als die bedreigd wordt heeft hij het er ook over. Dat is ook wat ik toen heb gedaan. Een tijdje geleden hebben ze in allemaal coronaverzetsgroepen allemaal adressen van mij gepubliceerd, daarna heb ik die mensen opgezocht en daar een verhaal over gemaakt. Wat ik nu doe als iemand daarover begint, ga ik er weer tegenin. Inmiddels merk ik wel dat ik veel minder bedreigingen binnenkrijg, ook op Facebook, omdat ik denk dat ik echt van me af heb gebeten dat het idee staat, en dat is ook zo, dat als ik (verwijzend naar mensen die hem bedreigen) te ver ga, dan weet die (...) me wel te vinden, en dat is ook zo. Ik heb laatst berekend dat ik in 23 minuten iemands woonplaats kan achterhalen. Dat werkt niet altijd, maar mensen laten op sociale media een enorm spoor achter, ze fotograferen hun woonkamer met uitzicht erop enzovoorts. Dus ik kan het niemand aanraden, maar aangezien mijn veiligheid zo is aangetast, is mijn strategie dat ik het niet pik en terugvecht. Dat kan ook zijn omdat ik niet meer betrokken ben bij een grote uitgeverij. Ik kan me voorstellen dat zo’n Mouthaan of Marcel Gelauff van de NOS zeggen, ‘ik sta daarboven’ en er dus niets mee doen.”

Omgaan met bedreigingen en de aanpak: “Ja dat verschilt een beetje. Kijk, als het een anoniem account is met weinig volgers, die dus niet veel impact heeft, dan laat ik het vaak gaan. Mijn regel is: als ik er boos van word, maar niet bang, dan doe ik er niks mee. Als het mij te ver gaat en ik denk, hier zou nog wel eens meer achter kunnen zitten, dan ga ik zelf op onderzoek uit en meestal weet ik mensen wel te vinden. Meestal kan ik ze ook zover traceren dat ik ze bel. Dat heb ik onlangs ook met Bryan Roy gedaan bijvoorbeeld. Dan zie je vaak dat ze aan de telefoon schutteren en stamelen en dat het snel afgelopen is met ze. Als het onbeheersbaar wordt, dan heb ik wel contacten bij de politie. Ik heb in Amsterdam heel goed contact met (onverstaanbaar door verbinding) recherche, veel hoger kom je niet bij de politie. Dan worden er andere maatregelen genomen. Dan proberen we in ieder geval met ‘stopgesprekken’ te werken. Dat betekent letterlijk dat de man of vrouw wordt opgespoord en dat er een politieauto voor de deur komt te staan en dat mensen te horen krijgen ‘nu kappen, anders ben je de Sjaak’. Dat is eigenlijk wat het is. Aangifte doe ik zelden. Ik heb dat zeven à acht keren gedaan in mijn carrière, omdat dat gewoon een enorm lang traject is waarin mensen geradicaliseerder kunnen worden. Bovendien wordt het geseponed, als ze er te weinig in zien. Dus mijn idee is: of negeren, of het zelf aanpakken of een stopgesprek. Dat is dus afhankelijk van hoe zwaar de dreiging voelt.

Wordt er onderling gesproken over de ‘juiste aanpak’? “Ja, daar wordt onderling zeker wel over gesproken en anders over gedacht. Toen ik bij het AD zat, ja iedere bedreiging meld je dan bij de hoofdredactie, die vervolgens zelf weer gaan bellen met bijvoorbeeld de burgemeester of Justitie. Die zijn er altijd bij betrokken. Er wordt wel anders over gedacht. Toen met die adreslijsten, daar stond Marcel Gelauff toen ook op. Ik weet nog dat ik toen gebeld werd door een journalist van RTL4, die zei: ‘Er is niemand die wil praten, behalve jij’.

Ik weet eigenlijk wel zeker dat er binnen die journalistiek nog steeds het idee heerst van ‘wij zijn geen onderdeel van het nieuws’. Je ziet daar langzaam wel een verschuiving in optreden en ik vind dat verkeerd, ik vind wel dat je van je af moet bijten. Net zoals met de NOS, dat ze het logo van de bussen halen. Ik snap het heel goed, maar het is natuurlijk totaal het verkeerde signaal. Maar daar wordt zeker anders over gedacht. Vaak is het zo dat als een bedreiging heel heftig is, dan wordt de politie ingeschakeld en wordt er niet over gesproken. Ik ken nog voorbeelden bij het AD, dan val je steil achterover hoe erg het is. Daar hebben ze nooit over gepubliceerd en dat vind ik dom, ik vind dat je dat wél moet doen. Je móet laten zien hoe de journalistiek onder druk staat.”

Actief versus passief verzet: “Negentig procent laat ik van me afglijden. Je ziet op Twitter af en toe wel dat ik fel van leer trek, maar wat mensen niet zien is waar ik níet op reageer. Ik heb het kwaliteitsfilter op Twitter aanstaan, dat betekent dat ik lang niet altijd alle reacties zie. Er zijn ook genoeg mensen die ik negeer of blokkeer. Dus negentig procent laat ik van mij afglijden. Ik probeer echt onderscheid te maken in hoe wezenlijk is de bedreiging, hoe gaat het uit de klauwen lopen of hoezeer wil ik hierop reageren. Ik laat heel veel liggen.”

Op basis van wat precies oordeel je dan of iets serieus dreigend is of niet? “De politie heeft daar twee kolommen voor: de ene is ‘hoe is de bedreiging zelf’, van nul tot vijf – dus een bedreiging met de dood is dan vijf. De andere kolom is ‘hoe waarschijnlijk is het dat iemand dit uit gaat voeren?’ Dat volg ik wel een heel klein beetje. Als iemand met zes volgers en zonder profielfoto iets tegen mij zegt, dan denk ik ‘dat zal wel’. Op het moment dat je erachter komt dat je te maken hebt met een ex-gedeteneerde, als je dan van de politie hoort dat hij in het systeem staat als gewelddadig, kijk dan is het serieus. Alles daartussenin is een grijs gebied waarin je een eigen inschatting moet maken. Dus feitelijk dezelfde inschatting die de politie maakt, die hebben iets meer onderzoekskracht daarin maar ik kan zelf ook wel aardig zoeken. Meestal als ik enigszins ongerust ben dan ga ik wel zoeken. Ook op Facebook, daar zetten mensen hun hele leven op, inclusief wie ze kennen. Dan kom ik er al vrij snel achter of het een probleem is of niet.”

6. Invloed van de kritiek

Kritiek kan nuttig zijn als het opbouwend is, maar uiteindelijk zal een deel van de kritiek ook negatieve invloed hebben. Op wat voor manieren heeft de kritiek, zoals we die eerder besproken hebben, invloed gehad op uw werk?

“Nul. Helemaal niks. Ik word er alleen maar strijdbaar van. Kijk als iemand kritiek heeft op iets of bijvoorbeeld tegen mij zegt, ‘ja, je schrijft wel heel obsessief over dit of dit onderwerp’, dan vind ik dat je erover na moet denken. ‘Is dat zo, ben ik er niet te obsessief bij betrokken?’ Daar doe je dan wat mee. Maar bedreigingen, of mensen die zeggen, zoals toen met de baksteen binnenkwam, toen zat er ook een stickertje op de deur van ‘je moet van alle sociale media af, anders komen we terug’. Ik heb daar meteen een foto van gemaakt en op sociale media gezet: ‘Dacht het niet.’ Ik laat mij niet wegdrücken. Ik vind ook, als je over een gevoelig onderwerp praat, zoals met seksueel misbruik waar ik over schrijf, dan krijg ik een heel (onverstaanbaar) over me heen. Maar ik vind dat als journalist geen reden om er niet over te schrijven. Dus dat doet mij helemaal niets.”

“Wat wel zo is, is dat als je op iedere droogkloot op Twitter ingaat, want ik doe dat heel vaak niet, maar ik ben ook gewoon maar mens en zit soms op de bank en denk ik ‘fuck

you'. Dan moet je wel bij jezelf te rade gaan: 'Jaag ik het niet aan?' Ik ben in zoverre wel anders gaan twitteren dat ik niet meer urenlang met één iemand voortdurend over en weer zit te kloten, dat heeft geen zin. Wat ik nu vaak doe is in vier of vijf reacties aangeven waar ik in sta, hoe ik er in sta en dan neger ik diegene. Dus ik ben op Twitter wel iets voorzichtiger geworden, omdat het gewoon nergens meer over gaat en omdat je de kans loopt dat het uit de klauwen loopt. Maar in mijn werk ben ik alleen maar strijdbaarder geworden. Als je geen haat wil moet je niet schrijven over complotdenkers, maar ik vind complot denken een buitengewoon belangrijke invloed hebben op de samenleving. Dus schrijf ik daarover. Dat is hetzelfde als een collega van mij, Paul Vugts, die heeft echt ondergedoken gezeten. Die zegt ook niet van 'het is het mij niet meer waard, ik ga er niet meer over schrijven'. Sterker nog, die vindt het alleen maar belangrijker om erover te schrijven. Dat is wel een aspect dat meespeelt. Als jij buigt voor geweld, als jij zegt 'ik schrijf niet meer over de mocromaffia, want anders gaan ze een granaat bij mij in de muur gooien', of als ik zeg dat ik niet meer over complotdenkers ga schrijven, 'want dan framen ze mij als pedo', dan betekent dat dus op het moment dat je dat doet, die mensen eer krijgen van hun werk en dat het werkt. Dat intimidatie werkt. En dat wordt in het huidige tijdsgewricht meteen overgenomen door anderen. Door radicaalrechts, door extreemrechts. Als ze dan de druk maar op de ketel gooien, wordt er niet meer over ons geschreven. Dan weet je in Amerika natuurlijk ook gebeurt met Trump: pers is de vijand van het volk, ja dan wordt je als pers voorzichtig. Ik vind dat wij daar flink wat tegengas op moeten geven en dus juist wél moeten communiceren."

Maar heeft het dan ook helemaal geen psychologische of emotionele effecten?

"Jawel, zeker. Ik heb daar ook een tijd terug een blog over geschreven. Ik ben totaal niet bang voor mezelf, maar ik heb ook nog een vriendin, ik heb drie kinderen. Ik merk ook in de tijd met die baksteen, ik stond onder de douche, dan hoor je natuurlijk alleen het water kletteren, en toen kwam ineens het besef dat, als er iets gebeurt in huis, dan hoor ik dat niet. Ik ben absoluut niet bang aangelegd en ben ook beroepsmilitair geweest dus ik sta mijn mannetje wel. Ik vind dat je journalist bent, als je op de redactie of in de rechtbank zit, en thuis ben je gewoon een mens. Ik vind dat je dat moet scheiden. Ik ben ook eens voor de rechtbank verbaal aangevallen door mensen, laatst ook weer, dan kun je nog denken van 'oké, iemand is boos op mij vanwege mijn functie'. Maar als je thuis niet meer veilig bent, dan wordt het een heel ander verhaal. Natuurlijk moet ik bekennen, na die baksteen: het is gewoon niet fijn om voor een raam te zitten terwijl je weet dat daar een baksteen doorheen kan komen, want die kunnen nog behoorlijk ver naar binnen komen kan ik je vertellen. Het is ook niet fijn om in een huis te wonen...mijn huis is zwaar beveiligd. Ik heb allerlei grendels moeten aanschaffen, er draaien constant drie camera's in en rond het huis, er zit politietoezicht op. Mijn mobiele nummer en die van mijn vriendin is gekoppeld aan de meldkamer, dus als wij bellen komen ze meteen. Dat zijn geen dingen waar je...wat ik al eerder zei, het pakt wel een deel van je vrijheid af. Als ik naar buiten stap in mijn huis, vroeger stapte ik gewoon naar buiten en was ik iets meer op mijn hoede bij de rechtbank, maar nu moet ik echt eerst om me heen kijken. Dat is waarschijnlijk niet nodig, maar je doet dat onbewust. Dan dringt dat dus zo je persoonlijke leven in, dat het vervelend wordt. Ik word er strijdbaar van, ik laat mij er niet door (beïnvloeden). Het is wel zo dat een stuk persoonlijke veiligheid en vrijheid van je is afgepakt. Dat is vervelend."

Dus het heeft vooral invloed op uw persoonlijke leven, en niet het werk als journalist?

“Ja, zeker. Kijk, ik slaap er geen minuut minder om, maar mijn vriendin heeft dat wel een lange tijd gedaan. Die heeft op een gegeven moment een emmer naast haar bed gezet en werd ze letterlijk misselijk. Dat is gewoon heel vervelend. Maar goed, dat ebt ook wel weer weg en dan komt er weer iets nieuws en dan voel je je weer even kut. Een tijdje terug kwam de politie aan de deur, want ze kijken bewust mee in chatgroepen, en als mijn naam valt – er waren mensen die hadden opgeroepen om een mes tegen mijn raam te gooien enzovoorts – dan komt de politie langs om je te waarschuwen. Daar stond mijn vriendin ook bij, dan wordt die ook weer bang. Dus dat tast dan wel je gevoel van veiligheid aan. Maar goed, het zij zo. Helaas komt dat nu met het werk. Ik heb een heel duidelijk profiel op Twitter, dus je kan je voorstellen dat ik makkelijk vindbaar ben. Maar er zijn ook heel veel collega’s van mij die gewoon letterlijk over de coronacijfers schrijven, letterlijk onder elkaar zetten ‘vandaag zoveel besmettingen’, als je ziet wat voor mails die krijgen...niet normaal. Dus dat breidt zich helaas wel als een olievlek uit.

Worden collega’s wel belemmerd in hun werk?

“In mijn eigen omgeving niet. Daar zou je PersVeilig, Peter ter Velde doet dat, over kunnen bellen. Er zijn wel voorbeelden bekend van columnisten, vrouwelijke columnisten die niet meer op durven schrijven wat ze willen schrijven wat natuurlijk heel erg is. Maar de journalisten die ik ken, daar ken ik, als ik heel goed nadenk, niemand, misschien zijn ze wat voorzichtiger geworden, die ermee stopt ofzo, of die het heel erg belemmert. We zijn eigenlijk wel een stel eigenwijze klootzakken bij elkaar, volgens mij.

Interview 2

1. Journalistieke professie en beroepsnormen

Hoe kijkt u tegen de journalistiek als beroep aan? Wat zijn voor u de belangrijkste beroepsnormen?

“Ik ben er zelf een beetje ingerold, ik heb ook nooit journalistiek gestudeerd. Ik heb geschiedenis en filosofie gestudeerd. Toen ben ik gaan werken bij het universiteitsblad van de UvA, Folia. Daar ben ik een beetje in doorgesloegen en ook hoofdredacteur geworden. Toen heb ik op een gegeven moment de overstap naar Vrij Nederland gemaakt, daar heb ik toen anderhalf jaar gewerkt. Toen ben ik in 2016 aan een traineeship begonnen bij NRC. Toen ben ik daar dus ook een beetje blijven hangen en hebben ze me een vast contract aangeboden. Binnen NRC heb ik verschillende dingen gedaan; ik heb even op de Haagse redactie gewerkt in de Tweede Kamer, ik heb op de binnenlandredactie gewerkt, ik heb daar dus verschillende dingen gedaan. In 2019 ben ik dus gevraagd om naar Brussel te gaan. Hoe kijk ik naar de journalistiek? Het is een ambacht. Ik denk dat je veel kunt hebben aan een opleiding, ik heb er soms ook wel spijt van dat ik dat niet heb gedaan want ik denk dat het je goed de basiskennis geeft en ook een beetje een push geeft binnen die wereld, je kan wat makkelijker een stage vinden. Maar tegelijkertijd is de enige manier waarop je het kan leren – dat heb ik ook gemerkt aan stagiaires die ik zelf heb begeleid – is gewoon doen en gewoon op je bek gaan. Heel veel schrijven en ervaring opdoen. Ik heb ook nog steeds het gevoel dat ik elke dag nog bijleer. Ook omdat de EU zo ingewikkeld is. Je hebt hier dus weer heel andere vaardigheden voor nodig dan voor... ik maak bijvoorbeeld bijna nooit meer reportages, terwijl je daar natuurlijk wel bepaalde vaardigheden voor nodig hebt: goed om je heen kijken, mensen aanspreken. Nu ben ik veel bezig met dingen uitleggen, heel moeilijke documenten samenvatten en ervoor zorgen dat het goed overgebracht wordt op onze lezers. Het is gewoon heel breed. Er is niet één ding. Ik denk ook wel dat – ik bedoel, niet iedereen zal overal even goed in zijn. Ik heb bijvoorbeeld niks met sport, maar ik ken ook collega's die hebben dan weer helemaal niks met politiek, terwijl ik politiek juist heel leuk en interessant vind om over te schrijven. Ik dacht dat ik helemaal niks had met economie, maar nu ik hier zit vind ik dat juist machtig interessant en ben ik veel bezig met macro-economie en dat soort dingen. Het is nog steeds echt een leerproces. Dat maakt het ook een van de leukste banen ter wereld: je kan er zo veel verschillende dingen mee doen en je mag iedereen alles vragen. Dat is natuurlijk te gek.

Bouwstenen: “We hebben als NRC – we zijn een liberale krant – we hebben hele duidelijke beginselen en een hele duidelijke NRC-code. Daarin staan al onze journalistieke... het functioneert als een handboek met allemaal vuistregels waaraan we ons houden. Bijvoorbeeld met bronnen omgaan, hoe we met mensen afspreken als je bijvoorbeeld met iemand koffie gaat drinken dat jij betaalt, om ervoor te zorgen dat er geen... ja het zijn allemaal een beetje suffe dingen, maar het is wel heel belangrijk. Ook dat je geen giften aanneemt, dat je niet commercieel werk daarnaast doet. Al dat soort dingen. Ik vind dat heel fijn, dat geeft mij een leidraad, ook als ik bijvoorbeeld voor iets gevraagd wordt. Dan moet ik dat ook even overleggen met de hoofdredactie. ‘Dat kan ik nu doen, wat vinden jullie daarvan?’ Je moet toch je onafhankelijkheid bewaren. Ik denk dat dat erg belangrijk is. Verder natuurlijk objectief (zijn). Verschillende zienswijzen aan bod laten komen. Tegelijkertijd de onderwerpen die je kiest, daarin maak je natuurlijk ook altijd keuzes. Ik schrijf bijvoorbeeld

veel over klimaatverandering en de manier waarop de Europese Commissie en de EU dat proberen tegen te gaan. Dan is dat ook omdat wij dat als NRC een superbelangrijk onderwerp vinden. Dat betekent dus dat ik misschien wat minder schrijf over een ander onderwerp wat hier wel...ook omdat er hier zo idioot veel gebeurt. Dan moet je sowieso kiezen. Mijn journalistieke moraal is het meest zichtbaar in de keuzes die ik maak voor thema's die ik wel of niet behandel. Verder is het natuurlijk de standaardregels: eerlijk zijn, open zijn over waarmee je bezig bent. Je kent ze waarschijnlijk wel. Mensen de gelegenheid geven om te reageren als ze ter sprake komen, hoor en wederhoor is dat natuurlijk. Dat soort dingen allemaal. Misschien nog één ding wat lastig is en in Den Haag, maar ook hier, gebeurt, is dat, om hier informatie te krijgen en om dingen te weten te komen, is gewoon heel veel op basis van achtergrondinformatie en 'off the record'. Al die ambtenaren die je spreekt kunnen bij naam en toenaam genoemd worden, dat vind ik zelf soms nog wel eens lastig want zo creëer je een soort van anoniem corps van bureaucraten hier, die dan allemaal maar wat dingetjes zitten te bedenken. Tegelijkertijd weet ik ook dat de belangen gewoon heel erg groot zijn. Hetzelfde geldt voor Den Haag, het is gewoon heel lastig om mensen on the record over dingen te laten praten. Dus dat vind ik soms nog wel eens lastig, ja."

2. Maatschappelijke taken

Nu we een beter beeld hebben van uw werk, wil ik me meer richten op de maatschappelijke taken van de journalistiek. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om de waakhondfunctie. Welke functies zijn volgens u belangrijk voor de journalist met betrekking tot maatschappelijke taken?

"Dat zijn er een hele boel. Natuurlijk de waakhondfunctie, dan gaat het om het controleren van de macht en in Brussel ben je daar wel echt mee bezig. De EU heeft gewoon heel veel macht. Er zitten hier ook honderden journalisten van over de hele wereld die hier elke dag mee bezig zijn. Dingen blootleggen. Ik heb zelf twee jaar geleden een onderzoek gedaan naar een hoogleraar op de UvA, dat was toen ik al bij het NRC werkte, samen met een collega, (...), over seksueel wangedrag op een faculteit aan de UvA. Daar hebben we een heel groot onderzoeksverhaal van gemaakt, over wat er allemaal was misgegaan en de rol van de UvA. Daar hebben we ook de Tegel mee gewonnen, dus dat was heel leuk. Dat is natuurlijk ook belangrijk: dingen die mensen onder de tafel willen vegen of onder het tapijt kwijt willen, naar boven halen. Dat is natuurlijk een beetje een traditionele taak. Daar ben ik op dit moment iets minder mee bezig, want dat was echt onderzoeksjournalistiek en daar heb ik nu gewoon geen tijd voor. Ik ben echt bezig met politiek verslaggeving. Dus de macht controleren, dingen blootleggen, maar ook iets wat ik nu veel doe: gewoon uitleggen wat er gebeurt. Zeker als het om Brussel gaat, mensen snappen dat gewoon niet goed, ook omdat het superingewikkeld is. De procedures zijn allemaal zo schimmig, dus een belangrijk deel van mijn werk is op dit moment ook gewoon laten zien wat er gebeurt en laten zien waarom iets gebeurt. Dat het dus niet hier bedacht wordt door een willekeurige ambtenaar, maar dat een Rutte zelf daar ook invloed op uitoefent. Vervolgens staat hij het dan te ontkennen, dus ook laten zien waar Europese besluitvorming vandaan komt, hoe werkt dat. Ik denk dat dat belangrijk is. Daarom vind ik het ook belangrijk om af en toe op de radio te komen, in zo'n programma van Tim Hofman of de podcast: dat zijn allemaal manieren waarop je het simpeler – nou ja, simpeler, in ieder geval met een schepje suiker, dus dat ook ingewikkelde onderwerpen er bij mensen in gaan. Ik denk dat dat het begrip van mensen over wat er

allemaal gebeurt in de wereld en om hun heen, vergroot. Dat is misschien een (onverstaanbaar) taak, maar daar komt het in de kern wel op neer.”

3. Relatie met burgers

Voor de journalistiek is het publiek uiteraard belangrijk. Zij lezen uw stukken, maar kunnen daar ook weer kritiek op hebben. Hoe ziet u deze relatie tot de bevolking en wat heeft dat voor effect op uw werk?

“Ik heb, zeker toen ik naar Brussel ging, mijn emailadres in mijn (Twitter)bio, ik heb mijn DM's open gezet. Ik heb dus ook een nieuwsbrief, dat betekent dat je wat reacties terugkrijgt van lezers. De meeste zijn heel positief, maar er komt ook kritiek, dat is logisch. Dat neem ik ook heel serieus en daarom wil ik dus ook benaderbaar zijn. Europa is natuurlijk bij uitstek een thema waar mensen verschillende opvattingen over hebben. Vaak ook omdat, dat klinkt misschien wat arrogant, bepaalde dingen gewoon wat ingewikkeld zijn. Dan leg ik het liever nog een keer uit. Maar je hebt natuurlijk ook mensen die je een mail sturen die dan zeggen ‘ik vind dit een heel eenzijdig artikel’. In principe probeer ik iedereen te beantwoorden, tenzij mensen echt heel erg gaan schelden of echt heel onbeschoft zijn. Maar zelfs dan vind ik het nog wel leuk om een hele beleefde mail terug te sturen van, ‘hartelijk dank’, een beetje *killing with kindness*. Het valt op zich wel mee, vind ik eigenlijk, qua scheldpartijen. Dat komt echt maar één keer per jaar voor of zo, dat het echt heel vervelend is. Dat komt misschien ook omdat de NRC-lezer, beschaafde oude mensen zijn misschien. Ik heb ook een tijdje bij Vrij Nederland gewerkt, en daar had ik een ander soort functie. Ik was daar webredacteur en ik schreef ook wat opiniërende stukjes. Blogachtige dingen, waarin ik een bepaald standpunt een beetje uitdiepte. Toen kreeg ik ook echt wel veel meer vervelende reacties. We zaten destijds met de vluchtelingen crisis, en ik heb toen eens een kritisch stuk geschreven want Wilders had toen net de term ‘testosteronbommen’ gebruikt. Toen had ik daar een beetje een kritisch stuk over geschreven, dat het een heftige term was enzovoorts. Toen is dat opgepakt door allerlei rechtsachtige types en toen heeft Martin Bosma van de PVV er ook een tweet over gestuurd, met mij erin gementioned. Toen kreeg ik echt een weekend lang drek over mij heen, met allerlei verkrachttingsfantasieën enzo, dat was wel echt heel naar. Toen realiseerde ik me ook wel, dat als je dit elke dag krijgt... jesus christus, dan moet je wel echt heel stevig in je schoenen staan. Want je denkt van tevoren van, ‘ah joh, dan kijk je een weekend gewoon niet op Twitter, wat kan mij het schelen’, maar het raakt je op een bepaalde manier wel heel erg. Het lukte mij niet helemaal om het uit mijn hoofd te zetten. Ik heb dus ook die nieuwsbrief, daarin doe ik ook vaak de oproep van ‘hé, als je iets niet begrijpt of wil je ergens meer over weten, laat het me weten’, dan weet ik dat. Daar komen ook best wat reacties op terug. Soms heel boos, maar ook mensen die dan boos zijn op de dingen die ik beschrijf. Dat bijvoorbeeld de commissie leider geen stoel heeft aangeboden gekregen, dan zeggen ze ‘dat is belachelijk’, of ‘dat kan echt niet’. Dan denk ik van, ‘oké, dank je wel’, ik kan daar verder niks mee, maar leuk dat je het laat weten. Ik heb vandaag bijvoorbeeld over het herstellfonds geschreven in de krant. Ik heb nog niet gekeken hoor, maar ik kan me goed voorstellen dat mensen dan iets zeggen als ‘wat een belachelijk fonds!’, zo iets. Ja, prima, ik kan daar verder niks mee. Ik vind het heel belangrijk, en bij NRC wordt het ook wel aangemoedigd – we hebben zelfs een hele speciale afdeling, de lezersdesk, die is specifiek gericht op hoe we stukken bij de lezer krijgen en hoe we met die lezer in gesprek kunnen gaan. We hebben ook af en toe van die Q&A's op de website, waarbij we dan de mensen vragen kunnen stellen over de EU, of over een of ander beleidsterrein en dan beantwoord ik dat. Ik vind het ook heel belangrijk, want dit is ook wel

waar we het voor doen. Het is nu gewoon heel gemakkelijk om in gesprek te gaan met lezers, veel makkelijker dan vroeger, dus dat vind ik ook belangrijk. We organiseren ook af en toe van die avonden voor lezers, we hebben ook ‘de nacht van NRC’, een soort gigantisch gala elk jaar. Dan merk je ook dat heel veel mensen, dat zijn allemaal mensen van boven de zestig, maar goed, die komen dan allemaal naar je toe om vragen te stellen. Leuk, belangrijk om te doen.”

4. Kritiek en de soorten kritiek

Het kan natuurlijk gebeuren dat een van uw stukken niet zo goed in de smaak valt bij de bevolking. Zij kunnen dan kritiek geven op uw manier van werken of de inhoud van bijvoorbeeld een reportage. Heeft u te maken gehad met kritiek (ook bedreigingen) en zo ja, hoe vaak is dat gebeurd en kunt u een aantal concrete voorbeelden geven van die momenten?

“Het voorbeeld wat ik je net noemde, over die op Twitter...dat was denk ik wel mijn heftigste ervaring. Even denken hoor... Ja, het komt eigenlijk niet zo heel vaak voor dat het echt vervelend is. Dus het is inderdaad meer kritiek van ‘waarom heb je niet meer aandacht hieraan besteed’ en dat is dus meer als vraag gesteld en zo dan dat mensen echt heel boos worden over dingen. Nee, ik heb er zelf dus niet zozeer veel mee te maken. Echt nare scheldpartijen in mijn mail krijg ik echt maar één keer per jaar of zo. Niet meer.”

Waar is de kritiek die u dan krijgt wel op gericht?

“Wat ik zeg, heel vaak komt er dan kritiek op iets wat met ze doet, dat sturen ze dan aan mij. Ja, terwijl ik denk dat ik er natuurlijk niet verantwoordelijk voor ben. Ook wel eens op de invalshoek dan. Zo van ‘je zou eigenlijk daar meer aandacht aan moeten besteden’ en ‘je had meer andere mensen moeten bellen’ of zo. Dat ook nog wel eens. Ik heb ook nog wel eens volgens mij een stuk kritiek gekregen op het feit dat ik te veel anonieme bronnen zou hebben gebruikt. Allemaal diplomaten. Ik ben het er dan op zich wel mee eens, maar dat vind ik dan ook kut. Op een andere manier kun je dat ook niet maken. Dus dan zou ik dat ook liever anders hebben. Dan is het dus van ‘oh ja, dit meisje (ik word dan wel heel vaak een meisje genoemd, het wordt dus wel snel dat je een beetje gekleineerd wordt) heeft een stukje geschreven over iets met allemaal anonieme bronnen, nou nou’, dat soort dingen. Dat gebeurt wel eens. Maar het is allemaal niet ... Ik ben gezegend, want ik weet dat veel andere collega’s er veel meer last van hebben, maar eigenlijk valt het bij mij dus best wel mee. Hoeveel echte narigheid ik over me heen krijg. Ik ben ook nooit bedreigd. Behalve dan dus die ene keer dat op Twitter, toen met Martin Bosma. Maar er waren er veel meer van ‘oh dit meisje zou zelf eens een keertje goed genomen moeten worden’ of zo. Het is misschien in feite een bedreiging, het is gewoon heel naar, maar ik hoef daar niet voor naar de politie of zo.”

5. Omgaan met kritiek

We hebben nu vastgesteld dat u met kritiek te maken heeft gehad en ook welke manieren. Iedereen zal daar op een andere manier mee omgaan, maar hoe gaat u om met deze kritiek?

“Het wisselt wel. Als ik zelf heel tevreden ben over een stuk, dan glijdt het vaak wel wat makkelijker van me af. Aan de andere kant, als iemand echt terechte kritiek heeft, dan neem ik dat wel mee. Ik probeer daar dan ook kritisch naar te kijken. Het is ook niet leuk om te horen als je iets verkeerd hebt gedaan natuurlijk, dus ik neem het wel serieus. Dat is ook wel de reden waarom ik mijn DM’s en mail open heb. Ik wil het wel graag horen als mensen er

iets op aan te merken hebben. Het is niet leuk. Het is nooit leuk als mensen kritisch zijn of zeggen dat je iets niet goed hebt gedaan. Maar dat hoort er wel gewoon bij, toch? Ik vind dat nog steeds heftig van de journalistiek: je moet op hoog niveau produceren, je moet presteren, je ligt voortdurend onder een vergrootglas, iedereen kijkt mee. Ik bedoel, het is een fantastisch beroep en dat vind ik ook nog steeds wel, maar het is ook wel heel heftig omdat je natuurlijk...iedereen kan er ook op reageren, het is niet dat je even in je eigen kamertje bezig bent, beetje leuke stukjes tikt en...het is wel heel erg ‘*you’re putting yourself out there*’, je moet ook wel tegen kritiek kunnen.”

Vooraf van u af laten glijden dus?

“Uiteindelijk wel. Maar het is belangrijk ... het raakt me wel. Als ik vind dat ze een punt hebben, dat is dan niet dat ik meteen denk van ‘ah joh, boeien’. Daar kan ik echt wel een ochtend of een dag goed van slag geraakt zijn, dat zeker.”

Maar u reageert dus wel op mensen die een nette vraag stellen?

“Ja, absoluut.”

Op wat voor manier gaat dat dan?

“Ik stuur altijd gewoon hele vriendelijke mailtjes terug. Van: hartelijk dank voor uw mail, vervelend dat u dit voelt, mag ik u erop wijzen dat...dan leg ik vaak uit op wat voor manier iets tot stand is gekomen. Dan zeg ik alsnog van ‘je kritiek is terecht’ en iets waar ik in de toekomst wel nog eens naar zal kijken, weet je wel. Dus gewoon een vriendelijke mail. En dat wordt ook altijd wel gewaardeerd, hoor. Zelfs als iemand een beetje een onbeschofte mail zonder aanhef stuurt, zoiets van ‘belachelijk stuk’, dan stuur ik iets van ‘geachte meneer’, dan krijg je toch vaak iets terug van ‘oh, leuk, reactie’.”

Dat klinkt als een wat passieve manier van omgaan met die kritiek. Voelt dat voor u als de juiste aanpak?

“Ja, ik denk het wel. Wat ik al zeg, dit zijn de lezers waar je het voor doet. Dus het lijkt me terecht dat je dan ook reageert als zij iets te melden hebben. Het lijkt me logisch dat je beleefd blijft en dat op een nette manier probeert te doen.”

Zelf heeft u er dus niet zo veel last van gehad, maar stel dat: zou u dan actief erop ingaan of ongeveer dezelfde methode als nu hanteren?

“Nee, absoluut niet. Als mensen mij gaan mentionen op Twitter of zo...ik ben een beetje van ‘*don’t feed the trolls*’-adagium. Als iemand gewoon een mail stuurt of terechte kritiek stuurt, al vind ik zelf van niet, maar dat gewoon wel op een fatsoenlijke manier brengt, dan wil ik daar best wel mee in gesprek gaan. Maar als iemand me op onbeschofte manier benadert...nee, daar begin ik niet aan. Dan ben ik meer van ‘verwijder Twitter dan maar even.’”

6. Invloed van de kritiek

Kritiek kan nuttig zijn als het opbouwend is, maar uiteindelijk zal een deel van de kritiek ook negatieve invloed hebben. Op wat voor manieren heeft de kritiek, zoals we die eerder besproken hebben, invloed gehad op uw werk, als dat al het geval is?

“Op dit moment niet. Ik ben ook wat ouder nu, ik ben nu 33 dus ik sta ook wat steviger in mijn schoenen als journalist. Maar toen ik die columns schreef voor Vrij Nederland en er zo’n gedoe was gekomen over dat met die testosteronbommen, daar heb ik wel...het was ook een heel heftige periode, het was eind 2015 en veel politieke polarisatie en zo. Toen heb ik wel...ik had er toen gewoon even geen zin meer in. Ik ben toen over iets meer lichte onderwerpen gaan schrijven. Toen dacht ik wel van ja, ik heb geen zin meer om mijn hoofd op het houtblok te leggen en me dan een soort van in de vluchtelingendiscussie te mengen, ‘laat maar’. Ook omdat ik niet het idee had dat mijn mening nou...ik bedoel, ik was geen onderzoeksjournalist daarover of zo. Het was meer een meningachtig dingetje, dus ik dacht ook niet van ‘als mijn mening niet gepubliceerd wordt, dan zou dat echt heel dramatisch voor Nederland zijn’. Ik dacht meer van, ik heb er niet meer zoveel zin in, ik ga maar schrijven over smartphones of zo. Nee, dus dat wel. Ik denk alleen niet dat dat op dit moment...ook omdat m’n werk nu heel anders is. Als er thema’s hier spelen in Europa, dan kan ik moeilijk zeggen van ‘daar doe ik niks mee’. Ik denk niet dat het op dit moment echt invloed heeft, behalve dan misschien dat...het is wel eens voorgekomen dat iemand hier mij een onderwerp aan de hand heeft gedaan. Bijvoorbeeld laatst noemde iemand mij over...dat er ook wel veel sociale initiatieven nu zijn in Europa, dus meer van hoe kunnen we Europa socialer maken en meer loon voor mensen, arbeidsmigratie beter regelen. Daar ben ik op dit moment ook met een stuk over bezig. Dan is dat toch van oh ja, goed het zat al een tijdje in mijn achterhoofd maar nu iemand het mailt van ‘hé, dit vind ik eigenlijk wel heel interessant’, dat ik zeg van ‘oh wat leuk, daar ga ik nog eens keer nader op in’. Dus ja, dat.”

Op de redactie, merkt u daar dan dat de kritiek wat meer een rol speelt? Heeft dat nog effecten, bijvoorbeeld op de werksfeer?

“We hebben wel eens een stuk geschreven over Pieter Omtzigt, een paar jaar geleden. Collega’s van mij, over dat hij met MH17 iets niet helemaal goed zou hebben gedaan. Daar kwamen echt heel heftige reacties op. Dat werd een soort van campagne tegen die twee journalisten. Die zijn er ook wel echt even goed ziek van geweest. Niet letterlijk, maar wel een paar weken languit gelegen. Ik vind zo dat NRC daar nog wel wat pro-actiever in mag zijn. Ik zou het bijvoorbeeld een heel goed idee vinden als je als journalist ergens komt werken, dat er trainingen aangeboden worden. Hoe je ermee moet omgaan, en tips aan elkaar uitwisselen. Sommige journalisten schrijven over gevoelige onderwerpen, over MeToo of over de PVV of Forum voor Democratie, dat zijn eigenlijk wel onderwerpen...ja, dan weet je wel gewoon dat je veel reactie gaat krijgen. Ik zou het wel goed vinden als daar wat meer aandacht voor zou zijn in de krant. Want sommige mensen krijgen gewoon veel modder over zich heen.

Interview 3

1. Journalistieke Professie.

Je hebt wel studies voor journalistiek, maar het is niet perse een gesloten iets. Het is heel erg open. Iedereen kan vanuit andere gebieden binnenstromen. Hoe kijk jij daar tegen aan, journalistiek als beroep?

Dat vind ik ingewikkeld. Dat je een opleiding moet hebben om journalist te worden? Een journalistieke opleiding? Ja als het is open vrij en in principe kan iedereen journalist worden uiteindelijk.

Hoe kijk jij daar tegen aan?

“Ja ik ben ook journalist geworden zonder journalistieke achtergrond. Ik vind dat vanuit de opleiding een goede zaak. Wat niet wil zeggen dat je je niet aan de basisregels moet houden die gelden voor journalistiek. Maar we snijden niet in mensen dus we kunnen ook niemand per ongeluk dood maken. Dan vind ik dat je echt arts moet zijn. Voor de journalistiek vind ik dat niet gelden. Dat is eigenlijk voor ongeveer elk ander beroep dat je in Nederland, wacht ik met mezelf even recht zetten, wat je ongeveer in Nederland hebt, dat kan je worden zonder opleiding en dat vind ik een goede zaak. Daar hoort natuurlijk ook een beroepsideologie bij dus je hebt de clichédingetjes van neutraal zijn, objectief zijn.”

Wat zijn dan voor jou de belangrijkste bouwstenen eigenlijk?

“Dat ik zo eerlijk mogelijk vertel hoe het in elkaar zit wat ik zie gebeuren. En zo eerlijk mogelijk niet omdat dat ik bij mezelf te rade moet gaan, of ik wel eerlijk ben, ik doe dat uiteraard wel eerlijk, maar daar hoort ook bij dat ik eerlijk bij mezelf na ga heb ik nu voldoende verschillende kanten gezien om wat ik ga zeggen ook daadwerkelijk te kunnen onderbouwen, want je kan natuurlijk soms iets niet weten en dan kan je het niet vertellen maar het kan dus ook gebeuren dat je daar niet naar op zoek gaat. Ik ga bij mezelf te raden of ik daadwerkelijk genoeg informatie heb om me aan de feiten te kunnen houden om de wereld, de mensen te kunnen vertellen hoe het zit, maar ook de feiten in de juiste context te plaatsen. Dus dat vind ik belangrijk. Oke, dat was dan meteen het eerste onderdeel. Wat ik al zei dat is ietsje korter.

2. Maatschappelijke taken

Het tweede onderdeel heeft een soort draagvlak met het vorige. Dat gaat over maatschappelijke taken. Het gaat daarbij ook over een waakhondfunctie. Ook heeft het natuurlijk te maken met democratie. Welke functies zijn volgens jou echt belangrijk voor de journalist met betrekking tot de maatschappij?

“We kunnen altijd hele grote woorden gebruiken als waakhond. Ik ben oprecht ervan overtuigd dat we belangrijk zijn voor het goed functioneren van niet alleen de democratie maar überhaupt de maatschappij en dat komt niet perse waakhond, want dat vind ik zelf ingewikkelder. Als ik echt naar mezelf kijk kan je bijvoorbeeld de hele maatschappij is een soort donkere kamer en daar kan je op bepaalde plekken een lichtje zetten en als er maar genoeg lichtjes zijn die van verschillende kanten schijnen dan heb je de hele kamer belicht en dan kun je de kamer zien zoals ie werkelijk is. Maar goed de praktijk wijst uit dat we maar met een gedeelte van de journalisten zijn dus je moet heel erg nadenken over waar je het

lichtje op laat schijnen en of je dingen dus van verschillende kanten genoeg ziet. Dus zo zie ik me eigenlijk. Als journalist heb je de mogelijkheid om dingen uit te lichten en dat is eigenlijk het allerbelangrijkste. Dan is het mede aan anderen om daar dan daadwerkelijk iets mee te doen. Je kan niet in je eentje maatschappelijke misstanden oplossen maar je kan ze wel aan mensen laten zien dat ze er zijn en dan is het de gezamenlijke verantwoordelijkheid van de maatschappij om misstanden of juist dingen die goed zijn, om daar mee om te gaan. Of je daarnaar te verhouden.

Dat was wel een mooie metafoor.

“Ja en dat kan ook zijn nu gebruik ik gelijk misstanden maar het kan ook laten zien , het kan ook zijn dat dingen goed zijn. Het is ook bijvoorbeeld mensen bij iemand, zeker bij dan buiten alleen de politiek , ik ben politiek verslaggever dus ook laten zien wat partijen vinden, hoe ze functioneren zodat je mensen munitie geeft om zelf de afweging te kunnen maken op wie wil ik stemmen. Dan is dat deel ook alweer afgerond.

3. Relatie burger tot de journalist

Dan gaan we door naar het derde onderdeel. Dat heeft te maken met de relatie met de bevolking. Voor de journalist is natuurlijk het publiek belangrijk. Ze lezen je stukken, maar ze kunnen daar ook weer kritiek op hebben. Hoe zie jij die relatie tussen journalist en burger, dus bijvoorbeeld qua informeren, en wat voor effect heeft dat op jouw werk?

“Uiteindelijk ben ik journalist en maak ik dingen voor de openheid, dus maak ik het voor het publiek. Zonder publiek kun je journalist zijn maar dan gaat je functie verloren eigenlijk. Zo zie ik dat. Dus het feit dat dingen gezien worden dat is zo. Dat mensen daar wat van vinden dat is ook een soort gegeven. Dat vind ik allemaal prima. Je mag het ook slecht vinden wat ik doe, je mag het ook verkeerd vinden wat ik doe. Je mag het ook leuk vinden wat ik doe, je mag het goed vinden wat ik doe, uiteraard hoop ik dat altijd en ben ik daar ook blijer mee. Ik probeer er ook voor te waken dat ik alleen daar mee bezig ben. Maar uiteindelijk het enige dat me stoort is dat mensen zeggen dat ik niet ...dat ze mijn integriteit in twijfel trekken. Als ze zeggen dat ik me voor een karretje laat spannen bewust. Als ze zeggen dat ik bewust niet sommige geluiden laat horen. Dat trek ik slecht. Ik trek het ook slecht als ze dan zeggen dat als ik met ze in gesprek ben dat ik in een ivoren toren zit bijvoorbeeld en dan zeg ik ja ik bedoel ik ben nu met je in gesprek. Ik heb niet zoveel moeite met of mensen het goed of slecht vinden want dat kan en dat mag en dat is soms ook...daar hebben ze soms gelijk in , maar integriteit wil ik ja dat is ook het enige moment dat ik van me afbijt. Dat ik daar tegen in ga. Ja en heb je bijvoorbeeld gezien de laatste tijd een ontwikkeling dat je andere soorten stukken maakt. Dat je je echt wel meer richt op wat de lezer wil ipv wat jij naar buiten wil brengen als nieuws? Ik vind dat ingewikkeld omdat ik naar een andere redactie ben gegaan, dus andere dingen doe dan dat ik een jaar geleden deed. Ik heb niet de indruk dat ik me laat leiden door wat het publiek wil en welke stukken ik maak , maar uiteraard laat ik het wel leiden in als mensen er iets van vinden, dat je erover gaat nadenken en dat je dan bij jezelf te raden gaat of je dat terecht vind of niet. Dus ik ben niet ..Ik heb het niet over een bepaald onderwerp omdat men dat belangrijk vind en omdat het beter gelezen wordt. Nee dat heb ik eigenlijk niet.”

4. Kritiek en soorten kritiek

Dat waren de eerste drie onderdelen. Dan gaan we nu dus echt meer richting het onderdeel van kritiek. De kritiek en de soorten kritiek. Het kan dus zijn dat één van je stukken niet in de smaak valt bij mensen en die kunnen dan kritiek geven op bijvoorbeeld je manier van werken of echt inhoudelijk. Heb je te maken gehad met kritiek? Daar onder verstaan we een kritische vraag, opmerkingen en uitschelden. Op sociale media bijvoorbeeld en eventueel ook bijvoorbeeld bedreigingen. Zo ja , hoe vaak gebeurt dat ongeveer?

“Ja ik heb daar mee te maken gehad. Ja hoe vaak... één keer per week, twee keer per week, paar keer per maand. Dat is dan op Twitter. Dat is kritiek van dat ik teveel euh zeg op de radio tot dat ik iets helemaal verkeerd zie en ook op de mail, bij bepaalde stukken staat je mailadres en dan krijg je op de mail dat je het niet goed ziet. Een paar keer per maand.”

Heb je daar dan ook een paar voorbeelden van?

“Ja ik heb een voorbeeld van dat we het verhaal gemaakt hebben over, een aantal jaren geleden, dat de huizenprijzen in Amsterdam zo hard steeg dat dat zich uitstreckte als een olievlek over de rest van Nederland. Dus in Amsterdam ging de prijs omhoog, daarmee in Weesp, Almere en omdat het in Almere omhoog ging , ging het in Flevoland omhoog. Maar toen was het net in Flevoland naar beneden gegaan, maar als je naar het jaargemiddelde keek was het flink gestegen en daar heb ik zo'n bak ellende van iemand van over me heen gekregen dat ik dacht nou daar ga ik eens een keer op antwoorden. Dat dan als voorbeeld dat is kritiek. Je krijgt kritiek dat je je voor het karretje van de macht laat spannen. We zijn natuurlijk van de publieke omroep , dus dat de publieke omroep de staatsomroep is , is een voorbeeld van kritiek. Dat eigenlijk vooral.

En uitschelden? Gebeurt dat vaak?

“Ik ben bij het boerenprotest heb ik toen gestaan, vorig jaar. Toen werd ik uitgescholden op straat. Zelf heb ik op internet ,via Twitter en via de mail heb ik niet echt schelden gehad, tijdens protesten wel, dan word je uitgemaakt voor K- journalist, dat soort dingen. Dat is wel eens gebeurd.

En bedreigingen? Dat nog of niet?

Ja dat is hoe je bedreigingen definieert, maar ik ben niet met de dood bedreigd of ik ben wel in dreigende sfeer terecht gekomen. Het gaat heel gradueel. Je komt dus ergens en het gaat net een stapje verder, terwijl toen ik er een keer thuis over vertelde of bij vrienden over vertelde vonden ze dat echt een bedreiging terwijl je zelf dat niet meer zo voelt. Het een geleidelijke schaal. Ik ben niet met de dood bedreigd of met een pistool of met een hamer op me af gekomen, dus dat niet. Hooguit in woorden. Het hoeft ook niet perse te gaan over een baksteen door je ruit ofzo. Heb je bijvoorbeeld op de redactie collega's die dan wel bedreigd worden en met kritiek te maken hebben, gebeurt dat vaak? Bekende koppen die op tv komen krijgen denk ik wel wekelijks krijgen die wel bedreigingen ja. Dat is van NOS fake nieuws of ze zouden jullie moeten...Op een gegeven moment werd ik wel bedreigd een keer en ik keek die jongen aan , mijn leeftijd, die zie je en dan denk je jij hebt het ook niet makkelijk in het leven. Dus het is ook een beetje ..neem je dan zo'n dreiging serieus of is dat omdat je ja ..ja dus je wordt wel veel bedreigd maar of het allemaal serieuze bedreigingen zijn dat vraag ik me af. Inderdaad, vaak zal het wel loos alarm zijn. Ik heb eerder een journalist gesproken die kreeg regelmatig wat te horen maar die ging zelf wel op onderzoek uit en ging ze zelf bellen en was het van joh meen je dat nou. Nou ik heb één keer toen iemand heel kritisch was heb ik

een rondleiding gegeven en die vond het prachtig na afloop. Dat is ook wel mooi. Het gebeurt wel eens.”

5. Omgaan met kritiek

We hebben vastgesteld dat je te maken hebt gehad met kritiek en wat voor soorten. Iedereen gaat er op een andere manier mee om. Hoe ga jij om met die kritiek? Hoe ga je om met de kritische opmerkingen? Hoe ga je om met scheldpartijen? Hoe ga je om met allerlei opmerkingen over jouw werkwijze?

“Met kritiek ga ik altijd ten rade of ik het ermee eens ben of niet. Ik bedoel je krijgt ook wel eens kritiek van je vrouw of je broer die je hoorde op de radio. Die iets vond van wat je deed. Bij alles wat gezegd wordt ga ik bij mezelf te raden of ik het ermee eens ben of niet en of ik het de volgende keer anders doe of niet . Als het kritiek op de man is antwoord ik altijd dank voor je mail ik ben het er wel of niet mee eens . Ik probeer eigenlijk iedereen te beantwoorden die een beetje onderbouwd mij mailt of ie iets wel of niet goed vindt. En als het niet schelden of bedreigen is dan vind ik ook dat iemand dat verdient. Daar kan ook het antwoord op zijn dat ik het er niet mee eens ben maar de kritiek beschermd houd , dus ik probeer altijd wel te antwoorden . Op bedreigingen ga ik niet in in principe. Heel soms dat je wel terug scheldt, maar eigenlijk niet, maar alleen maar als je niet op de mail, sowieso niet, Maar als je ergens bent on the spot, ik heb het wel eens gehad dat er naast mij tegen de radiowagen aan geplast werd. Die mensen heb ik een duw gegeven en weggeduwd bij de wagen zeg maar. Dan doe ik het wel. Het is niet echt dat ik dan scheldend daar sta maar meer van rot op je gaat toch niet ergens tegenaan staan pissen. Dat heeft meer met menselijkheid te maken dan met kritiek op mij als journalist. En bedreigingen neger ik gewoon. In principe ga ik dus wel zoveel mogelijk in op die reacties , maar sluit daar dus inderdaad wel de scheldpartijen een beetje bij uit.

Is dat de juiste aanpak of denk je juist van dat soort mensen moet je juist meer aanpakken?

“Nou ik mail wel eens terug dat ik er niet van gediend ben dat er gescholden wordt. Als mijn integriteit in twijfel wordt getrokken beantwoord ik altijd, ook op Twitter. Dan zeg ik daar ben ik het niet mee eens , dat is niet waar gewoon om te laten zien naar dat wij niet zomaar ...wat ik eigenlijk probeer te laten zien is wij zijn mensen . Wij zijn niet...die dingen goed doen, die dingen fout doen, waar je wat van mag vinden. Wij zijn geen robots. Wij zijn ook geen robots van de regering. Wij hebben ook gewoon gevoelens. Dus soms ga ik tegen scheldpartijen in. Ja dat ligt er een beetje aan. Ik vind het aan iedereen zelf om te bepalen of je dat geloofwaardig kan doen zeg maar. Als jij een timide, sommige journalisten zijn ook timide , als jij in het echte leven ook nooit van je afbijt. Als je thuis bijvoorbeeld ruzie hebt en je bent altijd degene die stil wordt, dan ben je dat ook als je op straat loopt. Als je in je vriendengroep weleens van je afbijt, dat moet je in iedere situatie inschatten of jij vindt dat je hierop moet antwoorden. Ik vind niet dat daar in algemene zin iets is wat journalisten wel of niet zouden moeten doen. Ik vind dat ook de taak van een hoofdredactie om over na te denken of daar in algemene zin iets over moet gebeuren of niet.”

Oké en bijvoorbeeld op de redactie dan: Wordt daar dan over gesproken van goh hoe moet je daar mee omgaan?

“Ja zeker! Ook met kritiek . Soms komt er kritiek over het functioneren van de politieke verslaggever bijvoorbeeld. Dan hebben wij het onderling er wel eens over en dat is soms

geïnitieerd door redactievergaderingen en soms gaat dat gewoon in een gesprek zoals je dat met elkaar hebt. Ook onderling heb je het wel over kritiek en of dat al dan niet terecht is en daar zijn wisselende ideeën over en daar bestaat ook niet een lijn in.”

En bijvoorbeeld met omgaan met kritiek van buitenaf? Is daar een soort van boekje voor, dit moet je doen dit mag je niet doen, of is het gewoon aan de persoon zelf, doe jij maar wat jij wil?

“Ja en nee, natuurlijk is de lijn wel dat je geen geweld gebruikt en ook niet scheldt. De regels van de beschaafdheid zijn er. Dat is zo’n beetje de grens. We hebben geen handleiding van zo moet je reageren op kritiek.”

Dus dit is wel echt je eigen aanpak, niet beïnvloed door iemand anders?

“Dat vind ik ingewikkeld, in zekere zin is het wel beïnvloed omdat je al jaren bij een organisatie werkt die op een bepaalde manier denkt en je al jaren het gesprek voert en er heerst een bepaalde cultuur en die cultuur is dat beïnvloed natuurlijk ook hoe je reageert als je het vergelijkt met je vriendengroep hoe je met elkaar praat, wat je van iets vindt maakt ook dat als er iets nieuws gebeurt, hoe je er dan op reageert. Als jullie nooit scheldwoorden tegen elkaar gebruiken dan is het natuurlijk heel heftig op het moment als je wel eens een keer gaat schelden in een vriendengroep. Als jij in een vriendengroep zit waar je altijd grappend elkaar klootzak noemt dan hangt er een cultuur waar dat niet zo is. Word je dan beïnvloed? Ja ik vind van wel. Je bent beïnvloed door waar je werkt. Het is niet zo dat er in een handleiding staat hoe je moet reageren. Ik weet niet of dat je een beetje antwoord op je vraag geeft? Het bevestigt wel dat het een soort van invloed heeft maar dat het wel vooralsnog individueel is uiteindelijk. Ja wel het is niet dat ik een handleiding heb, dat als er kritiek op mij komt dat ik naar het intranet kan gaan en een afvinklijstje kan doen, een stroomschema hoe ik op kritiek moet reageren, maar uiteraard hebben we met chefs, hoofdredactie regelmatig het gesprek hierover waarin ook gedachtes gewisseld worden hoe je hier het best mee om kan gaan. Nee er is niet een directe methode om te reageren op kritiek. Ik word niet direct beïnvloed, maar indirect heb je dit gesprek wel en word je in principe wel beïnvloed.”

6. De invloed van de kritiek

Kritiek kan opbouwend zijn, het kan ook een negatieve invloed hebben. Op wat voor manieren heeft de kritiek invloed op jou, dus heeft het invloed op de dingen die je schrijft? Vermijd je bijvoorbeeld bepaalde onderwerpen?

“Nee ik vermijd geen onderwerpen. Ik ben journalist en ik denk dat ik een integere journalist ben en ik denk over dingen na, ik kan zeggen dat het me niet beïnvloedt. Dat wil niet zeggen dat het me niet beïnvloedt. Maar als ik bij mezelf te raden ga denk ik dat ik omga met kritiek op een integere manier. Dat ik om wat ik je net al zei elke keer bij mezelf te raden ga van is hier een terecht punt of niet. Maar het is niet zo dat ik onderwerpen mijd of situaties mijd of dat ik woorden mijd. Ik denk wel dat ik redelijk hetzelfde functioneer. Nee dat heeft niet veel invloed op mij.

Heeft het bijvoorbeeld wel invloed op de werksfeer, dus op de redactie merk je dat?

“Soms wel. Als je bijvoorbeeld dus tussen de coronademonstranten staat en je word er wel chagrijnig van en ik denk ja ho eens even ik doe hier gewoon mijn best en je mag er van alles van vinden ja. Ik vind vooral als de integriteit in twijfel wordt getrokken, ja kan ik daar wel

chagrijnig van worden en zeker als het bij groepen gebeurt of mensen gebeurt die je zelf, die normaal niet je integriteit in twijfel trekken. Dat je dan denkt maar als jullie nu ook al mee gaan in deze gedachte, waar doe je het dan eigenlijk voor. Dat heb je wel eens, maar uiteindelijk ben je daar even chagrijnig van. Maar je bent toch je eigen toetssteen eigenlijk. Je gaat toch telkens terug naar jezelf of iets kan of niet. Ik heb er nog nooit minder van geslapen, maar ik ben ook een redelijke slaper. Nee ik neem problemen niet mee naar bed. Die incidentele keer dat je 's nachts wakker wordt, dan moet je nadenken is er morgen nog een probleem? Als het antwoord nee is nou waarom lig je dan wakker, is het antwoord ja dan kun je er ook morgen over nadenken. Dat moet nooit 's nachts.”

Op de redactie, merk soms dan dat collega's anders zijn, dat ze dan toch wel geraakt worden door de kritiek van buitenaf?

“Ja je hoort wel eens verhalen, ik word ook wel geraakt door kritiek zeg maar . er is een verschil tussen geraakt zijn en even chagrijnig 's morgens zijn of echt wakker ervan liggen. Je hoort wel eens collega's die ergens het ingewikkeld vinden kritiek of harde opmerkingen, maar het valt ook wel mee.”

Interview 4

Journalistiek als professie

“Ik vind dat wel prettig. Het is ook bijzonder natuurlijk. Het is anders dan een dokter of een jurist. De journalist is dan een beetje een historicus, op het moment dat je zegt dat je het bent, dan ben je het eigenlijk. Wat mooi is. Dat betekent ook dat er niet een soort certificaat of algemene gradatie is waaraan je je moet afmeten. Dus ik heb bijvoorbeeld de meest basale regels wel via mijn opleiding, via die ene twee lesjes, meegekregen. Maar het grootste deel komt van zelfstudie, daaruit heb ik mijn lessen getrokken. En dan heb je het ook over, hoe ga je om met begrippen als objectiviteit en onafhankelijkheid, hoe ga je om met ethische dilemma’s. Dat heb ik vooral op eigen houtje uitgevonden.

Belangrijkste beroepsnormen

“Dat is natuurlijk een interessante discussie. Het gaat ook wel eens over het begrip neutraal, maar dat vind ik vaak een beetje een onhandige term omdat neutraliteit niet echt bestaat en het doet er niet echt toe. In de klassieke discussie, wat doe je als journalist op het moment dat één iemand zegt dat het buiten regent en iemand anders zegt dat het niet regent – dan ga je naar buiten om te kijken of het regent. Volgens mij zou dan de neutrale aanpak zijn om op te schrijven wat de een zegt en wat de ander zegt. Dat lijkt me niet wat je wil, dat lijkt me namelijk niet zo veel informatie op te leveren. Objectief zit er al wat meer bij, al heeft dat ook altijd een soort zweem om zich heen van iets dat het niet altijd waar kan maken en niet altijd waar hoeft te maken. Ik vind onafhankelijk vaak zelf een mooi begrip, omdat het een feit is dat je op het moment als journalist aan het analyseren bent, dat een analyse vaak ook pas interessant wordt als je er afwegingen in maakt, daar open en duidelijk over bent. Je kan dan de vraag stellen: is dat objectief? Je kan ook zeggen: misschien is de belangrijkste vraag wel of de analyse onafhankelijk tot stand is gekomen. Niet beïnvloed door factoren van buitenaf. En: help je de lezer ermee? Dat vind ik altijd wel een grote vraag. Zeker op een politieke redactie merk je dat je vaak precies die vraag – wat is objectief, neutraal en onafhankelijk – dat de antwoorden op die drie vragen nog wel eens uiteenlopen.

Maatschappelijke taken

“Poe, goede vraag. Ik denk het in staat stellen van je lezers om zo goed mogelijk geïnformeerd te zijn over onderwerpen die op de agenda staan en ook over waarom die onderwerpen op de agenda staan. Dat je de lezers altijd wel zelf in staat stelt om zelf een mening te vormen, maar dat je diegene daar wel alle gereedschappen voor geeft. En dat je, daar waar mogelijk, ook je best doet om machthebbers te controleren. Dit komt ook weer een beetje terug op de vorige vraag. Je kan zeggen: is het onderzoek van Trouw en RTL naar de opvangtoeslagenaffaire, is dat neutraal? Nou ja, er komt een vrij duidelijke conclusie uit die onafhankelijk is – for sure – maar misschien niet per se neutraal, wat maar aangeeft dat dat misschien niet de meest nuttige term is. Ik denk dat die combinatie van informeren en controleren en het presenteren aan je lezers, van wat zijn de opties en waarom deze keuzes worden gemaakt, dat is de kerntaak.”

Relatie met burgers

“Ik denk dat de Haagse journalistiek zich in ieder geval op één gebied onderscheidt van vele andere vormen van journalistiek, qua relatie met je lezers omdat meer nog dan andere vormen

van journalistiek zitten we niet alleen in het publiek met een verrekijker naar het podium te kijken en op te schrijven wat we zien, we stáán ook op het podium. Het moment dat zo'n onthulling van RTL en Trouw komt, dan begint dat ook al dingen te bewegen. Maar alleen al een analyse van wat er op dat podium gebeurt, in de formatie of verkiezingscampagne of coalitie- of kabinetscrisis, heeft vaak ook weer effect op wat er gebeurt. Dus meer nog dan... ik heb een paar maanden op de binnenlandredactie rondgelopen en dan weet je gewoon dat mensen veel minder bezig zijn met wat jij doet. Om een voorbeeld te geven: ik ging dan vaak het land in. Ik was de ene dag in Friesland, de volgende dag in Zeeland en de dag erna in Drenthe. Dan had ik een verhaal gemaakt en dan, het minste wat ik kon doen als wederdienst was dat ik mensen aanbod om het stuk op te sturen. Dat viel vaak wel in goede aarde. Eerste keer dat ik dat in Den Haag probeerde, begon iemand te lachen, want die zei: 'Maar, natuurlijk lezen wij NRC al'. En daaraan merk je heel erg dat mensen al veel meer bezig zijn met wat jij doet. Dat betekent ook – er wordt wel eens gezegd dat de Haagse journalistiek zou uitblinken in heigerigheid of wat dan ook – ik denk dat als er iets is dat spreekt vóór de Haagse journalistiek, is dat het doorgaans heel goed gefactcheckt wordt. Het is bij uitstek een vorm van journalistiek waarbij het onderwerp ook heel erg bezig is met de manier waarop het onderwerp beschreven wordt, dus voortdurend meeleeft. Ik ben groot fan van onze correspondenten, maar het is natuurlijk feit dat je – als je als correspondent over een Pakistaanse keuterboer in de bergen schrijft, diegene waarschijnlijk niet gaat lezen wat je in het verhaal zet. Dat geldt wél voor politici. Ik weet niet of je die tot de burgers wil rekenen, maar ik denk dat dat interessant is omdat het betekent dat je alvast met één groep van je lezers een enorme hechte band hebt. (Dat je) automatisch een band hebt. En dus ook op een andere manier, en vaker dan anderen, benaderd wordt door mensen die én aandachtig lezen wat jij doet en over hen schrijft, én ook nog eens een belang hebben. Dus ze zullen niet per se altijd puur uit die gevleugelde objectiviteit handelen als ze zeggen dat je dingen anders moet opschrijven. Maar dat betekent wel dat je automatisch al aanstaat om in gesprek te gaan over de stukken die jij schrijft. Aan de andere kant heb je dan ook nog burgers, die op een iets lager pitje maar ook regelmatig contact zoeken. Dan gaat het ook vaak om een combinatie: mensen die aan de ene kant aandachtig lezen omdat politiek iedereen aangaat, en tegelijkertijd een belang of een hele scherpe mening hebben en vinden dat dat perspectief te weinig aan bod komt. Uiteindelijk zien zij ook hetzelfde als die politici, namelijk dat wat jij als medium doet, impact heeft. Dat men dus heel erg ziet dat 'wacht eens even, als dit in de krant staat, en als NRC steeds weer op deze manier over de stikstofcrisis blijft schrijven, en dat is een manier die mij niet bevalt', dan schrijven ze mij natuurlijk ook aan, althans, daar ga ik vanuit. Omdat ze zien dat ik een machtspositie heb in dat debat. Dus in de hoop dat als ik anders ga schrijven niet alleen mij verandert, maar dat dat het hele debat in zekere zin ook kan bijstellen. Hopen ze dan."

Te maken met kritiek en/of bedreigingen?

"Ik zou ze in de eerste plaats heel erg uit elkaar houden, omdat ik denk dat een bedreiging per definitie niets nuttigs of positiefs kan betekenen. Kritiek kan dat wel. Ik ben nooit bedreigd. Ik ben wel beschimpt, laat ik het dan zo zeggen. Ik heb dus wel meegemaakt bijvoorbeeld dat, met name door te schrijven over Forum voor Democratie, dat je echt door die achterban voor van alles en nog wat wordt uitgemaakt. Nu ben ik zelf heel gelukkig met de manier waarover wij als krant over Forum hebben geschreven, ik denk juist dat we dat heel goed hebben gedaan. Je krijgt ook wel eens reacties van mensen die vinden dat je nog veel harder moet benoemen wat voor antisemieten en extreemrechtse lui het allemaal zijn. Aan die kant zijn er

dus ook mensen ontevreden. Dat is waar het echt wel nog eens op valt, dat het op beschimpingen komt te staan. Tegelijkertijd heb ik nooit meegemaakt dat het me op Twitter (nooit – hier verkeerd gebruikt neem ik aan op basis van voorgaande gegevens) op iets fysiek bedreigends kwam te staan. Ook bij alle bijeenkomsten van Forum waar ik bij ben geweest, is dat ook nooit gebeurd. Ik wil niet zeggen dat het me verbaasd heeft, maar het is wel een partij die soms een vijandig narratief over journalisten verspreidt. Het is alleen bij mij nog nooit voorgekomen dat er echt een dreiging uit voortkwam.”

“Kritiek daarentegen is vrij gebruikelijk. Zeker bij die nieuwsbrief. Dat is dubbel. Er is kritiek waar ik het niet mee eens ben, dan probeer ik toch terug... (verbinding viel paar seconden weg, heb gevraagd om herhaling van de zin). Als ze dan kritiek hebben, denk ik allereerst: er is kritiek waar ik het niet mee eens ben. Dan probeer ik toch altijd wel terug te schrijven, als ik er de tijd voor vind om aan te geven hoe ik tot een keuze ben gekomen. Om je een idee te geven: die nieuwsbrief levert dus echt een veelvoud van reacties op, dus dat zijn er gemiddeld elke dag wel een paar. Soms een vraag, soms een klacht waarvan mensen duidelijk niet op een antwoord lijken te rekenen, maar meer hun hart even willen luchten. Soms ook echt wel mensen die mij aanspreken. Dus dan ben ik wel vaak geneigd om daarop in te gaan, om soms te vertellen ‘ik heb het anders gedaan dan hoe u het wil’, en dat waarom. Het kan ook betekenen dat iemand terechte kritiek heeft, of dat ik iets heb opgeschreven waarvan ik achteraf denk: ik schreef dat misschien wel te frivol op, en het is wel wat serieuzer dan dat. Of ik beschrijf de manier waarop een partij een bepaald debat heeft gevoerd op deze of die manier, dan komt misschien vanuit de partij of van een lezer een opmerking van ‘dat is wel heel cynisch gedacht’ of ‘heb je er het bewijs wel voor?’ Dan kan ik dat ook weer inslikken. Dan zeg ik dat vaak tegen diegene. Als het feitelijk fout is, dan zal ik dat ook rechtzetten in een artikel of een rectificatie of in een nieuwsbrief.”

“Derde is dat ik vaak op een soort metaniveau de kritiek interessant vind. Het kan me echt iets vertellen over een bepaald sentiment. Ik weet dat in de begindagen van de coronacrisis kreeg ik van beide kanten heel veel reactie op het moment dat ik daarover schreef. In de krant, maar dus zeker ook weer in de nieuwsbrief, die gewoon wat makkelijker verleidt tot een antwoord omdat dat een mailtje is dat in de inbox belandt en mijn hoofd staat daarbij, het begint met goedemorgen, dat maakt het gewoon heel makkelijk om op antwoord te klikken, en niet te zoeken naar de contactgegevens van de NRC-redactie. Dan krijg je veel *gut feeling*, het voelt als een soort barometer die uit de onderbuik steekt soms. Dat bedoel ik echt niet negatief, dat kan dus heel nuttig zijn. Zo merkte ik in de begindagen van de coronacrisis dat het heel veel losmaakte bij de mensen. Aan de ene kant zeiden mensen dat het kabinet het afgrijselijk doet, dat moeten jullie opschrijven of dat is gewoon zo, dat is afschuwelijk, het kabinet laat mensen sterven. Aan de andere kant ook mensen die zeiden dat we wel heel negatief waren, en dat we het allemaal veel te scherp opschreven, dat we dus als één land meer achter onze regering en kabinet moesten staan. Dat contrast vond ik heel boeiend. Dan merk je daaraan wel van hé, dit is wel een onderwerp dat veel meer losmaakt dan ik anders misschien had gezien. Je ziet meteen een soort van – in golvende bewegingen – wat iets losmaakt. Waar de mensen zich gewoon over opwinden.”

Concrete voorbeelden van kritiek?

“Als ik een voorbeeld kan geven... ik had laatst een keer iets opgeschreven over D66, dat er in die nieuwsbrief een hele korte passage stond over D66, dat gekomen was met een

wetsvoorstel om de abortuswetgeving aan te passen. Abortus beter te faciliteren door de bedenktijd te schrappen. Ik had daarbij opgeschreven dat daar al heel lang een wetsvoorstel voor klaar lag. En dat D66 dat had afgehouden, tegengehouden, geen werk van had gemaakt omdat de rest van de coalitie daarop tegen was. Met name dan ChristenUnie en CDA. Toen kreeg ik D66 aan de lijn. Die zeiden ‘ho, dat is helemaal niet zo, het wetsvoorstel is hartstikke nieuw, hoe kom je daarbij, wij zijn gewoon een progressieve partij, wij zouden ons niet laten tegenhouden door wat de coalitie vindt, wij zijn echt een progressieve partij en daarin laten wij ons niet afremmen’. Dat was interessant, want ik merkte dat ze een punt hadden, en geen punt hadden. Ze overdreven het nogal. Ik ben wat gaan rondbellen toen, met mensen in de Kamer die wisten hoe het ongeveer gegaan was, die konden mij toen inderdaad bevestigen dat D66 wel degelijk op de rem had gestaan omdat de rest van de coalitie dat wilde. Sterker nog, dat had een van de D66-kamerleden zelf eens gezegd. Pia Dijkstra, die daarover ging. Die zei ook dat als straks de coalitie niet meer op volle kracht draait, dan kunnen we hiermee aan de slag. Maar ze hadden ook een punt dat, puur feitelijk gezien, het wel klopte dat het voorstel niet klaar lag, want dat voorstel was dus juist omdat ze het hadden getraineed later pas afgemaakt, beoordeeld door de Raad van State etcetera. Dat was het moment dat ik een afweging maakte waarbij ik wist dat ik iemand aan de lijn had die heel erg aan het doortrekken is naar hun kamp, maar ook een punt heeft. Een beetje die meme van The Onion, ‘the worst person you know made a great point’, weet je wel. Ze had een punt. En dus is dat voor mij wel reden geweest om dat de volgende dag puur feitelijk recht te zetten, van hé, het is inderdaad zo dat D66 wachtte, maar het voorstel was inderdaad nog niet klaar, punt. Zonder vermelding dat het van D66 kwam. Het ging erom dat een feit in de nieuwsbrief niet klopte, dat ik dat mis had en dat zet ik dan wel recht. Maar dat is wel een voorbeeld van het scheiden van...hoe kom je tot een oordeel en hoe ga je om met kritiek. En dat kritiek soms uit een bepaalde hoek kan komen, maar daarmee nog niet meteen onschadelijk is. Ik wil niet te makkelijk wegwuiven wat mensen uit kritische hoek tegen mij zeggen, hoe makkelijk dat soms ook is.

Maar dus inderdaad meer kritiek op die nieuwsbrief dan op uw nieuwsberichten?

“Ja, en dat zit gewoon in de...je merkt gewoon dat één: het zit nog wat dicht in de Binnenhofbubbel. Dus ik hoorde gisteren ook dat een staatssecretaris geïrriteerd was omdat ik zelf had geschreven over het uitvallen van Bas van ‘t Wout als minister...en dat in die shuffle die nu gaande was er een nieuwe staatssecretaris werd gezocht en ik had daarvoor drie mannen genoemd. Op basis van wat anderen mij hadden gezegd, maar goed ik had drie mannen genoemd. Die staatssecretaris was er echt geërgerd over, die sprak een college van mij daarop aan. Ook omdat mensen het lezen, die zitten daar heel erg op. En daarbij komt dus dat het veel makkelijker is bij zo’n nieuwsbrief makkelijker is om te antwoorden dan bij zo’n artikel of site. Je krijgt die kritiek dus ook veel sneller mee. Wie weet hoeveel boze mensen er rondlopen op Hoogeland-Sappemeer omdat ik een stuk heb geschreven. Ik krijg het alleen minder snel mee dan wat er uit de Haagse bubbel voortbruist.

“En wat dan ook misshoort goed is om daarbij te bedenken, zeg ik, die nieuwsbrief is nog wat snediger en directer vaak. Het is een klein format, kort, bondig, het is soms ook frivool. Er is ook ruimte om juist eens een sneer uit te delen of dingen op een andere manier te zeggen dan je in de krant zou doen. Wat directer, en soms wat grappiger ook. Dat maakt natuurlijk ook wel wat los.”

Hoe gaat u om met kritiek?

“Ik merk bij mezelf dat het me goed lukt om de afstand te bewaren. Maar wat ik mezelf er ook altijd bij bedenk is dat ik de luxe heb dat die kritiek bij mij ook wel meevalt. Ik zeg ook net dat ik niet bedreigd ben, maar het speelt natuurlijk ook gewoon een rol dat ik een man ben, dat ik wit ben, dat ik niet als moslimvrouw stukken over Forum schrijf. Ik durf er wel een wedje op te leggen dat als dat zo zou zijn, als dat mijn identiteit zou zijn, dat ik dan wel iets anders behandeld zou worden door lezers. Trouwens niet alleen als ik over Forum zou schrijven. Over alles, eigenlijk. Dat betekent ook dat de kritiek veel beperkter is, waardoor het voor mij ook veel makkelijker is om...en minder persoonlijk vaak is. Sure, het gaat soms ook wel eens over mijn uiterlijk en wie ik ben, wat ik van de wereld zou weten, maar minder vaak en minder heftig. Daardoor ben ik, merk ik, wel in staat om die kritiek de krenten uit de pap te pikken. Soms zeg je ‘ik kan hier niets mee’, maar ook vaak dat je zegt ‘misschien niet leuk om te horen, maar dit is waar’, of gewoon een les ergens uit mee te nemen. Dus dat lukt wel. Ik kan er verder...ik like soms wel eens mensen op Twitter die zeggen dat ik voor de ‘fake news media’ werk of die zich afvragen hoe ik mij journalist durf te noemen. Dat vind ik dan zelf een speelse manier om daarmee om te gaan en het niet uit mijn hoofd of gedachten te verbannen.”

Dus alleen liken en dat is het dan wel?

“Ja. Sommige materie kan een mens emotioneel of boos maken. Ik vind het ook belangrijk dat mijn stukken over Forum voor Democratie ook gelezen kunnen worden door iemand die Forum voor Democratie stemt, of, tenminste, dat hoop ik. Ik wil niet alleen voor een bepaalde parochie preken. Als ik zo’n stuk schrijf, en daar komt dan kritiek op, dan vind ik het ook te flauw om te zeggen van ‘hé, je houdt je niet aan de regels, je moet volgens bepaalde etiquette kritiek leveren’. Als iemand geërgerd is door een stuk en ik zie dat daar wel iets achter steekt, of als iemand bijvoorbeeld...ik zag een tijd terug dat, toen ik over de coronaregels had geschreven, en het in stand houden van de avondklok, dat iemand daaronder de vraag stelde, retorisch of niet, dat kon ik niet meteen inschatten, maar die zei: ‘Hebben journalisten eigenlijk wel door hoe zwaar deze maatregelen drukken, want jullie kunnen nog van alles, jullie krijgen ontheffingen voor de avondklok, jullie gaan naar Den Haag, jullie doen nog van alles?’ Dat kon ik persoonlijk opvatten. Sterker nog, het was een vrij persoonlijke opmerking want diegene trok eigenlijk in twijfel of ik wel mijn werk aan het doen was, of kon doen. Ik zag daar wel een serieuze ondertoon in. Ik heb toen wel serieus gezegd: hé, nee, ik probeer mij aan de regels te houden, ik vind niet dat feit dat ik, vanwege mijn werk, na 22 uur of 21 uur de straat op kan dat het voor mij een reden is om dat te doen en daar maar gebruik of misbruik van te maken. Maar hoe heb je dat idee? Wat geeft jou dat idee? Heb je het idee dat die gravitas van de situatie, de zwaarte er niet zo goed in zit? Daar kreeg ik toen een reactie op die al veel meer leek op een normale uitwisseling van gedachten en ideeën. Het klassieke voorbeeld van mensen die soms hun bedreigers opzoeken of daarop reageren, dat blijken dan hele doodgewone mensen te zijn. Ik snap heel goed de mensen die daar geen behoefte aan hebben en zeggen dat ze zich maar eerst normaal moeten gedragen. Maar ik heb zelf wel de ruimte en afstand vaak om die reactie toch even door mijn hoofd te laten gaan, maar vervolgens ook te zeggen ‘wat kan ik hiermee?’ Heb ik er misschien ook wat aan? Is het ook misschien een nuttig signaal dat iemand mij dit nu vertelt? En daar probeer ik dan wat mee te doen.

Praat u daar dan ook over met andere journalisten in de omgeving?

“Ik denk dat het per persoon verschilt. Je merkt het uiteindelijk natuurlijk ook in de... je hebt automatisch al een hoop critici als journalist, want je hebt eindredacteuren. Dus als ik een stuk schrijf, ben ik sowieso al gewend om vervolgens dat stuk terug te krijgen met een paar rode strepen of rood gearceerde delen in het programma waar ik mijn stukken in schrijf. Daarin merk je denk ik ook al dat mensen dat verschillend ervaren. Er zijn mensen die vinden dat geweldig, er zijn mensen die vinden het juist onprettig. Of het nou met zo'n nieuwsbrief of met zo'n artikel is, ik ga daar ook al vaak uit van het principe dat mensen daar hard op in moeten gaan als dat de manier is waarop zij hun punt duidelijk kunnen maken. Ook omdat ik denk, en daar geldt eigenlijk hetzelfde voor, bij zo'n eindredacteur of lezer, als iemand zegt 'ik snap het niet' of 'je maakt het niet duidelijk', 'dit is een hele vage zin' of 'deze metafoor is onbegrijpelijk', dan kan ik wel zeggen 'ik denk daar anders over, ik ben het hier helemaal niet mee eens, ik vind het quatsch', maar dat gaat me niet heel erg veel helpen. En misschien staat die lezer of die eindredacteur voor wel veel meer mensen. Dus doe ik er vaak maar goed aan om naar die kritiek te luisteren. En eigenlijk om altijd als eerste optie te overwegen 'wat als die ander gelijk heeft?' Dat kan ik dus doen omdat het niet zo vaak persoonlijk is. Omdat ik niet zo vaak vermorzeld of beschimpt word, dat ik denk weet je, laat maar, ik word er niet goed van als ik al deze kritiek serieus ga doornemen.”

Heeft die kritiek wel eens invloed op u of uw werk?

“Ik kan het soms dus wel gebruiken. En dan moet ik misschien even de naarste woorden aanmengen...soms zijn het natuurlijk ook gewoon heel opbouwende en aardige reacties, soms is de eerste reactie wat zuur, maar als ik dan eenmaal gereageerd heb krijg ik een heel positieve reactie terug. Dat helpt. Ik kan er zelf ook wel wat licht plezier uit halen om de echt naar bedoelde reacties met een like af te serveren. Of gewoon vrij duidelijk te maken in een reactie dat ik er niets mee kan. Maar wat ik al zei, door de omvang, en omdat het mij meestal wel koud kan laten, werkt engageren eigenlijk altijd wel voor mij. Werkt dat beter dan het wegstoppen of het helemaal negeren. Ik denk dat ik daar een hoop meer stress aan zou overhouden. Het levert eigenlijk vaak wel...het levert soms best wel nog eens wat op. En dat is heel prettig.

Dus dat heeft inderdaad weinig echte effecten op uw werk?

“Nee, weinig. Dat valt me mee. Ik zie wel dat er andere mensen zijn die er aan onderdoor gaan oftewel veel meer mee te maken hebben. Daarvan kan ik me voorstellen dat het veel naarder is. Dat is dan ofwel omdat het zó veel is, dat elke keer dat mensen wat schrijven de les wordt gelezen, dat lijkt me frustrerend. Zeker als die lezers van je vereisen dat je direct reageert of zoiets. Aan de andere kant, als het elke keer op je persoon wordt gespeeld... Het is natuurlijk ook een stuk makkelijker om te zeggen 'ik neem mijn critici serieus als die critici af en toe een punt hebben'.

Merkt u dan misschien wel iets op de redactie, dat de werksfeer bijvoorbeeld beïnvloed wordt?

“Weinig. Ik zag laatst op Twitter, daar moest ik aan denken, van Nick Kivits, die je misschien kent...Ik bedenk me ineens dat het dan niet meer de meest willekeurige selectie is, maar hij heeft recent een stuk geschreven over hoe hij dus voortdurend...hij was het zat hoe hij voortdurend door lezers in zijn mailbox die kritisch waren, maar ook nog eens de eis stelden om binnen no-time te reageren. Of eigenlijk al zeiden 'ik ga ervan uit dat u dit gaat

rechtzetten'. Dat idee, als een boze klant in een restaurant. Dat kan ik mij wel voorstellen. Maar het is iets wat ik op die manier wel meekrijg, of wat ik soms bespreek met mijn collega's die ook wel eens over Forum schrijven. Of wat ik gewoon zie omdat hun reacties ook voor mij openbaar langskomen. Het is niet dat ik het heel veel bespreek. Ik zal niet namens iemand anders zeggen hoe die zich erover voelt. Een voorbeeld dat me nog te binnen schiet is dat die Nick Kivits er vrij openlijk over schreef zelf. Dat is wel interessant."

Interview 5

1. Journalistieke professie

Hoe kijkt u tegen de journalistiek als beroep? Ik heb bijvoorbeeld geschiedenis gestudeerd voor 4 jaar en kan nu middels twee studies daarnaast de journalistieke wereld betreden.

“Wat dat betreft jij hebt dus zo’n beetje hetzelfde pad als mij gekozen. Ik heb geen geschiedenis gestudeerd ik heb daarvoor industrieel ontwerper gedaan, maar ook iets wat in feite best wel ver van journalistiek af staat. Daarna heb ik ook de minor en de master gedaan dus twee jaar ben je dan zoet. Als je op dit moment kijkt in de journalistiek en begint dan is het best wel een ingewikkeld werkveld. Het is, dat zul je vast ook eerder hebben gehoord, gewoon lastig om werk te vinden in de journalistiek. Het is geen werkveld waar je even in komt en waar werkgevers met vacatures komen van we kunnen niet voldoende mensen krijgen. Het tegenovergestelde is waar. Dus het is wel pittig om daar in te beginnen. Dat is een nadeel natuurlijk, ik bedoel, het is gewoon lastig als mensen iets hebben gestudeerd en er misschien achter komen dat ze er niet in kunnen werken. Het heeft misschien als klein voordeel dat daardoor misschien ook de beste journalisten naar boven komen borrelen. Dus in praktijk is dat niet altijd zo, dus er zijn ook een heleboel goede journalisten die afvallen en slechte journalisten die aan het werk komen. Dus het is niet zo van nu hebben we het opgelost en komen alleen goede mensen aan het werk, absoluut niet zelfs. Het zorgt er wel voor dat mensen niet een soort halfslachtig in de journalistiek kunnen gaan beginnen. Je moet er echt voor willen gaan. Je moet er echt enorm veel moeite voor doen om überhaupt iets te kunnen vinden. Dus het is wel een bepaald type persoon die wel nu in de journalistiek kan doorbreken. Dat vergt gewoon heel veel intensieve motivatie. Nadeel is mensen die misschien heel extravert zijn, daarvan lijkt het vaak dat ze veel gemotiveerder zijn dan mensen die iets introvert zijn. Ook daar heb je gewoon een bepaald probleem. Een goede redactie bestaat gewoon uit verschillende personen, ook misschien meer introverte personen. Ik vond het tien jaar geleden al pittig om in de journalistiek te gaan beginnen en ik vermoed, dat is gewoon mijn perspectief, ik vind het moeilijk om in te schatten ik ben geen beginnend journalist op dit moment, maar ik vermoed dat het niet veel beter is geworden in de tussentijd. Daarnaast journalistiek is ook niet een vakgebied waarin je, sommige mensen gaan aan het werk, gaan vooral aan het werk om heel veel geld te verdienen. Ook in de journalistiek is dat niet perse. Ik werk als datajournalist en er zijn bepaalde beroepen waarin ik waarschijnlijk meer zou kunnen verdienen met mijn vaardigheden, maar dat doe ik niet want journalistiek is veel leuker om te doen.

Om op dat zelfde onderwerp te blijven : wat zijn voor jou als journalist de belangrijkste bouwstenen van journalistiek? Daaronder kunnen we verstaan publieke dienst , neutraal zijn , activiteit.

“Mijn motivatie om iets in de journalistiek te gaan doen is dat je om je heen ziet dat heel veel mensen niet voor zichzelf kunnen opkomen. Dat is niet omdat er met die mensen iets mis is maar omdat die mensen worden vermorzeld door een bepaald systeem of omdat ze ergens onterecht slachtoffer van zijn geworden. Dat gecombineerd met goede verhalen vertellen. Het is gewoon hartstikke leuk om iets te ontdekken dat iemand anders nog niet weet en dat als allereerste te vertellen. Ik vind dat het allerleukste als dat ook gepaard gaat met iets dat je kan laten zien er is mis met onze maatschappij. Er is iets mis met hoe wij bepaalde mensen, bepaalde groepen mensen behandelen. Dat is voor mij hoe ik journalistiek bekijk en wat ik

daar interessant in vind. Dat is mijn motivatie, dat is waarom ik iedere dag blij ben met mijn werk aan de slag te gaan. Om af en toe ook door wat ingewikkelder zaken heen te kunnen kijken. Dat gaat gewoon gepaard met een aantal common sense achtige dingen die je in de journalistiek altijd moet hanteren. Wil niet perse een discussie hebben over objectiviteit, neutraal of dat soort dingen. Dat zijn ingewikkelde begrippen. Ik vind het wel belangrijk om dat soort dingen altijd te bekijken van mijn persoonlijke mening en mijn professionele mening zijn twee verschillende dingen. Dat heeft overlap met elkaar uiteraard, het zou heel gek zijn als dat elkaar niet beïnvloedt, maar ik weet dat ik als journalist soms gewoon even in het openbaar mijn mond moet houden over bepaalde zaken waar ik een mening over heb, omdat het er ook niet toe doet. Ook in mijn onderzoeken vaak iets moet zijn wat ik van me afschuif. Het zorgt er natuurlijk wel voor dat je bepaalde onderwerpen of bronnen misschien eerder aangrijpt dat is logisch. Heel veel onderwerpen ontstaan uit het perspectief 'ik heb iets gehoord' of 'goh ik was verbaasd over...' Persoonlijk perspectief speelt altijd een rol. Ik vind wel dat je daar ook in bepaalde onderzoeken kom je altijd wel voors en tegens tegen. In feite is het niet mijn rol om af te wegen jouw mening is meer waard dan een ander. Uiteindelijk is dat in sommige onderzoeken soms wel het geval, het moet altijd gebeuren op basis van feiten en niet op basis van ik ben het ergens mee eens. Dat ik het ergens mee eens of oneens ben is soms ook gewoon mijn onderbuik. Dat doet er gewoon niet toe eerlijk gezegd. Ik vind bepaalde mensen heel erg aardig en ik weet ook dat ik sommige mensen aardig of onaardig vind gewoon omdat hun hoofd mij niet aanstaat of om een andere reden. Voor mijn werk zou dat niet zoveel moeten uitmaken. Dat gaat gewoon om wat zegt iemand en klopt dat feitelijk gezien wel of niet. Dat soort dingen probeer ik wel te scheiden. Verder vind ik in journalistiek een van de bouwstenen open vizier, dat je altijd jezelf als journalist bekend maakt zolang dat , er zijn natuurlijk uitzonderingen op zoals wanneer je undercover moet gaan, maar probeer jezelf altijd als journalist voor te doen, je als journalist te gedragen en daar een soort professionaliteit in te brengen. Ook daar speelt het hebben van een mening of wat dan ook een rol in. Probeer jezelf niet als deelnemer in het debat in te voegen. Probeer jezelf meer als scheidsrechter of als observator in een discussie te mengen. Ik denk dat dat ook erg belangrijk is als je je rol als journalist probeert te hanteren.

Dat is een helder antwoord. Dat was het dan wat mij betreft voor dit onderdeel tenzij je natuurlijk nog iets wilt toevoegen?

“Nee, dat zijn denk ik wel de hoofdpunten.”

2. Maatschappelijke taken

Een klein bruggetje is dan richting de maatschappelijke taken. Want we hebben het dan gehad over de belangrijkste bouwstenen voor jou. Maar je hebt natuurlijk in de journalistiek te maken met de maatschappij. Je hebt als functies ook waakhondfunctie, je zit ook met een democratie waar je jezelf tussen wrikt . Hoe speelt dat voor jou een rol als journalist?

“Er wordt vaak in grote termen over gesproken: journalistiek als controleur van de macht. Er zit natuurlijk wel iets in. Je hebt de trias politica in Nederland, de pers heeft daar als vierde macht wel een rol in. Dat komt neer dat de volksvertegenwoordiging die we kiezen, voeren die hun taak uit, doen zij dingen die wel of niet rechtmatig zijn? Rechters spreken zij daadwerkelijk recht of hebben ze soms ook, wat gebeurt daar precies in die rechtbanken? Hoe worden wetten gemaakt, de wetten waar wij ons allemaal aan moeten houden? En daarnaast heb je ook alles buiten de democratie in de zin van bedrijven, individuen die zich misschien

misdragen. Dat valt altijd terug te voeren op mensen op wat je net de maatschappij noemt en burgers, hoe spelen die daar een rol in en hoe zijn die slachtoffer daarvan? Ik vind het altijd interessant. Als je je journalistiek denken op een goede manier doet dan probeer je altijd te kijken, probeer altijd boven je te kijken en te controleren en onder je te kijken wie bescherming nodig heeft. Wie beschermt zou moeten worden. Dat is hoe je je normaal gesproken als journalist hoort op te stellen. Het is een beetje laf altijd als je als journalist iemand proberen te pakken die onder je zit. Dat je ziet van ‘o kijk, iemand is door rood licht gereden laten we die eens uitgebreid in de krant zetten’. Iedereen voelt ook aan dat slaat nergens op, terwijl die persoon ook daadwerkelijk iets fout heeft gedaan. Alleen het is altijd een beetje een soort van lelijke manier en dat hoort ook een beetje in het verhaal van wat ik net schets. Iemand heeft daadwerkelijk iets fout gedaan, maar dat betekent niet dat die persoon een publiek figuur is of wat dan ook, het is gewoon een random figuur bij jou in de buurt. Dat is een beetje het onderscheid dat je probeert te maken. Als je goede journalistiek uitvoert en ook daarmee je plek in de maatschappij bepaald dan kijk je wie hebben daadwerkelijk de macht hebben in een bepaalde situatie en misbruiken zij hun macht om een of andere reden of misbruiken zij hun positie om andere personen eigenlijk te onderdrukken of om daar op een andere manier winst uit te kunnen persen.”

3. Relatie journalist-publiek

Je liet net het woord “burgers” al vallen . Mooi bruggetje naar het derde onderdeel: De relatie met de burger. Voor een journalist is het publieke belangrijk.

“Jazeker, dat is cruciaal. ”

Hoe zie jij die relatie tussen de journalist en de burgers?

“Even goed nadenken hoor. In eerste instantie wat je eigenlijk net al schetste over je hebt als journalist de burgers perse nodig. Het is je publiek. Dat is ook waar je het voor maakt. Als ik het voor mezelf zou schrijven ja, *who gives a shit*. Dus het is ook...ik bedoel...je kan ook een heel slecht gelezen artikel hebben dat hartstikke belangrijk is omdat het de macht controleert, maar uiteindelijk een heel klein publiek kan , kunnen ook de machthebber zijn dat is een beetje het vreemde, je controleert ook het publiek. Het is ook misschien de groep waarbij...je kan een klein groepje lezers hebben maar die kan een enorme impact ook hebben, want zij zien er is iets mis, wij kunnen dingen veranderen. Je publiek kan wisselen door je werk heen. Dat verschilt ook per publicatie. Voor de ene publicatie die je maakt heb je een heel andere groep lezers dan degene die je daarna misschien maakt. Dat is altijd even een soort van ‘het publiek bestaat niet’. Het publiek verschilt heel erg op het moment dat je iets online publiceert of dat je een tv uitzending maakt, wie stemt daar op af, die is op dat moment je publiek. Dat kan totaal verschillend zijn, per moment, per weet ik veel wat. Het is altijd een soort...dat is een hele grote term, het publiek, maar het is heel moeilijk om dat exact te definiëren. Naast dat het gewoon de ontvangende partij is voor jouw publicaties, is het ook de groep waarmee je in gesprek kunt gaan, waarmee je over jouw publicaties kunt praten. Mensen die ook vragen hebben... soms leg je als journalist dingen niet duidelijk genoeg uit. Dan hebben ze vragen over wat je nou precies bedoelt. Dat kan op een aardige manier gebeuren. Dat gebeurt...vandaar dat ik even moest nadenken...heel veel mensen zien tegenwoordig het publiek als iets dat op sociale media gebeurt. Dat vindt ik een beetje een rare definitie. Op

sociale media heb je gewoon een bepaalde groep gebruikers en een bepaalde groep gebruikers die juist heel erg dingen proberen te ontwrichten, die doen zich voor als het publiek maar die hebben überhaupt je artikel niet gelezen en die willen alleen maar rottigheid kwijt. Dat is een soort van ...daar kun je heel veel waarde aan hechten maar dat zijn ook mensen die je kunt negeren en dat is heel erg fijn. Maar in dat gesprek met je echte publiek kun je ook heel snel nieuwe tips krijgen. Het is niet alleen de partij die iets ontvangt, maar het is ook een partij die heel veel kan geven. Ik bedoel, ik als journalist heb ook maar 24 uur in een dag, dus ik kan ook maar zoveel dingen binnen krijgen, zoveel mensen bellen en zoveel dingen zelf ontdekken in datasets of weet ik veel waar ik op dat moment onderzoek naar doe. Met een hele groep lezers die super betrokken is die bij jouw merk, krant of jouw titel iets wil bijdragen, die komen ook regelmatig met 'heb je hier al naar gekeken' of 'misschien is dit wel interessant'. Daar zit ook heel vaak onzintips bij, gewoon mensen die ook weer even hun mening kwijt willen maar er zitten ook mensen bij die daadwerkelijk ervaring hebben. Ik als journalist ben niet geïnteresseerd in die meningen van mensen maar wel in hun ervaringen. Dat is echt een belangrijk verschil. Dat iemand zegt 'ik vind dat hele corona beleid maar zo en zo', dat vind ik... 'nou leuk, top voor je'. Ook daar weer *who gives a shit*. We cijferen het journalist wel eens op, dan hebben we drie mensen gevonden die dat vinden 'o dat is een trend', dat is gewoon slechte journalistiek. Maar als het gaat over ervaringen, dus als mensen daadwerkelijk door bepaalde maatregelen in het ziekenhuis zijn gekomen of daardoor bepaalde andere soorten zorg niet kunnen krijgen, dan heb je in plaats van een mening te maken met een ervaring en daar gaat het om. Dat is ook waar beleid en persoonlijk leven elkaar raakt en daar ben ik in geïnteresseerd als journalist. Van wat heb je meegemaakt en wat voor gevolgen heeft dat. Wat kan ik daarmee, gaat het om één ervaring of zijn dat meerdere ervaringen. Is dit een nieuwe particuliere beleving. Ook daar weer: dat maakt niet uit, want ik ben geen consumentenprogramma. Is dat iets dat symbool staat voor een systeemfout iets wat ...waardoor we iets verkeerd hebben geregeld en wat misschien ook op te lossen valt. Dus daar ben ik naar op zoek. Ook daarmee is dat contact met je publiek super belangrijk, omdat je...ik als journalist kan maar zoveel dingen binnen krijgen, ik heb ook maar beperkt perspectief op de werkelijkheid. Hoe beter ik ook mijn echte publiek kan bereiken, hoe benaderbaar ik ook ben, hoe ik me opstel, of ik mezelf professioneel opstel of als iemand ....ook daar weer speelt het hebben van een mening een enorme rol. Als ik de hele tijd ga lopen kakelen over bepaalde dingen dan zal ik ook alleen maar een bepaalde groep mensen bereiken en krijg ik ook maar een bepaald type ervaringen binnen, maar niet zeg maar het brede spectrum waaruit de maatschappij bestaat. Als ik dat allemaal zeg maar goed doe dan kan ik ook veel betere kwaliteit tips krijgen en is mijn volgende artikel weer een stuk beter. Zo kun je telkens voortbouwen op...zeg maar met je publiek samen ben je op die manier journalistiek aan het doen."

4. Kritiek en soorten kritiek

Dat vinkt meteen alles aan van wat ik wilde bespreken bij dit onderwerp. Dan kunnen we door naar de onderwerpen waar de nadruk wat meer op ligt: De kritiek en de soorten kritiek als eerste. Het akn natuurlijk gebeuren dat één van je stukken niet in de smaak valt bij je publiek . Dus zij kunnen kritiek geven op de manier van werken of de inhoud van je reportage . Het kan daarbij gaan om een kritische vraag, om opmerkingen, het kan gaan om uitschelden . Heb je te maken gehad met kritiek? Zo ja hoe vaak gebeurt dat ongeveer?

“Ja, iedereen krijgt te maken met kritiek, zeker tegenwoordig in de journalistiek, ik bedoel... Als je geen kritiek hebt gehad dan heb je waarschijnlijk ook nog niks gepubliceerd, dus dat is een beetje het ding. Kijk er zijn heel veel verschillende...je noemt nu net zelf al een rijtje op...Het is een heel groot scala aan kritiek. Laat ik even met de beste vorm van kritiek beginnen: mensen die inhoudelijk ergens op in gaan of mensen die vragen stellen omdat ze echt daadwerkelijk iets niet begrijpen. Dat is hartstikke fijn, want daarmee kan ik ook ...dat is een tik die ik altijd had toen ik bij NU.nl werkte...toen was NuJij, dat was een reactieplatform waar er nog heel veel handmatig werd gemodereerd, dus in de settings veranderd. Maar die...de persoon die daar toen leiding over had die heeft me toen ooit een keer advies gegeven van ‘hé, als mensen heel erg kritisch zijn online dan kan dat voor een deel betekenen gewoon dat het klootzakjes zijn, maar dat kan ook betekenen dat ze soms echt iets niet begrijpen’. Kijk, weet je als je een hele discussie hebt met mensen die ineens over Israël en Palestina en weet ik veel wat en ‘o en ja maar Nu.nl, dit is de pro-Israël want ze hebben niet gezegd dat’...Weet je, uiteindelijk als je die discussie ziet denk je: dat zijn een soort randdebielen en ga lekker ergens anders die discussie voeren. Of weet je...het ligt veel genuanceerder dan dat. Maar dat betekent soms ook dat je in het artikel niet duidelijk genoeg iets hebt uitgelegd dat je inderdaad niet waar het omgaat ...dat een week ervoor een raketaanval was of weet ik veel wat ...soms door die kritiek moet je een beetje heen lezen. En als mensen er zelf heel erg concreet over zijn van wat ze niet precies snappen, dan is het heel erg fijn, dan hoef je niet die irritatieslag te doen. Soms moet je dat wel doen en dan kom je erachter ‘hé, wacht even, ik heb dit onderdeel niet met opzet maar gewoon soms te vaag gehouden’. Gewoon doordat ik dacht dat het niet belangrijk was en dat blijkt wel belangrijk te zijn want er zijn een aantal mensen die daar vragen over hebben en soms kun je dat heel makkelijk één op één beantwoorden. Is er misschien ook maar één persoon of een paar personen die er moeite mee hebben. Soms zijn dat een paar reacties. Nou, dan ga je dat in het artikel aanpassen en dan is dat ook opgelost, weet je. Dus dat is een fijne positieve vorm van kritiek hebben, want het kan gewoon zijn dat je journalist iets verkeerd doet of iets niet duidelijk hebt uitgelegd weet je dat is gewoon...Ik ben ook maar een mens dus iedereen maakt fouten. Daarnaast heb je inderdaad ook te maken, en dat is ook meer een beetje waar ik het net over had...sociale media. Er zijn ook gewoon bepaalde groepen, die stellen iets als vraag, die stellen iets als van ‘hé, ik zie dit...’ maar die hebben überhaupt het artikel niet gelezen. Dat merk je snel genoeg zodra je met ze in gesprek gaat. Die zijn er eigenlijk alleen maar op uit om überhaupt alleen maar journalisten onderuit te halen. Die zijn vaak ook georganiseerd in allerlei troll-groepen om mensen aan te vallen. Daar ben ik ook vrij snel klaar mee. Als ze zich achter een anoniem account verschuilen en alleen maar beginnen dat je allerlei vormen van kanker kunt krijgen en dat je een smerige hond bent en dat ze bij je huis langs komen om een ruit in te gooien... Weet je, daar ben ik allang klaar mee en je leert dat soort accounts ook wel heel snel herkennen. En je leert ze ook wel herkennen door gewoon snel op hun tijdlijn te kijken. Als je de eerste dertien van de persoon ziet lijkt die persoon soort van tussenin te hangen van ‘goh, hij is wel boos, maar hij blijft netjes en redelijk’. Aan de andere kant denk ik van, zo zou je iemand ook in het echt nooit aanspreken dus dat vind ik al vaak een beetje waarschuwing, zeg maar red flags. Als je dan vervolgens op iemands tijdlijn gaat kijken dan zie je van ‘o, dit is een persoon die vrij notoir met allerlei journalisten in discussie gaat, nooit weet waar het echt over gaat’. En vervolgens na drie keer heen en weer praten alsnog uit de bocht vliegt en mensen voor van alles en nog wat uitmaakt dus dan ben ik er ook vrij snel klaar mee. Die personen blokkeer ik. Het zijn eigenlijk bijna nooit mensen die onder hun echte naam reageren dus die

probeer ik heel snel uit mijn tijdlijn te drukken, want die voegen gewoon niets toe. Die zijn gewoon op bepaalde dingen uit en dat kunnen ze niet van me krijgen jammer voor ze. “

Ja, en je noemde net al een paar voorbeelden zeg maar van kritiek of in ieder geval scheldpartijen die je kreeg. Dat gebeurt dus wel vaker?

“Ja. Het verschilt een beetje per onderwerp wat je doet. Kijk als je een heel...Als je over een onderwerp schrijft als zorgfraude of wat dan ook, dan valt het op zich best wel mee. Heel veel mensen gaan dan best meepraten. En dan heb je soms ook nog wel mensen die daar ook weer over lopen te zeiken, maar goed dat heb je bij elk onderwerp. Op gegeven moment heb je ook wel zo'n groot publiek dat er altijd wel iemand tussen zit die ergens een probleem mee heeft. Nou ja, jammer dan. Kijk, als wij bijvoorbeeld over online trollen publiceren of over klimaatverandering of over de verkiezingen, ja dan beginnen er wel bepaalde groepen wakker te worden en dan zie je ook vaak dat dat vrij gecoördineerd kan gaan. Ik heb dat nu in ieder geval één keer heel ernstig meegemaakt, dat ook echt een paar honderd van die trollen zich op mij hebben gestort en ook doodsbedreigingen hebben gestuurd. Heb ik toen ook aangifte van gedaan. Die hebben toen ook mijn vrouw bedreigd, proberen in haar accounts in te loggen, weet je...dus dat heeft nets meer met gewone kritiek te maken. Dat gaat vele malen verder. En toen heb ik op dat moment ook gewoon zoveel mensen geblokkeerd dat dan misschien één of twee mensen tussen zaten die misschien het wel goed bedoelden, ik denk het eerlijk gezegd niet, maar misschien dat er één of twee account tussen zaten, maar ik heb toen ongeveer vijfhonderd accounts geblokkeerd dus...nou ja... *so be it*. Het waren ook eigenlijk allemaal nieuwe accounts en allemaal met bepaalde ideeën en ik weet ook wel vanuit welke hoek dat op dat moment kwam, dus het is ook wel...Dat soort dingen kunnen wel eens voorkomen, maar het is heel erg afhankelijk van waar je op dat moment over publiceert. En bij mij valt het op zich nog redelijk mee. Ik heb dat nu één keer heel ernstig mee gemaakt en een paar keer wat minder ernstig, dat er dan een paar, tientallen van dat soort accounts...nou dat is vrij snel over gewaaid. We zijn ook journalisten, voornamelijk columnisten die natuurlijk vanuit, voornamelijk meningen komen er emoties los. Maar dat gaat vaak ook over bijvoorbeeld soms vrouwen, soms zwarte vrouwen, zwarte personen. Ja, die krijgen gewoon een meer gelijkmatige stroom aan haat en dat klinkt heel erg, als ik het zo verwoord klinkt het niet heel erg vriendelijk, zo van het is heel gelijkmatig, maar eigenlijk krijgen ze continu dat soort nare opmerkingen. Dus voor mij valt dat op zich nog wel mee. Bij mij hangt het af van wat ik op dat moment aan het publiceren ben. En andere personen hebben dat gewoon...nou ja... iets regelmatiger en iets heftiger ook. Wat dat betreft heb ik dan het voordeel dat ik een wittere man ben, dus is dat iets minder intens. En sommige personen zijn bijvoorbeeld zwart, gay en vrouw. Nou ja goed dan heb je zeg maar de combinatie te pakken waar de meeste van dat soort internet trollen op los gaan en de meest ranzige shit plaatsen.”

5. Omgaan met de kritiek

Ja dat gebeurt helaas ook wel te veel. We hebben nu in ieder geval vastgesteld dat je te maken hebt gehad met kritiek en dat dat dus wel regelmatig voorkomt in ieder geval. Ja iedereen gaat er natuurlijk op een andere manier mee om. Hoe ga jij daarmee om? Dus bijvoorbeeld die kritische opmerking eerst van je normale publiek zal ik maar zeggen. Hoe ga je daarmee om?

Nou bij Pointer hebben we dat eigenlijk... Daar proberen we dat voor een groot deel op te lossen door...sommige onderzoeken zijn gewoon best wel ingewikkeld...dus kan me soms

ook heel goed voorstellen dat mensen daar met vragen blijven zitten. Dat is heel logisch. Dat is ook eigenlijk heel erg fijn dat mensen dan vragen stellen, want dat betekent dus dat ze heel betrokken zijn bij het onderwerp. Als ze denken van nou ja, *who cares*, klikken ze het artikel weg en dan is het klaar, maar dit zijn mensen die dan het artikel lezen, snappen waar het over gaat, ergens met een vraag zitten, de moeite nemen om contact gegevens te zoeken en dan jou daarop proberen te benaderen.

Het is eigenlijk heel erg fijn dat ze dat doen, want dat betekent dat ze meer geïnteresseerd zijn in het verhaal dan een heleboel andere personen. Dus die mensen moet je ook op die manier benaderen. Ik probeer altijd goed te lezen van wat bedoelen ze nou precies, wat zeggen ze. En bij Pointer proberen ze ook vaak ook bij de echt ingewikkelde vragen van verhalen een *making of* te maken. Dus van wat er precies is gedaan, welke journalistieke keuze hebben we gemaakt, wat hebben we met data gedaan, wat zijn de overwegingen geweest. Als mensen echt...bij ingewikkelde verhalen kun je een aantal, tientallen van dat soort reacties verwachten. We kunnen ook gewoon de link sturen en zeggen 'hé, hier heb je wat meer informatie over het daadwerkelijke onderzoek, lees het even door en als je dan met vragen zit stel ze vooral'. Vaak werkt dat ook gewoon, en hebben het doorgelezen zo van 'oh wacht, nu snap ik het' en soms komen ze terug met vragen van 'hé, daar ben ik nog even benieuwd hoe dit zit' en dan is het gewoon een heel normaal gesprek. Als iedereen ook gewoon netjes blijft, daar zitten ook gewoon mensen bij die het oneens zijn met je artikel, wat ik al heel raar vind want dan doen ze net alsof ik een positie heb ingenomen en dan zeggen 'maar ik ben het oneens met jouw artikel'. Ik denk...dat vind ik vaag wat bedoel je dan precies. Ik probeer dan uit te leggen wat mijn rol als journalist is, dat ik niet perse voor of tegen iets ben vanuit mijn professie, misschien wel als persoon dat ik zeg van 'hé, dat maakt mij in feite niet zo heel veel uit wat die gemeente of het ministerie beslist, maar we hebben dit probleem gevonden en dit is wat het ministerie daar zelf over zegt dat hebben we opgeschreven, dat hebben we genoteerd'. Dat is ook belangrijk om te zeggen. Vervolgens wil je het ook zo netjes mogelijk met die personen bespreken. We hebben afgelopen jaar ook best wel veel complotdenkers bijvoorbeeld over corona, dat is het makkelijkste voorbeeld misschien wel. Ik heb met veel vrienden best wel discussie gehad en heb je vaak ook via Twitter, DM of via de mail, en probeer dan uit te leggen van hé, ikzelf, en dat is op basis van feiten, bepaal ik dat weet gewoon dat het coronavirus daadwerkelijk schade doet is niet zomaar een griepje, mensen gaan er dood aan. Mensen hebben daar ernstige gezondheidsklachten van. Vaccineren helpt. Al die complottheorieën die je noemt, is geen enkel bewijs voor. Dus dat soort dingen leg ik als eerste neer, maar ik zeg dan ook maar 'he, ik accepteer dat, je hebt je eigen mening, je hebt je eigen positie'. We mogen het met elkaar oneens zijn, dat is toch hartstikke fijn. Dat haalt vaak al een beetje de angel uit zo'n discussie. Daarna merk je ook eigenlijk dat het gewoon echt een heel...Ik heb wel eens met één gast waar ik het echt pertinent mee oneens was, gewoon maanden lang heen en weer gereageerd, gewoon lekker van 'hé, wat ben je nu aan het doen'. Dat was een gast die ging af en toe over z'n ....die ging een huwelijk....die ging trouwen in coronatijd en die zegt van 'ja ik ga wel met dat soort personen knuffelen en lekker dichtbij'. Ik zeg: moet je lekker doen, weet je. Het is jouw bruiloft en ik ben het ermee oneens, ik denk dat dat echt schadelijk kan zijn, maar als je een leuk feest hebt gehad, weet je, top. Doe dat lekker. Je kan het met elkaar oneens zijn en dan nog kunnen we elkaar met respect behandelen. Iets dat je door sociale media heel snel kunt verliezen, dat je ook het oneens met elkaar mag zijn, kan zijn, en mekaar niet voor van alles en nog wat hoeft uit te maken en ik vind zo'n normaal gesprek wat je buiten Twitter om kunt houden, gewoon en ook

levens gewoon echt zien, vind ik gewoon veel leuker. Dan merk je ook gelijk dat mensen veel milder zijn dan dat ze zich online voordoen. Omdat je online toch maar een aantal tekens hebt, of toch een bepaald...zo van, 'hé, luistert die persoon wel of niet naar me', 'checkt die zijn mailtjes wel', ik moet er toch nog even wat steviger ingaan, nog even iets harder aanzetten. Dat mensen daar toch het vermogen verliezen om in te leven in iemand anders en dat vind ik zelf...vind ik altijd heel erg belangrijk dat je elkaar respecteert, ook al ben je het honderdtachtig graden met elkaar oneens. Dat je echt een totaal ander positie inneemt. Dat mensen het niet begrijpen en dingen aan jou toelichten. Ik probeer dat altijd duidelijk te maken. Dat is een beetje hoe ik met lezers omga of probeer om te gaan. Is dat een beetje een antwoord op de vraag die je stelde?"

Ja is het inderdaad. Voor dat deel. Je hebt ook voor een deel een publiek...nou ja het is gewoon een troll die je wat met minder respect behandelt, hoe ga je daar dan mee om?

"In het begin probeerde ik dat voornamelijk ook, die mensen zelf ook een beetje tegen te spreken, misschien ook een beetje voor lul te zetten. Weet je, als iemand zich zijn nek uitsteekt en zulke domme dingen zegt, daar kun je ook af en toe gewoon een grapje om maken. Soms is het ook gewoon, mensen zeggen belachelijk domme dingen, ja dan heb je daar ook gevolgen van, zo is het nou eenmaal. Als ik iets dom doe heb ik daar ook gevolgen van. Zo is het leven. Ik probeer dat de laatste tijd wat minder te doen omdat je toch...weet je...af en toe leuk als iemand echt iets belachelijks zegt...in veel gevallen is het ook gewoon een kwestie van negeren, blokkeren, op mute zetten. Dan gaan ze gewoon maar lekker ergens in de leegte schreeuwen. Ik heb nu denk ook zoveel mensen op mijn blok en negerlijst staan, dat er vast in mijn messages heel veel dingen zijn die ik niet zie. Ja, ik lig er niet wakker van, weet je, als mensen gewoon op dat soort effecten uit zijn, *don't feed the trolls*, geef ze gewoon zo min mogelijk aandacht. Een enkel geval toen ik bijvoorbeeld zelf heel erg bedreigd werd, heb ik daar wel toen een ding van gemaakt. Ik heb daar screenshots van gemaakt en verspreid om een beetje te laten zien wat een heel onzichtbaar effect kan zijn, zeg maar. Dat je soms heel erg onzichtbaar. Dat ging niet voornamelijk over mij, maar ook over veel andere mensen die er zitten. Als je een trollenleger hebt is dat voor heel weinig mensen zichtbaar, behalve voor een doelwit en mensen die zo'n trollaanval uitvoeren. De rest van Twitter gaat gewoon lekker door om te babbelen over vaccinaties, over het mooie weer, over het belachelijke, het CDA, Omtzigt dat soort dingen. Al dat soort discussies gaat lekker door. Terwijl daar een paar mensen enorm in de stress zitten door dat soort aanvallen. Soms heeft het ook nut om dat zichtbaar te maken. Dat moet je op een slimme manier doen dus niet die accounts zelf retweeten, dan krijgen die weer aandacht. Dus daar moet je screenshots van maken en uitleggen wat het met jezelf doet en dat het ook voor andere mensen geldt. Om dat soort accounts ook op die manier aandacht te geven, gaat niet om aandacht voor die accounts maar gewoon meer aandacht voor het probleem wat dan geldt. Dat moet je denk ik met mate doen. Verder...laat die mensen maar gewoon in hun eigen sop gaar koken. Ze zijn ergens op uit...nou ja, als ze het niet krijgen, krijgen ze het niet en dat is voor hun triester dan voor jou.

Dus gewoon een beetje passief wegschuiven eigenlijk?

"Ja precies. En als je er echt last van de messages hebt, gewoon blokkeren, negeren. Twitter heeft niet voor niets die functies. Sommige mensen zijn gewoon niet de moeite waard om aandacht aan te geven. Zo hard is het soms ook."

Merk je dan bijvoorbeeld op je eigen redactie ook dat iedereen daar een beetje op één lijn zit of wijkt het er dan ook een beetje van af? Dat er bijvoorbeeld toch één journalist op de redactie zit die zegt goh je moet die trollen juist actief aanpakken?

“Ja het is al...Het is niet perse dat we het oneens zijn op de redactie erover, maar het is wel altijd een gesprek wat we hebben: hoe gaan we hiermee om? Kijk, het is een heel ingewikkeld ding, want aan de ene kant wil je je oren en je ogen open houden voor zoveel mogelijk geluiden in de samenleving, en daarnaast kan het soms ook nuttig zijn om die mensen juist niet te blokkeren want het kan ook een onderzoeksobject zijn. Er gaat altijd discussie, ook over complotdenkers van ja, moet je wel of niet met complotdenkers in gesprek gaan. Hoe moeten wij als journalist, als media met enorme sceptici omgaan. Dat zijn hele belangrijke vragen waar je mee te maken hebt. Dus het is goed om daar op de redactie op te reflecteren van hoe staan wij daarin? Ga je reageren op de comments op sociale media? Op mijn eigen account: ja, dat valt gewoon mee, vind ik zelf. Maar ga je op de Facebookpagina kijken van Pointer...Ja, dat zijn zoveel reacties.. Moet je daar iemand op zetten die daar continu naar kijkt? Ik zelf zou daar eerlijk gezegd doodongelukkig van worden, want daar staat ook zoveel racistische meuk tussen en totaal ondoordachte dingen dat ik denk van ja...Ik kan deze twee uur ook steken in nuttige dingen. Als je daar één of twee personen mee helpt, hartstikke fijn voor die één of twee personen maar over het algemeen ben je gewoon stront aan het opruimen, dus dat is ook gewoon niet heel erg efficiënt van mijn tijd of vaardigheden. Dus het is wel iets waar de op de redactie wel continu over nadent van oké, hoe staan we hierin? Er zit een bepaalde balans tussen met je persoonlijke veiligheid, met je online veiligheid, wat plaats je online. Kijk, ik ben heel bewust bezig met... Ik zou veel meer over mijn persoonlijke leven willen versturen op social media dan ik eigenlijk nu doe, omdat je soms hele leuke dingen meemaakt. Maar omdat ik ook weet dat het soms reacties kan uitlokken, dat je weet dat sommige dingen die je deelt ook weer misbruikt kunnen worden door de personen die je bijvoorbeeld gaan lopen doxxen . Die gaan dan jouw persoonlijke leven uitspitten. Dus ik probeer zo min mogelijk... Ik zal niet zo gauw foto's uit mijn eigen buurt waar ik woon delen. Gewoon omdat ik niet wil dat mensen daar makkelijk achter komen waar ik woon. Omdat je gewoon weet dat er mensen zijn, en dat is echt maar een heel, heel, heel klein groepje, maar er hoeft er maar ééntje tussen te zitten die probeert te achterhalen waar ik woon om dan vervolgens een steen door mijn ruit te gooien of wat dan ook. Ik bedoel, ik weet dat die mensen rondlopen en ik weet dat mensen daar naar mijn adres ook op zoek zijn. Dat wil ik zo min mogelijk doen. Dus ook daarmee moet je als redactie omgaan, en dat gaat niet alleen over de reacties, maar ook wat probeer je zelf te plaatsen wat reacties kan uitlokken, online te zetten en dat is vervelend als je op die manier over je social media gebruik moet nadenken ...enorm bewust. Social media is niet meer een soort van leuk, vrijblijvend iets waarbij je dingen plaatst van 'o ik heb dit meegemaakt en dat'. Het is voor mij geen sociaal medium meer in de zin van dat ik iets over mijn persoonlijke leven kan delen, maar echt voor mij echt een professioneel ding geworden. Gewoon puur ook vanuit veiligheid. Dat heeft ook te maken met de reacties die je plaatst, sommige reacties kun je gewoon niet plaatsen omdat het teveel over jouw persoonlijke situatie zegt, moet je dit tegenwoordig helaas als journalist steeds vaker mee nemen in je overwegingen.”

6. Invloed van de kritiek

Ja, dus dat kun je dan een beetje onder invloed van kritiek scharen. Dat is dan ook een beetje een brug naar het laatste onderdeel die invloed van die kritiek want blijkbaar denk je daar

dan wel over na juist door de mensen die dan die kritiek op jou hebben. Op wat voor manier heeft die kritiek dan nog meer invloed op jouw werk?

“Ik wil het eigenlijk scheiden in mensen die kritiek leveren. Mensen die kritiek leveren: top. Daar wil ik er meer van. In dit geval gaat het om mensen die...ja, je kan het kritiek noemen...maar het zijn gewoon trollen en ze proberen gewoon jou te bedreigen, jou uit te schelden en wat dan ook. Ik bedoel, als ik jou nu in dit gesprek voor van weet ik wat uit maak, ja dan wil je niet zeggen ‘goh bedankt voor de kritiek’. Of ‘goh dat was kritiek’. Nee, dan zeg je ‘die gast die ik net heb gesproken, die ik heb geïnterviewd die deed ineens belachelijk tijdens het interview, die ging me voor van alles en nog wat uitschelden’. Dat ga je niet als kritiek omschrijven. Dus ik wil dat toch wel van elkaar scheiden. Wat was je vraag exact ook alweer?”

Om het van elkaar te scheiden laten we eerst beginnen met de oprechte kritiek, op de normale manier. Op wat voor manier heeft dat invloed op jouw werk?

“Nou dat heeft dus als invloed op mijn werk dat ik probeer te kijken van ‘oké, wat zijn dingen die ik beter kan doen? Zijn er dingen die ik voortaan beter moet uitleggen of duidelijker moet uitleggen?’ Heeft soms ook directe gevolgen voor een artikel. Soms heeft iemand een vraag daarover en denk ik ‘o ja, stom dat had ik even...’ Dus dan voeg ik er soms zinnen aan toe, aan het artikel gewoon om te laten zien van he hiermee heb ik het artikel... Vaak probeer ik dat weer terug te koppelen aan die persoon, zo van ‘dank je wel, ik heb even dit toegevoegd en hopelijk is dit het antwoord op je vraag’. In andere gevallen kan dat soms ook tot nieuwe verhalen leiden. Soms heb je wel eens mensen die met kritiek komen met bijvoorbeeld een soort fraude-onderzoek van een man...was het een man? In ieder geval van een persoon die kwam toen aan van ‘ja, jullie publiceren deze cijfers maar daar klopt helemaal niets van, ik heb hier de boekhouding van het bedrijf waar ik werk en ik zie heel andere cijfers’. Oké, interessant, misschien hebben wij dan wel een fout gemaakt, dus wij doornemen, maar ja misschien klopt het niet, dit zijn de cijfers die wij voor ons hebben. Dit zijn de cijfers die jouw bedrijf heeft ingediend hier. Hij zei nou, dat is apart, dus die hebben de pdf's, die hebben de papieren denk ik niet bij het ministerie zijn ingevoerd, dus wij weer kijken. Hé dat is ook...Dat zijn ook andere cijfers dus hij zegt ‘dit is de interne boekhouding’. Oké interessant, omdat hij met die kritiek aankwam ontdekten we ineens dat hij niet boos op ons was, maar op zijn eigen werkgever. Ik kwam er toen achter dat zijn werkgever zorgfraude pleegde. Kritiek, als je op die manier goed naar kritiek luistert en dat ook serieus neemt...Zeg maar, je kan het in eerste instantie wegwuiven als van ‘o sukkel, je moet beter kijken’ of ‘nou dit zijn echt de cijfers’. Als je er echt meer aandacht aan geeft als persoon tegen, klinkt heel gek, als persoon tegen persoon praat niet zo lastig als tegen de lezer die gaan we even afschepen met iets, maar gewoon van ‘hé, wat bedoel je daar precies mee, we hebben dit gevonden’. Als een normaal persoon terug antwoordt, dan kom je er gewoon achter ‘hé, wacht even, dit is net een ontbrekend puzzelstukje wat je normaal gesproken...kom je nooit bij zo'n persoon uit’. Nu introduceert die persoon zichzelf, hebben we een goede relatie opgebouwd en kunnen we daar voor het verhaal nog verder gaan. Dat is hartstikke gaaf. Dus op die manier moet je ook met die kritiek omgaan. Het kan je ook echt ongelooflijk veel opleveren. Dat kan gewoon de doorbraak in je volgende onderzoek zijn.”

Ja en aan de andere kant dus ook de kritiek, scheldpartijen van andere mensen . wat voor invloed heeft dat op je werk? Mijd je dan bijvoorbeeld bepaalde onderwerpen voor je nieuwsberichten?

“Nee, dat doe ik sowieso niet. Ik kan me heel goed voorstellen dat andere journalisten dat ook nog eens wel doen hoor. Mentale gezondheid is echt heel belangrijk. Zeker in coronatijd. Het is heel zwaar om voornamelijk thuis te werken en zeker als je dan voor bepaalde onderwerpen continu wordt belaagd online, dus ik neem het ook andere journalisten misschien niet eens kwalijk dat ze vanwege bepaald soort shit zich niet wagen aan bepaalde onderwerpen. Snap ik helemaal. Je kan jezelf heel erg stoer voordoen, maar ja we zijn gewoon allemaal mensen en dat heeft gewoon invloed op hoe je je voelt , hoe je 's ochtends wakker wordt. Ik kan me daar iets bij voorstellen. Voor mij persoonlijk, ik heb gemerkt ook al zeg maar toen ik die trollenaanval had merkte ik wel dat ik daar een paar dagen een beetje van slag door was. Ik heb toen een paar dagen gewoon rustig aan gedaan. Ik merkte ook dat ik het daarna makkelijk van me af kon laten glijden. Zo zit ik blijkbaar gewoon in elkaar. Misschien dat het voor de volgende keer dat het heel anders zit, maar op dat moment kon ik het makkelijk van me af laten glijden. Dat is dan heel erg fijn. Gek genoeg had het bij mij ook juist motivatie om dat soort onderwerpen juist te blijven schrijven, want je merkt dat je daarmee echt een open zenuw raakt bij bepaalde figuren. En je weet ook, ik bedoel, dat zijn niet mensen met inderdaad kritiek, maar het zijn mensen die echt een belang hebben in die discussie. Het zijn vaak ook gecoördineerde groepen mensen, het zijn mensen die ook worden aangestuurd door figuren die dus in zo'n coronadiscussie gewoon grof geld verdienen aan allerlei zaken die niet legaal zijn. Je merkt ook als je dat soort figuren weten te triggeren, dan weet je dat je op de juiste plek zit te duwen. Ze proberen je ook juist te intimideren om je uit bepaalde onderwerpen te duwen. Nogmaals, als mensen daar gevoelens voor hebben, ja ik heb daar geen zin in, helemaal oké. Persoonlijk heeft dit juist gemotiveerd om over desinformatie, ook over corona, te blijven schrijven, daar ook onderzoeken naar te blijven doen. Dat speelt dan ook mee, aan de andere kant ik probeer dus ook wel heel veel figuren daar vooral te negeren, zeg maar, vooral door ze inderdaad te blokkeren, door ze gewoon helemaal weg te houden. Je merkt gewoon snel genoeg of iemand in de discussie zit, gewoon alleen maar van 'daar heb je weer die linkse kutjournalist uit Hilversum' en de hele happy jo is een grote joodse bende of ...dan denk je van 'goh jij weet echt niet waar je over praat. Weet je, daar ga ik de discussie echt niet eens meer mee aan. Ik ga niet eens proberen om me in te leven in die figuren, ze kunnen me echt gestolen worden, klaar. Ik ben er helemaal klaar mee met dat soort mensen. Maar je hebt ook een paar van die mensen die dan dat soort kritiek leveren, maar dan die figuren waar ik het net over had, waar ik toen dus die DM-discussie van een paar maanden mee had. Ik bedoel, die heeft me eerst ook openbaar heeft-ie me voor klootzak uitgescholden en zo, maar ik merkte echt iets in zijn reactie dat ik dacht 'hé, wacht even' en daarna ging die zelf ook in mijn DM reageren, ook weer met klootzak en weet ik veel wat. Maar toen zei ik 'hé oké, weet je dit is niet...ik ga jou ook niet voor klootzak of wat dan ook uitmaken'. Ik ben gewoon een persoon dus laten we eerst even als normale figuren tegen elkaar praten oké. Toen merkte ik heel snel dat die een draai maakte en dat het daarna ook...Het was niet altijd een fijn gesprek, in de zin van we hadden het gezellig ofzo, maar ik vond het wel interessant om te checken hoe staat hij in de discussie, hoe kijkt hij nou naar bepaalde onderwerpen. Waarom zijn we zo verschillend, wanneer neemt hij nou wel of niet dat bewijs aan, dus het kan ook... daar kun je soms wel iets mee, maar ik denk dat dat wel een zeldzaam geval was, als in een enorme rivier van stront eigenlijk. Het zijn ook heel vaak figuren die gewoon alleen

maar jou proberen te beledigen, verder niets uit de discussie willen halen. Als ze er zo in staan, alleen maar beledigen en dan weer de telefoon wegleggen en verder met hun leven gaan, waarom zou ik ze dan aandacht geven. Op die manier probeer ik er ook een beetje mee om te gaan. Maar heel af en toe, heel zeldzaam zitten daar mensen bij waarvan ik denk van 'hé, dat is interessant en daar wil ik op een bepaalde manier...' Ik probeer daar dan zo'n beetje achter te komen van is iemand het zo ongelooflijk oneens met de dingen die ik vind, die ik schrijf, dat kan toch nuttig zijn."

Interview 6

1. Journalistiek als professie

“Ik heb dus ook echt een opleiding tot journalist gedaan. Ik wist van vroeg af aan, vanaf mijn tiende, dat ik iets wilde met publiceren en maken. Ik maakte toen al wat krantjes en ik wilde daar ook echt wel een opleiding voor volgen. Ik vind het niet per se noodzakelijk om een opleiding te hebben, of een academische opleiding te hebben. Daar heb ik zelf voor gekozen omdat het in mijn verlengde lag, qua opleiding. Maar ik vind het niet per se noodzakelijk. Maar ik vind het wel goed dat die opleidingen er over het algemeen wel zijn. Ik denk dat het misschien wel steeds moeilijker wordt, om journalist te zijn. Aangezien het aantal platformen toeneemt. Je kan eigenlijk niet meer journalist zijn op één of twee platformen, je moet eigenlijk journalist zijn op een heleboel platformen. Het palet wat de journalist moet kunnen, dat verbreedt de laatste tien, twintig jaar. En de uitdagingen en de kritiek verbreedt, juist omdat iedereen door social mediabubbels berichten kan verspreiden is het misschien wel noodzakelijker dan toen ik jong was, twintig jaar geleden, om toch een aantal basisvaardigheden aan te leren aan journalisten. Ik denk dat dat heel belangrijk is. Ik vind dat we in een tijd van toenemende bubbelisering leven. Ik denk dat een journalistieke opleiding heel erg helpt, nogmaals niet per se noodzakelijk, maar wel heel erg helpt om de mechanieken en patronen te begrijpen die bij dit werk horen in deze tijd.

Belangrijkste beroepsnormen?

“Bouwstenen of normen? Mijn drijfveer is altijd dat ik mensen dingen wilde uitleggen. Dat is waarom ik in dit vak sta. Dat past bij mijn werk als redacteur voor televisie. Ik ben de journalistiek ingegaan omdat ik vroeger reportages zag van Netwerk over Arafat en het Midden-Oosten. Ik wilde weten hoe het zat. Netwerk, niet het Journaal, Netwerk legde dat uit. Zoals EenVandaag dat soms ook uitlegt. Wat is er aan de hand? Wat zijn de belangen van de belangrijkste partijen en hoe verhoudt zich dat? Wat zijn de belangrijkste vragen die wij in Nederland hebben. Het uitleggen van dingen, het begrijpelijker maken, dat is voor mij een heel belangrijke waarde in de journalistiek. Misschien wel de belangrijkste. Daar is de afgelopen jaren voor mij bijgekomen het weergeven, het weerspiegelen van het publieke debat in het land. Van de opinie in het land. Dat kunnen wij natuurlijk, omdat wij een thermometer hebben die dat binnen een dag kan meten. Er wordt vaak vervelend over gedacht, zeg ik dan alvast, daar komen we op, maar er wordt heel vaak door collega's gedacht van 'ja, jullie dragen bij aan de polarisatie'. Nou, wat wij juist vaak met onze peilingen bewijzen is dat je de laatste jaren in de media vaak de schreeuwers het meest hoort. Dus de partijen in het land, de opiniemakers maar ook de boze burgers die je hoort, dat zijn vaak de mensen die de voorpagina's domineren. Dat zijn vaak de mensen die de grote koppen scoren. Maar onze peilingen zijn gehouden onder tienduizenden mensen, waaronder een hele grote zwijsende meerderheid. Dus als er steden in de fik gaan als protest tegen de avondklok, dan laten wij in onze peilingen consequent zien dat, vanaf de eerste keer dat de avondklok genoemd is, dat er gewoon brede steun is voor die avondklok. Zo vind ik het keer op keer dat het een missie van ons is, en dat is mijn drijfveer, om het publieke debat weer te geven. En te voeden met, schrik niet, nuance. Dat vind ik een heel belangrijke taak die wij als opiniepeiler/journalisten ook hebben.”

2. Maatschappelijke taken

“Het sluit heel erg aan bij wat ik net heb gezegd. Kijk, ik ben geen onderzoeksjournalist. Dat ben ik niet. Mijn domein is het publieke debat en de publieke opinie en de verantwoordelijkheid die wij als massamedium, wat EenVandaag is, daarin heeft.

“Journalistiek zorgt voor zuurstof voor democratie. Journalistiek zorgt voor het goed kunnen functioneren van de democratie. Ik vind het afschuwelijk als politici zeggen dat journalisten tuig van de richel zijn. Ik vind het afschuwelijk als politici van grote partijen journalisten van onafhankelijke instituten als echt NOS, NPO, en ook EenVandaag...wij opereren onafhankelijk. Niemand die ons vertelt wat we moeten maken en hoe we dat moeten maken. *Never, ever. Nobody does it.* Je kan zeggen dat ze...en daar kunnen we over praten, dat je als instituut alleen maar witte mensen in dienst hebt, of alleen maar een bepaalde type mensen in dienst hebt, waardoor je bepaalde keuzes maakt, maar er wordt géén agenda bedreven door politiek richting instituten als EenVandaag of NOS. Daar wil ik heel fel op zijn. Dat raakt me ook de afgelopen jaren. Als je ziet dat niet alleen groepen in de samenleving ons zo wegzetten, maar ook opinionleaders als politici. Dat Marianne Zwagerman zoiets roept, geen idee of dat ook zo is, maar die roept nog wel eens dingen, dat soort types of Jan Dijkgraaf, dat hoort bij hoge bomen vangen veel wind. Maar als politici de onafhankelijke journalistiek onder vuur nemen, dat vind ik wel heftig.”

3. Relatie burger en journalist

“De relatie tussen journalistiek en de burger is waarom het opiniepanel is opgericht in 2004. Zo letterlijk is het echt. Het is opgericht na de moord op Pim Fortuyn, waarna de conclusie algemeen getrokken werd dat de journalistiek, en zeker de Hilversumse journalistiek maar ook de dagbladen natuurlijk, dat die in ivoren torens zaten boven het volk, dat ze jarenlang niet hadden gezien wat er speelde bij mensen in het land. Het opiniepanel is in 2004 opgericht om die kloof, tussen publiek en journalistiek, te dichten. Dat is *‘the reason for our existence’*. Die missie hebben we nog steeds, dat is onze hoofdmissie. Dus ik ben heel blij dat je dit vraagt, dit is wat ons drijft. We willen als programma input. We willen het publiek...je moet het publiek niet op een voetstuk plaatsen en alles roepen wat zij roepen. Dat moet je niet doen. Maar je moet ze wel serieuzer nemen dan we in 2004 of daarvoor deden. Dat betekent dat je ze best wel om wat input kan vragen, om hun mening kan vragen, en dan merk je dat als je dat doet...kijk, wij staan heel dicht bij mensen in het land. Als ik een vraag stel, heb ik binnen een paar uur tienduizenden antwoorden. We vragen mensen wel eens om input, hoe je problemen kan oplossen in de samenleving, van Zwarte Piet tot problemen in het onderwijs. Als er problemen met het onderwijs zijn, dan vragen wij zo 600 leraren in het voortgezet onderwijs waar zij tegenaan lopen en hoe het opgelost moet worden. Dat wordt nog wel eens weggezet als populisme of zo, maar wij hebben daar een hele goede band mee gekregen, met mensen in het land. En het heeft het imago van EenVandaag de afgelopen vijftien jaar ook echt gekleurd. Wij zijn hét programma met het opiniepanel. Dat zijn geen webpolltjes van het AD of SBS, nee. Dat zijn gewoon keiharde gewogen peilingen van 30 vragen. Dus ja, we zetten ze op een voetstuk, maar wel gewogen en met beleid en niet zo van *‘just shoutout what you like’*. Dat is een heel belangrijk punt in de relatie die journalisten met het publiek moeten hebben. Er wordt nog wel eens gedacht dat wij mensen om meningen vragen en die gewoon op tv flikkeren. Zo simpel is het natuurlijk gewoon niet.”

Hoe bereikt u dat publiek dan?

“Iedereen kan zich aanmelden bij het panel, gewoon online. Dat deden in 2004 de eerste vijf weken al 30.000 mensen. Dan krijg je, en we hebben er nu bijna 80.000 en dat loopt rustig door. Soms melden mensen zich af, soms melden nieuwe mensen zich aan. We werven heel specifiek de afgelopen jaren op groepen die we ondervetegenwoordigd hebben. Dus mensen van kleur, jonge vrouwen, laagopgeleiden, niet-stemmers. Daar werven we heel specifiek op zodat we die groepen binnenhalen voor het panel, zodat we de vertegenwoordiging goed hebben. En we wegen dus al onze uitslagen op zes belangrijke variabelen, online kun je daar alles over lezen. Voor die variabelen maken we de resultaten representatief. Nou, wat je dan nog wel hebt, en dat zal jij misschien ook zeggen, uiteindelijk toch een groep die het leuk vindt om aan peilingen mee te doen. Dus dat zijn mensen die maatschappelijk betrokkener zijn dan andere mensen in de samenleving. Nou, *fair enough*, dat is zo, dat is altijd zo. Peilers hebben dat altijd. Ook als je geen zelfselectiepanel hebt, zoals wij of Maurice, maar Ipsos of I&O Research, die hebben natuurlijk ook peilingen, maar als jij in het Ipsospanel zit en je krijgt een peiling over politiek, dan doe je eigenlijk ook alleen maar mee als je politiek leuk vindt. Zo werkt het heel vaak. De effecten die je bij ons ziet, die zie je altijd. Peilingen hebben eigenlijk altijd deelnemers die maatschappelijk meer betrokken zijn dan anderen. Maar dat wil niet zeggen dat ze niet van mening verschillen. Dat ze heel erg verschillen van Nederlanders die dat wat minder hebben, snap je.

4. Kritiek en soorten kritiek

“Er kijken zo’n anderhalf a twee miljoen per uitzending. Ja, dan krijg je wel eens kritiek. Het ligt er een beetje aan wat je onder kritiek verstaat. Kijk, elke publicatie...even een voorbeeldje. Vandaag, is een beetje infantiel, maar het is wel een mooie blauwdruk van hoe wij werken. Wat we doen is: we hebben één bericht dan nu al online staan over Oranje, de steun voor Oranje, hoe ver komt Nederland. Normaal gaat het natuurlijk over veel belangrijkere dingen, dat begrijp je wel. Het is wel een goed voorbeeld. Dat is een onlinestuk wat nu online komt, wat de eerste uitslagen bevat, waarover al getwitterd wordt door mij, door het opiniepanel, door EenVandaag. In de loop van vanmiddag, om 14:00 uur, komt er nog een stuk over waar we gaan kijken, of we die grote schermen willen of niet. Dat is dus een tweede stuk dat daarover komt. Dan wordt daar weer over getwitterd. Om half 5, kwart voor 5 zitten we op Radio1 waar ik vertel over de uitslagen. En dan zitten we om 18:15 uur in EenVandaag natuurlijk met een miljoen kijkers. Het is vanavond niet in Umberto, maar misschien dat dat de komende dagen komt.”

“Dat zijn dus onze publicatiemomenten. En ik zeg dat, omdat al die publicatiemomenten...daar komt reflectie van het publiek op, zeg maar. Wat er dan gebeurt, is dat je meestal de reacties op Twitter ziet. Dat is eigenlijk het voornaamste. Die reacties...je hebt verschillende soorten kritiek op mijn werk. Je hebt inhoudelijke kritiek, prima. Mensen die vragen, soms zijn dat ook opinieleiders, Sylvana (Simons) die vraagt ‘waarom hebben jullie een vraag over racisme zo geformuleerd?’, of ze zegt van ‘goh, wat raar dat EenVandaag een vraag over racisme zo heeft geformuleerd’. Statement, ‘hoe zit dat, Gijs?’. Dat is inhoudelijke kritiek. Bij kritiek op onze vraagstellingen, bij onze publicaties, op de journalistieke keuzes die wij daarin gemaakt hebben, die krijgen we geregeld. Daar heb ik geen enkel probleem mee. Dat is één soort kritiek.”

“Dan heb je nog de wegzetkritiek, zeg maar. Die is natuurlijk het naast, maar daar komen we nog op. Maar die kritiek krijgen we natuurlijk ook. Altijd, en scherper bij onderwerpen die in

de maatschappij op scherp staan: racisme, Zwarte Piet, politiek, Thierry Baudet. Daar is het scherper. Maar het is eigenlijk altijd wel...waarin ik word weggezet als een NPO-man, publieke omroep, dus vul maar in: links, vooringenomen, staatstelevisie, want elke NOS-journalist – je zal die waarschijnlijk ook nog wel te spreken krijgen. Kritiek op peilingen in het algemeen: peilingen zijn palingen, waarom doen jullie dit, je voedt alleen maar polarisatie, dat soort dingen. Dat vind ik nog wel voor debat vatbaar. En je hebt natuurlijk de ene helft van de mensen die vindt dat je te links bent, de andere helft van de mensen vindt je te rechts. In dezelfde week krijg ik ‘ja, jij vuile linkse NPO-hond, hoe durf je dit soort peilingen te publiceren’ en ik krijg aan de andere kant van een Chris Klomp, volgens mij, krijg ik twee foto’s waarin staat, deze week nog, dit is Gijs met Geert Wilders, dit is Gijs met Thierry Baudet, die wonnen jaren geleden ooit de ‘Politicus van het Jaar’ prijs bij ons, die prijs bestaat inmiddels niet meer. Maar ze vonden het toch leuk om even voor 18.000 volgers die twee foto’s van mij met deze twee leiders, die deze week hebben gezegd dat journalisten trash zijn, te publiceren. Met daaronder de vraag, dat is eigenlijk geen vraag, maar een statement, van goh, reflecteren jullie hier ook nog wel eens op? Nou, dit zijn de voorbeelden van kritiek.”

Wat komt er in de scheldpartijen wel eens voorbij?

“Ik zei net al: vuile linkse hond. Het is altijd wel...joh, er komen tal van nare termen voorbij. Moet ik die...Van klootzak tot aan rat, tot badinerende dingetjes als ... dit, ... dat, dat soort termen. Ik check mijn account, maar ik zoek niet mijn naam op Twitter, ook niet als hashtag. Ik check alleen mijn account.”

Dus enkel alles wat direct op u gericht is?

“Ja. Ik lees geen tweets van mensen die mij zonder apenstaartje in een tweet zetten. Mensen moeten echt een apenstaartje erin zetten. Ik denk dat ik daarmee aardig wat wegfilter. Dat doe ik natuurlijk ook heel bewust. Weet je, uiteindelijk kan je heel stoer zeggen dat het je niets doet – daar komen we later op – maar uiteindelijk doet het je natuurlijk wel wat.”

Heeft u dan een concreet voorbeeld van kritiek die u is bijgebleven?

“Tweets van opinieleiders die raken mij wel hard, maar het zijn de tweets die vaak de woorden ‘anders dan’ bevatten, die raken je het hardst. ‘Gijs moet een toontje lager zingen, anders weten we wel hoe we dat gaan doen’, dat soort dingen. Het is geen tweet naar Rutte van ‘het wordt tijd voor een kogel door zijn kop’, ik heb nooit dat soort tweets gekregen. Maar het hangt wel vaak in de...er zijn tweets die ik naar mijn chefs heb doorgestuurd en die gaan...dat zijn dit soort tweets, van ‘het wordt eens tijd dat dit stopt, anders...’, daarvan zet ik ze door naar EenVandaag en dan hebben we ook echt een gesprek van hé, gaan we hier aangifte van doen of niet. Dan bekijken we de tweet, heel soms wordt het ook nog overlegd met een politiecoördinator, maar dat is echt maar twee keer gebeurd in tien jaar. Dan bekijkt het team dat en zegt dan, we kennen deze personen, we hebben ze in het vizier, dit is een tweet van een bekende bron, no worries in die zin dus, he. Heel soms hebben we het over dit soort dingen. Het kernwoord is dan heel vaak dat er een verkapt dreigement in zit om je tot zwijgen te brengen. Dat vind ik echt naar. Dat iemand mij een klootzak noemt, joh, ik heb een pantser, daar word ik voor betaald, shit happens. Maar die impliciete dreigingen, die zijn naar. Die raken je ook.”

Hoe vaak heeft u dan met dat soort bedreigingen te maken?

“Ja, bijna niet. Het is denk ik twee keer per jaar of zo. Nogmaals, ik zie ze dus niet. Dus het kan wel vaker zijn, maar dit zijn dus echt de tweets die specifiek naar mijn account zijn gericht. En dus echt bedoeld om aan te komen. Ik kan me voorstellen dat het vaker gebeurt. Want ik ben wel iemand waar mensen makkelijk op schieten. De vraag is ook: wil je de scope van de kritiek op jou weten? Nee. Je bent gek als je er serieus over na gaat denken.

5. Omgaan met kritiek

“Zonder nou eenmaal te kwetsbaar over te komen, het raakt me. Kijk, scheldtweets raken me niet. Tweets die zeggen dat ik van de linkse NPO ben, raken me niet. Tweets die zeggen dat we te rechts zijn, PVV-panel bla, bla, bla, die raken me niet. Dat is het probleem niet. Hoe ik daarop reageer: soms...tweets over fake news raken me niet. Ik krijg soms antwoorden dat mensen zeggen van ‘kijk maar naar dit, deze peiling zegt dit’. Dan komen ze met een webpolletje van Stam.nl. Dat is totale bullshit. Dan reageer ik soms wel van ‘jongens...’. Soms kies ik ervoor om scherp te reageren: ‘jongens, fake news? Hoe durf je dit fake news neer te zetten, je moet je verantwoordelijkheid nemen want dit kan niet.’ Of ik zeg mensen dat het echt onzin is wat ze zeggen, dat we het niet zo hebben gevraagd. Ik zeg dan bijna ‘hoe durf je dit op Twitter te gooien? Dit is schadelijk, dit is onzin wat jij zegt over mij, over ons en over ons panel.’ Dus soms kies ik er echt heel bewust voor om hard uit te halen als iets totale bullshit is. Dan raakt het me dus nog steeds niet, dan is het nog steeds een hele professionele tweet. Dus voor mij zijn er twee categorieën: de categorie die me niet raakt, en waar ik soms kies om te reageren...kijk, ik reageer niet meer op ‘jij linkse NPO-hond’, schaterlachend zet ik die in de verzameling. Maar er zijn natuurlijk ook tweets en opmerkingen die je wel raken. Er zijn ook tweets waarmee je...vroeger zat ik echt geregeld met trillende handen terug te tweeten. Dat heb ik eigenlijk bijna niet meer, maar het gebeurt nog wel eens. Weet je, de grap is: kritiek raakt mij vooral, als het inhoudelijk is, maar je tegelijk wegzet. Het raakt me heel erg als mensen mij, zeker als opinieleiders, mij neerzetten als niet integer persoon. Mij, of mijn redactie of mijn panel neerzet als iemand die niet nagedacht heeft. Wij denken na over elke formulering van elke vraag. We behandelen de meest gevoelige thema's in de Nederlandse samenleving. Racisme, Zwarte Piet, corona, viruswaan, vaccinaties: het zijn de thema's die het lichtst ontvlambaar zijn. Daar houden we enquêtes over. Niet vanwege de sensatie, maar omdat het dé ontvlambare thema's in dit tijdvak zijn. We vinden dat dat belangrijk is. We vinden dat het ook interessant is, ook wetenschappelijk gezien om te kijken hoe Nederlanders hierover denken. Maar daarmee betreden we ons in een kruisvuur. We doen dat verantwoord. De suggestie dat wij dat niet verantwoord hebben gedaan, dat raakt me. Daar wordt ik wel fel van. Het gaat er niet om dat mensen ons framen, het gaat er gewoon om dat je niet integer handelt en niet integer kiest, maar dat je een agenda hebt en daarop handelt, dat raakt me.

U reageert dus 'soms' op tweets. Hoe vaak gebeurt dat dan?

“Ik haat Twitter. Ik haat het. Ik veracht het. Ik vind het een verschrikkelijk medium. Toch zit ik erop, omdat het zorgt voor...ik vind dat ik aanspreekbaar moet zijn als captain van het opiniepanel. Dus ik ben daar, ik antwoord op vragen. Als jij mij op Twitter een vraag stelt, een inhoudelijke vraag over een onderzoek of een screenshot ‘waarom hebben jullie dit zo gedaan?’, tien tegen één dat je antwoord van mij krijgt. Ik vind het heel erg belangrijk, juist omdat je als journalist, en als NPO-peiler, transparant moet zijn. Dat willen we per se. Al onze vragen en antwoorden staan in rapportages. Online, altijd. Dat hoort erbij. Maar

tegelijkertijd, ja, zet je daarmee het riool open. Dus ik vind het heel belangrijk om op Twitter te zijn, maar ik merk ook heel erg de downside daarvan. Ik reageer dus altijd op beleefde vragen, soms reageer ik fel en spreek ik mensen aan op hun toon. Ik reageer eigenlijk nauwelijks op tweets die echt bedreigen. Ik blijf dus reageren. Ik wil telkens blijven uitstralen dat we transparant zijn.

Die felle reacties, voelen die dan als de juiste aanpak?

(Lacht) “Ik had het vijf jaar geleden niet gedaan, denk ik. Die felle reacties.”

Is dat dan een kwestie van geduld die opraakt?

“Nee, ik denk het eerlijk gezegd niet. Ik ben zelfverzekerder geworden. Als je zekerder bent van waar je staat, hoe je in het publieke debat staat en hoe je in je werk staat, dan ga je ook wat duidelijker je manifesteren in het debat. Ik moet heel erg uitkijken dat ik geen mening geef. Dat is het probleem van mij. Kijk, andere journalisten kunnen makkelijk zeggen... ik zie journalisten snoeihard uithalen naar Wilders, he, en Baudet. Ik pas daarmee op als opiniepeiler. Dat ziet Chris Klomp heel goed. En dat weet-ie ook wel, daarom heb ik hem persoonlijk een DM gestuurd van ‘what the fuck’, weet je wel, ‘wat ben je aan het doen?’ Ik kies er vaak voor opinieleiders persoonlijk aan te spreken, achter de schermen. Dus als je mij niet op hem ziet reageren: nee, dat doe ik dus wel, maar via DM’s. Want ik voer discussies met opinieleiders in de DM’s. Niet publiekelijk, daar heb ik helemaal geen zin in. Mijn punt is eigenlijk: ik ben me zekerder gaan voelen van mijn positie in het maatschappelijk debat en mijn positie binnen de kritiek. Vijf jaar terug was ik ook wel zelfverzekerder, hoor. Ik bedoel, anders moet je niet op tv gaan presenteren. Maar ik bedoel niet als presentator, ik bedoel dus zelfverzekerderheid ten opzichte van de kritiek die je krijgt. Daar durf ik nu een duidelijker standpunt in te nemen. Ik zit nu niet meer van ‘oh, ik krijg nu een situatie, hoe moet ik hierop reageren?’ Nee. Vijf jaar geleden was dat nog echt lastig. Inmiddels ben ik daar zo ervaren in dat ik wel weet, dit is een opinieleider, die pak ik zo aan, dit is een politicus, die pak ik zo aan, dit kunnen we wel en niet doen. Ik kies er dus eigenlijk heel beheerst voor om soms, ik noem dat effectief boos worden, om effectief boos te worden op Twitter. Om mensen te zeggen: nu ga je echt te ver. En daarmee straal ik hopelijk ook naar een andere community uit van oké, je mag kritiek hebben, maar je moet niet te ver gaan. Want dan ben ik gewoon pissig. En ik kijk ook wel hoeveel volgers iemand heeft. Ik heb nu iets van 12 of 13.000 volgers, en ik heb EenVandaag achter me, als ik ga reageren op iemand met 50 volgers die iets heel naars heeft gezegd... ja, why? Tenzij het veel retweets krijgt. De manier van hoe kritiek werkt... kijk, die Chris Klomp is lastig, want die heeft zoveel retweets en likes, dat is vervelend. Dat krijg je elke keer... ‘er is een tweet gelijkt waarin jij voorkomt’, ja, ja, ja! Heel vervelend. Het staat hem vrij, he. Hij vindt dat wij ons in die jaren te veel voor het karretje hebben laten spannen. Die discussie heb ik met hem in de DM uitgebreid gevoerd. Ik vind het flauw, want ik vind dat hij het frame moet neerleggen van: Wilders kreeg in 2015 de prijs om die reden, en Baudet kreeg in 2017, vier jaar terug al, de prijs omdat hij twee zetels had behaald. Dat was, wat je ook van hem vindt, dat was een opmerkelijke prestatie. Dat kader haalt hij weg, de foto’s klapt hij erin en doet alsof die prijs nog bestaat – dat is dus niet zo – en of het nu is. Daar word ik pissig van.”

6. Invloed van de kritiek

“Ik heb wel slapeloze nachten gehad. Absoluut. Absoluut. Ik heb misschien één of twee keer slapeloze nachten gehad vanwege een dreigtweet. Die heb ik dan ook overlegd met mijn chef, met de redactie. Het is dan toch fijn om even te kunnen praten van joh, wat doe ik hiermee. Daar lig je wel even wakker van. Ik ben redelijk (onverstaanbaar) vindbaar. Mijn adres staat niet overal, maar als je echt je best wil doen, dan weet je zo waar ik woon. Of je wacht even bij AVRO TROS tot ik naar buiten kom en naar huis fiets. Het speelt mee als mensen wat willen, als ik een zogenaamde kanker die de publieke opinie beïnvloedt namens de NPO, Soros en Rutte. Daar lig ik wel eens wakker van. En ik lig ook wakker van grote debatten met opinieleiders op Twitter, die ons echt hard en soms onder de gordel – mijn mening – aanvallen. Mensen vallen je ook aan omdat je een hoge boom bent en omdat het hen ook publiciteit oplevert. Ik ken die trucjes wel. En soms ben ik daar ook echt kwaad van. Soms krijg ik dat nog lastig van mij afgezet. Dat gebeurt ook zeker twee keer per jaar nog. Dan kun je zeggen, dat is weinig, maar dat is niet zo. Ik vind twee keer per jaar een nacht wakker liggen, bij wijze van spreken dat je kokend naar bed gaat omdat het even duurt voordat je in slaap komt en ’s ochtends wakker wordt en met tegenzin je appjes opent, of Twitter even twee dagen uit zet. Dat doe ik ook wel eens. Omdat het een heftige discussie was die je voor jouw gevoel afsluit, niet meer aanraken want je weet dat er een reactie komt, dat is naar. Ik had laatst, misschien had je die ook wel gevolgd, er was een hoogleraar die ons had aangevallen in het NRC Handelsblad. Die zei dat we niet representatief waren. Dat was een hele heftige discussie. Dat werd nog een opiniestuk van onze adviseurs, topwetenschappers die ons verdedigden. Maar mevrouw was heel vasthoudend. Dat is heel inhoudelijke kritiek. Ze zei dat we niet representatief waren en ze vond het nergens op slaan. Het was harde kritiek in een artikel, daar heb ik op gereageerd. Kregen een hele discussie. Dat heeft me ook twee hele nare dagen bezorgd. Dus het is niet alleen maar schelden of bedreigingen, het is ook soms inhoudelijke kritiek die niet gaat over dat jij een vraag verkeerd geformuleerd hebt, maar ook dat het wezen van wat jij doet niet klopt. Dat is wat me raakt en dat is waar ik soms...dat krijg ik dan toch niet van mij afgezet. Maar als collega’s, journalisten, opinieleiders...dat blijft heftig.

Twijfelt u door die kritiek ook soms over uw toekomst in dit beroep?

“Nou ja, dat hangt weer van die kritiek af. Kritiek van collega’s, dat is prima. Ik val dan op de toon waarop ze dat doen. Ik wil prima met mevrouw de hoogleraar uit de Verenigde Staten die een column heeft geschreven in het NRC een debat voeren over de representativiteit van onze enquêtes. Liever niet op Twitter en in de media. Ze had ons eerst even kunnen benaderen. Dan val ik dus over de toon. Maar even voor de duidelijkheid, ik zit niet met inhoudelijke kritiek op ons functioneren. Helemaal niet. Ik lig wakker van de toon waarop dat gevoerd wordt, dat zei ik ook al. De aannames, dat wij iets weten en expres verkeerd framen of doen, dat het ons niet uitmaakt hoe wij vragen stellen, dat soort dingen. Maar de algemene kritiek op Twitter: ik heb nog geen enkele seconde gedacht aan stoppen met mijn werk. Het vuurt me niet aan, nee. Ik zie kritiek die in dat soort gremia afspeelt, niet als een onderdeel van wat ik doe. Echt niet. En dat lukt me tot nu toe nog steeds. Het lukt me eigenlijk steeds beter.”

Heeft het nog wat effecten op de redactie?

“Dat gaat wel ver. We leven op een redactie waar we grote presentatoren hebben. We zijn het allemaal wel gewend. Mijn collega’s in de panelredactie, het team waarin ik werk, die weten:

de kritiek gaat allemaal naar mij. Mensen denken mee, maar ze denken vooral met mij mee. Want ik ben het aanspreekpunt, ik ben de spits. Ik krijg de kritiek. Dat is algemeen geaccepteerd door mij, dat ik ook de shit krijg. Zij voelen dat ook oprecht niet zo. Ze leven wel met mij mee, hè. Wat er dan gedaan wordt: ik deel wel eens wel wat met mijn team. Dan helpt het dat ik er even over kan praten en soms wordt er dan in het team nagedacht over hoe we daarop reageren en antwoorden. Zo werken we wel. Er komen ook mailtjes binnen, het gaat niet allemaal via Twitter. Die mailtjes worden niet door mij beantwoord, maar door een collega van mij. We hebben natuurlijk een heleboel standaardantwoorden. Maar als er mailtjes binnenkomen die echt heftig zijn, of waar zij geen raad mee weten, dan overleggen wij met ons team hoe we reageren, of we reageren, welke toon. We hebben dat vanochtend nog gedaan. Kritiek op Facebook, een invloedrijk iemand die in een antwoord zet: waarom vraagt EenVandaag nog naar man/vrouw/wil niet zeggen, en niet man/vrouw/anders? Namelijk binair, of non-binair. Dat doen wij omdat het CBS alleen man/vrouwindelingen registreert. Wij wegen op man/vrouw, dus als jij 'anders' invult, dan tel je niet mee in ons onderzoek en wordt je eruit geflikkerd in het systeem. Dat willen we niet en dat leggen we uit. Maar, dat soort dingen kunnen dus in een verhaal, door influencers op Facebook, opgepakt worden, verbreed worden. In die zin, die kritiek komt binnen en wordt net in de vergadering waar ik uit kom, bespreken we als team: hoe gaan we dit doen, gaan we reageren, doen we dat met een standaardreactie? Wat is de mogelijkheid dat het zich kan gaan verspreiden als een olievlek? Zitten we daarmee? Conclusie was: wij kunnen oprecht uitleggen waarom we deze mensen laten kiezen tussen man of vrouw, ook al voelen ze zich non-binair (dat staat er ook al boven, voor de duidelijkheid, in een zinnetje). Als we dat kunnen uitleggen, laat maar, we staan ervoor, gewoon reageren. Dat is een voorbeeld van hoe we kritiek aanpakken die niet direct op mij gericht is.”

Interview 7

1. Journalistieke professie

Ik kan via een studie geschiedenis de journalistiek in, wat tevens geen beschermd beroep is. Hoe kijkt u daar tegenaan?

“Nou, ik vind het een hopeloze zaak. Ik zou niet weten waarom jij die opleiding doet, dat snap ik sowieso niet. Dat klinkt niet aardig, maar dat is wel waar het op neerkomt. Kijk, de vraag is: wat is journalistiek? Misschien dat ik nu basale wegen insla, maar dan moet je me vooral afremmen. Maar kijk: ik ben geen journalist van opleiding. Ik ken het uit theorieboeken. Dus als je mij vraagt ‘wat zijn ook alweer de principes van journalistiek?’, ja dan begin ik te brabbelen over objectiviteit en hoor en wederhoor. Maar verder kom ik eigenlijk niet. Ik doe daar ook vaak niet aan. Ik doe dat allemaal op mijn eigen manier, dat blijkt nogal af te wijken van hoe anderen dat doen. Volgens mij is er sowieso een vervanging van objectieve informatie naar partijdige informatie. Dus de meeste van jouw medestudenten gaan PR-achtige, Brandend Content-achtige dingen doen. Wat ik gewoon geen journalistiek vind. Ik doe dat wel, ik ben onafhankelijk. Dat is volgens mij zo’n kernwaarde. Wat veel journalisten vervolgens doen, en dat heb ik door corona met name goed kunnen zien, want ik zat vaak in deze keuken, is dat journalistiek het doorgeven van informatie is. Bijvoorbeeld gisteravond, toen had je dat gedoe bij het CDA over zo’n vergadering, over Omtzigt, daar heeft dan iemand iets over gezegd. Dat schrijft zo’n journalist op: dit is er gezegd. Dat is journalistiek, zeg maar. Bijvoorbeeld, Mariette Hamer zegt als informateur: het duurt allemaal nog een weekje langer. Berichtje op het AD: ‘Volgens Mariette Hamer duurt het allemaal nog een week langer’. Daar doe ik niet aan, maar dat is wat journalistiek vaak is. Dan hou je nog een domeintje over, een stukje, zou ik maar zeggen, dat is wat ik wel journalistiek is en hoe ik vind dat het zou moeten zijn. Dan zit je bij Follow The Money denk ik, ik denk dat dat wel echte journalistiek is. Dat is dan weer niet wat ik doe, maar goed. Dat heet dan tegenwoordig volgens mij onderzoeksjournalistiek. Dus je zou kunnen zeggen dat als je het over journalistiek hebt, dat het al snel het overschrijven van wat mensen gezegd en gedaan hebben. Nou ja, daar doe ik dus niet aan. Onderzoeksjournalistiek gaat heel snel over heel veel WOB-verzoeken, daar doe ik ook niet aan. Dus ja, dit is een enorm ingewikkeld ding. De kern is: journalistiek zou onafhankelijk moeten zijn, en niet gesponsord door allerlei mensen zeg maar. Je zou moeten kunnen opschrijven wat je zelf wil. Als ik dan jou zie, en ik denk dat jij dan met iets van vijftig mensen per jaar zit? (Veertig, correctie) Vind ik nog steeds te veel. Dan hebben we die master bij de UvA, bij Erasmus nog, dan hebben we nog die vier journalistenscholen. In Groningen doen ze allemaal ook zoiets. Het is gewoon allemaal veel te veel. Dat is wat ik vind. De onderscheidingen tussen deze drie dingen, eigenlijk heb ik dus een impliciet onderscheid gemaakt tussen alles wat gesponsord is, overschrijven en het echte onderzoekswerk. In de praktijk wordt dat vaak allemaal onder journalistiek geschaard, en daar ben ik het pertinent niet mee eens. Zo kijk ik ernaar.”

Belangrijkste beroepsnormen

“Het moet kloppen. Dat is eigenlijk de enige norm. Ik snap dat dat niet helemaal consistent is met wat ik hiervoor zei, maar hier komt het op neer. Het komt erop neer dat je alleen iets mag schrijven als het klopt. Alle afgeleide normen daarvan, objectiviteit, neutraliteit, onpartijdigheid, hoor en wederhoor, dat zijn allemaal middelen of manieren om ertoe te komen dat wat je opschrijft waar is. Dat is de norm. Dat is vaak de norm niet, voor de

helderheid. In dat hele domein van branded content etcetera, is dat helemaal de norm niet meer. Dat is echt een leeftijdsding, want ik vermoed dat jij twintig jaar jonger bent dan ik. In mijn tijd had je journalistiek die ging over lifestyle, over auto's, over sport, over al dat soort dingen. Dat was journalistiek. Dat was onafhankelijk. Dat bestaat allemaal niet meer. Dat is allemaal niet per se...het is geframed op een manier die mensen goed uitkomt, dat is wat het vaak is. Ik ben natuurlijk zelf ook...ik neem ook aan dat het min of meer de reden is dat je mij hebt gevraagd, ik ben iemand van journalistiek met een point of view. Dat is wat ik ben. Maar daarvoor geldt de regel nog steeds. Dus nog steeds moet het kloppen. Je kan zeggen 'ik vind die Chris een lul', 'ik vind dat frame dubieus' of er is ook een ander frame mogelijk of er missen dingen, maar dan moet het nog steeds kloppen. Als het niet klopt, dan is het geen journalistiek meer. Hoor en wederhoor is daarin een heel ander soort ding. Hoor en wederhoor vind ik overschrijfjournalistiek. Dus hoor en wederhoor is vaak van: we hebben een debat, bij corona kon je dat goed zien, we hebben de mensen die vinden dat vaccinaties goed zijn, en dan moet er óók een tegenmening zijn. Dus daar hebben we dan Willem Engel voor. Ja, néé, je moet weten wat er klopt. Dat perspectief van de vaccinaties klopt en Willem Engel lult, dus Willem Engel doe je niet. Dit is een probleem in de journalistiek, zeg maar. Die (onverstaanbaar) balance, daar doe ik niet aan."

2. Maatschappelijke taken

"Kijk, er zijn twee perspectieven. In de eerste plaats: ik hoef hiervan niet te leven, dit is een heel goedkoop huis wat je hier ziet. Ik heb er een baan naast, als ik nul euro ophaal dan vergaat de wereld niet, zeg maar. Dus ik moet niks. Dat is het allereerste punt. Daarin ben ik atypisch, want mensen die hiervan moeten leven, moeten wel wat. Ik denk dat wat ik doe heel erg relevant is, dat is waarom ik het doe. Ik denk dat het over democratie gaat, ik denk dat het over geïnformeerde burgers gaat, ik denk dat de meeste mensen het zouden moeten doen op mijn manier, en niet op de manier zoals de publieke omroep dat doet. Dus ik heb daar enorme pretenties mee, maar mijn pretentie gaat niet over het publiek en ook dat is een generatieding, denk ik. Kijk, jij bent van de generatie – ja, ik ga allemaal dingen op je projecteren he – maar jij bent van de generatie die denkt 'waarom hebben we publieke omroepen?', 'waarom heb je dat?' Waarom hebben we BNN VARA, zeg maar, waarom is dat eigenlijk? Dat is voor jou een ding uit een geschiedenisboekje. Terwijl toen ik jouw leeftijd had, eigenlijk nog jonger was dan jij, dan had je op Nederland 1 op zondag de VARA, de hele avond de VARA. Nou, dat was toen al een beetje dubieus, of de VARA anders was dan anderen. Ik ben overigens je vraag kwijt, wat ging ik ook alweer vertellen? (uitleg over vraag die gesteld werd) Ik weet het weer. Het punt is: je moet naar de VPRO kijken. De VPRO is voor jou, denk ik...is natuurlijk niet zo populair, zou je kunnen zeggen, is wat elitairder, dat hebben ze gehouden. Dat waren ze vroeger veel meer. Vroeger was de VPRO veel meer...daarom vertelde ik dat, die omroepen hadden een eigen identiteit, of probeerden een eigen identiteit te hebben. De VPRO is degene die daar heel erg uitstak. Wat zei de VPRO altijd, en dat is echt waar: wij maken dingen omdat wij ze belangrijk vinden. Wij hopen dat daar veel mensen naar kijken, maar als ze niet kijken maken we het toch. Dat is mijn houding. Waarschijnlijk ben je mij door Forum op het spoor gekomen, zo komen mensen tegenwoordig bij mij. Dat heeft een behoorlijk groot publiek bereikt, maar het is in mijn wereld heel uniek, zeg maar. Ik bedoel, wat ik nu met Volt doe, dat bereikt een fractie van wat ik met Forum bereikte, maar daardoor vind ik mijn verhaal over Volt niet minder belangrijk. Dus ik hoop van harte dat ik een miljoenenpubliek met dat Volt-verhaal ga bereiken, dat hoop ik, maar als ik dat niet bereik, dan maak ik het óók. Dat is dus de VPRO van vroeger, dat kan jij niet meer kennen. Daar zit nog een laagje

bovenop, zou je kunnen zeggen. Namelijk: en nu ga ik gewoon heel arrogant doen, maar ik doe dit sinds begin 2014, dus dat ik naar politieke bijeenkomsten ga, ja nu lag het een jaartje stil. Ik word niet gepusht omdat ik op de NRC sta, maar door die zeven jaar weten mensen wie ik ben. Dus toen ik begon, en ik een keer in Den Haag was zag je al die mensen die je op tv ziet, die mensen hadden geen idee wie ik was en ik wist niet zij waren, dat was allemaal...Maar als ik nu in Den Haag kom, dan weet iedereen wie ik ben. Waar het allemaal om gaat is, het is niet belangrijk, het is leuk voor mijn ijdelheid, maar waar het om gaat is dat zelfs als ik het grote publiek niet bereik...ik denk dat op Joop 2.000 mensen mijn stuk over Volt lezen, dan ben je er echt wel. De mensen die het lezen, zijn wel vaak de geïnformeerde toplaag omdat het heel gedetailleerd is, en dat druppelt wel door. Dus al haal ik geen miljoenenpubliek, via mij heeft het wel invloed op wat anderen schrijven. Ik geloof heel erg in dat de grootte van het publiek niet uitmaakt. De grootte van het publiek maakt voor mij uit dat het rendabel is. Natuurlijk gaat Joop mij niet betalen, Joop betaalt me sowieso niet...niemand gaat mij betalen voor een stukje wat 500 mensen lezen. Ik schrijf het ook nog als 100 mensen het lezen, zeg maar. Dit is hoe ik zie in termen van wat is de taak. Ik vind het heel belangrijk voor de democratie, ik denk dat het belangrijk is dat mensen weten waar ze op stemmen, ik denk dat ze bij Forum fout zaten, ik denk dat ze bij Volt fout zaten. Daarom schrijf ik het op. Ik hoop van harte dat heel Nederland het leest, als dat niet zo is dan bereik ik de influencers – niet allemaal, heus niet, want misschien is het maar 5% van de influencers – maar die bereik ik wel. Dat laat zien dat ik het niet voor Jan Lul doe. Dit was mijn preek.”

3. Relatie burger en journalistiek

“In dienst van het volk? Nee, in dienst van het systeem. Het gaat niet over het volk. Het gaat over of we met zijn allen een afrekenbaar politiek systeem hebben. Dat is waar het over gaat. Dat is een overstijgend belang, zeg maar. De rechtsstaat, ja die is er voor iedereen, maar of je het voor het volk...ja...ik weet het niet hoor. Ik vind het ook lastig, omdat ik het allemaal op eigen initiatieven doe en bedenk, om dat te bedenken dat ik het in dienst van het volk doe...ik ga vanmiddag ook zwemmen, dat doe ik ook uit mezelf, dat doe ik niet uit dienst van het volk. Het is óók, dat is ook wat ik mis in dit soort kijken naar de journalistiek: ik mis heel erg de inhoud en de inspiratie. Ik zou zeggen: ik ga volgende week naar zo'n bijeenkomst van de PvdA met een man of tien, met Pieter Paul Slikker. Dat is een raadslid van de PvdA in Den Bosch, die wil graag landelijk voorzitter worden. Ik weet zeker dat niemand staat te wachten op dat stuk, ik weet zeker dat die mensen bij de PvdA denken ‘wat komt die gozer doen?’. Pieter Paul Slikker hoopt dan dat er drie PvdA'ers extra op hem gaan stemmen als ze mijn stukje zien, dat is ongeveer de relatie. Is dat in dienst van het volk? Ik doe het in de eerste plaats omdat ik het zelf heel interessant vind. Dat ik uit een tijd kom dat PvdA alomtegenwoordig was, tot natuurlijk 5 jaar geleden. Dat de PvdA, als je iets op links wilde, bij die partij moest zijn. Dat de PvdA alle relevantie kwijt is en die relevantie nooit meer gaat halen. Dat daar allerlei mensen lopen zoals Pieter Paul Slikker die denken ‘we gaan de PvdA reanimeren’, dat ik denk nou, veel succes daarmee. Dat is waarom ik dat doe. Nogmaals, ik hoop dat mensen dat lezen, ik hoop dat mensen dat leuk vinden, ik wil ook graag veel donaties krijgen daarmee, maar als ik dat niet krijg dan doe ik het ook. Dus is dat in dienst van het volk? In het journalistieke ecosysteem is het een rol, misschien is het dat.”

Merk je dat de interactie met burgers is veranderd door de jaren heen, bijvoorbeeld door sociale media?

“Ik ken niks anders. Dat vind ik dus niet te zeggen. Ik ben uiteindelijk...kijk, als morgen Twitter eruit ligt, dan ben ik al mijn bekendheid kwijt. Dat is heel leuk. Of als ik mijn account kwijtraak, dat soort dingen. Ik ken het niet zonder. Dat is het probleem wat ik al noemde met jouw opleiding. Jouw opleiding komt uit de tijd dat het een gesloten bolwerk was. Dat is precies waar ik zit, namelijk: dan moest je door NRC worden uitverkoren, mensen die dan als ‘nieuw talent’ dan op zo’n redactie mogen zitten en belangrijk mogen doen en zo. En als het jou dan niet lukte om op zo’n redactie te zitten...dan hield het op, zeg maar. Dat was de oude situatie. De nieuwe situatie is gewoon – ik bedoel, over twee dagen gaat mijn website naar een andere aanbieder en dan zet ik er veel doneerknoppen op en ga ik heel veel publiek niet meer naar andere websites leiden maar meer naar mijn eigen site, dan moet er meer uit gaan komen – dat kan ik doen omdat die hele digitale revolutie er is geweest. En omdat ik mijn eigen Twitterkanaal heb met 17.500 volgers en dat het af en toe toch nog wat retweets oplevert. Dat is hoe ik het doe. Dus ik kan dat hele oude systeem, wat wel bestond toen ik jouw leeftijd had zeg maar, maar toen was ik er niet mee bezig want toen was ik aan het promoveren, ik kan die vergelijking niet maken. Het enige dat ik denk is dat het uiteindelijk nu beter is, ondanks alles. Om de doodsimpele reden dat alle journalisten die vroeger in Den Haag hun eigen verhaaltjes mochten ophouden, nu veel meer...moeten zijn naar de samenleving toe, ik denk dat dat zo is. Dus ik bedoel, Arjan Noorlander en consorten moeten reageren op wat er tegen ze gezegd wordt. Feit is, dan ga ik weer heel populistisch uit de hoek komen, dat er perspectieven zijn in Nederland die door de traditionele journalistiek niet worden bediend. Ik doe dat deels denk ik ook, een beetje. Ik zit er een beetje tussenin. Maar ik bedoel het zijn allemaal mensen die zich niet herkennen, die kunnen tegenwoordig terugpraten en dat konden ze vroeger niet. Ja, je kon een brief naar het AD sturen, en dan zei het AD van ‘we hebben vandaag geen tijd, we hebben vandaag geen plek’.

4. Kritiek en soorten kritiek

“Onderwerpen zijn op mijn pad gekomen, zeg maar, dus dat is vaak vrij toevallig. Ik schrijf over twee dingen het meest: over populisme en Europa. Het interessante is dat bij Europa geen enkele tractie oplevert. Ik krijg nooit verzoeken van studenten omdat ik over Europa heb geschreven, nooit. Het gaat altijd over populisme. Het ging vroeger over de PVV, ik ben natuurlijk overgestapt op Forum en ga nu een beetje terug naar BBB en JA21, dat levert altijd heel veel tractie op. Bij Europa levert het 0 kritiek op, want dan vindt de goedgemeente dat ik gelijk heb, want ik ben heel kritisch over Europa. Bij populisme is het ongeveer andersom. Dan krijg je alle anonieme rukkertjes over je heen. Die krijg je elke keer over je heen. Dus het antwoord is: ik kan mij geen leven voorstellen zonder kritiek.

Specifiek ingaand op die kritische vragen, krijgt u die dan en zo ja, hoe vaak komt dat ongeveer voor?

“Weet je wat hier het probleem van is, ja ik heb een beetje de neiging om te gaan schreeuwen...maar je begrijpt inmiddels dat ik uitgesproken ben dus sorry. Dit is je lot. Dit is echt dat wetenschappelijke geklets over de participerende burger in de journalistiek, dat de burger dan iets gaat toevoegen. Ik bedoel, er zit een soort idee in jouw vraag dat een burger dan, of iemand dan iets tegen mij gaat zeggen wat ik gemist heb of wat een heel doorwrocht punt is of zo. Ik maak het nooit mee, sorry. Ik bedoel, in die zin zou ik haast willen zeggen dat je een gekke vraag stelt, in zijn algemeenheid. Want ik heb het nooit. Kijk, wat natuurlijk wel zo is, is dat als ik iets over Forum schreef, wat je heel vaak krijgt – en dat doe ik zelf ook

soms, hoor – is dat mensen zeggen ‘je schrijft nooit daar over’. Dus ik schrijf nooit iets over de integriteitsschandalen van de VVD, nee. Want dat doet de rest van de wereld al. Daar doe ik inderdaad niet aan. ‘Je hebt het nooit over GroenLinks of over biomassa’: even voor de helderheid, deze kritiek dat zit tot op de hoogste trede he. Vorige week had ik Teun Gautier, dat is toch wel een naam bij De Groene, die dan begint over het feit dat ik niet naar D66 kijk omdat ik wel naar Volt kijk. Dan denk ik ja, maar ik kan niet alles tegelijk doen. Ik reken dit niet als...dat hele idee dat dan een perspectief wordt aangedragen van ‘oh, zo had ik het nou nog nooit gezien’ of van ‘oh, dat klopte helemaal niet’. Kijk, als je mij vraagt – ja ik ga nu met een heel raar voorbeeld komen, maar dat zegt misschien het meest. Je refereert aan een situatie waarin ik iets heb geschreven wat niet klopt. Dat is denk ik waar je impliciet aan refereert. De laatste keer dat mij dat is overkomen, was toen ik schreef over de persreis van het CIDI – ik weet niet of je weet wat dat is? Centrum Informatie en Documentatie Israël, daar kun je antisemitisme melden en die zijn altijd voor het Israëliësch perspectief. Dus die zijn wel voor vrede, maar wel veel ruimte voor Israël en relatief weinig voor Palestijnen. Die hebben elk jaar een omstreden reis naar Israël. Daar ben ik mee geweest vier jaar geleden. Daar wordt je toch verteld dat het Israëliësch perspectief klopt, zeg maar. Dat is niet helemaal waar, maar een beetje globaal...ik heb daar een serie over geschreven. Kranten als NRC en Volkskrant zeggen: daar moet je niet mee meegaan, want dat is gewoon PR wat je krijgt en heeft niets met onafhankelijke journalistiek te maken. Dat kun je vinden – en ik ben het deels met ze eens ook – ik vind dat je wel mee kan gaan maar het is geen onafhankelijke journalistiek, dat ben ik met ze eens. Wat mij daar opviel was, we waren daar en zaten in de bus met zijn twintigen. Wierd Duk zat daartussen, Sander Schimmelpenninck zat naast me in de bus etcetera. Wij waren erover aan het praten hoe controversieel het was. Het CIDI zei tegen mij: ‘maar alle media gaan mee’. Dus ze zeggen allemaal wel dat ze niet meegaan en dat het omstreden is...die, die, die, die, die, die, die zijn allemaal mee geweest. Dus ik was die serie aan het schrijven en zocht een conclusie. Ik zei: ze gaan allemaal mee, want... Ik heb het heel anoniem gehouden, want ik heb al die namen ook niet, maar ik zeg: dit jaar zaten in de bus QUOTE, Telegraaf, Omroep WNL, TPO. Vorig jaar GeenStijl, die, die en die. Toen heb ik een fout gemaakt. Want toen heb ik geschreven dat ook iemand mee was die voor RTL werkte. Dat was niet helemaal waar. Het probleem is natuurlijk, niemand wil hierover schrijven want het is schimmig dus iedereen houdt het verborgen dat ze gaan. Je kunt het niet checken, dus ik ben afgegaan op wat het CIDI zei, en ik neem aan dat CIDI niet ligt. Ja, je voelt deze al aankomen, hoe het ging. Het CIDI heeft het niet helemaal goed gezegd. Hoe het namelijk zat in het geval van RTL, is dat iemand – ik weet nog steeds niet wie het is – die bij RTL op dat moment op de redactie werkte in het verleden is mee geweest, toen die persoon nog niet bij RTL werkte. Ik had dat dus opgeschreven, en wat doet Ronald Koopman dan: die – heel even, dit gaat natuurlijk over influencers, die lezen het dus wel, klein publiek maar wel relevant – is een rondje gaan maken op de RTL-redactie, kennelijk, dus die zegt: dat is niet zo. Ja, joh, weet je, ik...ja, het is gewoon zo. Dat klopt. Ik bedoel waarom heb ik het opgeschreven? Omdat Olaf Koens – ik vertel hem je expres helemaal – een van de grootste critici van die reis, maar Koens heeft geluncht met die deelnemers een jaar voordat ik er zat. Dus het is niet zo dat Olaf Koens zoveel afstand houdt van de reis, dat is allemaal window dressing. Dus ik vond dat ik het op kon schrijven, maar ik moet tegen Ronald Koopman toegeven dat niet een medewerker van RTL is mee geweest. Nou, dit is fout. Dat is stom, dat moet niet, het moet kloppen zoals ik al tegen je zei. Het is het meest actuele voorbeeld wat ik heb van dat er iets niet klopte van wat ik had geschreven. Dit is zomer 2017. Dat hebben we gecorrigeerd, dus dan is er...dan komt er kritiek en dan kan ik er iets mee. Maar waarom is

deze casus nou zo interessant? Ik heb het over Ronald Koopman. En Ronald Koopman heeft hier gewoon een baan aan. Hij heeft tijd, hij weet dingen. Dat is iets heel anders dan Mien uit Assen. Dat is zo'n stereotypebeeld van de gemiddelde SBS 6-kijker die dan ook iets vindt. Nou daar krijg je nooit iets van, van 'oh dat verandert mijn perspectief' of 'ik heb iets geleerd'. Nee! Dat is mijn antwoord. Dit geeft denk ik wel aan hoe ik tegen kritiek...want het punt met kritiek is: kritiek is veel mensen die zeggen dat het ook over iets anders moet gaan, of die zeggen jij bent partijdig of die jou uitschelden. Dat is wat het is. Daar kan ik allemaal niks mee en dat vermijd ik. Ik vind dat alleen maar vervelend, ik doe dit ook maar voor mijn lol, hè. Als ik het stom vind, dan druk ik nu op uit bij dit gesprek. Zo werk ik."

En hoe zit het dan met scheldpartijen, komen die nu vaak voor?

"Dat weet ik niet, want er staat te veel...in de eerste plaats tel ik dat niet, dus ik vind niet dat je zoiets kan vragen, zou ik als docent zeggen. Het gebeurt dermate veel dat ik daar geen cijfer aan hang. Ik heb gisteren een enquête ingevuld van Science Guide van hoe vaak je bent geïntimideerd of uitgescholden. Toen schreef ik op: als u een getal wil hebben, zet dan maar meer dan honderd neer. Toen bleek dat ik alleen een getal kon invullen, anders ging de vragenlijst niet verder dus heb ik er maar 100 van gemaakt. Het is niet te tellen. Kijk, mijn beleid is een beetje veranderd. Op Twitter ben ik mensen gaan negeren, dus mensen mogen mij wel lezen maar ik wil het niet zien. Dat gebruik ik ook nog steeds wel veel, maar ik ben ook gaan blocken. Maar er zijn dus mensen die mij nog steeds systematisch uitschelden die onder negeren staan, waarbij ik dat niet zie. Ik vind dat niet gelden als kritiek. Ik vind dat gelden als mensen die niet weten waar ze hun frustraties kwijt moeten. Verkeerd gerichte energie."

Zijn er dan wel termen die u voorbij hebt zien komen, voordat u ze negeerde? Zo ja, wat komt er dan zoal voorbij?

"Ik lees het niet. Als jij een anoniem Twitteraccount hebt, en jij geeft mij een reactie die ik kwalificeer als schunnig, inhoudsloos, dom, etc, dan ga je al naar de negeerknop, want ik kan het niet meer overzien. Ik heb heel lang 4.000 volgers gehad. Heel lang. Ik weet ik zat in november bij Op1, toen had ik 3.000 volgers minder dan nu. Dus toen stond ik ergens in de 14.000, nu iets van 17.500. Punt is: traffic neemt gewoon toe. Het aantal reacties is gewoon...op een gegeven moment kom je er niet meer door...als ik 'm nu opstart dan zijn er weer tien likes, retweets of reacties etc. Ik wil af van alles waar ik niks mee kan. Dus als je mij vraagt: wat wordt er dan zoal gezegd? Tja, dat ik FvD haat, dat ik Thierry Baudet wil neuken, ja...god, dat ik een pisnicht ben. Nou ja, je komt alles tegen. Dan moet je er wel om lachen, maar het is eigenlijk vrij erg. Maar op een gegeven moment...alles wat je mensen kunt verwijten komt bij mij langs. Ik denk niet dat dat bij anderen die jij interviewt anders is. Hooguit dat mensen misschien anderen minder snel kunnen vinden. In de FvD-community ben ik dermate bekend...ik kan geen FvD-bijeenkomst bezoeken zonder dat mensen mij herkennen. Dat kan niet meer. Bij Volt zal het ook heel snel die kant opgaan. Dat zie ik nu al aan de reacties. Kijk, je hebt de beschaafde variant. En je hebt de domme variant. Je hebt ook de achterbuurtvariant en de rijkeluivariant. Ja, kijk. Met de elitaire variant ga je wat meer in discussie. Dan zeg je er wel eens iets op terug. Er was iemand die zei...wat was het ook alweer...ja, dat was die actie van kunststudenten in Rotterdam, die mochten geen spandoek tegen Palestina ophangen. Nou ben ik natuurlijk op Israëlreis geweest, dus ik vind ook wel wat van Israël en Palestina. Ik zeg altijd dat als het over Israël gaat, wordt er ook actie

gevoerd tegen de genocide op de oei goeren. Zeker als dat in een hoger onderwijssetting is, want met Israël wordt heel weinig samengewerkt dus kan je belangeloos zeggen: boycotten. Terwijl met China zijn we heel de dag mee aan het samenwerken dus daar gaan we het eens even niet over hebben. Toen zei een of andere jonge, ja dat was een elitaire variant, ‘dat is whataboutism’. Dat is natuurlijk op zich zo, dat is een beetje hetzelfde als... ik schrijf bijvoorbeeld ‘waarom schrijf je niks over D66?’ Dan zeg ik wel iets van ‘dan heb je weinig van antisemitisme begrepen, als je dat zegt’. En dan ben ik ook nog heel laf, dat is echt heel laf van mij: ik zet vaak de reacties uit. Voorbeeldje: ik ga vandaag of van de week, komt een stukje van mij met de kanttekening dat ik het goed vind dat Sylvana Simmons de politiek is ingegaan en dat het blijkt dat ik toch best sympathiseer. Ik denk dat ik de reacties, als ik dat tweet, meteen uit zet. Dus meteen... Ik denk eigenlijk dat mensen dat niet kunnen zien, want volgens mij kun je niet op Twitter zien dat iemand dat heeft uitgezet. Je kan namelijk wel gewoon reageren, maar... je hebt ook van die tweets waarbij je zegt wie er specifiek op jou mogen reageren. Daar doe ik niet aan. Maar dan krijg ik het gewoon niet in mijn timeline. Dat is dan ook zo iets dat dan blijkt, dat iets ineens heel veel geretweet is en dat ik dat niet gezien heb, omdat alle reacties zijn uitgezet. En hier om er een beetje van af te komen. Als mensen echt iets te melden hebben, dan mailen ze wel. Of dan DM’en ze. Maar ik had gisteren ook iemand die had dan dubbele contributie afgeschreven gekregen bij Volt, ja ik heb geen idee wat ik daarmee moet. Kritiek en tips... kijk, jij bakent het af als kritiek maar kritiek en tips lopen door elkaar heen, zou ik zeggen.”

5. Omgaan met de kritiek

“Kijk, door corona ben ik een jaar niet meer bij bijeenkomsten geweest. Bijna niet. Dat gaat denk ik in september weer beginnen. Ik ga heel veel in gesprek met mensen die mij op Twitter waarschijnlijk zouden uitschelden. Dus in die zin ben ik hartstikke responsief voor kritiek, maar niet op Twitter, want ik heb gewoon een baan, zeg maar. Ik bedoel, er moet ook nog een scriptie worden nagekeken vandaag. Als je nou tijd over hebt dan ga je met iedereen op Twitter in debat. Maar dat is gewoon niet te doen. Kijk, bij Forum heb ik vaak genoeg gehoord dat het niet deugde wat ik zei, etc. Dan krijg je van mij stantepede een weerwoord. Meestal komt daar dan vrij... (verbinding viel weg) Op Twitter doe ik het niet, bij Forum doe ik het wel. Dan beginnen mensen over ‘de witte nazi staat te praten’, ja dan krijg je van mij wel de vraag van ‘wat dacht je dan te bereiken?’ En hoe verhoudt dat zich dan tot politieke gelijkheid, dat weten mensen vaak niet. Kijk, het probleem... dat vind ik een beetje bij dit onderwerp, er zit een hele relativistische visie op de waarheid achter, namelijk dat iedereen die iets te zeggen heeft of bijdraagt, dat alles belangrijk is. Dat is niet zo. Ik bedoel, een hele hoop mensen bij Forum hebben niet in hun hoofd wat de rechtsstaat is, daar komt dan heel vaak kritiek op de journalistiek uit. Het perspectief wat je impliciet lijkt te hanteren – dat klinkt kritischer naar je dan ik het bedoel – maar, dat dat dan toch beluisterenswaardig zou moeten zijn of dat het op enigerlei wijze relevant zou zijn, ik zou zeggen die mensen moeten de hele tijd tegengesproken worden en uitgelegd worden hoe het zit. Dat is zeer hiërarchisch en zeer onmodieus, hoe ik dat vind. Dus Sylvana Simons, dat is geen buitenlander. Ga dat ze maar eens bij Forum uitleggen. Heel veel van die comments komen uit die hoek, zeg maar. Dat zij eigenlijk zou moeten oprotten naar haar eigen land, nou ja dat is Nederland dus dat is een beetje lastig. Dat moet die mensen verteld worden. Dat is hiërarchisch en als mensen kritiek hebben op wat ik zeg, dan zullen die mensen dat wel hebben maar het is dom dat mensen dat hebben. En daarom vertel ik het ze nog een keer. Ja, zo.”

Dus wel in het echt, maar niet zozeer op Twitter? Wel via de mail dan?

“Nou, heel weinig hoor. Daar ben ik zeer spaarzaam mee om de doodsimpele reden dat het vaak gekken zijn die je krijgt. Dus je krijgt toch vaak dingen op je bord waarvan je denkt ‘ja, ik geloof het gewoon niet’. Dus waarom zou ik iets hiermee moeten doen? Kijk, ik vind dat het geen verplichting is om erop te reageren. Ik vind ook niet dat het een verplichting is om ernaar te luisteren. Dat vind ik ook van de NOS, trouwens. Ik bedoel de NOS heeft ook niet de plicht om met al die mensen die iets vinden, daarmee iets te doen. Maar de consequentie kan wel zijn dat mensen je niet meer willen lezen, dat zou kunnen. En dat is ook die mensen hun goed recht en dat is precies het systeem waarin ik werk. Dus ik ben van de tegenspraak en dat moet je waarderen. Als je dat niet waardeert, dan ben je mijn publiek niet. Dat klopt wel.”

Dat is toch wel een unieke aanpak... (vraag onderbroken)

“Dat is volgens mij bij iedereen zo. Ik geloof helemaal niet wat je nu zegt. Ik zal het je even moeilijk maken, ik snap dat de meeste respondenten dit niet doen, maar sorry, ik geloof helemaal niet dat Arjen Noorlander met al die mensen die op Twitter hem uitschelden in gesprek gaat of daar zinvolle tips uit krijgt, daar geloof ik helemaal geen barst van. Laat die man daar maar eens één keer een voorbeeld van geven. Die heeft-ie niet. En even voor de duidelijkheid, ik vind Noorlander helemaal prima, ik bedoel het niet onaardig. De enige die ik dit soms wel eens zie doen is Chris Klomp. Die doet dit en bouwt daar dan wel een naam mee op. Ik denk niet dat die redactieleden bij Op1 in debat gaan met mensen die zeggen dat die gasten bij Op1 kut zijn. Je doet nu wel je schouders ophalen, dat is dus niet slim van je. Want dat doen ze dus niet. Ik bedoel, waaruit blijkt dat ze dat doen? We weten niet wie die redacteurs zijn, ik kan op het Op1-account op Twitter gaan schelden of op Facebook of Instagram, maar ja... ik kan ze een mailtje sturen, maar die mensen zijn bezig met gasten! Hallo! Die zijn niet bezig met die kritiek, wat maakt dat nou uit?”

Er zijn wel journalisten geweest die dan een nieuwsbrief schrijven, die gaan ook op de wat minder vrolijke opmerkingen in.

“Dan moet je er wat mee. Dat is heel specifiek. En dat is prima, dat is theoretisch ook wel interessant, of daar dan ook weer onderscheid tussen zit, dus dat is prima. Maar als jij Tom-Jan Meeuwis bent, nou ik geloof niet dat hij daar wat mee doet. Dat is ook de reden dat zijn stukken zo goed zijn. Omdat Tom-Jan Meeuwis niet zo met dat gepeupel bezig is. De vraag is ook, wat voor soort informatie komt daar dan uit? Uit die kritiek? Daar komt uit dat er te veel migratie is.”

Dat is inderdaad wel meer frustratie die niet op de journalist is gericht.

“Ja. En dat de EU te machtig is en dat windmolens lelijk zijn, ja weet je dat is toch allang bekend? Jij vraagt mij vanwege Forum waarschijnlijk, maar ik heb dat tien jaar geleden al geschreven: het hele idee dat sociale media zulke interessante informatie oplevert is gewoon niet waar! Dat zijn gewoon allemaal dingen die we al weten. We weten al dat de mensen bij de PVV geen moskee om de hoek willen, dat weten we al. We weten al dat ze bij GroenLinks sowieso voor het klimaat zijn, ongeacht wat het kost. Waarom moeten we ons hiermee bezighouden? Daar hebben we de wetenschap voor, om te laten zien dat er patronen zijn. Die patronen zijn bekend. Dus de mensen mogen dat best wel zeggen, en ik wil best wel eens wat terugzeggen, en af en toe zal NRC om een beetje een soort beeld te geven van wat er in de

samenleving speelt daar een briefje over afdrucken, maar dat zijn allemaal oude geluiden. Allemaal oud, dat weten we al.”

“Voor de duidelijkheid, het geldt voor fysieke bijeenkomsten ook. Want bij Forum weten ze niets over politieke gelijkheid, de rechtsstaat en de democratie. En dat merk je in alle gesprekken met de mensen die je hebt. Het punt is, en dat is waarom het jammer is dat de prominenten niet mee hebben gedaan, kun je zeggen: de prominenten, die vangen het op, zeg maar. Ik denk dat als jij van de VARA bent, dat je ze dan op je dak krijgt. Dan krijg je mensen die zeggen ‘oh ja, die is links’. Als jij een redacteur bent van een onbeduidend medium en je hebt geen microfoon met een logo erop bij je, waar zou je dan nou last van hebben? Ik vind die RTL-redactie in Den Haag, die is overzichtelijk en de enige die overal een naam heeft. Die zijn daar gewoon niet mee bezig, dat is onzin. Dat die daarmee bezig zouden zijn, dat is gewoon niet waar. Die maken gewoon filmpjes. Die hoeven de burgers ook helemaal niet voor de camera te hebben. En die zijn ook niet bij bijeenkomsten waarbij burgers überhaupt iets tegen RTL zouden kunnen zeggen, dus wanneer wordt het een probleem? Als de NOS de wappies gaat verslaan. Want dan staat er een heel groot busje van de NOS, daar raakt iedereen van in paniek. Wat is de waarde daarvan? Dat is dat wij kunnen zien dat er grote problemen zijn met waar mensen hun informatie vandaan halen. Dat is wat we dan leren. Maar is dat de taak van de individuele journalist om daar iets mee te doen? Nee, dat is een taak voor het onderwijs en hoofdredacties, die alles laten lopen.”

6. Invloed van de kritiek

“Nou, heel weinig. Bij Forum is het wel zo, er was een bijeenkomst op het Malieveld drie weken geleden of zo, op een zondagmiddag, daar ben ik niet heen gegaan. Maar dan hebben we het over intimidatie. En dan gaat het niet over kritiek, want die kritiek kan ik wel hebben. Maar dan vind ik het gevaarlijk worden. Maar dat is wel erg specifiek. Dus in zijn algemeenheid doet het mij niks. Kijk, ik heb wel PvdA gestemd maar ik ben geen fan van de PvdA, maar ik weet dat ik welkom ben bij zo’n afdelingsvergadering en ik ga daar gewoon heen en het kan dan best zijn dat ze me een lul vinden, dat vind ik prima want iedereen vindt mij al mijn hele leven een lul. Het is niet persoonlijk, ik snap dat er belangen zijn, ik snap hoe dat gaat. Het heeft me er bij Forum niet van weerhouden, daar stonden de meeste mensen die mij niet mochten, tot in ruim 2019. Nou, dat maakte mij dan ook weer niet zo veel uit. Kijk, ik geloof ook dat als je met mensen in gesprek gaat, dat je dan ook wel weer tot een soort gemeenschappelijkheid kunt komen en dat het allemaal niet zo geforceerd hoeft te zijn. Maar wat wel zo is, maar ik weet niet of dat onder kritiek valt. Ik ben wel gaan nadenken over veiligheid. Die open houding, de vrijblijvendheid, de onbevangenheid, dat is er wat dat betreft in sommige settingen wel van af. Ik ga niet naar openluchtbijeenkomsten van Forum waar géén politie is. Dat doe ik niet. Eerlijk gezegd doe ik dat waarschijnlijk niet eens met de politie erbij. Ik zag pas dat mensen belaagd...gisteren kwam dat voorbij van een Britse journalist, die door wappies werd belaagd. Nou, dat is mij niet overkomen. Maar dat zijn wel toch het soort scènes waar je...het is toch wel een beetje de kat op het spek binden, inmiddels. Maar goed, ook dan weer, zijn er mensen in Nederland die zich daar druk over maken, die daar iets aan doen? Nou volgens mij is het antwoord gewoon elke keer weer ‘nee’. Dan kies ik eieren voor mijn geld. Het moet – en dan is het meteen weer helemaal rond – wel leuk blijven. Dat is namelijk het punt voor mij. Kijk, de NRC moet er waarschijnlijk heen, de NOS ook. Die hebben geen keus. Die heb ik wel. Ik blijf ook online veel meer te kunnen doen dan ik deed. Dat doe ik dit jaar. Ik wil wel weer terug naar de echte wereld, met echte mensen

praten vind ik leuker. Dus dat ga ik wel doen, maar ik doe het vooral op basis van het feit dat ik het zelf leuk vind. Ik zou niet weten waarom ik, op het moment dat ik ook op het strand zou kunnen liggen, mij in elkaar zou moeten laten timmeren door gekken. Dat zou ik niet weten. Dan moeten de mensen van de NOS dat maar...die hebben ook de meeste boter op hun hoofd, dus die moeten dat dan maar meer opvangen.”

Die vrijheid lijkt me gunstig, maar gebeurt het dan ook nooit dat u een bepaald onderwerp gaat vermijden omdat u de kritiek al ziet aankomen?

“Het was de bedoeling om bij Forum te stoppen na mijn boek. En ik ben toch niet echt gestopt. Niet echt. Wel op een lager pitje want ik doe andere dingen, maar ik ben toch min of meer doorgegaan. Veiligheid gezien is het handiger om er wel mee te stoppen. Ook omdat ik verwacht dat het ellendiger wordt. Dat de richting waarin het zich ontwikkelt erger wordt. Dus in die zin heeft het invloed dat ik daar dus niet meer zo vaak heen ga. Maar op het moment dat zij weer in zaaltjes bijeenkomen, ja daar ga ik wel heen hoor. Als ik binnenkom. Dan ligt het niet meer aan mij. Je kunt zeggen de hoogwaardigheidsbekleders waar je over schrijft, die kunnen niet met kritiek omgaan, maar dat is andersom en daarom heb je geen toegang. Als het echt niet klopt dan hoor ik het wel en dan vind ik het zelf ook gênant als het niet klopt. Dat wil ik ook niet. Dat met Ronald Koopman, ik krijg het er Spaans benauwd van, dat wil ik niet. Ik schrijf het op dat het enigszins klopt, dat wil ik wel. Dus volgens mij zit niet de vraag in hoe journalisten omgaan met kritiek, maar de vraag zou moeten zijn ‘hoe gaat het publiek om met kritiek?’ Kunnen mensen dat aan? Mensen in de politiek of hoog in het bedrijfsleven, dat is ook zo’n voorbeeld, kunnen die dat aan? Het antwoord is heel vaak nee. Omdat die lui toch wel heel vaak met branded media en media die alleen maar entertainment doen. Dat is natuurlijk niet goed voor de hoeveelheid kritiek die (onverstaanbaar).”

Interview 8

1. Journalistieke professie

“Ik denk wel dat het echt een vak is. En dat het echt een ambacht is, vooral. In de zin van, je moet het ambacht ergens leren, dus het is gewoon dat je automatisch snapt hoe je journalistieke ethiek toepast, dat je begrijpt hoe je met bronnen omgaat, dat je weet wat nieuwswaardig is of journalistieke aandacht verdient of niet. Dat is denk ik gewoon een kwestie van heel veel doen, daar heb je geen journalistieke opleiding voor nodig, per se. Dat kan iedereen doen. Maar tegelijkertijd wat ik wel vind, is dat de mensen die dat vervolgens gaan doen, dat je van hen wel mag veronderstellen dat zij een bepaalde journalistieke code onderschrijven. Dus wat je nu ook wel eens ziet is dat...ik heb ook veel over MH17 geschreven, dan zie je zogenaamde burgerjournalisten opduiken. Eigenlijk activisten die zichzelf journalist noemen, en die worden soms gewoon lid van de NvJ, daar heb ik heel veel moeite mee, omdat ik eigenlijk vind...Het is een onbeschermd beroep, een onbeschermd titel en dat lijkt me maar goed ook, ik ben ook blij dat het geen advocaten- of notaristitel wordt. Maar, ik vind wel dat wij als journalisten zelf, zeker als we een bepaalde vereniging hebben, eisen mogen stellen aan wie daar lid van worden. Die eis hoeft niet te zijn: schrijf je voor een heel prestigieus medium, of voor een minder prestigieus medium. Nee, de eis moet zijn: onderschrijf je journalistieke codes? Wat bijvoorbeeld betekent dat je je niet door de overheid laat betalen, dat je niet een lobbyist bent, dat je aan hoor en wederhoor doet. Dat soort dingen.”

Belangrijkste beroepsnormen?

“Vind ik een moeilijke vraag. Kijk, je hebt hele harde codes en regels, die heb je, en je hebt drijfveren. Wat bedoel je dan precies? (verdere uitleg) Naast de op zich bekenden, die ook in de Code van Bordeaux staan, denk ik wel eens oprechte nieuwsgierigheid. Ik vind dat je echt...eigenlijk iedereen die ik interview, die ik spreek, iedereen die ik bel voor verhalen, als is dat maar op achtergrondbasis, daar ben ik daadwerkelijk in geïnteresseerd. Ook als ik het niet met ze eens ben, als ze racisten of complotdenkers zijn. Maar ik probeer me altijd wezenlijk te interesseren in degene die ik aan de andere kant heb. Ik probeer er ook gewoon voor te zorgen dat ik me heb verdiept in die persoon, en dat komt omdat ik denk dat als ik dat niet zou doen, dus stel ik zou praten met...ik heb zo'n verhaal geschreven, daar zit een heel bekende, soort Twittertrol in, en ik was erachter gekomen wie het was en waar ze woonde. Ik ben haar op gaan zoeken en heb urenlang met haar gesproken. En ze was echt racistisch, heftige dingen. Maar als ik daar drie uur lang ga zitten, en een beetje zo ga zitten van 'wie ben jij dan, met je rare praatjes' en weet ik veel wat, dan wordt het eigenlijk nooit echt interessant. Dan ben ik zelf vóór het onderwerp gaan staan, terwijl als ik over hen wil schrijven, dan moet ik daadwerkelijk geïnteresseerd zijn in haar, dan moet ik haar willen begrijpen, moet ik geïnteresseerd zijn in het doorgronden van haar gedachten. Dat vereist denk ik een ontzettende openheid. Dat betekent trouwens niet dat je niet kritisch hoeft te zijn. Ik voer haar vervolgens op zoals ze is, als de racist die ze is, als de vrouw met gekke ideeën. Maar ik wil wel...in het proces van interviewen moet ik heel geïnteresseerd in haar willen zijn. Op het moment dat ik mijn interesse verlies in mensen, moet ik stoppen met ze interviewen.”

2. Maatschappelijke taken

Er wordt wel eens gezegd: de journalistiek kan niet zonder een democratie, maar een democratie kan ook niet zonder journalistiek. Hoe denkt u daarover?

“Ja, dat is waar natuurlijk. Ik bedoel, het is waar. Je kunt zeggen dat de journalistiek een soort brugfuncties vervult tussen verschillende werelden, en tussen burgers, democratische burgers. Dus ja, dat klopt. Je probeert uit te leggen wat daar gebeurt, en de hele tijd te bevragen wat waar gebeurt. Het gaat ook heen en weer, hè. Als je het vertaalt naar politiek: aan de ene kant leg je uit wat er op het Binnenhof gebeurt aan die democratische burgers, zodat zij op de hoogte zijn, zodat ze misschien snappen wat de afwegingen zijn van die politici. Dus op die manier heb je de brug de ene kant op. Andersom ben je ook heel vaak, namens de burger, de andere kant op, dezelfde brug, hen aan het bevragen, het vuur aan de schenen leggen. Aan het kijken of je - ik noem maar wat – de verontwaardiging over de 9 miljoen of 5 miljard, of jij die kan vertalen naar relevante journalistieke vragen. Is dat uit te leggen? Dat soort dingen. Het werkt twee kanten op. In die zin denk ik dat de journalistiek allebei doet: je bent én aan het uitleggen wat de macht doet, én je bent aan het controleren wat de macht doet.

3. Relatie journalist-burger

Heeft uw publiek bijvoorbeeld invloed op de keuze van uw stukken?

“Nee. Misschien altijd indirect natuurlijk, je staat er als journalist tussen de samenleving en deel uitmaakt van die samenleving en machthebbers. Laten we zeggen, ja, indirect wel. Laat ik het zo zeggen. Ik heb een jaar lang een serie gemaakt over de GGD, daar ga ik elke twee maanden een week heen en schrijf dan een aflevering over wat er van binnenuit gebeurt. Er is een reden dat ik dat afgelopen jaar heb gedaan, en niet twee of drie jaar geleden. Dat heb ik gedaan omdat er een pandemie was. Dus aan de ene kant ja, je bent indirect bezig met wat mensen willen lezen, tegelijkertijd word ik de hele dag gebeld en gemaïld met allemaal tips en dingen, en daarvan is ongeveer 90% niet bruikbaar. Dat is ook helemaal niet erg, ik bedank al die mensen, omdat ze allemaal denken dat ze iets heel belangrijks hebben. Ik probeer het ook altijd te beoordelen en heb vast ook wel eens iets beoordeeld wat toch wel relevant was. Maar zo werkt het niet. Ik bedoel, journalistiek is ook geen doorgeefluik, zoals het de andere kant ook niet op is. Ik ben geen doorgeefluik van politici of van GGD-directeuren, maar ook niet van lezers. Ik ben een soort van een kritische sluis.

Ontwikkelingen die de relatie veranderd hebben?

“Kijk, ik heb natuurlijk niet echt een verandering kunnen meemaken, want je praat met een hele jonge journalist. Nou ja, heel jong...relatief jong voor het vak. Dus voor mij is het altijd zo geweest. Ik schrijf ook veel over sociale media, in die debatpeiler. Jazeker, dus ook wel dat je merkt...soms is dat heel leuk, dat mensen directe vragen stellen, soms hele goede correcties hebben en die dan ook sneller en makkelijker delen. En soms misschien ook wel eens laagdrempeliger delen. Dus niet met een aanhef, handtekening maar gewoon ‘hé, je schrijft daar en daar, ik weet niet of dat helemaal klopt’, dat is ook wel prettig. Aan de andere kant is kritiek er ook sneller. Dat is ook eigenlijk wel goed, hoor. Het is heel raar. Het moeilijke daarvan: aan de ene kant vind ik het heel leuk, aan de andere kant, zeker met sociale media en met name Twitter – ik denk dat de journalistiek daar veel last van heeft – dat lijkt een groot ding, dat is het ook maar dat is omdat wij het in onze perceptie een groot ding hebben gemaakt. Er zit maar een heel klein deel van Nederland op, ik geloof iets van 1 of 2% van de Nederlandse bevolking zit er actief op. We hebben het vaak over de zwijgende meerderheid.

Op Twitter heb je de mondige minderheid. Dat is gewoon een club mensen die opvallend vaak al in de media werkt, politicus is, opiniemaker is, aangevuld met een leger van zeer mondige burgers. Wat er eigenlijk dus gebeurt als zo'n stuk online komt, die belanden op dat medium, is dat een groot deel van het vakgebied zich daarop stort en daar ook op let. Ik ook, dus als je stuk online staat dan kijk je toch wat erover geschreven wordt, wat zeggen mensen ervan. Maar het is op geen enkele manier representatief voor de wereld daarbuiten. Dus aan de ene kant is het heel leuk, aan de andere kant heb je er geen reet aan. Ik denk dat je het misschien wel het beste kan vergelijken met een nieuwe wereld en oude wereld, dat kan je vergelijken met een soort Nieuwspoort, voor parlementaire journalistiek... weet je wat Nieuwspoort is? Dat is de sociëteit in Den Haag waar vroeger alle politici en parlementair verslaggevers met elkaar... waar mensen lid van waren. Ik ga binnenkort naar Den Haag en word ook lid van die sociëteit, dat stelt nu alleen niet meer zoveel voor. Maar dat is eigenlijk een soort stamkroeg waar mensen, die in een bepaald ... leven, samenkomen en de verhalen van de dag te delen. Dus ja, is het leuk als jouw verhaal daar als een gek rondgaat? Ja, natuurlijk is dat leuk! Dan betekent het dat alle politici en collega's dat zien. Tegelijkertijd heeft het ook waarde, want het zijn allemaal machtige mensen, mensen met mediamacht kun je zeggen, die jouw verhaal lezen en delen. Tegelijkertijd kun je je straat hier inlopen en heeft niemand ooit van dat verhaal gehoord. Dus er zit een soort van...het is noodzakelijk om dat steeds te relativeren."

4. Kritiek en soorten kritiek

"Ja, heel vaak. Ik krijg heel vaak vragen of... Kijk, hoe groter je verhaal is, hoe meer... Ik heb vlak voor de verkiezingen...kwam ik met een heel groot verhaal over seksisme in de politiek. Dat is echt een verhaal dat best, gek genoeg, ook omdat we een hele rare verkiezingscampagne hadden dit jaar die vrij luw was qua onderwerpen en het heeft twee weken lang het nieuws gedomineerd, kom ik ook in talkshows langs en zo. Dan krijg je heel veel...dan zijn jouw stukken meteen zo groot dat je alle sceptici op je afkrijgt. Dus die gaan dan soms vragen stellen op Twitter en soms vind ik dat echt heel leuk, ik krijg ook heel veel mailtjes. Mijn stijlregel is dat als er een gewone vraag in zit, die relevant is, dan wil ik best wel beantwoorden en vragen beantwoorden, vaak ook vrij uitgebreid. Zelfs als iemand...die mensen probeer ik altijd te beantwoorden. Wat ik wel merk, soms gaat ook wel gepaard met schelden. Dan probeer ik de vraag nog steeds te beantwoorden, juist door extreem netjes te zijn. Dus 'beste heer...heel veel dank voor uw mail, wat jammer dat het stuk u zo ontzettend is tegengevallen, maar staat u mij toe om uiteen te zetten hoe dit stuk tot stand is gekomen en welke afwegingen we daarbij hebben gemaakt'. Dat tik ik dan in een paar minuten in een paar paragrafen; zo is het stuk tot stand gekomen, heel verhaal, met vriendelijke groet, nogmaals dank voor uw mail, mocht u verder nog vragen hebben, dan hoor ik die graag van u. Nou, dan hoor je vaak óf niks meer, óf je krijgt een geschrokken mail terug: 'sorry, zo had ik het niet bedoeld'. Nou ja, prima dan laat ik het ook wel gaan. Dan heb je nog een categorie schelden en vragen stellen die eigenlijk helemaal geen vragen zijn. Dat negeer ik inmiddels. Dat ben ik gaan negeren, omdat ik gewoon denk...daar is geen beginnen aan. Tenzij je merkt dat je die persoon nog kan terugkrijgen, dan heel netjes kort reageren van goh, 'realiseert u zich' of 'had u nog een vraag, dan wil ik die graag beantwoorden'. Ik probeer altijd wel een soort van netjes te zijn. Daarnaast heb je bij bepaalde onderwerpen de 'usual suspects'. Bij corona, MH17...ik heb gewoon een vaste schare complotdenkers die...inmiddels heb ik geleerd...iedereen krijgt bij mij de kans op een antwoord, maar er zijn mensen die duiken op bij elk stuk. Daar ga ik niet meer op in, die negeer ik gewoon. Ik ga dus niet muten of

blocken, gewoon laten gaan, ik zie het langskomen. Je hebt zo'n alarmpje van de notificaties van Twitter, als die op 20 of hoger staat dan weet ik dat het wel iets is met MH17 of er is iets met Eric de Vlieger, dat is zo'n zakenman die ik heel vaak in mijn stukken heb beschreven.

Dus niet echt negeren, maar ook niet echt er actief op ingaan?

“Nou ja, wel dus als het beleefd is geformuleerd, dan ga ik er juist op in. Dan wel. Ik heb in het verleden ook wel eens met mensen in het echt afgesproken, van goh, laten we een keer een kop koffie drinken. Ik had op een gegeven moment een man die schreef hele blogs over dat ik een soort CIA-spion zou zijn. Dat vond ik fascinerend. Sloeg helemaal nergens op, maar het was vrij goed geschreven en ik dacht ik stuur hem gewoon een mail. Ik heb hem dus een heel aardige mail gestuurd. We zijn ergens in Amsterdam eerst wat koffie gaan drinken, maar dat werd uiteindelijk een biertje. Dat bleek een heel aardige, communistische buschauffeur uit Purmerend. Dat vind ik dan wel interessant. Want ik wil ook wel weten, opnieuw, wat drijft zo'n iemand? Ik ben ook gewoon heel nieuwsgierig, ook naar hoe ver dit gaat. Op welk moment besluit zo'n man om een stuk van 1400 woorden over mij te schrijven? En nog een en nog een. Ik zei tegen hem – ik had een mail gestuurd waarin ik iets zei van ‘ik denk dat u mijn allertrouwste lezer bent’. Ik denk ook echt dat dat zo is. Ik bedoel wie leeft er nou zo dat-ie een heel episteltje over mij schrijft? Dat vind ik leuk. En deze persoon was scherp en schreef in zijn stukken dat-ie een teringhekel aan mij had en mij wantrouwde. Nou, dat was niet onaardig of onbeleefd. Hij dacht gewoon dat ik onderdeel was van een complot, nou dat ben ik niet. Dat heb ik ook gezegd: laten we afspreken, dan mag je ook mij allemaal vragen stellen. Dan kan je allemaal aan mij vragen wat je wil weten. Dat was eigenlijk heel gezellig.”

Dus ook al stond die persoon kritisch tegen u, stond u ervoor open om in gesprek te gaan?

“Ja en ik vind ook...en kijk, dat kan ook niet altijd, maar ik vind dat journalisten soms extreem ijdel zijn. Op een rare manier, en dat vinden ze niet leuk om te horen, maar op een rare manier best autoritair. Wij beschrijven de hele dag alles en iedereen, dat doen we vaak scherp. We becommentariëren iedereen, maar als er een beetje kritiek komt op de journalistiek, dan wordt daar vaak vrij kriegelig op gereageerd omdat het ook meteen hoog op je paard...ik bedoel, wij zijn natuurlijk geen beschermd titel, wij gebruiken een middel dat heel machtig is, en daar hoort denk ik vaak bij dat je tóch blijft uitleggen waarom je doet wat je doet. Ik vind eigenlijk dat de journalistiek zichzelf constant moet uitleggen en constant rekenschap moet afleggen van hoe je komt tot de stukken die je schrijft. Daarom. Dat is bij mij ook echt inhoudelijk gedreven, dat ik écht vind dat de journalistiek dat moet doen.

5. Omgaan met kritiek

“Ik bel soms wel mensen op. Soms als het echt...omgedraaid heb ik ook wel eens gereageerd op iets wat ik helemaal geen goede kritiek vond en waarvan ik wilde dat het direct zou stoppen. Toen werd een collega van mij bedreigd, zeiden ze van ‘we weten waar je dochters op school zitten’ en ‘we weten waar je woont’. Dat soort dingen. Toen ben ik dat account ingedoken en gewoon gaan denken hoe ik erachter kon komen wie er achter dat account zit. Dat bleek een voetbaltrainer uit Dokkum te zijn. Hij heeft dan mazzel want hij had een opmerkelijke naam, zoveel mensen, zoveel voetballers die speelden in Veendam met dezelfde naam waren er niet. Toen heb ik hem 's avonds opgebeld, rond een uurtje of 20 uur. Hij nam gewoon op. Ik introduceerde mezelf en zei ‘ik neem aan dat u weet wie ik ben, ik bel even om...’ Ik heb hem toen gezegd: luister, je mag écht kritiek op ons hebben, je mag ons

uitschelden – betekent niet dat ik daar blij mee ben, maar dat mag allemaal. Maar we gaan niet de privégegevens van een collega online gooien. Sterker nog, je gaat het nu allemaal offline halen. Daar heeft-ie zich aardig aan gehouden, dus hij scheldt ons nog steeds uit dus dat is allemaal nog steeds...maar hij deelt niet meer die privéadressen. Dat is ook een manier. Wat ook goed was, is dat hij zich helemaal de tering was geschrokken. En terecht. Want ik belde hem ineens op. Ik bedoel, ik heb echt in vijf minuten gevonden waar hij woonde. En dat bedoel ik niet om hem te bedreigen, maar meer om even te laten zien: luister, zo gaan we niet met elkaar om. Dus ik was niet bedreigend, heel beleefd zelfs, maar ik bedoel daar werd ik wel boos over. Ik heb zelf geen kinderen, maar die collega van mij wel en die vond het echt niet meer leuk.

Er zijn verschillende aanpakken, maar is er voor u een juiste aanpak?

“Kijk, mensen blocken dat staat je vrij. Dat moet je gewoon zelf weten. Waar ik niet van hou, is dat het heel hip is, en daar scoren sommige mensen hele hoge ogen mee, is dat ze de hele tijd een zo’n trol – met iets van 30 of 200 volgers – retweeten en daar zo’n hele snedige opmerking bij maken. Zo van ‘ha ha, moet je eens kijken, deze is gek’. Dat vind ik eigenlijk zeer kwalijk als journalist. Je bent machtig, je hebt een machtspositie, verantwoordelijke positie waarbij je de hele tijd aan het wikken en wegen bent, wat verdient aandacht en wat niet? En dan ga je op Twitter elke trol die je een keer wat naar heeft aangesproken of iets naar je toe heeft geroepen zo retweeten en zo’n quote erboven zetten. En dan met zijn allen die persoon keihard uitlachen. Ik vind dat echt...misschien is dat wel ouderwets, maar ik vind dat de journalistiek zich wel een wat chiquere houding mag aanmeten. Op dat moment verlaag je je zo tot het schoolplein-pesten, zo van ‘nu ga ik met al mijn mediamacht deze persoon twee keer zo hard terugpesten’. Ik hou daar helemaal niet van eigenlijk.”

Is er dan iets van een soort van middenweg?

“Dat weet ik niet. Wat ik bijvoorbeeld wel heel vaak doe is mensen direct aanspreken via DM, want ik vind best wel dat je mensen mag aanspreken op hun gedrag, dat is juist heel goed, wat ik nog beter vind is dat je iemand confronteert met zijn gedrag, maar als je dat via DM doet dan maak je het niet groter dan het is. Maar dat vinden mensen die dat dus wél in het openbaar doen waarschijnlijk niet leuk want dan krijg je niet al die likes. Dus ik doe dat best wel vaak. Ik stuur dan gewoon die persoon via DM een bericht als ‘goedenavond, ik zie dat je...’ daar zeg ik iets van, als je nog een vraag hebt dan hoor ik die graag. Maar ik geloof niet dat ik dit een heel leuke tweet vind, zoiets. Daar geloof ik wel in. Dus ik geloof juist heel erg in aanspreken en steeds contact zoeken met mensen. Waar ik niet in geloof, is iemand publiekelijk keihard uitlachen als een reactie.”

Dus eerder een soort killing with kindness?

“Ja, dat is een goede samenvatting.”

6. Invloed van de kritiek

“Ding is, is dat het natuurlijk tijd kost. Als ik heel eerlijk ben vind ik dat dus een beetje part of the job omdat je dus niet...wij bevragen de hele dag politici met een machtspositie. Wij eisen hun tijd en aandacht. Wij zijn niet gekozen, wij begeven ons vrijwillig in het publieke debat. Maar ik vind wel dat daar een bepaalde mate van verantwoordelijkheid bij hoort. Je hebt ook gewoon tijd in te ruimen om mails te beantwoorden. Nogmaals, niet alleen maar voor de

mensen met de grootste bek, maar ook de gewone, goede vragen die worden gesteld. Ik denk dat ik echt mijn best doe om alles serieus te nemen. Toch altijd kijken of er ergens een kern van waarheid in zit, heeft iemand toch ergens een punt? Ik hoop dat ik die instelling vasthou, want ik vind dat eigenlijk heel belangrijk. Ik schrijf een stuk, vaak in m'n eentje maar soms met een collega, daar werk ik heel lang aan dus dan kan ik zeggen dat ik op die ene vierkante millimeter specialist ben geworden. Maar tegelijkertijd zijn er tienduizenden of honderdduizenden lezers, ja de kans dat daar iemand tussen zit die meer weet is héél groot. De kans dat iemand daar is die iets kan zeggen over dat stuk, kritiek hebben die ertoe doet, is héél groot. Dus ik vind het heel autoritair van een journalist om je daar dan van af te keren, vernuftig op te reageren. Maar dat kost tijd. Het leidt altijd tot een soort twijfel of onzekerheid, dus ik weet ook wel dat je op het moment, zeker als het over bepaalde thema's gaat, wel even zit van: hopelijk gaat het goed, hopelijk staat er geen blunder in. Daarom maak ik deel uit van de redactie, dat je allemaal controlemechanismen hebt en er allemaal ogen overheen gaan. Dus dat, denk ik. Het grootste effect is dat je een soort lichte vorm van onzekerheid houdt en kwetsbaarheid hebt. Tegelijkertijd denk ik dat dat hartstikke goed is. Dat is ook gewoon belangrijk. Je hebt een machtspositie, je hebt impact. Dus beter dat je er vier keer over nadenkt voordat je een stuk online zet, beter dat je dan één nacht wakker ligt en denkt van 'moet ik tóch dat woord eruit halen, want...'. Ik denk dat ik juist kritiek extreem serieus neem. Als dat leidt tot soms wel eens twijfelen, dan is dat misschien wel heel goed. Soms leidt het tot twijfelen of een weloverwogen... Verder, wat ik wel merk, vanuit die complothoek, is dat er een organisatie staat. Bij het minste of geringste krijg je ineens heel veel mails binnen. De Raad voor de Journalistiek, dat soort dingen. Als ik ook weet van 'we hebben helemaal gelijk, laten we naar die raad gaan': kansloze zaak voor die complotdenkers, maar dat kost me heel veel tijd, drie dagen of zo. Je bent veel brieven aan het schrijven, klachten etc. Dat merk ik wel. Het vreet tijd. Voor een heel groot deel vind ik dat niet erg, maar wel voor een klein deel als het gaat over mensen die kwaadwillend zijn, dat vind ik heel vervelend. Dan denk ik van ja, ik ben nu alleen maar bezig met klachtenformulieren en brieven schrijven voor mensen die toch niet van goede wil zijn. Die hebben helemaal geen oprechte vraag of kritiek, die zijn tegen de journalistiek.

U noemde al dat bepaalde onderwerpen meer kritiek oproepen dan anderen. Leidt dat ertoe dat u overweegt om bepaalde onderwerpen te vermijden, of dat het ook echt zover komt?

“Nee, gelukkig niet. Maar ik merk wel soms dat ik er dan minder zin in heb. Van: daar gaan we weer. Wéér DM'en met die en die. Dat wel. Dus iets in me denkt er wel eens over na, maar ik doe het wel. Ja en je bent extra voorzichtig. Dat is misschien ook wel goed.”

Maar als u er minder zin in hebt, heeft dat dan geen effect op uw inzet?

“Nee, ik denk juist het omgekeerde. Dat je juist er meer op gebrand bent, dat je elke komma moet wegen. Die hyperfocus leidt dan tot het tegenovergestelde.”

Interview 9

1. Journalistieke professie

“Iedereen kan zichzelf tegenwoordig journalist noemen, dat kan eigenlijk altijd al. Maar je hebt natuurlijk wel gradaties daarin, want elke burgerjournalist kan bij een ongeval aanwezig zijn en daar op zijn weblog een verhaaltje van maken, maar het onderscheid wordt ‘m gemaakt in bepaalde afwegingen die gemaakt worden. Ik vind het ook prima, zoals dat gaat. Mensen komen bij journalisten terecht omdat wij de naam hebben dat hetgeen wat wij brengen betrouwbaar is. Volgens mij is dat ook wat het grote onderscheid is tussen de reguliere journalisten, waar ik mezelf onder schaar, en de burgerparticipanten – die overigens prima wel eens iets kunnen opraken. Maar wij onderscheiden ons met hoor en wederhoor, nadenken over bepaalde issues: publiceer ik het wel op dit moment, waarom zou ik dat nu publiceren en waarom niet. Welke informatie is het meest relevant, welke minder? Welke informatie is niet relevant. Ik vind dat iedereen zichzelf journalist mag noemen, ik ben niet voor een beschermde status voor de journalistiek, maar ik vind voor mezelf wel dat daarin onderscheid te maken is. Tussen wat ik doe en wat anderen doen.”

Belangrijkste beroepsnormen?

“Hoor en wederhoor is het aller, aller, allerbelangrijkst. Maar tegelijkertijd hoeft dat niet altijd. Het kan ook niet altijd. Dat is wel iets waar mensen dan soms over vallen van ‘ja, maar er is helemaal geen wederhoor gepleegd’. Bijvoorbeeld bij een rechtszaak, als je die hebt gehad dan... maak je een verslag van hetgeen er in de rechtszaal wordt besproken. Maar dan krijg ik achteraf soms te horen van ‘ja maar je hebt ons helemaal niet gevraagd hoe wij daarin staan’. Ja goed, meneer u was onderdeel van de rechtszaak, u kunt daar iets van vinden maar wij doen gewoon verslag van de rechtszaak. Maar soms benader ik mensen alsnog wel, om na afloop iets te vinden. Dat is elke keer weer een afweging. Maar hoor en wederhoor is gewoon heel erg voornaam. En je maakt ook elke keer een afweging. Ik heb niet zo goed een voorbeeld meteen, maar je hoeft niet alles te publiceren zeg maar, wat je hoort. Je hebt ook rekening te houden met gevoelens van mensen. Ik had van de week nog een rechtszaak van een ambtenaar die een probleem heeft met haar oud-werkgever. Zij was leidinggevende, was een heel grote affaire hier geweest, zij eiste een schadeclaim van de gemeente. Daarin werd ook benoemd dat die mevrouw in het verleden, dus niet toen ze daar werkte, maar in het verleden, psychische problemen heeft gehad en daarvoor ook opgenomen is geweest. De gemeente gebruikte dat, of stipte dat aan, dat raakte die mevrouw heel erg. Dan kun je als journalist ervoor kiezen ‘het is gezegd, dus ik kan dat meenemen’ – dat is ook zo, ik vind ook dat we het recht hebben om dat te gebruiken – maar je hoeft het niet te doen. Ik heb er in dit geval dan voor gekozen om dat niet te doen.”

2. Maatschappelijke taken

“Het klopt dat journalisten wel zaken openbaren waarvan we het met zijn allen belangrijk vinden dat het geopenbaard wordt. Ik denk tegelijkertijd... ik vind de journalistiek echt heel belangrijk hoor, dus je moet me niet verkeerd begrijpen, maar ik zie het wel als een onderdeel van het grotere mechanisme. Ik bedoel, ook in de politiek worden dingen wel geconstateerd en geamendeerd en dat wordt dan weer opgepakt door de journalistiek, dus het heeft een rol. Wat Pieter Klein en Jan van de Trouw nu met de toeslagenaffaire doen, dat is heel belangrijk werk. Wat Bas van Hanen heeft gedaan rondom de bonnetjesaffaire is heel erg belangrijk

werk. Dat zijn dingen die anders niet naar buiten zouden zijn gekomen. Nou zijn er op regioniveau ook tal van voorbeelden waarin het goed is dat wij er zijn. Waarin we het debat in ieder geval aanzwengelen. We constateren iets en zorgen dat het debat aangezwengeld wordt in de democratische huizen die we met zijn allen hebben. Dus in die zin vind ik onze maatschappelijke rol heel belangrijk, en we hebben daar ook een positie in, maar...Ik zie mezelf niet als de grote hoeder van de democratie of iets dergelijks. Ik bedoel, ik vind ons werk heel belangrijk, maar we moeten onszelf ook niet – en sommige journalisten hebben de neiging om zichzelf heel groot te maken – maar laten we daarvoor waken. Laten we maar gewoon ons werk doen.”

3. Relatie journalist burger

“Aan iedereen die ademt, dus dat gaat van politici tot aan de putjesschepper, om het maar zo te zeggen. Dus ja, maar het is niet zo dat ik wakker word met het idee van nou ga ik het volk weer eens even van goede informatie zien. Ik bedoel, het is mijn werk om mensen te informeren, dus ik ben er wel voor eenieder die daarin geïnteresseerd is en dat zou willen lezen. Of zien, tegenwoordig ook. Maar ook nu weer niet te hoogdravend zijn. Wat ik wel vind is dat het belangrijk is dat je in goed contact bent met de mensen op straat. Ik bel liever ook niet, ik ga veel liever naar de mensen toe om ze te ontmoeten. Ik ga ook veel liever naar dingen als...gaat gebeuren. Je kan het telefonisch afdoen, maar ik ga veel liever op locatie omdat je feeling houdt met wat er leeft en wat er speelt. Volgens mij is dat gewoon heel erg belangrijk. Dus als je op die manier bedoelt van, hoe belangrijk vindt je de burger, dan vind ik dat erg belangrijk. Maar vooral om met ze in contact te blijven, omdat zij natuurlijk sowieso meer weten dan ik. Maar ik zie het niet als (naam), verslaggever van DvhN, die op pad gaat als Kuifje om het volk te vertellen hoe het zit. Nee.”

Merkt u bijvoorbeeld wel dat u andere berichten maakt op smaak van uw publiek?

“Nee. Niet op basis van wat er scoort. In principe maak ik gewoon mijn eigen verhalen. Gewoon op basis van sentimenten die er spelen. Maar wat ik al zei, ik ga graag bij mensen langs en kom dan in contact met die mensen. Als zij zeggen ‘heb je dit of dit al gehoord’, ja dat wist ik niet, dan kan ik daarin geïnteresseerd raken. Dus in die zin wel degelijk sturend. Ik weet niet hoe jij bij mij terecht bent gekomen, ik heb in het verleden een website gemaakt. Die site zorgt ervoor dat mensen mij nog steeds benaderen. Zo ben ik van de week bij een man geweest die een aannemingsbedrijf heeft, die iets vertelde over een hele grote brand die tien jaar geleden heeft plaatsgevonden. Hij zegt, ik heb nieuwe informatie. Ja, daar was ik niet mee bezig, maar die man klonk aan de telefoon heel serieus dus ik heb tegen hem gezegd van goh, mag ik bij je langskomen? Nou, heel graag. Dan zit ik bij zo’n man aan tafel. Geen idee of het een verhaal oplevert, maar ik was begin van de maand niet bezig met die brand. Dus in die zin wordt ik wel degelijk gevoed door mensen. Het werkt ook andersom. Er gebeurt iets, daar schrijf ik een verhaal over. Mensen komen naar mij toe van ‘heb je hier en hier wel aan gedacht?’ Het is een wisselwerking, hoewel ik zoveel mogelijk mijn eigen agenda probeer te beheren, zeg maar.”

Zijn er de afgelopen jaren veranderingen in die relatie gekomen?

“Ja, zeker. Je bent veel toegankelijker natuurlijk. Veel mensen nemen, en dat is ook prima, de vrijheid om je een berichtje te sturen via Twitter of Facebook. Via Twitter krijg ik wel van tijd tot tijd suggesties aan de hand. Dat is een nieuwe vorm van benaderen, waar ik op zich

helemaal niet op tegen ben. Alleen de afweging ligt wel steeds bij mij. Hé (naam), heb je hier al aan gedacht of hé wat vind je hiervan? Dat. Soms gewoon publiekelijk, soms via DM.

4. Kritiek en soorten kritiek

“Elke week. Elke week. Soms meerdere keren per week, soms een week niet. Maar er zit wel een lijn in van elke week. Of één keer in de twee weken. Deze week heb ik een verhaal geschreven over...en dat is wel heel naar, maar dat is een scoop over een grote auto-ongeval bij Borger, de N34. Daar zijn vier mensen om het leven gekomen, vijf zwaargewond geraakt. Ik heb verhaal gebracht dat het kwam doordat een van de dodelijke slachtoffers overigens, als een wildeman over de weg heeft geracet. Nou ja, dat wordt je niet in dank afgenomen door de familie van die persoon. Maar er was tegelijkertijd, kreeg ik ook een mailtje van de ambulancebestuurder die daarbij aanwezig was geweest. Die zei van goh, je hebt in je verhaal geschreven dat het zo'n impact heeft gehad op de politie en de brandweer, maar weet dat er ook ambulancemedewerkers aanwezig waren en wij worden altijd vergeten. Nou, die meneer heb ik een keurige mail teruggestuurd. Hij reageerde daar ook weer op, dat hij het zo fijn vond dat ik zo op hem reageerde. Met de familie heb ik telefonisch contact gezocht, om het uit te leggen. Nou, dan kom je niet nader tot elkaar. Dan moet je jezelf verrot laten schelden, want ik begrijp de emotie bij die mensen wel voorstellen. Ik kan het verhaal gewoon uitleggen en ik sta er ook voor, maar je moet ook wel begrip tonen voor de emotie van mensen. Vorige week heb ik een verhaal geschreven over een groot drugsonderzoek in Assen. Daar kreeg ik de dag erna een vrij pittige brief van een advocaat van de betrokkenen. Zij wilden dat ik een rectificatie zou plaatsen en dat er anders nog wel wat zou volgen. Die heb ik ook een keurig mailtje teruggestuurd. ‘Beste...dat gaat niet gebeuren, ik ga het niet rectificeren, ik sta achter het verhaal. Ik zie het wel tegemoet als je wat wil, tot ziens.’ Ik ben daar wel wat relaxter in geworden. Eerste keer dat het gebeurde scheid ik zeven kleuren stront, hoor. Maar ik heb een dikkere huid gekregen.”

Voorbeelden van scheldpartijen?

“Die van deze week was wel indrukwekkend, natuurlijk, als je contact hebt met de ouders. Maar goed, aan de andere kant hoort dat erbij. Ik ben ook wel bedreigd in het verleden. Dat er contact opgenomen moest worden met de politie. Dat zijn dingen die...daar heb ik geen last van hoor, ik slaap er prima van, maar op dat moment heeft dat wel impact. Heel toevallig heb ik vorige week een mailtje naar de redactie laten gaan van: beste mensen, ik weet dat we de afspraak hebben, maar ik wil ook wel dat iedereen zich eraan houdt: geen adresgegevens sturen van mij, geen 06-nummers doorsturen. Als mensen contact zoeken met mij, dan vragen zij die mensen maar om hun nummer. ‘Als hij er zin in heeft, dan neemt hij contact met u op’, zeggen ze dan. Dat doe natuurlijk niet geheel zonder reden. Maar goed. Ik wil daar ook niet te zwaar aan tillen hoor. Ik vind ook gewoon dat mensen kritiek mogen hebben op mijn werk. Soms is het ook gewoon terechte kritiek. Dan handel ik daar ook naar. Ik probeer altijd wel te reageren op mensen. Altijd.”

Ook als ze het op een minder nette manier brengen?

“Ja. Dan kan een telefoongesprek volstaan. Dan kan je tot de conclusie komen dat je niet tot elkaar komt. Kijk, ik vind dat je met iedereen in gesprek moet treden. Maar als je na het gesprek wel doorhebt dat het toch niks wordt, dan houdt het gewoon een keer op. Maar het is niet zo dat ik mensen ga negeren of zo. Als je het kunt uitleggen, dan kun je mensen er in

ieder geval over laten nadenken, zeg maar. Denk ik. Sommige mensen zijn gewoon pissig omdat het hun brood betreft. Dan kun je uitleggen wat je overwegingen zijn, dan kunnen zij zeggen van ja, ik vind het niet goed voor mij. Ja, dat snap ik.”

Bepaalde onderwerpen waarbij de kritiek heftiger is of vaker aanwezig is?

“Ik ben nog maar sinds kort bezig met aardbevingen en gaswinning, maar dat is wel een onderwerp waarbij de emoties heel hoog oplopen. Datzelfde is ook voor windmolens. Daar zijn er hier heel veel van gebouwd. Daar zijn er gewoon...je moet er gewoon rekening mee houden dat mensen daar geëmotioneerd over zijn. Ik wil het schrijven, maar ben nog maar net begonnen met het nieuwe dossier, maar ik wil wel nog schrijven dat er veel mensen zijn in Drenthe en Groningen, die gewoon geld krijgen van de Nederlandse overheid en een aardoliemaatschappij terwijl er eigenlijk geen flikker aan de hand is met hun huis. Maar die maken gewoon gebruik van de regeling die er is. Er zijn tegelijkertijd hele complexe situaties waar mensen, die echt in de shit zitten – er zijn mensen die zelfmoord gepleegd hebben omdat er gedoe is – maar ik vind ook dat ik die andere kant moet benoemen. Dat er dus ook, laat ik het voorzichtig uitdrukken, profiteurs zijn, die niet de schuur laten dichtsmieren maar een televisie kopen. Ik vind alsnog van ja, dat is een deel van de mensen natuurlijk. Dat is dan maar zo. Maar ik wil het wel schrijven. Tegelijkertijd heb ik rekening te houden met het sentiment. Want als ik dat schrijf, en alle noorderlingen afschilder als profiteurs – wat absoluut niet zo is – dan calculeer je die kritiek wel in. Op voorhand. Ik heb het ook nog niet geschreven, want ik moet hier heel goed over nadenken.

5. Omgaan met de kritiek

“Ik heb sowieso een heel goede collega, met wie ik alles kan bespreken. We functioneren een beetje als een spiegel voor elkaar. Die kan dan ook heel duidelijk aangeven van hij of zij heeft wel degelijk een punt. En wel hier of hierom. Dan ga ik daarover nadenken. Dat is één. Ik heb een heel fijne vrouw, met wie ik dingen kan bespreken als dat nodig is. Maar ja, nogmaals, als het nodig is. Ik heb ook wel een dikkere huid gekregen, zoals gezegd. Zoals zo’n advocaat, ja ik weet inmiddels dat advocaten dat gewoon doen. De eerste keer was niet leuk, tweede keer ook niet, derde keer nog steeds niet leuk maar ik kende het verhaal al. Na de vijftigste keer, oké. Maar ik reageer altijd. Ik laat het niet van me afglijden, maar het is ook niet zo dat ik het mee m’n bed in neem.”

De reacties die u dan stuurt, op wat voor manier gaat dat dan? Wat staat daarin?

“Sowieso altijd netjes, altijd met u aanspreken. Altijd begrip voor het standpunt voor de ander, mét de komma ‘máár’. Als ik vind dat ik in m’n recht sta. Dus ik heb begrip voor uw standpunt, máár...Als ze gewoon echt een goed punt hebben, een heus punt, dan moet je dat gewoon erkennen. Ruitelijk erkennen. Wij zijn God niet. Sterker nog, wij maken ook gewoon fouten. Als je daar gewoon eerlijk in bent, dan wordt dat in negen van de tien gevallen gewaardeerd en ook geaccepteerd. Netjes reageren, dus.”

Scheldpartijen komen dus niet zo vaak voor bij u?

“Nee, niet heel vaak. Niet heel vaak. Soms. Als het gebeurt, dan loop ik ernaartoe van joh, vertel eens wat er aan de hand is. Leg eens uit. Je moet niet weglopen, dat is olie op het vuur gooien. Het is ook een beetje je gutfeeling, risicocalculatie. Heb ik hier te maken met iemand die doorgesnoeven rond loopt te stuiteren, ja dan heeft het geen zin. Maar als

iemand...niemand die zomaar ineens uithaalt hoor. Mensen vinden het ook gewoon fijn om soms wat uit te razen of zo.

Verder doet u daar dus niet echt wat mee?

“Nee. Je moet sowieso geen olie op het vuur gooien. Je moet het niet aanwakkeren van je bent zelf een klootzak. Gewoon op ze aflopen en vragen van joh, leg eens uit. Wat is er aan de hand? En dan rustig uitleggen wat jouw overwegingen zijn. Ik bedoel, soms pakt het heel goed uit, soms niet. Ik heb vanochtend een appje gekregen van iemand waarmee ik al heel lang contact heb, die is nu boos op mij omdat er verhalen de ronde doen dat ik informatie die hij heeft verstrekt gedeeld zou hebben met anderen. Dat is absoluut niet waar, maar hij zit zo in zijn woede...ik heb gezegd van weet je, je moet één ding weten: het klopt niet wat je zegt. Ik vind het ook spijtig wat je zegt, en ik wil met je in gesprek blijven, maar als jij zegt dat wil ik niet meer, ik wil niks meer met je te maken hebben want ik vertrouw je niet meer, dan heb ik dat te respecteren. Dan is het maar zo. Vanochtend begon ik met de appjes van hem, vol verwijten en zo. Maar ik weet zelf dat het niet klopt, wat hij stelt. Dan houdt het gewoon op.

Voelt dit als de juiste aanpak?

“Ja, want je moet nooit denken dat je altijd gelijk hebt. Je moet altijd openstaan voor een ander geluid. Maar nogmaals, als je het voor jezelf kan uitleggen, de argumenten hebt, waarom je iets hebt gedaan, dan kun je ook met een gerust hart iemand met een open vizier betreden van joh, ik hoor je, dit is hoe ik ermee om ben gegaan en waarom ik heb geschreven wat ik heb geschreven. Ik leg het je uit, dat is het dan. Kijk, als je rare fratsen hebt uitgehaald of iemand hebt verneukt, ja dan heb je geen verhaal. Dan weet je dat de ander een punt heeft. Dan moet je daar alsnog ruitelijk toegeven, maar dan sta je wel minder stabiel in je schoenen.

Is dit uw eigen aanpak, of beïnvloed door iemand?

“Nee, dit is gewoon uit mijzelf. Dit is gewoon wie ik ben en hoe ik werk. Het is ook gewoon hoe ik wil werken. Ik heb zeg maar...ik snap nooit van...sommige verslaggevers zijn ook gewoon magneten voor ellende of iets dergelijks. Ik bedoel, ik wil niks bagatelliseren of zo en mensen moeten gewoon met hun poten van verslaggevers afblijven, maar het is ook een beetje hoe je ermee omgaat. Het is op één hand te tellen hoe vaak ik bedreigd ben, weet je. Ik denk dat dat te maken heeft – en het is niet dat ik alleen maar zoetsappige verhaaltjes schrijf over de teelt van graan of aardappels...door gewoon in gesprek te blijven neutraliseer je ook heel wat. Maar als je als een halvegare gaat toeteren naar de andere partij van ‘ik heb wél gelijk, je moet je bek houden’...tja, dan creëer je zelf ook wat, denk ik.”

Bij zo 'n gesprek over het omgaan met kritiek, wat wordt daarin besproken?

“Wat zijn jouw overwegingen geweest? Heb je hieraan gedacht? Dit punt wat hij naar voren brengt slaat nergens op en wel hierom, dat en dat, ben je het daarmee eens?”

6. Invloed van de kritiek

“Nou ja, ik word er chagrijnig van als mensen schelden. Kritiek, ja dat gaat je hoe dan ook altijd aan. Het dwingt je om goed naar jezelf te gaan kijken, elke keer weer. Dus het is niet zo dat ik erop zit te wachten. Elke keer dat ik een mailtje krijg, waar iemand zich meldt van ja, dit en dit...Maar dat is elke keer een kleine hobbel om overheen te stappen, dan moet je jezelf oprichten en zeggen van ‘dit heb ik hier en hierom gedaan’. Niemand houdt van kritiek, maar

je moet er wel iets mee doen. Ik hou er ook nog steeds niet van. Elke dag dat ik een mailtje krijg waarvan ik denk dat is vervelend, dan vind ik dat ook zo, maar ik neem het niet mee naar huis. Voordat ik naar huis ga moet dat wel de deur uit zijn. Heel af en toe, en dat gebeurt eens per jaar of zo, of twee keer per jaar of niet, dan krijg je dusdanige kritiek of scheldpartijen dat je wel meeneemt in je gemoedshuis. Ik blijf daar niet in hangen of zo, nee.”

Heeft het dan verder nog invloed op uw onderwerpkeuze? Vermijdt u bepaalde onderwerpen omdat u vreest voor kritiek en scheldpartijen?

“Nee. Dat moet je echt niet doen. Ik kan er een hele boom over opzetten, maar dat is echt de doof in de pot. Dat is nooit een overweging. Nooit.”

Interview 10

1. Journalistieke professie

“Het lijkt me niet nodig dat de journalistiek een beschermd beroep wordt. Ik zie de journalist zelf als een burger die toevallig ergens werkt waardoor die een ... heeft en zijn of haar middelen daarvoor kan gebruiken, en technieken kan gebruiken om de wereld om ons heen te duiden. Ik vind niet dat daar speciale vaardigheden voor nodig zijn. Ja, natuurlijk in de praktijk uiteindelijk wel, afhankelijk van waar je werkt. Maar ik vind dat niet dat je er een soort voorwaarden aan kunt verbinden. Laat duizend bloemen bloeien, het liefst nog meer. Hoe meer mensen zich met publieke zaken willen bezighouden, hoe beter. Daar zijn wat mij betreft geen voorwaarden aan verbonden.

Belangrijkste beroepsnormen?

“Die zijn er natuurlijk wel, maar die zijn... Kijk, als iemand zich er niet aan houdt, dan moet ie dat zelf weten. Dus ik vind het prima dat iemand anders andere beroepsnormen heeft dan ik. Voor mij geldt dat, als ik nadenk over de Code van Bordeaux, hoor en wederhoor, professionaliteit, onafhankelijkheid, geen commerciële belangen hebben... alle dingen die in je opkomen als je nadenkt over publieke journalistiek of over de publieke omroep waar journalisten werken, of bij de NOS als onafhankelijke nieuwsorganisatie, waar ik werk en Nieuwsuur onderdeel van is. Dan komen dat soort dingen allemaal in mij op. Dus onafhankelijkheid, onpartijdigheid, kritisch, geen commerciële belangen, hoor en wederhoor, dat zijn de dingen die het eerste bij mij opkomen.

2. Maatschappelijke taken

“Ik wil daarbij wel eerst aanmerken dat alles wat ik zeg, over mijn werk gaat. Als ik nu zeg dat ik vind dat de journalistiek mensen moet helpen om de wereld om zich heen beter te begrijpen, dat de journalistiek er is om orde te scheppen in de chaos, om hoofdzaken van de bijzaken te onderscheiden, de belangrijkste zaken in het land en de wereld te duiden, dan zijn dat allemaal dingen die ik vind vanuit mijn werk. Daarmee zeg ik niet dat dit een voorwaarde is voor de journalistiek. Als er iemand is die de journalistiek heel anders definieert, dan vind ik dat prima. Dan heb ik daar geen bezwaar tegen. Dus ik zit niet in dit gesprek om uit te leggen hoe de journalistiek wat mij betreft werkt. Daarvoor vind ik het ook een te breed begrip. De journalistiek die GeenStijl uitvoert is een andere dan die van de NOS, en toch acht ik die binnen bepaalde kaders ook heel hoog. Dus dat even ter introductie. Dat gezegd hebbende vind ik het dus de taak van de journalistiek uiteindelijk om te onthullen. Er is een uitspraak van een Britse... die zegt: ‘*Journalism is that what somebody somewhere tries to surpress, the rest is advertising*’. Dus journalistiek is dat wat iemand ergens wil verhullen, de rest is reclame. Dat is een uitgangspunt van de journalistiek waar ik wel wat mee kan. Dus ik vind dat de journalistiek moet blootleggen, moet onthullen, verhalen vertellen die anders niet naar buiten gekomen zouden zijn, achter de macht moet kijken, mensen met macht moet bevragen. Machthebbers hebben de neiging zichzelf meer macht toe te kennen, wanneer iemand even niet oplet, om dat proces te volgen en te begrijpen, bloot te leggen, te onthullen. Aan te klagen ook, misschien zelfs. Dat zijn zomaar een aantal dingen die in me opkomen. Dus het gaat om begrip, het gaat ook om de democratie. Een dienst bewijzen, in de zin van dat burgers door journalisten geholpen worden om hun samenleving gevrijwaard te houden van machtsmisbruik, bijvoorbeeld. Ik zie journalistiek ook als goed burgerschap. Daarom vind ik

ook dat journalisten van GeenStijl evengoed journalisten zijn als ik dat ben, omdat hun invulling van burgerschap er ook toe leidt dat – oké, ze moeten ook een beetje geld verdienen – ertoe leidt dat ... Daarom zie ik de journalistiek ook niet als beschermd beroep, om dat er ook maar even aan te verbinden, ik vind dat iedere burger die zijn wereld beter wil maken, machthebbers wil bevragen, of wil bevechten op bepaalde wijze, ondersteuning verdient. Daarvoor hoef je niet per se journalistiek gestudeerd te hebben om bij een omroep te werken.

3. Relatie burger journalist

“Nou ja, ik vind en hoop dat het een dienst aan de bevolking is. Ik vind dat je als journalist een verlengstuk van de burger bent. Een soort burger+, niet omdat je beter bent maar omdat je een medium ter beschikking hebt waarop je je taken kunt uitvoeren, bevragen en antwoorden krijgen omdat het platform een bepaald publiek heeft. Dus ik zie het als een verlengstuk van goed burgerschap. Verder vind ik het heel prettig dat mensen journalisten op hun beurt ook bevragen, want dat hoort er natuurlijk wel bij. Als je vindt dat je macht bevroegt, dan moet je je ook realiseren – zeker als je bij de publieke omroep werkt of bij een programma als Nieuwsuur – dat je zelf ook onderdeel bent van een ‘macht’, tussen aanhalingstekens, en dat ook die macht bevroegd moet worden. Dat lijkt me evident. Dus dat is zo en daar ben ik heel blij mee en ik vind ook dat dat moet gebeuren. Dat gebeurt soms natuurlijk op manieren waar ik het niet mee eens ben, daar komen we zo nog over te spreken, maar dat het gebeurt daar ben ik het volledig, roerend mee eens. Ik vind het ook goed en nuttig en noodzakelijk. Er waren tijden dat journalisten, zeker in Hilversum, in een ivoren toren zaten. Ik ben blij dat dat niet meer zo is. Ik vind zelf ook niet dat ik daar in thuishoor, zo’n ivoren toren.

U heeft het over een ivoren toren en dat het niet meer zo is dat journalisten zich daarin bevinden. Hoe heeft u gemerkt dat het dan veranderd is?

“Nou ik denk door de opkomst van sociale media. Maar ook door een zelfinzicht bij de journalistiek. Toen ik meer dan tien jaar geleden gewoon bij de NOS werkte, was de verhouding met publieke reacties anders dan nu is. Nu is er veel meer openheid en is er veel meer benaderbaarheid. Dat werkt allerlei kanten op. Maar in principe is die mogelijkheid er technisch en sociaal uitgevoerd en doorgevoerd waardoor mensen die bij de NOS werken ook aanspreekbaar zijn en reageren op mensen.

4. Kritiek en soorten kritiek

“Ja, ja hoor. Gelukkig wel. Dat gebeurt elke dag wel. Bijna elke dag. Als ik naar mijn Twitterfeed kijk dan is er elke dag wel een op- of aanmerking, of kritiek. In welke vorm dan ook. Elke dag.”

Wat zijn bijvoorbeeld de kritische opmerkingen waar u mee te maken heeft?

“Ik had laatst een gesprek over het Israëliisch-Palestijnse conflict. Dat is altijd een goede trigger voor reacties. Ik had een studiegesprek met een gast en dat focuste zich op de nieuwe politieke bewegingen in Israël en er een nieuwe partij in het parlement komt daar, ook in de regering zelfs. Gedurende dat hele gesprek heb ik niet het woord Palestijnen gebruikt, en ook niet Arabisch-Israëliisch of Israëliische Arabieren, maar heb ik het woord Arabieren gebruikt. Daar kreeg ik een reactie op van een, ik meen hoogleraar van een universiteit, die mij vroeg waarom ik dat deed. Of ik me er bewust van was dat ik het deed. Of het niet te eenzijdig was om die mensen niet ook Palestijnen te noemen. Die had kritiek op de manier waarop ik die

bevolkingsgroep noemde. Daar was ik het eigenlijk wel met hem over eens. Ik heb dat niet bewust gedaan en ik had niet bewust die mensen willen wegzetten als niet-onderdeel van Israël, van de Israëlische staat. Maar ik heb één woord daarvoor gebruikt, daar waar je vier synoniemen kan gebruiken voor die bevolkingsgroep. Het is fijn dat iemand mij daarop wijst, vond ik. Omdat ik ook wel begreep wat daar de achtergrond van is, van die vragen, wat het impliceert. Dat het juist goed is bij dit conflict om daar preciezer mee om te gaan, dus ik vond dat wel een goed voorbeeld van zo'n kritische opmerking."

Gebeurt dat dan alleen door hoogleraren, of zijn er ook minder bekende personen die u kritische vragen stellen?

"Dat ligt er een beetje aan. Dit was dan iemand die daarvoor doorgeleerd had en er meer verstand van heeft dan ik, en op basis daarvan een vraag stelde. Maar het kunnen ook wel mensen zijn die het gewoon ... hebben tegen elkaar. Ik kan nu wel even op mijn Twitterfeed kijken, daar zal vast iets naars tussen zitten. Ik heb wel allerlei filters ingesteld waardoor ik het niet allemaal zie. Dus dat is heel inhoudelijke kritiek, maar ook wel eens...even kijken hoor...Oh, hier: 'Verrassend, ook vanavond praat (naam) alleen maar over omvolgende meninkjes' ...oh wacht, dat is eigenlijk op zich een anoniem account, dat dit post. (Gaat verder met noemen van voorbeelden).

Het zegt dus wel wat dat als u uw Twitter erbij pakt, dat er zo van dat soort reacties uitrollen.

"Ja, dat was er één. Iemand wijst me erop dat het niet normaal is dat we in Nederland nog de mondkapjesplicht hebben, terwijl de cijfers al onder de treshold zitten. Dat vind ik eigenlijk interessant, want misschien is dat iets wat het waard is om uit te zoeken. Dus daar is dan iemand die een soort ... heeft en daar kritiek op heeft, dit was dan niet heel kritisch maar wel iets van '(naam), let op'. Dat vind ik eigenlijk wel prettig, dat iemand dat doet."

En dat uitschelden, gebeurt dat ook regelmatig?

"Ja, maar regelmatig is een groot woord. Ik heb wel een soort beleid dat ik mensen die mij uitschelden neger of blokkeer. Maar dat gebeurt, zeker."

Wat voor termen komen daar dan voorbij?

"'Nutteloze tuigvloggers', 'balharen' – al weet ik niet of je dat echt uitschelden kan noemen. Ik weet niet, ik zou het dan echt moeten opzoeken hoe mensen mij uitschelden. Dat onthoud ik niet helemaal, dus dat moet ik je even schuldig blijven. Maar dit is wat ik zo even voorbij zie komen. Qua schelden, ik krijg natuurlijk wel eens 'landsverrader' of zo. Dan ben ik weer van de links kerk, dan weer van de rechtse. Mensen zijn altijd boos als het over gevoelige onderwerpen gaat. Oh, en ik ben een 'walgelijk kereltje', heerlijk. Ja, is dat uitschelden?"

Krijgt de redactie ook veel van die kritiek mee?

"Ja. Als je na elke Nieuwsuur-uitzending zoekt op de hashtag Nieuwsuur of @Nieuwsuur, dan zie je zo tientallen kritische berichten. Sommige zijn inhoudelijk, sommige niet. Dus dat is aan de orde van de dag."

5. Omgaan met de kritiek

"Dat voorbeeld dat we net behandelden, over die Israëlische Arabieren, die heb ik netjes beantwoord. Daar heb ik dus over nagedacht en gezegd dat ik het wel begreep wat de

achtergrond van zijn vraag was. Dat het natuurlijk niet zo was dat ik daarmee iets bedoelde, uitgelegd waarom ik deed wat ik deed. En hem bedankt voor zijn reactie, want daar kan ik ook iets mee. Dus als de reactie inhoudelijk is, dan krijg je een inhoudelijke reactie terug. Als mensen schelden dan blokkeer of negeer ik het. Soms zeg ik er iets van, zo van ‘hallo, er zit iemand aan de andere kant van de lijn die ook maar een mens is, doe je dit thuis ook?’ Waarom zou je zulke dingen tegen iemand zeggen? Wat vind je moeder hiervan? Heel soms leidt dat tot een soort inkeer, dat mensen zeggen van ‘oh, sorry ik was boos’ of ‘ik had niet zo moeten reageren, je hebt gelijk’. Vaak is het ook een soort uitnodiging tot nog meer gescheld. Dan negeer ik het. Ik heb wel een tijdje gehad, toen ik in Duitsland verslag deed van de vluchtelingen crisis, onderwerpen waarvan mensen heel snel woedend kunnen worden. Dus boeren is daar één van, vluchtelingen is daar één van, Israël-Palestina is daar één van. Zo zijn er een aantal onderwerpen die de mensen heel erg snel bewegen tot het geven van reacties. Dat zijn ook vaak pittige reacties. Toen ik in Duitsland zat merkte ik dat het meer en meer gebeurde met die vluchtelingen crisis, daar schrok ik ook wel van en vond dat vervelend. Dan word je ’s ochtends wakker, lees je op Twitter wat er gebeurd is en als je inbox dan helemaal vol staat met twintig scheldpartijen waarbij ze zeggen dat je een nazi bent, dat is niet helemaal lekker wakker worden, zeg maar. Maar goed, daar leer je ook mee omgaan. Dan leer ook je ook meer te blokken. Op een gegeven moment heb je alle gekkies wel geblokkeerd. Tegenwoordig zijn er ook hele goede Twitterfilters die ik dus gebruik, die eigenlijk ervoor zorgen dat ik heel veel onzin niet zie. Dus mensen met weinig volgers of een op een of andere manier door het algoritme van Twitter een slechte beoordeling hebben, die komen niet mijn tijdlijn binnen. Dus dat is wel fijn.”

Blokkeert u dan ook zoektermen, zoals uw eigen naam?

“Nee, dat niet. Ik heb dus een hoop mensen geblokkeerd en gemutet. Twitter heeft van die filters. Ik weet eigenlijk niet zozeer hoe ze heten, maar ik gebruik ze dus wel.

Wat voor filters staan er dan bij u ingesteld?

“Filteren van berichten van lage kwaliteit, heet er een bijvoorbeeld. Dus als een bericht aan mij gericht is van lage kwaliteit, dan krijg ik die niet te zien. Dat is fijn. Ik heb 752 accounts geblokkeerd, dat zijn er best veel.”

Vind die kritiek soms ook in het echt plaats, aangezien u best een bekend gezicht bent?

“Ja, maar dan is het eigenlijk bijna alleen maar prettig of gewoon inhoudelijk kritisch. Mensen praten nu wel veel over corona met me, en over de maatregelen van de overheid waar ze iets van vinden. Daar praten ze dan wel met mij over. Dat merk ik wel. Soms voel ik me dan alsof ik daar heel erg aan het verdedigen ben dat er een overheid is die dingen doet. Dus dan leg ik verder rustig uit dat ik daar niet over ga, dat ik wel benieuwd ben naar hun op- en aanmerkingen – niet altijd, maar soms wel. Maar het wordt nooit naar in het echt. Mijn collega’s die als verslaggever werken die komen wel op plekken waar ze minder zitten te wachten op journalisten en waar je dan toch naartoe moet. Die trend, dat het heftig is voor verslaggevers, die is aan mij voorbijgegaan. Dat is eigenlijk pas iets van de afgelopen jaren. De laatste paar jaren zit ik natuurlijk in de studio, niet op de straat. Privé merk ik het nooit, die echte narigheid.”

Wordt er op de redactie besproken hoe er met de kritiek omgegaan moet worden?

“Ja, dat wordt wel ...er wordt natuurlijk altijd rekening gehouden met wat...dus zo'n algemeen Nieuwsuur-account waar mensen dingen naartoe mailen, dan is daar op kantoor wel een soort debat over wat ze wel en niet naar Mariëlle en mij sturen. Dus dan krijgen we niet alles te zien wat er op het algemene adres binnenkomt. Daar hebben we het wel eens over. Ik bevroeg ook soms wel eens van hebben mensen nog iets gezegd, iets leuks, iets niet leuks? Ik ben altijd wel benieuwd. Verder hebben we wel gesprekken over hoe je nou om moet gaan met trollen, met woede en haat, daar praten we wel over met elkaar. Er is niet één soort lijn of zo. Dus 'als je dit doet, dan dit' en 'als je dat doet, dan dit...' Dus hij heeft een soort van checklist van regels voor zichzelf bedacht waar hij zich aan houdt op sociale media en waarvan hij verwacht dat mensen (onverstaanbaar door verbinding) zich verhouden. Ja, daar heb ik het dus wel eens met hem over.”

Maar is dat blokkeren en negeren van uzelf gekomen, of door de redactie?

“Dat is allemaal vanuit mijzelf. Nee, dus dat is niet een soort van... volgens mij is het beleid dat iedereen het maar op zijn eigen manier doet. Je houdt natuurlijk als gezicht van de NOS rekening met het feit dat je een gezicht van de NOS bent, dus ik ben niet helemaal vrij om te bepalen wat ik nou helemaal waar aan uitgeef, of...Ik ben niet helemaal vrij om alles te zeggen wat ik wil, dat is wat ik wil zeggen. Maar dat is ook niet erg, dat hoort erbij.”

Het is dus niet zo dat u gaat reageren op een klein account, een troll, die allemaal haatberichten stuurt?

“Nee. Soms, maar liever niet, want ik heb wel meer dingen te doen.”

Voelt dit allemaal als de juiste aanpak voor uzelf?

“Ja, op dit moment wel. Ja, nee, zeker. Het is een beetje vallen en opstaan en een beetje bedenken hoe je het doet, maar dit is hoe ik het nu doe en dat bevalt me wel. Kijk, het is ook verder geen verplichting. Dus als ik er een keer minder zin in heb, dan open ik Twitter wat minder. En als ik wat minder terugpraat op Twitter, dan is er wat minder reactie en minder dingen die mensen kunnen aanzetten tot ergens iets van vinden. Maar het hoort er ook gewoon bij, vind ik. Ik bedoel, ik zit met mijn gezicht op televisie en ik sta in dat maatschappelijk debat. Niet als deelnemer, maar ik heb daarin wel een rol. Dus als mensen daar iets van vinden, daarover willen praten: dat vind ik prima. Dat hoort er echt gewoon bij.”

U bent inderdaad een bekend gezicht, vind u dan juist niet dat u die interactie met het publiek moet hebben?

“Ja, precies, dat vind ik ook. Maar het moet wel binnen mijn eigen voorwaarden. In mijn contract staat dat ik Nieuwsuur moet presenteren, niet dat ik dit moet doen. Ik doe dat wel, maar wel binnen mijn eigen regels, grenzen, beperkingen en tijd en zin.

6. Invloed van de kritiek

“Dat is een goede vraag. Ik zou het natuurlijk fijn vinden om te zeggen dat er geen 'chilling effects' vanuit gaan, maar dat denk ik wel. Wanneer je onderwerpen benadert waarvan je weet 'dit gaat veel kritiek opleveren', dus onderwerpen waar ik het net al over had, vluchtelingen, Israël-Palestina, klimaat, boeren, dan weet je eigenlijk al dat het een effect gaat hebben. De truc is om je daar niet door te laten beïnvloeden, maar dat is dan wel even een stuk harder lopen. Dus het is volgens mij goed om je daarvan bewust te zijn, daarmee ben je dat chilling

effect – hoop ik althans – voor. Dus dat het niet je werk beïnvloedt, want dat mag natuurlijk niet. Het moet niet de manier waarop jij je werk doet beïnvloeden, met het rekenschap dat het kan gebeuren en daarvoor moet oppassen, (onverstaanbaar).”

Dus het is niet dat u uw werk anders benadert door die kritiek?

“Het is niet zo dat het géén effect heeft. Volgens mij is het ook goed dat het soms effect heeft. Dus weer terug naar die professor en Israël-Palestina, het is prima dat iemand mij daarop wijst, dan kan ik dat meenemen. Daar kan je iets aan hebben. Het is prima dat iemand mij erop wijst dat, of dat ze zich afvragen of mondkapjes wel nog nodig zijn, want een paar maanden geleden zei de overheid bij die en die waarden zijn er geen mondkapjes meer nodig. Als iemand dat zegt op een manier van ‘wanneer gaat Nieuwsuur daar verdomme een keer wat mee doen?’, dan kan ik heus dat woordje verdomme best wel vergeten. Dan denk ik van er zit iemand bij wie dit kennelijk hoog zit, misschien toch maar eens even uitzoeken. Dus dan heeft het een effect en dan is het prima. Anders wordt het ook nep, als je zegt dat je open staat voor kritiek, maar je het vervolgens allemaal van je af laat glijden, ja dan sta je niet open voor die kritiek. Je moet zoeken, denk ik, in een soort van openbare journalistieke functie naar de mate waarin het aan je kleeft en iets bewerkstelligt. En soms is het dus vechten tegen een te negatief effect daarvan. Dat maak je natuurlijk ook wel eens mee, dat ik zit van ‘mijn god, hoe ga ik zo meteen...’ Ik bedoel, ik heb een keertje Thierry Baudet geïnterviewd, dan weet je van ja, dit wordt natuurlijk ellende op sociale media. Dat gaat helemaal alle kanten op straks, dat wordt een avond met hele gekke berichten. Daar mag je je niet iets van aantrekken, maar je neemt dat natuurlijk wel mee. Dan is het dus vechten tegen dat gevoel en tegen de verwachting, maar gewoon uiteindelijk je werk heel goed doen. En ook gewoon te denken ‘fuck it, het zijn ook gewoon maar reacties op Twitter’. Dus het is heel fijn dat het kan, maar een gedeelte van dit werk betekent ook dat je op een bepaald moment jezelf moet bewapenen en zegt ‘ik doe dit gewoon’ en ‘ik doe het op mijn manier’. Als er later dan heel veel kritiek is, dan is het van ‘dat zal dan wel’. Het moet dus ook niet leidend zijn, zeg maar. Je moet ervoor open staan, maar het is soms een zoektocht naar hoe open je moet zijn, wanneer je iets toelaat en wanneer niet, het is zoeken.”

Merkt u dat het door de jaren heen wat minder met u doet, of niet?

“Sinds ik een televisieprogramma presenteer heeft het een andere kwaliteit dan toen ik nog verslaggever was. Dus ja, dat verandert wel. Dus daar verander ik ook in. Hoe ik daarmee om moet gaan, moet ik ook maar leren. Maar dat heb ik natuurlijk wel gemerkt. Als je in de aandacht staat, dan verandert ook de manier waarop je daarmee te maken hebt.”

Zorgt het ervoor dat er dan besloten wordt dat er een onderwerp vermeden wordt?

“Nee, niet. Natuurlijk niet. Nooit. Dan kunnen we het wel opdoeken. Als we zo gaan denken, dan mag je Nieuwsuur gewoon opheffen. Dat heeft dan niks meer met journalistiek te maken. Dan zijn je journalistieke principes dus niet meer leidend, maar andere principes waarvan ik niet weet waarom die leidend zouden moeten zijn. Dus nee, dat gebeurt nooit. Gelukkig.”

Interview 11

1. Journalistieke professie

“In die zin heb je wel een papiertje, want je hebt een perskaartje. Die zijn te koop. Je hebt ook smartcards, waarop staat dat je geaccrediteerd bent als journalist in de Tweede Kamer of op Schiphol. Dus die kaartjes zijn er wel. Je hebt ze in alle soorten en maten, journalisten. Ik voel me altijd meer verslaggever dan commentator, maar ik geef soms ook commentaar. Mijn motivatie om journalistiek te gaan doen begon toch wel met het idee dat je mensen wil verrassen en ze iets wil mededelen, wat in principe nieuw is. Ik merk wel dat er de laatste jaren een heel sterke tendens in dat mensen eigenlijk vooral willen lezen wat zij zelf al weten en dat bevestigt, wat zij eigenlijk altijd al dachten. Dat is natuurlijk...dat hoort bij de menselijke natuur, informatie die klopt met jouw vooroordelen, die pik je altijd sneller op. In de sociale wetenschap...in de sociale psychologie is dat de theorie van (onverstaanbaar), cognitieve dissonantie. Wat mensen altijd al dachten, dat pikken ze eerder op. Dat is prettiger om te lezen, prettiger om tot je te nemen. Als individu ben je altijd wel geneigd om dat te ontkennen. Maar goed, dat staat een beetje haaks op wat ik vind dat de journalistiek allemaal moet doen, namelijk mensen verrassen en niet zozeer mensen bevestigen in wat ze toch al dachten dat het geval was. Maar dat laatste is wel moeilijk, want er zijn weinig stukken waarmee je mensen echt op andere gedachten brengt. Tenminste, daar moet je je bij neerleggen. Tegelijkertijd vind ik wel dat je het moet blijven proberen. Maar goed, ik voel me meer vereerd als verslaggever dan als commentator.”

2. Maatschappelijke taken

“Ik vind wel dat je een rol speelt in de democratie. Dat schept ook verplichtingen. Je moet fair zijn in je verslaggeving, ook als je daardoor – bij onderwerpen waarbij je negatieve reacties krijgt – ik vind dat je dat wel moet melden. Ook zonder aanzien des persoons of...ik heb wel eens gehad dat ik een stuk had gemaakt over een politicus van de VVD die naderhand moest aftreden, ook op grond van stukken waar ik over hem ben gaan schrijven. Prominent VVD-kamerlid. Ik had dingen waaruit bleek dat hij toch een scheve schaats had gereden in zijn tijd als wethouder in Venlo. Dat was – om het voorzichtig te stellen – op het randje van corruptie en misschien wel daarover heen. Daar is toen heel veel gedoe over geweest en is uiteindelijk ook afgetreden. Op zich was dat jammer voor mij, want ik had altijd wel een goede band met hem. Hij was voor mij ook wel een goede bron. Maar ik vind wel dat je, ook al heb je een plezierige relatie met iemand, wel fair moet zijn in je oordeel en verslaggeving. Feiten zijn feiten, je gaat niet iets achterhouden omdat het een goede bron voor je is, dat je dus niet zegt ‘misschien moet ik het beter niet doen, dat komt niet goed van pas’. Waakhond van de democratie: evident. Zonder vrije pers kan een democratie niet goed gedijen, maar dat betekent niet dat jij de hoogstpersoonlijke redder bent van de democratie in Nederland. Het is een groepsproces, wat journalisten doen. Daar zitten ook heel veel verschillen in. Op het ene onderwerp is de een misschien feller dan de ander. Zo werkt het natuurlijk wel. Journalisten corrigeren elkaar ook wel. In de derde plaats, naar het voorbeeld van Baudet. Kijk, die racistische appjes...ik heb mijn stuk heel feitelijk opgeschreven. Ik had niet de pretentie om Baudet nou eens even moreel de maat te nemen. Mijn enige invalshoek, en als je het stuk nog eens na zou willen lezen, dan zie je dat ook...Baudet had op tv in Buitenhof glashard ontkend dat er ook maar van enige racisme in zijn partij sprake zou zijn. Ik had die appjes, en toen dacht ik gewoon van: ik moet dit publiceren, want hieruit blijkt dat hij in ieder geval niet de

waarheid spreekt. In dat stuk staat niet een heel onderlegde veroordeling van de inhoud van die appjes, terwijl ik zou dat nooit in de mond nemen, maar ik weet ook wel dat er wel eens wat gezegd wordt op de werkvloer, dat er wel eens geroepen wordt of een foute grap wordt gemaakt. Maar dit ging veel verder, dat waren veel mensen ook met mij eens. Ik vond het gewoon mijn plicht om dat bekend te maken, omdat Baudet zo overduidelijk onwaarheden had gesproken in dat tv-interview. Ja, dan mag ik niet op die informatie blijven zitten. Los van welke reacties ook, dat moet je gewoon doen. Dat hoort erbij. Ik heb er ook geen spijt van.”

3. Relatie journalist burger

“Iedereen vindt het leuk...journalistiek is wel een beroep waar veel ijdele mensen...ik bedoel, je zoekt een platform om...en je wil het liefst door zo veel mogelijk mensen gelezen worden of gehoord of... Het is heel eervol om het te doen, ik vind het nog steeds hartstikke leuk als iemand in de trein zit en die zit een krant te lezen, om te kijken hoe lang die persoon dan bij mijn stuk blijft hangen. Ik bedoel, je wil graag iets goeds doen. Het is zeer prettig als iemand jouw stuk tot zich zit te nemen. Kennelijk heeft iemand iets van vijf of tien minuten iets van mij gelezen. Dat streelt wel je ego, zal ik maar zeggen. Omgekeerd krijg je ook wel – en dat is de afgelopen tijd wel veel groter geworden... Kijk, vroeger was er de ingezonden lezersbrievenrubriek van de Elsevier. Dat was een van de best gelezen rubrieken, van oudsher al. Ik werk dus al meer dan 30 jaar bij Elsevier, dus ik weet wel hoe dat vroeger was. Ik kreeg soms ook wel kritiek, die was niet mals. Dat was vervelend, maar mensen hebben een mening en die mogen daarvoor uitkomen. Wij veroorloven ons ook stevige standpunten, dus je moet ook daartegen bestand zijn als iemand – in jouw ogen misschien onterecht – zegt ‘dit deugt niet, dit slaat nergens op’. Dan is het iemands goed recht om daar wat van te vinden, dus dan moet je daar wel tegen kunnen. Volgens mij kan ik er ook best goed tegen en ga ik niet meteen het volgende artikel dat ik moet schrijven bibberend achter mijn toetsenbord zitten. Zo werkt dat niet. Je moet stevig zijn en zeggen ‘ik had goede argumenten’. Je kunt fouten maken, dat is heel vervelend, die rectificeren wij ook. Dat overkomt elke journalist wel eens, dat het net niet helemaal klopt, dat je het stuk moet rectificeren en dat doen we ook soms wel. Dat is vervelend, maar dat hoort wel zo. Dat ben je aan de lezer verplicht, om ze goed voor te lichten, om geen foute informatie te geven. Dat mensen het dan niet met jou eens zijn, dat is weer iets anders.”

“Verder, ja hoe is dat veranderd? Kijk, met name die stukken over Baudet, dat ging wel vrij ver, want dan krijg je echt honderden mensen die over jou heen vallen die ook beginnen te schelden en zo. Dat is wel vervelend. Soms is het ook wel flink intimiderend. Maar eerlijk gezegd laat ik het toch vrij makkelijk van mij afglijden. Want als je dingen letterlijk gaat nemen...ik had toevallig afgelopen maandag, zat ik bij Goedemorgen Nederland, dat televisieprogramma van WNL, het was deze week de dag van de journalistieke vrijheid. Daar ging het in die uitzending ook over. Freek Staps, de hoofdredacteur van de ANP, ik ken hem goed, zat vooral in die uitzending om over journalistieke vrijheid te praten en hoe dat onder druk ligt. Ik heb daar ook het een en ander over...ik vind wel, je moet stevig zijn, maar het gaat wel nu, soms heel ver, ook in de richting van fotografen en cameramensen. Dan komen mensen echt agressief op je af, laatst in Lunteren een freelancefotograaf die door iemand met een shovel in de sloot geduwd en zo. Kijk, dan wordt het echt levensbedreigend. In het geval van Baudet is collega (naam) van de Haagse post, die heeft eerder over de racistische appjes bij de jongerenafdeling van Forum geschreven. Het verhaal gaat, maar dat heb je niet van mij, dat moet je even nazoeken... (uit respect voor de geïnterviewde heb ik besloten dit stuk niet

in de transcriptie mee te nemen) Dan wordt het serieus. Ik wist dat. Ik heb eerlijk gezegd, voordat ik met mijn publicatie in Elsevier kwam... ik ben niet naar de buurtagent gegaan of zo, je moet altijd bij de politie melden dat... maar ik heb wel met een goede relatie met het justitiële apparaat, daar heb ik wel even kenbaar gemaakt 'ik ben hier en hier', hou het tussen ons, maar ik ben hier en hier mee bezig, ook als een soort veiligheid. Kijk, er wonen meer mensen in mijn huis dan alleen ik. Ik ben ook verantwoordelijk voor mijn gezin. Als je toch ergens in het hoekje van je gedachten rekening houdt met... niet Baudet zelf of iemand in zijn directe partijkring, maar je hebt medestanders die dan wel eens even wraak gaan nemen. Daar moet je toch wel voorzichtig mee zijn. Het is ook niet zo heel erg moeilijk om iemands privéadres te achterhalen. Ik zal niet zeggen dat ik er slapeloze nachten van heb, maar ik heb er wel over nagedacht. In die reacties die toen loskwamen op dat stuk, dat is niet altijd heel erg beschaafd, dat is niet altijd heel erg fijnzinnig. En er zitten ook wel uitingen tussen van 'we weten je te vinden', iets in die trant. Ik heb me er ook eerlijk gezegd niet urenlang in verdiept om het allemaal te gaan nalezen. Ik let wel op, maar ik zit ook weer niet continu over mijn schouder heen te kijken. Eerlijk gezegd komt dat ook – eerder vertelde ik je daarom ook al over mijn ervaringen in Zuid-Amerika – ik heb voor Elsevier in veel gevaarlijke landen gewerkt. Afghanistan, Irak, Venezuela en zo. Ik ben niet zo snel ergens heel erg bang voor, maar in die landen moest je natuurlijk ook wel goed opletten. In Zuid-Amerika ben ik ook wel eens gearresteerd of kwamen mensen van de geheime dienst achter mij aan. In Nederland is de onveiligheid wel relatief, natuurlijk. Dat staat niet in verhouding voor wat ik... kijk, toen ik in Bolivia werkte zat ik middenin een drugsproducerende regio. Daar hebben we wel eens aan zelfcensuur gedaan, zeg maar. Ik was er ook verantwoordelijk voor collega's met vrouwen en kinderen. In Nederland zou ik dat niet doen, ook in het geval van Baudet, wetende dat er misschien (opnieuw gerefereerd aan stuk dat tussen ons bleef). Dat heeft me er toch niet van weten te weerhouden om het verhaal te brengen wat ik heb gebracht. Je had het net over de waakhondfunctie, de weduwe en dochter van (naam), die werken nu in Nieuwspoort verband aan een boek over hoe journalisten omspringen met rechtse partijen, met Wilders en Forum. Die heeft mij ook aan de tand gevoeld over mijn ervaringen met die partijen. Zij zeiden: je hebt niks bereikt met dat verhaal van Baudet, want hij heeft toch nog acht zetels gekregen. Mijn antwoord was heel simpel: het is niet mijn taak om mensen ervan te weerhouden om op een bepaalde partij te stemmen. Het is alleen mijn taak om informatie te bieden waar mensen misschien iets aan hebben bij het bepalen van hun stem, maar ik ben niet zo activistisch dat ik denk van nou ga ik eens even anti-Wilders, anti-Baudet of anti-Forum, of pro-Ploumen of anti-Rutte schrijven. Zo werken we helemaal niet bij Elsevier. We proberen verslaggevende en opiniërende journalistiek te doen. Dus het is niet mijn bedoeling om heel activistisch te zijn. Ik vind ook wel dat je stevig moet zijn, je niet laten weerhouden van. Ook al zijn die bedreigingen soms best wel... niet mals, om het maar zo te zeggen. Soms moet je er ook wel om lachen, want honderden mensen gingen mededelen dat ze hun Elsevier-abonnement hadden opgezegd naar aanleiding hiervan. Als je dan ging kijken, dan hadden de meeste mensen niet eens een abonnement. Dus het is ook dat iedereen maar een beetje wat blaast, iedereen bluft maar wat en de grootste bek denkt altijd dat hij het meeste gelijk heeft. Dat is natuurlijk niet het geval."

4. Kritiek en de soorten kritiek

"Moet ik dan reageren in mijn 30 of 40 jaar ervaring als journalist, of op die Baudet-publicatie?"

In het algemeen.

“Tedereen vindt het leuker als je positieve kritiek krijgt, hè. Kijk, wij hebben ook wel eens ingezonden brieven gehad waarbij mensen zeiden, over een stuk dat ik had geschreven over een groep militairen in Afghanistan, iemand die schreef ‘Ik ben trots dat ik Elsevier-abonnee mag zijn’. Daar krijg je natuurlijk een big smile van. Dat is wel leuk. Ik heb ook wel eens een stuk gemaakt over seksuele intimidatie door een SP-kamerlid. Toen kwamen ook honderden mensen die reageren van ‘prima dat die kerel eens op zijn bek gaat’. Maar een jaar later had ik een soort zelfde stuk, ook over seksuele intimidatie, maar dan door een VVD-politicus. Daar kwamen ook heel veel reacties op. ‘Wat is Elsevier een roddelblad’ en ‘Elsevier-onwaardig’...ja, sorry, ik kan niet bij de ene politicus seksuele intimidatie afkeuren en bij de ander het verzwijgen. Dat de mensen dan in een geval...dat je dan in het ene geval positieve reacties krijgt, en bij de ander vooral negatieve reacties, daar moet ik boven staan. Dit is mijn vak. Zo werkt het. Ik kan me niet indenken dat ik me daar ooit echt door heb laten leiden. Natuurlijk, aan de hand van de reacties kijken we altijd of we wel op de goede lijn zitten, bedienen we onze lezers wel goed? Maar als het er echt op aan komt, dan zegt ook de hoofdredactie ‘dit gaan we gewoon doen’. Tegelijkertijd moet je die reacties ook wege. Want het is niet een gemiddelde van jouw lezers. Het zijn mensen die over het algemeen toch wel zuur zijn en heel veel tijd hebben. Want anders ga je er niet uitgebreid op reageren. Het is ook wel een categorie die zich – en dan bedoel ik met name de PVV en Forum-stemmers...er is volgens mij in Nederland een categorie mensen die zich ergert aan heel veel dingen. Maar vervolgens voelen zij zich niet gehoord in de mainstream media, zoals ze dan zelf zeggen, Elsevier en Telegraaf is dan nog wel een beetje...daar hebben ze nog enig vertrouwen in, omdat wij wel gerekend worden tot de rechtse media. Maar op moment dat wij ook maar iets kritisch over Wilders of over Baudet schrijven, dat beschouwen ze als hoogverraad. Dan krijgen we heftige reacties. Wij halen onze schouders daarbij op, want wij proberen gewoon ons werk zo goed mogelijk te doen en dan moet je natuurlijk...Mensen zien niet meer het verschil tussen politieke propaganda en nieuwsvoorziening. Ze willen graag dat hun spreekbuis Elsevier, die moet precies mensen ertoe bewegen dat ze allemaal ... zijn. Dat staat loodrecht op wat een journalist wil doen. Maar mensen gaan dat op een gegeven moment wel van ons verlangen natuurlijk, die zijn dan teleurgesteld als wij Baudet twee keer de grond in schuiven. Een keer met die appjes, een keer heb ik eind vorig jaar een ... gemaakt waarin...ja dat was zeg maar in de trouble in Forum zeg maar, het bleek toch dat Baudet zichzelf en de partij absoluut niet in de hand had en er een ontzettend zootje van had gemaakt. Ik ben na dat eerste verhaal met hem in gesprek gebleven, en hij belt me ook altijd keurig terug als ik hem app. Maar sinds dat stuk over de racistische appjes...dat vond hij, en dat zei hij mij ook, ‘je bent een riooljournalist’. Toen zei ik: ja, dat klopt, want er kwamen inderdaad wel allemaal kwalijke dampen op. Toen liep hij door en ach. Sindsdien mijdt hij mij een beetje. Het komt wel weer goed, want ze hebben natuurlijk de journalisten nodig. Ik laat me ook daar niet door intimideren of zo. Ook niet door die reacties van zijn kiezers of volgelingen of zo. Ik heb soms ook wel het idee dat er een soort trollenfabriekje achter zat. Of dat heel erg vanuit de partij wordt georganiseerd, dat denk ik niet. Maar je merkt wel dat het georganiseerd is op een of andere manier. Misschien ook een soort netwerkje van mensen die allemaal hetzelfde denken en die zeggen dan laten we Elsevier bestoken en dan dus massaal zeggen ‘ik zeg mijn abonnement op’. Nou ja, als ze al geen abonnement hebben dan is het wel heel makkelijk voor ons om daar niks van aan te trekken. Zelfs al zeggen mensen massaal hun abonnement

op, we blijven toch wel schrijven wat we willen schrijven. Daar komt het eigenlijk wel op neer ja. Je moet standvastig zijn en je er niet door laten beïnvloeden.”

Bedreigingen?

“Ja, maar dat was dan meer in het buitenland. Hier in Nederland is het best overzichtelijk. Een paar van die heethoofden van Forum die daar een beetje intimiderend gaan doen, nou ja, het zal wel. Zo’n idioot daar in Lunteren die met zijn shovel een collega met zijn vriendin de sloot in duwt. Mijn moeder zei altijd: voor slimme mensen moet je niet bang zijn, je moet bang zijn voor domme mensen. Dat is ook wat ik in het buitenland meemaakte: dat is chaos, dat is gevaarlijk. De intimidatie van journalisten als systeem, dat zie ik in Nederland eigenlijk niet.”

5. Omgaan met kritiek

We hebben hier en daar al een paar voorbeelden voorbij horen komen van hoe u omgaat met kritiek. Kan ik dat samenvatten als ‘makkelijk af laten glijden’?

“Ja, dat klopt wel. Ik heb ook wel eens mensen die reageerden dan met een mail naar de Elsevier-redactie. De hoofdredactie heeft ooit bepaald dat we elke lezersmail en elke lezersbrief moeten beantwoorden. Vaak komen die niet in de ingezonden brieven rubriek in het blad, dan hebben we twee of drie pagina’s met ingezonden brieven, maar er zijn ook veel mensen die reageren gewoon op je stuk en vragen iets of noem maar op. De hoofdredactie heeft ooit bepaald dat we alle brieven moeten beantwoorden. Nou, in het geval van dat Baudet-stukje kon ik niet al die ingezonden reacties beantwoorden en we konden ze ook niet allemaal plaatsen. Er is wel een soort samenvatting van gepubliceerd. Maar er waren ook brieven bij waarvan ik dacht: wauw, dit gaat wel heel ver. Ik heb ook sommige mensen – mijn vrouw zei van ‘dat moet je niet doen, geen tijd aan verspillen’ – soms blijft toch een bepaalde brief in je gedachten zitten en dan zit je te denken van wat moet ik daar nou eigenlijk mee? Ik heb sommige mensen ook gewoon geantwoord. Zo van: ‘Maar meneer, u schrijft dit en dat, dit is in strijd met de grondwet, dit en dat’, je moet jezelf toch daartegen beschermen? Is wel verrassend hoor, want mensen reageren dan vaak poeslief. Diezelfde man zegt dan ‘kom een keer op bezoek, ik heb dit allemaal meegemaakt’ en zus en zo. Ik zei ‘als ik daar een keer ben zal ik eraan denken’. Eerlijk gezegd denk ik niet eens dat ik dat ga doen. Achteraf was ik blij dat die man geantwoord had. Als ze zich zo in hun standpunt zitten te verbijten, dan hoort het misschien ook wel bij onze taken om te zeggen ‘maar bekijk het eens van de andere kant’. Als zo’n man dan, ja die had kanker gehad, dan krijg je zo’n heel levensverhaal, dan heeft het ook wel iets sneus. Ik ben geen ombudsman of zo, maar al die mensen van een antwoord voorzien...dat kost te veel tijd. Maar ik was wel blij dat ik dat gedaan heb, ook voor mezelf. Mensen roepen zomaar wat en zitten dan zo in hun woede dat ze elke kritiek op Baudet zien ze dan als een belediging van zichzelf. Daar leer ik dan ook van, maar ik trek me er niks van aan, eerlijk gezegd.”

Is dit de juiste aanpak volgens u?

“Als ik dacht dat het fout was, dan zou ik het anders doen. Ik kan het ook niet taxeren, want ik denk ook niet dat ik al die schrijvers van boze brieven kan bekeren tot een geloof in de onafhankelijke journalistiek. Dat denk ik niet. Sommigen heb ik genegeerd, sommigen heb ik van een antwoord voorzien, anderen heb ik geprobeerd op andere gedachten te brengen. Dat laatste voorbeeld is ook een geval dat het lukte. Ik vind het moeilijk te beoordelen of het de

juiste aanpak is. Ik ben benieuwd naar de uitkomst van je onderzoek, misschien dat ik daar wat tegenkom om het voortaan beter te doen, of wel of niet iets van aan te trekken.”

6. Invloed van de kritiek

Vermijd u bepaalde onderwerpen door de kritiek?

“Nee, absoluut niet. Wat ik wel merkte, is dat de reacties dan, bijvoorbeeld in de verslaggeving van de afgelopen weken toen er zware kritiek was op Rutte, als je dan ook maar iets schrijft – een passage in je stuk die mensen kunnen uitleggen als verdediging van Rutte – dan krijg je ‘oh, daar heb je weer die (naam) die de VVD...’ Eerlijk gezegd aanvaard ik dat dan ook, want dan zit er kennelijk toch een soort van groepje mensen die daar min of meer georganiseerd op een bepaalde manier op reageert. Het zij zo. Daar trek ik me dan niks van aan. Maar dat ik zei dat ik het wel heb onthouden, dan blijkt ook dat ik het toch op een of andere manier tot me heb genomen. Heus niet al die honderden reacties, ik heb ook geen tijd om dat allemaal te lezen. Aan de andere kant, dat heb ik ook aan het begin van het gesprek gezegd, als mensen mij op fouten wijzen, daar sta ik natuurlijk voor open. Als ik een brief krijg waarin staat ‘wat u schrijft klopt niet’, dat is iets anders en dat probeer ik dan in ieder geval wel uit te zoeken. In een enkel geval hebben we ook wel gerectificeerd. Over het algemeen doen we bij Elsevier ons huiswerk wel goed, we schrijven niet zomaar iets op. Ik heb ook in principe altijd twee bronnen of meer en zwart op wit de informatie. Maar mensen reageren vooral, omdat ze het oneens zijn met wat ze denken hoe jij hebt geopereerd. Mijn lijn is: ik opereer niks. Ik meld iets en daar komt een conclusie uit. Maar ik ben niet een propagandazender van de VVD of zo. Eerlijk gezegd, met Baudet heb ik eigenlijk altijd goed contact gehad, met Wilders heb ik uitstekende contacten – ik denk dat er weinig mensen zijn in Den Haag die zo door Wilders worden vertrouwd. Wilders accepteert ook dat wij heel kritisch op hem zijn. Hij is wat dat betreft veel makkelijker voor journalisten. Hij doet wel lelijk op de ‘linkse media’ en de ‘staatsomroep’ en zo, maar over het algemeen kan ik heel goed met Wilders samenwerken. Ik spreek hem ook regelmatig op achtergrondbasis. Ik ben wel eens met hem op reis, één keer zelfs naar Israël. We komen allebei uit het zuiden en ik ken Venlo goed. Ook omdat ik al heel lang in Den Haag werk.”

Maar de kritiek doet dus niet heel veel met u?

“Nee. Nogmaals, ik heb liever dat mensen schrijven dat ze trots zijn om abonnee te zijn en als iemand in de trein mijn stukje leest, dat is toch wel grappig. Het is gewoon de menselijke natuur dat je liever lofuitingen krijgt dan scheldkanonnades. Als het specifiek om die scheldkanonnades gaat, die zijn zo in de loop der jaren wel toegenomen omdat ik denk dat mensen op hun laptopje eerder iets tikken dan op een schrijfmachine. Dan zijn ze heftiger in hun uitingen. Naarmate dit ook meer gebeurt, neemt bij mij de neiging wel toe om me er niks van aan te trekken.”

Bijlage 2: Interviewgids

Interviewgids ‘Hoe gaan journalisten om met kritiek?’

Vooraf

Bedanken voor mee willen werken

Akkoord met opnemen?

Korte uitleg over onderzoek

Korte uitleg interview: eerste drie onderwerpen minder uitgebreid bespreken dan laatste drie

1. Journalistieke professie en beroepsnormen

Doel: Een nauwkeurige beschrijving krijgen van alle werkzaamheden van de ondervraagde journalist en hoe hij of zij denkt over de beroepsnormen.

Initiële vraag: Om te beginnen wil ik een beter beeld krijgen van het werk dat u doet. Zou u zo nauwkeurig mogelijk uw werkzaamheden kunnen beschrijven?

Aspecten:

- Werkervaring: carrièreschets geïnterviewde (studie, begin carrière tot aan heden, leeftijd)
- Werkzaamheden: schrijven, redigeren etc.
- Journalistieke professie
- Beroepsnormen
- Bouwstenen beroepsideologie (het verlenen van een publieke dienst, het neutraal, objectief en eerlijk zijn, betrouwbaarheid dus, redactionele vrijheid en onafhankelijkheid, gevoel voor snelheid en het gevoel voor ethiek en legitimiteit)

2. Maatschappelijke taken

Doel: Een beeld krijgen van hoe de journalist naar zijn of haar werk kijkt op het gebied van maatschappelijke taken.

Initiële vraag: Nu we een beter beeld hebben van uw werk, wil ik me meer richten op de maatschappelijke taken van de journalistiek. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om de waakhondfunctie. Welke functies zijn volgens u belangrijk voor de journalist met betrekking tot maatschappelijke taken?

Aspecten:

- Democratie
- 'Social contract'
- Burger informeren (over sociale en politieke misstanden)
- Waakhondfunctie
- Burgers voorzien van platform om mening te geven
- Beschermen tegen misstanden

3. Relatie met burgers

Doel: Erachter komen hoe de journalist denkt over de relatie van de journalistiek met de bevolking, hoe deze situatie veranderd is (door sociale media wellicht) en wat voor gevolgen de veranderingen hebben gehad op het werk van de journalist.

Initiële vraag: Voor de journalistiek is het publiek uiteraard belangrijk. Zij lezen uw stukken, maar kunnen daar ook weer kritiek op hebben. Hoe ziet u deze relatie tot de bevolking en wat heeft dat voor effect op uw werk?

Aspecten:

- Werk is dienst aan volk
- Journalist informeert burger
- Burger kan kritiek hebben op werk van journalist
- Ontwikkelingen die deze relatie veranderd hebben
- News gap (van aanbod naar vraag -> publiek heeft meer invloed op wat voor nieuws er komt)
- Opkomst sociale media
- Mogelijkheden mening geven door burgers

4. Kritiek en de soorten kritiek

Doel: Erachter komen met wat voor soorten kritiek de journalist te maken heeft gehad, op wat voor manier dat gebeurd is en voorbeelden vergaren van kritiek.

Initiële vraag: Het kan natuurlijk gebeuren dat een van uw stukken niet zo goed in de smaak valt bij de bevolking. Zij kunnen dan kritiek geven op uw manier van werken of de inhoud van bijvoorbeeld een reportage. Heeft u te maken gehad met kritiek (ook bedreigingen) en zo ja, hoe vaak is dat gebeurd en kunt u een aantal concrete voorbeelden geven van die momenten?

Aspecten:

- Kritiek
- Vormen van kritiek: kritische vraag, opmerkingen, uitschelden, bedreigingen
- Vormen van bedreiging: fysieke bedreiging, op sociale media (online intimidatie), juridische bedreigingen etc.
- Voorbeelden van kritiek
- Voorbeelden van bedreigingen

- In welke context vond de kritiek/bedreiging plaats
- Aantal keren dat geïnterviewde te maken heeft gehad met kritiek/bedreigingen
- Collega's die te maken hebben gehad met kritiek/bedreigingen

5. Omgaan met kritiek

Doel: Een beeld krijgen van de (verschillende) manier(en) waarop de journalist omgaat met de kritiek, zoals hiervoor besproken.

Initiële vraag: We hebben nu vastgesteld dat u met kritiek te maken heeft gehad en ook welke manieren. Iedereen zal daar op een andere manier mee omgaan, maar hoe gaat u om met deze kritiek?

Aspecten:

- Terugpakken op gegeven voorbeelden van geïnterviewde
- Op paar voorbeelden dieper ingaan
- Per soort kritiek bespreken wat aanpak was van geïnterviewde
- Aanpak uitdiepen: hoe in welke situatie
- Keuze voor de gekozen aanpak
- Gevoel bij deze aanpak (juiste keuze of zegt gevoel wat anders)
- Aanpak andere journalisten in directe omgeving
- Wordt er gesproken over omgaan met kritiek? Journalisten onderling, maar ook op redactie
- Eigen initiatief of door iemand beïnvloed (in geval van actief verzet)
- Waarom geen actie ondernemen (in geval van passief verzet)
- Waarom actie ondernemen (in geval van actief verzet)

6. Invloed van de kritiek

Doel: Een beeld krijgen van de invloed die de kritiek kan hebben op de journalist. Het kan daarbij gaan om invloed op mentale gesteldheid, werkwijze of bijvoorbeeld het vermijden van sommige nieuwsberichten schrijven om te voorkomen dat de journalist te maken krijgt met kritiek.

Initiële vraag: Kritiek kan nuttig zijn als het opbouwend is, maar uiteindelijk zal een deel van de kritiek ook negatieve invloed hebben. Op wat voor manieren heeft de kritiek, zoals we die eerder besproken hebben, invloed gehad op uw werk?

Aspecten:

- Kritiek
- Invloed van kritiek
- Werksfeer
- Emotionele/psychologische effecten
- Effecten van die bovengenoemde effecten op werk van de journalist
- Mijden van bepaalde onderwerpen voor berichtgeving?

- Bespreekbaar maken?
- Op de redactie: verschillen in reacties op kritiek of niet
- Steun?

Afsluiting

Kenbaar maken dat dit alle punten zijn geweest die ik aan de orde wilde stellen. Vraag of de geïnterviewde nog punten heeft die hij/zij wil bespreken die van belang zijn voor dit onderzoek.

Bedank de geïnterviewde voor medewerking.

Vertel dat geïnterviewde op de hoogte zal worden gesteld van de resultaten van het onderzoek.